

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

რომის სამართლის კვლევები

იუსტინიანეს დიგესტები
წიგნი ოცდამესამე

გამომცემლობა „ნეკერი“

2001

**Corpus Iuris Civilis
Digesta Iustiniani**

**LIBER VICESIMUS
TERTIUS**

IUSTINIAN'S DIGEST

23

The Georgian translation, preface, notes and index have been
made by prof. **Nugzar Surguladze**

Edited by prof. **Valerian Metreveli**

Дыгесты Юстиниана

23

Перевод с латинского. введение, примечания и указатели
проф. Н. И. Сургуладзе

Редактор проф. В. Д. Метревели

**„კორკუს იურის ცივილის“
იუსტინიანეს დიგესტები**

წიგნი ოცდამესამე

**ლათინურიდან თარგმნა, წინასიტყვაობა, შენიშვნები
და საძიებლები დაურთო ისტორიის მეცნიერებათა
დოქტორმა, პროფ. ნუბზარ სურგულაძემ**

წინამდებარე ნაშრომი წარმოადგენს რომის სამართლის უმნიშვნელოვანესი ძეგლის „დიგესტების“ 23-ე წიგნის ქართულ ენაზე პირველად შესრულებულ თარგმანს, რომელიც მთლიანად ეძღვნება რომის საოჯახო სამართალს („დიგესტების“ პირველი წიგნი 2000 წელს იქნა გამოცემული).

თარგმანი შესრულებულია ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიის კათედრაზე პროფ. ნ. სურგულაძის მიერ.

განკუთვნილია უმაღლესი სასწავლებლების იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებისა და სპეციალისტებისათვის, აგრეთვე რომის სამართლით დაინტერესებული ფართო საზოგადოებისათვის.

რედაქტორი: პროფ. ვ. მეტრეველი

**რეცენზენტები: პროფ. ბ. ნადარეიშვილი
დოც. ბ. ჯაშალიშვილი**

წინასიტყვაობა

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიის კათედრა აგრძელებს რომის სამართლის ძეგლების გამოცემას. 2000 წელს გამოიცა იმპერატორ იუსტინიანეს „დიგესტების“ პირველი წიგნი. გამოსაცემად მზადდება იუსტინიანეს „ინსტიტუციები“. ამჯერად რომის სამართლით დაინტერესებულ მკითხველებს ვთავაზობთ „დიგესტების“ ოცდამესამე წიგნს.

ჩვენს მიერ გამოცემულ იუსტინიანეს „დიგესტების“ პირველი წიგნის შესავალში, რომელიც დაწერილია პროფესორ ვ. მეტრეველის მიერ, საკმაოდ ვრცლად არის საუბარი იუსტინიანეს კოდიფიკაციასა და „დიგესტების“ შესახებ, ამიტომ ამჯერად მხოლოდ „დიგესტების“ ოცდამესამე წიგნს შევეხებით.

„დიგესტების“ ვრცელი (50 ტომიანი) კრებულის 23-ე წიგნი მთლიანად რომის საოჯახო სამართალს ეძღვნება. ამ წიგნის პირველი ტიტული ეხება ნიშნობას; მეორე, ალბათ, ყველაზე საინტერესო ტიტული კი – ქორწინების წესებსა და პირობებს. მომდევნო ტიტულები კი მთლიანად აქვს დათმობილი მზითვის ინსტიტუტს.

წინამდებარე ნაშრომი, უპირველეს ყოვლისა, განკუთვნილია რომის სამართლით დაინტერესებული მკითხველისათვის, მაგრამ იგი ამავე დროს მნიშვნელოვანია რომისა და ქართული საოჯახო სამართლის შედარებითი შესწავლის თვალსაზრისით.

ნაშრომზე მუშაობისას ჩვენ ხელთ გვქონდა „დიგესტების“

გერმანული (Corpus Iuris Civilis, Volumen Primum, Institutiones, Recognovit Paulus Krueger, Digesta, Recognovit Theodorus Mommsen, Retractavit Paulus Krueger, Weidmann, 1933) და ფრანგული (Les Cinquante Livres du Digeste ou des Pandectes. de L'Empereur Justinien, Traduites en français par feu M. Hulot, M. Berthelot, Paris (1803)) გამოცემები (ფრანგულ გამოცემას თან ახლავს ლათინური ტექსტის ფრანგულ ენაზე თარგმანი). ამ გამოცემებს შორის მცირეოდენი განსხვავება არსებობს, მაგრამ მათ არსებითი მნიშვნელობა არა აქვთ (შედარებით მნიშვნელოვანი განსხვავებების შესახებ იხ. შენიშვნები). ჩვენ ძირითადად „დიგესტების“ გერმანულ გამოცემას ვეყრდნობით, რომელიც სპეციალისტებს შორის ამ ძეგლის საუკეთესო გამოცემად არის მიჩნეული. ლათინური ტექსტის თარგმნისას დახმარება გაგვიწია ცნობილი მეცნიერის ი. პერეტერსკის მიერ რუსულ ენაზე შესრულებულმა თარგმანმა (Дигесты Юстиниана, Избранные фрагменты в переводе и с примечаниями И. С. Перетерского, Москва, 1984), მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს თარგმანი არასრულია (თარგმნილია 23-ე წიგნის დაახლოებით მეათედი).

წინამდებარე ნაშრომს დაეურთეთ შენიშვნები და საძიებლები. რამდენადაც ნაშრომი სპეციალისტების გარდა სტუდენტებისთვისაც არის განკუთვნილი, საძიებლებში ჩვენ ვიძლევიტ ლათინურ ტერმინთა ქართულ თარგმანს, და ამდენად, საძიებლები იმავდროულად ლექსიკონსაც წარმოადგენს. საძიებლებში რომის სამართლის სპეციალისტთა შორის მითითებების ყველაზე გავრცელებულ წესს ვიყენებთ, ოღონდ იმ განსხვავებით, რომ მითითება „D“, („დიგესტები“) და წიგნის აღმნიშვნელი ციფრი (23-ე) ამ შემთხვევაში, ბუნებრივია, საჭირო არ არის. ასე რომ, ვიყენებთ სამ ან ორციფრიან მითითებას, რომელთაგან პირველი ციფრი აღნიშნავს ტიტულს, მეორე – ფრაგმენტს, მესამე კი – პარაგრაფს.

დიგესტიები ანუ კანდექტები წიგნი ოცდამესამე

ტიტული I. ნიშნობის შესახებ

1. ფლორენტინუსი, „ინსტიტუციები“, 2-3 ნიგნო ნიშნობა არის მომავალი ქორწინების დათქმა¹ (ხსენება) და ორმხრივი დაპირება².

2. ულპიანე, ნიგნო „ცალკეული [საკითხები] ნიშნობის შესახებ“

ხოლო „ნიშნობას“ (sponsalia) სახელი ეწოდა [სიტყვისაგან] „დაპირება“ (spondere)³, ვინაიდან ძველებს თავიანთთვის მომავალი ცოლების სტიპულირებისა⁴ და დაპირების ჩვეულება ჰქონდათ.

3. ფლორენტინუსი, „ინსტიტუციები“, 2-3 ნიგნო და აქედან წარმოიშვა სახელწოდება – [დანიშნული] საქმრო (sponsus) და საცოლე (sponsa)⁵.

4. ულპიანე, „საბინუსისათვის“, 35-ე ნიგნო

ნიშნობის დაწესებისათვის საკმარისია უბრალო თანხმობა.

§ 1. დაბოლოს, ცნობილია, რომ ნიშნობა არათანმყოფ პირებს შორისაც არის შესაძლებელი. და ეს ყოველდღიურად ხდება.

5. კომპონენუსი, „საბინუსისათვის“, 2-16 ნიგნო

და ასეა იმ შემთხვევაში, თუ ნიშნობა არათანმყოფი პირის თანხმობით ხდება ან თუ იგი ამას შემდგომში დაამოწმებს.

6. ულპიანე, „საბინუსისათვის“, 36-ე ნიგნო

თუ ქალიშვილის მეურვეებმა ნიშნობის შესაწყვეტად მაცნე გაგზავნეს, მე არ მივიჩნევდი, რომ ქორწინების იმედის მოშლისათვის ეს მაცნე საკმარისი იყოს, ისევე, როგორც არ არის ეს საკმარისი ნიშნობის დაწესებისათვის, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ნიშნობა ქალიშვილის სურვილით ხდება.

7. პაპლუსი, „ელექტის შესახებ“, 35-ე ნიგნო

ნიშნობისას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს იმას, ხდება

თუ არა იგი მოწმეების მოწვევით ან თუ პირი დაპირებას წერილობითი საბუთის გარეშე იძლევა.

§ 1. ნიშნობისას იმავე პირთა თანხმობაა საჭირო, რომელთა თანხმობაა საჭირო ქორწინების დროსაც. იულიანე წერს, რომ ქალიშვილის მამა ყოველთვის თანახმად ითვლება, თუკი იგი უარყოფით აზრს აშკარად არ გამოხატავს.

8. **გაიუსი**, „პროვინციული ედიქტის შესახებ“, 95-11 ნიგნში თავისთავად ცხადია, რომ შემლილობა ნიშნობის დაბრკოლებას წარმოადგენს, მაგრამ [ნიშნობის] შემდეგ დამდგარი შემლილობა ნიშნობას ძალას არ უკარგავს.

9. ულპიანე, „ედიქტის შესახებ“, 35-ე ნიგნში

იულიანესთან კითხვაა დასმული: იარსებებს თუ არა ნიშნობა იმ შემთხვევაში, თუკი ქორწინების ხელშეკრულება თორმეტი წლის ასაკამდე დადებული? და მე ყოველთვის ლაბონის მოსაზრებას ვეთანხმებოდი, რომელიც თვლიდა, რომ თუ ნიშნობა წინ უსწრებს [ქორწინებას], იგი არ წყდება, თუნდაც ქალიშვილმა [ქმრის] სახლში როგორც ცოლმა დაიწყო ცხოვრება. მაგრამ თუ ნიშნობა წინ არ უსწრებს [ქორწინებას], მაშინ ნიშნობა დაწესებულად აღარ ჩაითვლება თავად იმის გამო, რომ [ქალიშვილი ქმრის] სახლში იქნა შეყვანილი. ამ მოსაზრებას პაპინიანეც ეთანხმება.

10. იგივი, „დისკუსტაციები“, 95-3 ნიგნში

თუ ქალიშვილი მამის ხელისუფლების ქვეშ იმყოფება, მაშინ მამას შეუძლია საქმროს მაცნე გაუგზავნოს და ნიშნობა მოშალოს. მაგრამ თუ [ქალიშვილი] მამის ხელისუფლებიდან განთავისუფლებულია, მაშინ მამას [ნიშნობის მოსაშლელად] არც მაცნის გაგზავნა შეუძლია და არც იმის უკან გამოთხოვა, რაც მზითვის სახით იქნა მიცემული, ვინაიდან თავად ქალიშვილი [თავისი] გათხოვებით ადგენს მზითვის არსებობას და აქარწყლებს კონდიქციას (პირად სარჩელს)⁶ იმის დაბრუნების თაობაზე, რაც განსაზღვრული მიზნით იქნა გაცემული, თუ ეს მიზანი არ შესრულდა, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა აცხადებენ, რომ მამამ თავისი ხელისუფლებიდან განთავისუფლებულ ქალიშვილს მზითვეი

იმ პირობით მისცა, რომ თუ იგი ქორწინებაზე თანახმა არ იქნება, გინდაც საქორწინო ხელშეკრულება დაიდოს და გინდაც – არა, იგი (მამა) გამოითხოვს იმას, რაც მისცა. ვინაიდან ამ შემთხვევაში მას [მზითვის] უკან გამოთხოვის უფლება ექნება.

11. იულიანე, „ლიბესტაზი“, მ-16 ნიგნვი

ნიშნობა, ისევე როგორც ქორწინება, კონტრაქტების თანხმობის საფუძველზე ხორციელდება და ამიტომაც საჭიროა, რომ „ოჯახის ქალიშვილმა“ როგორც ქორწინების, ასევე ნიშნობის დროს თავისი თანხმობა გამოხატოს.

12. ულკიანე, ნიგნვი „ცალკაული [საკითხავი] ნიგნოვის შინაგანა“

მაგრამ ქალიშვილი, რომელიც მამის ნებას არ ეწინააღმდეგება, თანახმად ითვლება.

§ 1. მაგრამ მამის შეწინააღმდეგების უფლება ქალიშვილს მხოლოდ მაშინ ეძლევა, როდესაც მამა მას უღირსი ზნის ან სახელგატეხილ საქმროს აურჩევს.

13. პავლუსი, „ელიძის შინაგანა“, მ-5 ნიგნვი

თუ ოჯახის ვაჟიშვილი თანახმა არ არის, [მამის] მისი სახელით ნიშნობის დაწესება არ შეიძლება.

14. მოდესტინუსი, „ბანსხვაპაბანი“, მ-4 ნიგნვი

ნიშნობის დაწესებასთან დაკავშირებით კონტრაქტების ასაკი განსაზღვრული არ არის, როგორც ეს არის ქორწინების შემთხვევაში. რის გამოც დანიშნა ადრეულ ასაკშიც არის შესაძლებელი, ოღონდ თუ ორივე მხარეს ესმის ის, რასაც ისინი აკეთებენ, ე.ი. თუ ისინი შეიდ წლამდე ასაკისანი არ არიან.

15. იგივე, ნიგნვი „ცალკაული [საკითხავი] გარკვეული შინაგანის შინაგანა“

მეურვეს, რომელსაც მეურვეობაში ქალიშვილი ჰყავს, მისი არც ცოლად მოყვანა შეუძლია და არც თავის ვაჟიშვილზე დაქორწინება, ამასთან, უნდა ვიცოდეთ, რომ ის [წესი], რაც ჩვენ ქორწინების შესახებ გადმოვეცით, ნიშნობასაც⁷ ეხება.

16. ულკიანე, „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“, 31-3 ნიბნში

იმპერატორების ანტონინუსისა და კომოდუსის ბრძანებულებაში (oratio)⁸, რომელმაც აკრძალა სენატორების ქორწინება ზოგიერთ პირებთან, არაფერია ნათქვამი ნიშნობის შესახებ. მაგრამ იმის შესავსებად, რაც ბრძანებულებას აკლია, სწორად ამბობენ, რომ ამ შემთხვევაში კანონის თანახმად [იგულისხმება, რომ] ნიშნობაც ასევე არ არსებობს.

17. გაიუსი, „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“, 1-ლ ნიბნში

ხშირად კანონიერი საფუძველი და აუცილებლობა აჭიანურებს ნიშნობას არა მარტო ერთი ან ორი, არამედ სამი, ოთხი ან უფრო მეტი წლითაც. როგორც, მაგალითად, საქმროს ან საცოლის ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ან მშობლების გარდაცვალება, ან მძიმე სისხლის სამართლის დანაშაულის [ჩადენა], ან აუცილებლობით გამოწვეული ხანგრძლივი მოგზაურობა.

18. ულკიანე, „ედიქტის შესახებ“, 31-6 ნიბნში

ნიშნობის განხორციელებისათვის ნაკლები მნიშვნელობა აქვს იმას, შესრულდა თუ არა იგი [უშუალოდ] მხარეთა მიერ ან მათი თანდასწრებით, შუამავლის ან წერილის მეშვეობით თუ რაიმე სხვა საშუალებით. და თითქმის ყოველთვის ნიშნობა შუამავალი პირების („მაცნეების“) მეშვეობით ხორციელდება.

ტიტული II. ქორწინების წესის (რიგის) შესახებ

1. მოდესტინუსი, „რეგულაზი“, 1-ლ ნიბნში

ქორწინება არის მამაკაცისა და ქალის კავშირი, მთელი ცხოვრების ერთიანობა, ღვთიური და ადამიანური სამართლის ერთობა.

2. პავლუსი, „ედიქტის შესახებ“, 35-ე ნიბნში

არ შეიძლება [და]ქორწინება, თუ არ არის თანხმობა ყველა

[მხარისა], ე.ი. იმ პირებისა, რომლებიც ქორწინდებიან და ასევე იმ პირებისა, რომელთა ხელისუფლების ქვეშ ისინი იმყოფებიან.

3. იგივე, „საბინუსისათვის“, 1-ლ ნიბნში

თუ მე ჩემი ხელისუფლების ქვეშ მყავს მამრობითი სქესის შვილიშვილი ერთი ვაჟიშვილისგან და მდედრობითი სქესის შვილიშვილი მეორე ვაჟიშვილისაგან, მაშინ, როგორც პომპონიუსი წერს, მათ შორის ქორწინება მხოლოდ ჩემი თანხმობით შეიძლება და ეს [სავსებით] სწორია.

4. პომპონიუსი, „საბინუსისათვის“, 2-3 ნიბნში

თორმეტ წლამდე ასაკის ქალიშვილი (საცოლე) მაშინ ზდება კანონიერი ცოლი, როდესაც მას ქმართან ყოფნისას თორმეტი წელი შეუსრულდება.

5. იგივე, „საბინუსისათვის“, 2-4 ნიბნში

დადგენილია, რომ ქალი შეიძლება დაქორწინდეს არათანმყოფ პირზე მისი (ე.ი. საქმროს) წერილის ან შუამავლის („მაცნის“) მეშვეობით, თუ ქალი ქმრის სახლში შეჰყავთ. მაგრამ არათანმყოფ ქალს [თავისი] წერილის ან შუამავლის მეშვეობით დაქორწინება არ შეუძლია, რადგან საჭიროა [ცოლის] შეყვანა ქმრის სახლში, როგორც ქორწინების ადგილსამყოფელში, და არა [ქმრისა] ცოლის სახლში.

6. ულპიანა, „საბინუსისათვის“, 35-ე ნიბნში

დაბოლოს, ცინა წერს, რომ თუ პირი არათანმყოფ ცოლზე დაქორწინდა, შემდეგ ტიბრის გაღმა წვეულებიდან დაბრუნებისას დაიღუპა, ცოლს მასზე გლოვა მოეთხოვება.

7. პავლუსი, ნიბნში „ცალკეული [საკითხები] უალციდიუსის კანონის შესახებ“

ამრიგად, ამ შემთხვევაში შეიძლება მოხდეს, რომ რომელიმე ქალიშვილს [ერთდროულად] მზითევიც ჰქონდეს და მზითვის [გამოთხოვის] სარჩელიც.

8. პომპონიუსი, „საბინუსისათვის“, 2-5 ნიბნში

გააზატებულს (ლიბერტინს) არ შეუძლია [თავისი] გააზატებული დედის ან დის ცოლად მოყვანა და ეს წესი შემოღებულია ჩვეულებით და არა კანონით.

9. ულკიანე, „საბინუსისათვის“, 26-ე ნიგნში

თუ შეილიშვილს, რომელსაც პაპა შეშლილი ჰყავს, ცოლის მოყვანა უნდა, ყველა შემთხვევაში მამის ნებართვაა საჭირო; ხოლო თუ მამაა შეშლილი, პაპა კი საღ გონებაზეა, მაშინ პაპის ნებართვა საკმარისია.

§ 1. პირს, რომლის მამა მტრებს ტყვედ ჩაუვარდა, ცოლის მოყვანა შეუძლია [იმ შემთხვევაში], თუ მამა [ტყვეობიდან] სამი წლის განმავლობაში არ დაბრუნდა.

10. პავლუსი, „ელიქტის შესახებ“, 35-ე ნიგნში

საფუძვლიანი ეჭვი არსებობს იმის თაობაზე, თუ რა უნდა გაკეთდეს იმ შემთხვევაში, როდესაც მამა ადგილზე არ იმყოფება ისე, რომ არაინ იცის, თუ სად არის იგი ან საერთოდ ცოცხალია თუ არა. და თუ სამი წელი გავიდა მას შემდეგ, რაც ცხადი გახდა, რომ არ იცინა, თუ სად ცხოვრობს მამა ანდა არის თუ არა იგი ცოცხალი, მაშინ [ასეთი მამის] ორივე სქესის ბავშვებს კანონიერი ქორწინება არ ეკრძალებათ.

11. იულიანე, „ლიგისტაჰი“, 61-6 ნიგნში

თუ იმ პირის ვაჟიშვილი, რომელიც მტრებს ჰყავთ [ტყვედ] ან ადგილზე არ იმყოფება, მამის ტყვედ ჩავარდნიდან ან არყოფნიდან სამი წლის ვადის გასვლამდე ცოლს მოიყვანს ან [ასეთი პირის] ქალიშვილი გათხოვდება, მე ვფიქრობ, რომ დაქორწინება სწორად მოხდა, ოღონდ თუ ვაჟიშვილმა ისეთი ქალი მოიყვანა ცოლად ან ქალიშვილი ისეთ პირზე გათხოვდა, რომელთან დაქორწინებას, გარკვეულია, რომ მამა დაეთანხმება.

12. ულკიანე, „საბინუსისათვის“, 26-ე ნიგნში

თუ ქალი ჩემი ცოლი იყო და შემდეგ მე მას გავშორდი და იგი სეიუსს გაჰყვა ცოლად, რომელიც მე შემდგომში „ადროგაციოს“ მეშვეობით შვილად ავიყვანე, ასეთი ქორწინება სისხლის აღრევა არ არის.

§ 1. ჩემი დაქორწინება მამაჩემის საცოლეზე არ შეიძლება, თუმცა მას ჩემი დედინაცვალი, ამ სიტყვის პირდაპირი გაგებით, არ შეიძლება ეწოდოს.

§ 2. და პირიქით, მამაჩემს ჩემი საცოლის ცოლად მოყვანა არ შეუძლია, თუმცა [მასაც მამაჩემის] რძალი, ამ სიტყვის პირდაპირი გაგებით, არ უნდა ეწოდოს.

§ 3. თუ ჩემი ცოლი ჩემთან განქორწინების შემდეგ სხვაზე გათხოვდა და მას ქალიშვილი გაუჩნდა, იულიანეს მოსაზრებით, ეს ქალიშვილი ჩემი გერი არ იქნება, მაგრამ მე მასთან ქორწინებაზე თავი უნდა შევიკავო.

§ 4. მე შემიძლია ცოლად მოვიყვანო ჩემი დის მიერ შვილად აყვანილი ქალიშვილი. ვინაიდან, მისი (ჩემი დის) ქალიშვილი ჩემი ნათესავი არ არის, რადგან არავინ ხდება ბიძა (დედის მხრიდან) შვილად აყვანის („adoptio“) მეშვეობით. „აღოფციო“-ს გზით ხდებიან მხოლოდ „კანონიერი ნათესავები“, ე.ი. ისინი, ვისაც აგნატობის უფლება გააჩნიათ. ამავე საფუძველზე მე შემიძლია ცოლად მოვიყვანო შვილად აყვანილი მამაჩემის და, თუ იგი იმავე მამის მიერ არ არის გაჩენილი.

13. იგივეა, „საბინუსისათვის“, 35-ე ნიგნში

თუ პატრონი ქალი იმდენად უბრალო (არაკეთილშობილი) წარმოშობისაა, რომ მისთვის თავისივე გააზატებულზე დაქორწინება ღირსეულიც კი იქნება, ეს [ქორწინება] არ უნდა აკრძალოს მოსამართლეებმა, რომლებმაც ამ გარემოების შესახებ თანამდებობრივი მოვალეობების შესრულებისას შეიტყვეს.

14. პავლუსი, „ილიქტის შესახებ“, 35-ე ნიგნში

შვილად აყვანილმა ვაჟიშვილმა, თუ იგი გააზატდა, არ შეიძლება ცოლად მოიყვანოს ქალი, რომელიც მშვილდებელი მამის ცოლი იყო, რადგან მას დედინაცვლის ადგილი უკავია.

§ 1. ასევე, თუ პირი „აღოფციოს“ მეშვეობით ვაჟიშვილს შვილად აიყვანს, მას ვაჟიშვილის გააზატების შემდეგაც კი არ შეუძლია დაქორწინდეს მის ცოლზე, რადგან იგი ოდესღაც მისი რძალი იყო.

§ 2. ამ (ე.ი. ქორწინების) სამართალში ყურადღება მონების ნათესაობასაც უნდა მიექცეს. ასე რომ, მონობიდან განთავისუფლებულს არ შეუძლია თავისი დედის ცოლად მოყვანა. იგივე წესი არსებობს დასთან და დის ქალიშვილთან დაკავშირებით.

იგივე უნდა ითქვას საწინააღმდეგო შემთხვევაშიც; ასე რომ, მამას არ შეუძლია [თავისი] ქალიშვილის ცოლად მოყვანა, თუ ისინი მონობიდან განთავისუფლდნენ, თუნდაც საეჭვო იყოს, რომ იგი მისი მამაა. აქედან გამომდინარე, ღვიძლ მამას არ შეუძლია ქორწინების გარეშე გაჩენილი ქალიშვილის ცოლად მოყვანაც, რადგან დაქორწინებისას ყურადღება უნდა მიექცეს ბუნებითს სამართალს და სინდისიერებასაც, ხოლო საკუთარი ქალიშვილის ცოლად მოყვანა კი სინდისიერებას ეწინააღმდეგება.

§ 3. მაგრამ ის, რაც მონების ნათესაობის თაობაზე არის დაწესებული, დაცული უნდა იქნეს მონების მოყვრობასთან დაკავშირებითაც. მაგალითად, მე არ შემიძლია ცოლად მოვიყვანო ის ქალი, რომელიც მამაჩემთან ქორწინების გარეშე კავშირში იმყოფებოდა, ისევე, როგორც დედინაცვალი. და პირიქით, მამას არ შეუძლია ცოლად მოიყვანოს ქალი, რომელსაც მის ვაჟიშვილთან ქორწინების გარეშე კავშირი ჰქონდა დამყარებული, ისევე როგორც რძალი. ასევე, არ შეიძლება პირმა ცოლად მოიყვანოს დედა იმ ქალისა, რომელიც მონად ყოფნისას ცოლად ჰყავდა, ისევე როგორც სიდედრი. ვინაიდან, თუ ცნობენ მონების ნათესაობას, მაშინ რატომ არ უნდა იქნეს ცნობილი მონების მოყვრობა? და საეჭვო შემთხვევაში უფრო სწორი და მიზანშეწონილი იქნება ამგვარი ქორწინებისგან თავის შეკავება.

§ 4. ახლა ვნახოთ, თუ ვინ ითვლება დედინაცვლად, გერად, სიდედრად და რძლად, რათა ვიცოდეთ, თუ ვისი ცოლად მოყვანა არ შეგვიძლია. ზოგი თავის დედინაცვლად მიიჩნევს მამის ცოლს, რძლად – ვაჟიშვილის ცოლს, გერად – ცოლის ქალიშვილს სხვა ქორწინებიდან. ასე რომ, პირს შეიძლება ჰყავდეს ორი ან რამდენიმე დედინაცვალი, რომელთა ცოლად მოყვანა არ შეიძლება. ეს გასაკვირი არ არის. ვინაიდან შვილად აყვანილს არ შეუძლია ცოლად მოიყვანოს არც ღვიძლი მამის და არც მშვილებელი მამის ცოლი. ხოლო თუ მამას რამდენიმე ცოლი ჰყავდა, ვაჟიშვილს არცერთი მათგანის ცოლად მოყვანა არ შეუძლია. ამრიგად, ტერმინ სიდედრის ქვეშ იგულისხმება არა მარტო ჩემი ცოლის დედა,

არამედ აგრეთვე ბებია და ბებიის დედა. და არცერთი მათგანის ცოლად მოყვანა არ შემიძლია. და ტერმინი „რძალი“ აღნიშნავს არა მარტო ვაჟიშვილის ცოლს, არამედ მოიცავს აგრეთვე შვილიშვილის და შვილიშვილის შვილის ცოლსაც, თუმცა ზოგი ამ უკანასკნელთ „პრონურუს“-ს (pronurus – შვილიშვილის ცოლი) უწოდებს. ასევე გერად უნდა მივიჩნიოთ არა მარტო ცოლის ქალიშვილი, არამედ აგრეთვე მდელრობითი სქესის შვილიშვილი და შვილიშვილის შვილი, რათა არცერთი მათგანის ცოლად მოყვანა ვერ შევძლო. ასევე, არ შემიძლია ცოლად მოვიყვანო, ავგუსტუსის განმარტებით, იმ ქალის დედა, რომელიც საცოლედ მყავდა, რადგან იგი ჩემი სიდედრი იყო.

15. პაპინიანა, „პასუსეპი“, გვ-4 ნიგნში

მამინაცვალი არ უნდა დაქორწინდეს იმ პირის ცოლზე, რომელიც როდისმე მისი გერი იყო. და დედინაცვალიც არ უნდა გათხოვდეს იმ პირზე, რომელიც გერის ქმარი იყო.

16. პავლუსი, „ედიქტის შესახებ“, 35-ე ნიგნში

ღვთაებრივი მარკუსის სენატისადმი წარდგენილი ბრძანებულება („ორაციო“) ითვალისწინებს, რომ თუ სენატორის ქალიშვილი გააზატებულზე გათხოვდება, მაშინ ქორწინება არ არსებობს. და ამ ბრძანებულებას [შესაბამისი] სენატუსკონსულტიც მოჰყვა.

§ 1. თუ მამრობითი სქესის შვილიშვილს ცოლი მოჰყავს, ამაზე ვაჟიშვილის თანხმობაც არის საჭირო, ხოლო თუ მდელრობითი სქესის შვილიშვილი თხოვდება, მაშინ პაპის ნებართვა და თანხმობა საკმარისია.

§ 2. შეშლილობა ქორწინების დამაბრკოლებელი [ფაქტორია], ვინაიდან იგი ორივე მხარის თანხმობას საჭიროებს, მაგრამ სწორად (დამყარებულ) ქორწინებას შეშლილობა არ აფერხებს.

17. ბაიუსი, „პროვინციული ედიქტის შესახებ“, გვ-11 ნიგნში

„ადოფციოს“¹⁰ (შვილად აყვანის) მეშვეობით შექმნილი ძმობაც აბრკოლებს ქორწინებას მანამდე, სანამ შვილად აყვანის მდგომარეობა გრძელდება. აქედან გამომდინარე, მე შემიძლია

ცოლად მოვიყვანო ის ქალი, რომელიც მამაჩემმა იშვილა და [შემდეგ] თავისი ხელისუფლებიდან გაათავისუფლა. ასევე, თუ მე გამათავისუფლა, ხოლო ის (ქალიშვილი) კი თავისი ხელისუფლების ქვეშ დაიტოვა, მე მასთან დაქორწინება შემეძლება.

§ 1. ამგვარად, თუ ვინმეს სიძის შვილად აყვანა სურს, მას ურჩევენ, რომ ქალიშვილი თავისი ხელისუფლებიდან გაათავისუფლოს. მსგავსად ამისა, იმ პირს, რომელსაც რძლის შვილად აყვანა სურს, ურჩევენ, რომ მან ვაჟიშვილი თავისი ხელისუფლებიდან გაათავისუფლოს.

§ 2. ასევე გვეკრძალება მამიდის და დედის, აგრეთვე მამის და დედის მხრიდან პაპის დის ცოლად მოყვანა, თუმცა პაპის დები მეოთხე ხარისხის [ნათესავეები] არიან. ხოლო განსაკუთრებით გვეკრძალება მამიდის და მამის მხრიდან პაპის დის ცოლად მოყვანა, თუნდაც ისინი ჩვენთან „აღოფციოს“ მეშვეობით იყვნენ დაკავშირებულნი.

18. იულიანე, ღიბასტაგი, მკ-16 ნიგნში

ქორწინება იმავე პირებს შორის, თუ იგი მშობლების ნებართვით არ არის განახლებული, კანონიერად არ ითვლება.

19. მარცინაე, „ინსტიტუციაგი“, მკ-16 ნიგნში

იულიუსის კანონის 35-ე თავის მიხედვით, პირები, რომლებსაც თავიანთი ხელისუფლების ქვეშ ბავშვები ჰყავთ, და რომლებიც მათს დაქორწინებას ხელს უშლიან, ან ის პირები, რომელთაც მზითვის მიცემა არ სურთ, ღვთაებრივების სევერუსისა და ანტონინუსის კონსტიტუციით, პროკონსულებმა და პროვინციათა პრეზესებმა უნდა აიძულონ [ბავშვების] დაქორწინება და მზითვის მიცემა. ხოლო [ქორწინებისთვის] ხელის შემშლელად ითვლება ის პირიც, რომელიც [ბავშვების] დაქორწინებას არ ცდილობს.

20. პავლუსი, ნიგნში „ცალკაული საკითხაგი ღვთაებრივების სევერუსისა და კომოდუსის ბრძანებულაგის („ორაციოს“) შესახებ“

საჭიროა ვიცოდეთ, შედის თუ არა მზრუნველის ფუნქციებში არასრულწლოვანი (ობოლი) ქალიშვილის გათხოვება. ვინაიდან მისი (მზრუნველის) ფუნქციები საქმეთა მართვას მოიცავს. სევე-

რუსისა და ანტონინუსის ბრძანებულება (რესკრიპტი) [ამის შესახებ] შემდეგს გადმოგვცემს: მზრუნველის ფუნქციაში არასრულწლოვანი ქალიშვილის საქმეთა მართვა შედის, ხოლო მისი გათხოვება მზრუნველს თავისი შეხედულებისამებრ შეუძლია.

21. ტარანციუს-კლამენსი, „იულიუსისა და პაპიუსის კანონის შესახებ“, მკ-3 ნიგნში

არ შეიძლება, რომ ოჯახის ვაჟიშვილს ცოლის მოყვანა აიძულონ.

22. ცალსუსი, „დიგასტაჰი“, მკ-15 ნიგნში

თუ მამის იძულების შედეგად ვაჟიშვილმა ცოლი მოიყვანა, რომელსაც იგი თავისი ნებით არ შეირთავდა, მაგრამ საქორწინო ხელშეკრულება მაინც დადო, რომელიც მხარეთა თანხმობის გარეშე არ იდება, ითვლება, რომ მან ეს (დაქორწინება) აირჩია.

23. იგივე, „დიგასტაჰი“, 30-ე ნიგნში

პაპიუსის კანონი ითვალისწინებს, რომ ყველა თავისუფალ პირად დაბადებულს, სენატორებისა და მათი ბავშვების გარდა, შეუძლია ცოლად გააზატებული მოიყვანოს.

24. მოდესტინუსი, „რაგულაჰის“ 1-ლ ნიგნში

თავისუფალ ქალთან ცხოვრება უნდა განხილულ იქნეს არა როგორც კონკუბინატი¹¹, არამედ ქორწინება, თუ [ეს ქალი] სხეულს არ ჰყიდის.

25. იგივე, „რაგულაჰი“, მკ-2 ნიგნში

მამის ხელისუფლებიდან განთავისუფლებულ ვაჟიშვილს მამის თანხმობის გარეშე შეუძლია ცოლის შერთვა, და [ამ ქორწინებაში] გაჩენილი ვაჟიშვილი მისი მემკვიდრე იქნება.

26. იგივე, „პასუხაჰის“ მკ-5 ნიგნში

მოდესტინუსი პასუხობს, რომ მრუშობაში ბრალდებული ქალის ცოლად მოყვანა ქმრის სიცოცხლეში არ შეიძლება, ვიდრე მას სასჯელს არ მიუსჯიან.

27. ულპიანე, „იულიუსისა და პაპიუსის კანონის შესახებ“, მკ-3 ნიგნში

თუ სენატორის წოდების მქონე პირს ცოლად გააზატებული ქალი ჰყავს, თუმცა ამ დროის განმავლობაში იგი მისი [ნამდვილი]

ცოლი არ არის, მაგრამ იგი ისეთ მდგომარეობაშია, რომ თუ [ქმარი] სენატორის წოდებას დაკარგავს, მაშინ მისი ცოლი გახდება.

28. მარცხინა, „ინსტიტუციები“, გვ-10 ნიგნო

პატრონს არ შეუძლია გააზატებული ცოლად შერთვა (ამ უკანასკნელის) სურვილის წინააღმდეგ.

29. ულკინა, „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“, გვ-3 ნიგნო

რაც, როგორც გადმოგვცემენ, ატიუსს კაპიტონმაც თავისი კონსულობის პერიოდში [დეკრეტით] დაადგინა. მაგრამ ეს [წესი] იმ შემთხვევაში უნდა დავიცვათ, თუ პატრონი ქალს იმიტომ არ ათავისუფლებს, რომ ცოლად მოიყვანოს.

30. ბაიუსი, „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“, გვ-2 ნიგნო

მოჩვენებით ქორწინებას არავითარი ძალა არა აქვს.

31. ულკინა, „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“, გვ-6 ნიგნო

თუ პრინციფის წყალობით სენატორს ნებართვა ეძლევა, რომ კანონიერ ცოლად გააზატებული ქალი ჰყავდეს, მაშინ [ამ ქალს] შეუძლია კანონიერი ცოლი იყოს.

32. მარცელუსი, „იულიუსისა და პაპიუსის კანონის შესახებ“, 1-ლ ნიგნო

საჭიროა ვიცოდეთ, რომ გააზატებული (ლიბერტინი), რომელმაც თავისუფალ პირად დაბადებულს თავი შეილად ააყვანინა, და ამის შედეგად მან, თუმცა მშვილებლის ოჯახში თავისუფალ პირად დაბადებულის უფლება მოიპოვა, მაგრამ სენატორის წოდების მქონე პირებთან დაქორწინებაზე მას ისე, როგორც გააზატებულს, მაინც უარი უნდა ეთქვას.

33. იგივე, „იულიუსისა და პაპიუსის კანონის შესახებ“, გვ-3 ნიგნო

მრავალი [იურისტი] მიიჩნევს, რომ თუ ერთი და იგივე ქალი [განშორების შემდეგ] იმავე მამაკაცს უბრუნდება, მაშინ ეს იგივე ქორწინება იქნება. მე ამ აზრს ვეთანხმები, [იმ შემთხვევაში],

თუ ისინი არცთუ ხანგრძლივი დროის გასვლის შემდეგ შერიგდნენ, და თუ ამ დროის განმავლობაში ქალი სხვაზე არ დაქორწინდა და მამაკაცმა სხვა ცოლი არ შეირთო; განსაკუთრებით კი, თუ მამაკაცმა მზითვეი არ დააბრუნა.

34. პომპონიუსი, „პასუსხაზი“, 61-4 ნიგნში

[მამის მიერ გაცემული] ოჯახის ქალიშვილისთვის ქმრის მოძებნის „ზოგადი მანდატი“ (დავალება) არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ ქორწინება წესისამებრ დამყარებულად ჩაითვალოს. ასე რომ, ამისათვის აუცილებელია, რომ მამას უჩვენონ პირი, რომელთან დაქორწინებასაც [იგი] ეთანხმება.

§ 1. თუ მამაკაცი ქალს მრუშობაში ბრალდებას ქმრის სტატუსში წაუყენებს, მას არ ეკრძალება ქალის პატიების შემდეგ მისი ისევ ცოლად შერთვა. და თუნდაც მამაკაცმა ბრალდება ქმრის უფლებით (სტატუსით) არ წაუყენოს, ქორწინება მაინც კანონიერად ჩაითვლება.

§ 2. გერებს შორის დაქორწინება შესაძლებელია, თუნდაც ახალი მშობლების ქორწინებიდან მათ საეჭვო საერთო ძმა ჰყავდეთ.

§ 3. თუ სენატორის ქალიშვილი გააზატებულს გაჰყვება ცოლად, მამის „დაცემა“ (სენატორის წოდების დაკარგვა) მას ცოლად არ აქცევს, რადგან ბევრებს მიღწეული რანგი (წოდება) მამის დანაშაულის გამო არ უნდა ჩამოერთვას.

35. იგინა, „პასუსხაზი“, 61-6 ნიგნში

ოჯახის ვაჟიშვილი, რომელიც ჯარისკაცია, მამის ნებართვის გარეშე არ ქორწინდება.

36. პავლუსი, „პაქითხვაზი“, 61-5 ნიგნში

მეურვესა და მზრუნველს არ შეუძლიათ [მათი მეურვეობის ან მზრუნველობის ქვეშ მყოფი] მოზარდი ქალიშვილის ცოლად შერთვა, თუ იგი მამის მიერ არ არის დანიშნული და [საცოლედ] გარიგებული, ან თუ იგი არ ასრულებს [მამის მიერ] ანდერძით განსაზღვრულ საქორწინო ხელშეკრულების პირობებს.

37. იგინა, „პასუსხაზი“, 37-1 ნიგნში

მზრუნველის გააზატებულს უნდა აეკრძალოს [თავისი პატ-

რონის მეურვეობაში მყოფი] ქალიშვილის ცოლად შერთვა.

38. იგივე, „სანტანაციანი“, 2-2 ნიგნში

თუ პირი რომელიმე პროვინციაში თანამდებობაზეა დანიშნული, მას არ შეუძლია იმ ქალის ცოლად შერთვა, რომელიც ამ პროვინციიდან არის წარმოშობით ან იქ საცხოვრებელი ბინა გააჩნია, თუმცა [ასეთი ქალის] დანიშვნა მას არ ეკრძალება. რასაკვირველია, იმ პირობით, რომ, თუ მის მიერ თანამდებობის დატოვების შემდეგ ქალი მასთან დაქორწინებას არ მოისურვებს, მას ამის უფლება მიეცეს, ოღონდ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ქალი მას დაუბრუნებს ქორწინების წინა საჩუქარს, რომელიც მისგან მიიღო.

§ 1. პირს, რომელიც პროვინციას მართავს, შეუძლია ცოლად შეირთოს იმ პროვინციაში [მცხოვრები] ქალი, თუ იგი მასზე აღრე იყო დანიშნული და [ქალისთვის] მიცემული მზითვეი ბეთალმანად არ იქცევა.

§ 2. პირს, რომელიც პროვინციაში რამე [თანამდებობას] ასრულებს, არ ეკრძალება ამ პროვინციაში ქალიშვილის გათხოვება და მზითვის დანიშვნა.

39. იგივე, „ალავციუსისათვის“, 6-6 ნიგნში

მე არ შემიძლია ცოლად შევიერთო დის შვილიშვილის შვილი, რადგან მე მისი მშობლის ადგილი მიკავია.

§ 1. თუ პირმა ცოლად ვინმე იმ პირთაგან მოიყვანა, რომელთა ცოლად შერთვა ჩვენ ჩვეულებით გვეკრძალება, ამბობენ, რომ მან სისხლის აღრევა (ინცესტი) ჩაიდინა.

40. აომპონისი, „ალავციუსის შესახებ“, 4-4 ნიგნში

არისტონი პასუხობს, რომ გერის ქალიშვილის ცოლად მოყვანა ისევე არ შეიძლება, როგორც თავად გერისა.

41. მარტალუსი, „ლიგისტანი“, 26-2 ნიგნში

სამარცხვინოდ ითვლება აგრეთვე იმ ქალთა რიცხვში ყოფნა, რომლებიც სამარცხვინოდ ცხოვრობენ, თავს სხეულის ვაჭრობით ირჩენენ, თუნდაც ისინი ამას საჯაროდ არ აკეთებდნენ.

§ 1. თუ ქალს ქორწინების გარეშე სქესობრივი კავშირი

(„კონკუბინატი“) აქვს დამყარებული ვინმე სხვა პირთან, გარდა პატრონისა, მე ვამბობ, რომ ამ ქალს ოჯახის დედის წოდება (ღირსება) არ გააჩნია.

42. მოდესტიანუსი, ნიგნში „ცალკეული [საკითხავი] ქორნიანის წინაშე“

[საქორწინო] კავშირების დროს, ყოველთვის, მხედველობაში უნდა მივიღოთ არა მარტო ის, რაც დაშვებულია, არამედ აგრეთვე ისიც, რაც ღირსეულია.

§ 1. თუ სენატორის ქალიშვილი, შვილიშვილი ან შვილიშვილის შვილი გათხოვდება გააზატებულზე ან იმ პირზე, რომელიც „სხვების გასართობი ხელობით“¹² არის დასაქმებული, ქორწინება არ იარსებებს.

43. ულპიანე, „იულიუსის და ააპიუსის კანონის წინაშე“, 1-ლ ნიგნში

ჩვენ ვამბობთ, რომ თავისი სხეულით საჯაროდ ვაჭრობს არა მარტო ის ქალი, რომელიც პროსტიტუციას საროსკიპოში ეწევა, არამედ ისიც, რომელიც, ჩვეულებრივ, სამიკიტნოში, დუქანში ან სხვა ადგილას არ ინახავს თავის უბიწოებას.

§ 1. ხოლო „საჯაროდ“ ჩვენ ვგულისხმობთ იმას, რომ [ქალი] ამას განურჩევლად ყველასთან, ე.ი. ვინმეს არჩევს გარეშე ჩადის, [ე.ი.]: არა იმ ქალს, რომელიც მრუშობს, ან იმ ქალიშვილს, რომელსაც შეაცდენენ, არამედ იმას, ვინც პროსტიტუციას ეწევა.

§ 2. ასევე, ის ქალი, რომელმაც ფულის მისაღებად ერთ-ორ [მაჰაკატთან] დაამყარა კავშირი, არ ითვლება, რომ საჯაროდ თავისი სხეულით ვაჭრობს.

§ 3. მაგრამ ოქტავენუსი ძალიან სწორად ამბობს, რომ ამ ქალების რიცხვს უნდა მივაკუთვნოთ ასევე ის ქალებიც, რომლებიც პროსტიტუციას რამე შემოსავლის მიღების გარეშე ეწევიან.

§ 4. კანონი კიცხავს არა მარტო იმ ქალს, რომელიც ამას აკეთებს (სხეულით ვაჭრობს), არამედ იმასაც, რომელიც ამას აკეთებდა, თუმცა შემდეგ მან ეს [საქმიანობა] შეწყვიტა. რადგან უზნეობა არ ქრება იმის გამო, რომ შემდგომში იგი შეწყდა.

§ 5. არ უნდა ეპატიოს ეს [დანაშაული] იმ ქალს, რომელიც სამარცხვინო ცხოვრებას ეწევა და ამას თავისი სიღარიბით ამართლებს.

§ 6. [ამ საქმეში] „მაჭანკლობა“, სხეულით ვაჭრობაზე ნაკლები [დანაშაული] არ არის.

§ 7. ხოლო „მაჭანკალს“¹³ ჩვენ იმ ქალს ვუწოდებთ, რომელიც მეძავ ქალებს გვთავაზობს.

§ 8. „მაჭანკლად“ განიხილება აგრეთვე ის ქალი, რომელიც ამ სახის ცხოვრებას სხვისი სახელით ეწევა.

§ 9. თუ სამიკიტნოს მფლობელ (მეპატრონე) ქალს იქ სხეულით მოვაჭრე მეძავეები ჰყავს, როგორც ამას ხშირად აკეთებენ ისე, რომ სამიკიტნოში მეძავი ქალები იმ საბაბით ჰყავთ ხოლმე, რომ თითქოს ისინი სამიკიტნოს მომსახურე პერსონალს წარმოადგენენ, [ამ შემთხვევაში] უნდა ითქვას, რომ ტერმინი „მაჭანკალი“ ასეთ ქალებსაც გულისხმობს.

§ 10. სენატმა დაადგინა, რომ არც ერთ სენატორს არ შეეფერება, რომ ცოლად შეირთოს ან შეინარჩუნოს ის ქალი, რომელიც საჯარო სასამართლოს მიერ არის მსჯავრდებული, ანუ იმ სასამართლოს მიერ, რომელშიც ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია ბრალდების წაყენება, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც რომელიმე კანონით ბრალდების წაყენება საჯარო სასამართლოში არ არის ნებადართული.

§ 11. ქალი, რომელიც საჯარო სასამართლოში ცრუ ბრალდებისთვის (ცილისწამებისთვის) არის მსჯავრდებული ან [სასამართლოს წინაშე] თვალთმაქცობისათვის, საჯარო სასამართლოს მიერ მსჯავრდებულად არ ითვლება.

§ 12. ქალი, რომელსაც მრუშობაში წაასწრეს, საჯარო სასამართლოს მიერ მსჯავრდებულად განიხილება. ასევე, თუ აცხადებენ, რომ ქალი მრუშობაში არის მსჯავრდებული, მას გაკიცხავენ (სახელგატეხილად აცხადებენ) არა მარტო იმის გამო, რომ [მრუშობაში] წაასწრეს, არამედ იმის გამოც, რომ იგი საჯარო სასამართლოს მიერ არის მსჯავრდებული. თუ მას [მრუშობაში] არ წაასწრეს, მაგრამ მაინც მსჯავრი დადეს, იგი გა-

იკიცხება (სახელგატეხილად გამოცხადდება), რადგან საჯარო სასამართლოს მიერ არის მსჯავრდებული. და თუ მას [მრუშობაში] წაასწრეს, მაგრამ მას მსჯავრი არ დადეს, იგი [მაინც] გაკიცხული (სახელგატეხილი) იქნება. მე ვფიქრობ, რომ თუნდაც იგი [მრუშობაზე] წაასწრების შემდეგ გაამართლონ, გაკიცხვა მის წინააღმდეგ მაინც უნდა იქნეს [გამოყენებული], რადგან მისი მრუშობაში წაასწრება სიძარტლეა. და კანონი [სასამართლოს] გადაწყვეტილებას კი არ გმობს, არამედ ჩადენილ [დანაშაულს].

§ 13. აქ არ განიხილება, როგორც მრუშობის შესახებ იულიუსის კანონში, თუ ვინ წაასწრო ან სად წაასწრეს [ქალს დანაშაულში]. ასე რომ, ქალი გაკიცხულად (სახელგატეხილად) ჩაითვლება იმისდა მიუხედავად, თუ ვინ განაცხადებს, რომ მას დანაშაულზე წაასწრო: ქმარი თუ ვინმე სხვა. ასევე, კანონის თანახმად, ქალს გაკიცხავენ იმ შემთხვევაშიც, თუ მას [დანაშაულზე] წაასწრებენ არა ქმრის ან საკუთარი მამის სახლში, არამედ სხვაგანაც.

44. პავლუსი, „იულიუსის და პავიუსის კანონის შესახებ“, 1-ლ ნიშნში

იულიუსის კანონში მითითებულია შემდეგი: სენატორს, მის ვაჟიშვილს ან ვაჟიშვილისაგან შვილიშვილს, ან მამის ხაზით შვილიშვილის შვილს არ შეუძლიათ შეგნებულად ან ბოროტი განზრახვით დანიშნონ ან ცოლად მოიყვანონ გააზატებული ან ისეთი ქალი, რომელიც ან თავად, ან რომლის მამა და დედა მისდევენ ან მისდევდნენ „სხვების გასართობ ხელობას“. ასევე, სენატორის ქალიშვილს ან ვაჟიშვილისაგან მდედრობითი სქესის შვილიშვილს, მამის ხაზით მდედრობითი სქესის შვილიშვილის შვილს არ შეუძლიათ შეგნებულად ან ბოროტი განზრახვით დანიშნონ ან გათხოვდნენ გააზატებულზე ან ისეთ პირზე, რომელიც ან თავად, ან რომლის მამა და დედა მისდევენ ან მისდევდნენ „სხვების გასართობ ხელობას“. და ამ უკანასკნელთაგან არც ერთს არ შეუძლია ბოროტი განზრახვით, შეგნებულად მათი (ე.ი. სენატორის ქალიშვილის, შვილიშვილის და ა.შ.) დანიშვნა

ან ცოლად შერთვა.

§ 1. [კანონის] ამ თავით სენატორს ეკრძალება გააზატებული ქალის ცოლად შერთვა, ასევე იმ ქალისა, რომლის მამა და დედა „სხვების გასართობ ხელობას“ მისდევენ. ასევე, გააზატებულ მამაკაცს ეკრძალება სენატორის ქალიშვილის ცოლად მოყვანა.

§ 2. [ქორწინების] დაბრკოლებას არ წარმოადგენს ის, რომ პაპა და ბებია „სხვების გასართობ ხელობას“ მისდევენ.

§ 3. არ ექცევა ყურადღება იმას, იმყოფება თუ არა ქალიშვილი⁴ მამის ხელისუფლების ქვეშ. მაგრამ ოქტავიუსი ამბობს, რომ უნდა იგულისხმებოდეს კანონიერი მამა, ხოლო დედა კი იმ შემთხვევაშიც კი, თუ იგი ქორწინების გარეშე დაფეხმძიმდა.

§ 4. ასევე არა აქვს არავითარი მნიშვნელობა, ღვიძლი მამა თუ მშვილებელი.

§ 5. და იქნება თუ არა [ქორწინებისთვის] დაბრკოლება, თუ მშვილებელი მამა შვილად აყვანამდე „სხვების გასართობ ხელობას“ მისდევდა? ან თუ ღვიძლი მამა ქალიშვილის დაბადებამდე ამ საქმიანობას მისდევდა? ან თუ ამგვარად სახელგატეხილი კაცი ბავშვს შვილად აიყვანს და შემდეგ თავისი ხელისუფლებიდან გაათავისუფლებს, შეიძლება თუ არა დაქორწინება, როგორც იმ შემთხვევაში, როდესაც ვაჟს ცოლი მოჰყავს „სხვების გასართობი ხელობის“ მქონე ღვიძლი მამის გარდაცვალების შემდეგ? პომპონიუსი სწორად ფიქრობს, რომ ეს შემთხვევა საწინააღმდეგოა იმისა, რასაც კანონი გულისხმობს და რომ ეს [ბავშვი] არ უნდა მივაკუთვნოთ იმ პირებს, რომლებზედაც კანონშია საუბარი.

§ 6. თუ თავისუფალ პირად დაბადებული ქალის მამამ და დედამ [ქალიშვილის გათხოვების] შემდეგ „სხვების გასართობ ხელობას“ მოჰკიდეს ხელი, დიდი უსამართლობა იქნება, ამ ქალის გაშვება რომ გახდეს საჭირო, რადგან დაქორწინება პატიოსნად მოხდა და, შესაძლოა, მას უკვე ბავშვებიც გაუჩნდა.

§ 7. რასაკვირველია, თუ თავად მოჰკიდა ხელი [ამ ქალმა] „სხვების გასართობ ხელობას“, მაშინ ის ნებისმიერ შემთხვევაში

უნდა გაუშვან.

§ 8. სენატორებს არ მოჰყავთ ცოლად ის ქალები, რომელთა ცოლად შერთვა სხვა თავისუფალ პირებად დაბადებულებს ეკრძალებათ.

45. ულაიანე, „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“, მკ-3 ნიგმი

ამ კანონის თანახმად, თავის პატრონზე დაქორწინებულ გააზატებულ ქალს [განშორების შემდეგ] პატრონის თანხმობის გარეშე სხვაზე გათხოვება არ შეუძლია. პატრონში ვგულისხმობთ (როგორც ეს ჩვენი იმპერატორის და მისი ღვთაებრივი მამის რესკრიპტშია მოცემული) აგრეთვე იმ პირს, რომელმაც კანონის შესაბამისად მხევალი იყიდა იმ პირობით, რომ შემდეგ მას გააზატებდა; რადგან გააზატებული მხევლის პატრონად მყიდველი ითვლება.

§ 1. ხოლო [ასეთ] პატრონად არ ჩაითვლება ის პირი, რომელმაც დაიფიცა, რომ ის პატრონია.

§ 2. არც ის პირი უნდა ჩაითვალოს პატრონად, რომელსაც [მხევალი] თავისი ფულით არ უყიდა.

§ 3. ცხადია ასევე, საეჭვო არ არის, რომ თუ გამოცხადდა, რომ ოჯახის ვაჟიშვილი სამხედრო სამსახურშია და იგი სამხედრო პეკულიუმის [კუთვნილ] მხევალს გააზატებს, მას (ოჯახის ვაჟიშვილს) ეს (ე.ი. პატრონის) უფლება ენიჭება, რადგან [იმპერატორთა] კონსტიტუციების თანახმად იგი პატრონად განიხილება და ეს უფლება მამამისს არ ეკუთვნის.

§ 4. [კანონის] ეს თავი მხოლოდ გათხოვილ გააზატებულ ქალებს ეხება და [დანიშნულ] საცოლეებზე არ ვრცელდება. და ამიტომ, თუ გააზატებული საცოლე პატრონის თანხმობის გარეშე მას [უარით] შეამავალს (მაცნეს) გაუგზავნის, მას სხვაზე გათხოვების უფლება ექნება.

§ 5. შემდეგ კანონში ნათქვამია: „პატრონის თანხმობის გარეშე“, რაც უნდა გაგებულ იქნეს, როგორც იმ [პატრონის] თანხმობის გარეშე, რომელიც განქორწინებას დაეთანხმა, რის

გამოც ქალი იმ შემთხვევაშიც ექვემდებარება ამ კანონის მო-
თხოვნას, როცა იგი შეშლილს შორდება და მაშინაც კი, როდესაც
ქმარმა ამის შესახებ არ იცის. სინამდვილეში, ამ შემთხვევაში
უფრო სწორია ვთქვათ: „თანხმობის გარეშე“ („უკითხავად“),
ვიღრე: „არ ეთანხმება“.

§ 6. თუ აღმოჩნდება, რომ [გააზატებულ ქალზე დაქორ-
წინებული] პატრონი მტერთან ტყვედ ჩავარდა, მე ვიტყვოდი,
რომ ქალს დაქორწინება შეუძლია ზუსტად ისევე, [პატრონი]
გარდაცვლილი რომ იყოს. და ის [იურისტები], რომლებიც
იულიანეს მოსაზრებას ემხრობიან, ამბობენ, რომ [ასეთ ქალს]
ქორწინების უფლება არ ექნება, რადგან იულიანე მიიჩნევს, რომ
ამ გააზატებული ქალის ქორწინება [პატრონის] ტყვედ ყოფნის
პერიოდშიც გრძელდება იმ პატივისცემის გამო, რაც ქალმა
პატრონის მიმართ უნდა გამოიჩინოს. ცხადია, თუ პატრონი სხვა
სახის მონობაში მოექცა, მაშინ, ეჭვს არ იწვევს, რომ ქორწინება
შეწყდება.

46. ბაიუსი, „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“, 6A-8 ნიგნში

საკამათოა, ეხება თუ არა ეს წესი იმ შემთხვევას, როცა
პირს ცოლად საერთო ლიბერტი (გააზატებული) ქალი მოჰყავს.
იავოლენუსი ამაზე უარყოფით პასუხს იძლევა, რადგან, [მისი
აზრით], ქალი არ ითვლება (მხოლოდ) ერთი კაცის ლიბერტად,
როდესაც იგი [იმავდროულად] მეორე პირის ლიბერტიც არის.
სხვა იურისტები საწინააღმდეგო აზრის არიან, რადგან [მათი
აზრით], არ შეიძლება უარყოფით, რომ ლიბერტი ქალი ერთ პირს
ეკუთვნის, თუნდაც იგი [იმავდროულად] მეორე პირსაც ეკუთ-
ვნოდეს. და ეს მოსაზრება იურისტების უმრავლესობამ [სავ-
სებით] სწორად გაიზიარა.

47. პავლუსი, „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“, 6A-2 ნიგნში

სენატორის ქალიშვილს, რომელიც სხეულით ვაჭრობს ან
„[სხვების] გასართობ ხელობას“ მისდევს, ან რომელიც საჯარო

სასამართლოს მიერ არის მსჯავრდებული, დაუსჯელად შეუძლია გააზატებულზე გათხოვება, რადგან არ იცავენ იმ პირის პატივს, რომელიც ასეთი კავშირის დამყარებამდე „დაეცემა“.

48. ტარენციუს-კლემენსი, „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“, მე-8 ნიგნში

პატრონის ვაჟიშვილს, რომელმაც ცოლად მამის ლიბერტი (გააზატებული) ქალი შეირთო, ამ ქალზე იგივე უფლება ენიჭება, რაც თავად პატრონს, და [ამ] კანონის ნება მასზეც ვრცელდება. იგივე უნდა ითქვას იმ შემთხვევაშიც, როდესაც [ორი პატრონის მყოფ ქალს] ერთი პატრონის ვაჟიშვილი მეორის სიცოცხლეში მათს [საერთო] ლიბერტს (გააზატებულ ქალს) ცოლად შეირთავს.

§ 1. თუ პატრონი თავის სახელგატეხილ გააზატებულ ქალს ცოლად შეირთავს, სასურველია, რომ მას ამ კანონით გათვალისწინებული წყალობა არ მიენიჭოს, რადგან იგი კანონის საწინააღმდეგოდ დაქორწინდა.

§ 2. თუ [მამის მიერ ანდერძით] ერთი ვაჟიშვილისთვის მიკუთვნებულ გააზატებულ ქალს მეორე ვაჟიშვილი ცოლად შეირთავს, მართლაც, მას ქალზე არავითარი უფლება არა აქვს, რადგან, სენატის გადაწყვეტილებით, [ანდერძით] გადაცემულ ლიბერტებზე მთელი უფლება იმაზე გადადის, ვისაც ეს მამამ (ანდერძით) გადასცა.

49. მარცელუსი, „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“, მე-3 ნიგნში

ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, რომ უფრო დაბალი რანგის ადამიანებმა ცოლად შეირთონ ის ქალები, რომელთა ცოლად შერთვა უფრო მაღალი რანგის პირებს ღირსების გამო კანონით ეკრძალებათ. და პირიქით, უფრო მაღალი რანგის პირებს არ შეეძლოთ იმ ქალების ცოლად შერთვა, რომელთა ცოლად შერთვის უფლება უფრო დაბალი რანგის პირებს არა აქვთ.

50. იგივე, „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“, მე-3 ნიგნში

ამბობენ, რომ სულ ახლახანს დადგენილ იქნა, რომ იმ შემთხვევაში, როდესაც ვინმე თავის გააზატებულ ქალს ცოლად

შეირთავს, რომელსაც შემდეგ ფიდეოკომისის საფუძველზე გაათავისუფლებს, ამ გააზატებულ ქალს უფლება აქვს, რომ პატრონის თანხმობის გარეშე [სხვაზე] გათხოვდეს. მეც ასე ვფიქრობ, რადგან ეს უფლება არ უნდა მიიღოს იმ პირმა, რომელმაც [ქალი] არა თავისი სურვილით, არამედ აუცილებლობის გამო გაათავისუფლა. მართლაც, მან ქალს უფრო მეტად ის თავისუფლება მიანიჭა, რომლის მინიჭებაც მის მოვალეობას შეადგენდა, ვიდრე მისთვის რამე წყალობა გაიღო.

51. ლიცინიუს რუფინუსი, „რეპულაჰი“, 1-ლ ნიგნჰი

მხევალი, რომელიც იმ მიზნით გაათავისუფლეს, რომ იგი გათხოვდეს, არ შეიძლება ცოლად შეირთოს ვინმემ სხვამ, გარდა იმ პირისა, რომელმაც იგი გაათავისუფლა, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც პატრონი მასთან დაქორწინებაზე უარს იტყვის.

§ 1. მაგრამ თუ ოჯახის ვაჟიშვილი მამის ბრძანებით მხევალს გაათავისუფლებს იმ მიზნით, რომ იგი გათხოვდეს, იულიანე მიიჩნევს, რომ იგი ზუსტად ისეთ მდგომარეობაში იქნება, თითქოს იგი ვაჟიშვილის მიერ იქნა განთავისუფლებული და ამიტომაც მას ამ ქალის ცოლად შერთვა შეუძლია.

52. პავლუსი, „საბინუსისათვის“, 6-6 ნიგნჰი

სისხლის აღრევით დამყარებულ ქორწინებას არც მზითევი ახლავს. ამიტომ [ქმარს] ჩამოერთმევა ყველაფერი ის, რაც მან მიიღო, თუნდაც ნაყოფის სახით.

53. გაიუსი, „პროვინციული ელიქტის შესახებ“, 6-11 ნიგნჰი

არ შეიძლება ქორწინება არსებობდეს იმ პირთა შორის, რომლებიც მიეკუთვნებიან მშობლებს და ბავშვებს (ე.ი. არიან აღმავალი და დამავალი ხაზის ნათესაეები) უახლოესიდან (უფრო) შორეულ ხარისხამდე და ა.შ. უსასრულოდ.

54. სცეპოლა, „რეპულაჰი“, 1-ლ ნიგნჰი

და არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, კანონიერი ქორწინებიდან მომდინარეობს ნათესაობა (კოგნატობა) თუ არა, რადგან უქორწინებო კავშირის შედეგად შექმნილი [ღვიძლი] დის ცოლად

შერთვაც ასევე აკრძალულია.

55. ბაიუსი, „პროვინციული ედიქტის შესახებ“, მკ-11 ნიგნო

ცოდვად ითვლება აგრეთვე იმ ქალის ცოლად შერთვაც, რომელიც შეილად აყვანის შედეგად ქალიშვილი ან შეილიშვილი გახდა, ამდენად, თუნდაც შეილად აყვანა ემანციპაციის შედეგად გაუქმდეს, ამ პირებზე ეს კანონი (აკრძალვა) მაინც გავრცელდება.

§ 1. მე არ შემიძლია ცოლად შევიერთო ჩემი მშვილებელი მამის ღედა, ან ღეიდა და არც მისი ვაჟიშვილის ქალიშვილი (ე.ი. მისი შეილიშვილი), რასაკვირველია, თუ მე მის ოჯახში ვიქნები. ხოლო თუ იგი მე თავისი ხელისუფლებიდან გამათავისუფლებს, მაშინ, ეჭვს გარეშეა, რომ ქორწინებისთვის რაიმე დაბრკოლება არ იარსებებს, რასაკვირველია იმის გამო, რომ ემანციპაციის შემდეგ მე გარეშე პირად ვითვლები.

56. ულაიანე, „დისპუტაციები“, მკ-3 ნიგნო

იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ვინმე ქორწინების გარეშე კავშირშია დის ქალიშვილთან, როგორც ხასასთან (concubina), თუნდაც გააზატებულთან, იგი სისხლის აღრევას ჩადის.

57. მარციანე, „ინსტიტუციები“, მკ-2 ნიგნო

პირს, რომელიც პროვინციაში რაიმე [თანამდებობრივ] ფუნქციას ასრულებს, ეკრძალება [იმავე პრივილეგიაში] თავის ვაჟიშვილს ქორწინებაზე თანხმობის მიცემა.

§ 1. „მრუშობის შესახებ“ პაპინიანეს ნაშრომის მეორე წიგნზე მარციანე ასეთ შენიშვნას აკეთებს: იმპერატორებმა, ღვთაებრივმა მარკუსმა და ლუციუს ვერუსმა, გააზატებული მენსორის მეშვეობით ფლავია ტერტულას ასეთი რესკრიპტი გაუგზავნეს: „ჩვენ გვადელებს დროის ის ხანგრძლივი პერიოდი, რომლის განმავლობაში შენ სამართალში ჩაუხედავად დაქორწინებული იყავი ღედის მხრიდან შენს ბიძაზე, და რომ შენ შენმა ბებია დაგაქორწინა და [გვადელებს] შენი ბავშვების მდგომარეობა (რაოდენობა). ამის გამო, იმისათვის, რომ ყველაფერი ეს მოვაწესრიგოთ, ჩვენ ვამტკიცებთ თქვენი ბავშვების სტატუსს იმ ქორწინების მიხედვით,

რომელიც ორმოცი წლის წინ დამყარდა, ისე, თითქოს ისინი კანონიერად იყვნენ გაჩენილნი.

58. მარცხიანი, „რაგულაზი“, მ-4 ნიგნი

არსებობს ღვთაებრივი [ანტონინუს] პიუსის შემდეგი რესკრიპტი: „თუ გააზატებული ქალი სენატორს მოატყუებს, რომ იგი თავისუფალ პირად დაბადებულია და მას ცოლად გაჰყვება, პრეტორის ედიქტის მაგალითზე, [ამ შემთხვევაში] სარჩელი უნდა გასცენ, ვინაიდან მზითვეიდან მას არავითარი სარგებლის მიღება არ შეუძლია, რადგან [ამ შემთხვევაში] მზითვეი არ არსებობს.

59. პავლუსი, ნიგნი „ცალკაული [საკითხავი] გააზატავული პირების მიკუთვნების (adsignatio) შესახებ

სენატუსკონსულტი, რომლის თანახმად, მეურვეს არ შეუძლია, რომ თავის მეურვეობაში მყოფი არასრულწლოვანი (ობოლი) ქალიშვილი საკუთარ ვაჟიშვილზე დააქორწინოს ან იგი თავად შეირთოს ცოლად, [მეურვის] შვილიშვილზეც ვრცელდება.

60. იგივე, ნიგნი „ცალკაული [საკითხავი] ღვთაებრივების — ანტონინუსის და კომოდუსის — ბრძანებულების („ორაციო“) შესახებ“

[ისმის კითხვა]: ვრცელდება თუ არა [ამ] ბრძანებულების ნება იმ შემთხვევაზე, როდესაც პირი მეურვე არ არის, მაგრამ მეურვის პასუხისმგებლობა მას მაინც ეკისრება, როგორც, მაგალითად, იმ შემთხვევაში, თუ არასრულწლოვანი (ობოლი) მტრებს ტყვედ ჩაუვარდა ან თუ პირმა ყალბი საფუძვლების მოტანით თავი მეურვეობის მოვალეობებისგან გაითავისუფლა? [საკითხავი]: წმინდა კონსტიტუციების მიხედვით, ვრცელდება თუ არა მასზე პასუხისმგებლობა? და უნდა ითქვას, რომ სენატუსკონსულტი ამას ყველაფერს ასევე გულისხმობს. რადგან დამტკიცდა, რომ ასეთი პასუხისმგებლობა რიცხვით „სამ მეურვეობაზე“ იანგარიშება.

§ 1. მაგრამ თუ [მეურვეობის] პასუხისმგებლობა პირს სხვის გამო ეკისრება, ჩვენ ვნახავთ, რომ [ეს შემთხვევა] სენატუსკონსულტით ნაგულისხმევის ფარგლებს გარეთ არ რჩება. მაგალითად, თუ მაგისტრატს შეხვდება მეურვეობის პასუხის-

მგებლობა ან თუ ვინმე მეურვის ან მზრუნველის ნაცვლად აგებს პასუხს. რადგან ისინი „სამი პირის მეურვეობას“ არ მიეკუთვნებიან და ლოგიკურია, ამას რომ დავეთანხმდეთ.

§ 2. შესაბამისად ამისა, განა იგივე იქნება იმ შემთხვევაში, თუ საპატიო მეურვე დაინიშნა, რადგან ასეთი მეურვე არ მიეკუთვნება „სამი [მეურვის] რიცხვს“, [რომელიც მეოთხეს გამო-რიცხავს]. მაგრამ გონება საწინააღმდეგოს გეკარნახობს, რის გამოც დადგინდა, რომ საპატიო მეურვესაც, ჩვეულებრივ, მეურვეობაზე პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს, თუ იგი დაუშვებს მეურვეობის ცუდად (არასწორად) წარმართვას.

§ 3. მაგრამ, არ უნდა იყოს საეჭვო, რომ ეს ბრძანებულება („ორაციო“) ვრცელდება იმ პირზე¹⁵, რომელიც მეურვედ დაინიშნა და რომელმაც სამეურვეო საქმიანობისაგან თავი შეიკავა, რადგან, წმინდა კონსტიტუციების თანახმად, მას ისევე ეკისრება ვალდებულება, როგორც იმ შემთხვევაში, მას რომ საქმეები წარმართა.

§ 4. შესაბამისად ამისა, ვრცელდება თუ არა ეს სენატუს-კონსულტი პირზე, თუ მას რამე საბაბით მეურვეობის მოვალეობებისგან განთავისუფლება სურს, თან ამის არგუმენტს არ წარმოადგენს, ამ საბაბით მას საქმეს გადაუდებენ და ამასობაში კი არასრულწლოვანი (ობოლი) ქალი სრულწლოვანი გახდება? საკითხავი ის არის, უნდა განთავისუფლდეს თუ არა ეს პირი მეურვეობის მოვალეობათაგან მას შემდეგ, რაც ობოლი ქალიშვილი სრულწლოვანი გახდება და [შესაბამისად ამისა] მეურვეობა შეწყდება? რადგან თუ მის არგუმენტებს მიიღებენ და მას მეურვეობისგან გაათავისუფლებენ, მაშინ მას ამ ქალიშვილის ცოლად შერთვა შეუძლია ისე, რომ იგი ამისთვის არ დაისჯება. მაგრამ, თუ მეურვეობის დასრულების შემდეგ მას მეურვის მოვალეობათაგან არ ათავისუფლებენ, მაშინ მას ამ ქალიშვილზე კანონიერად დაქორწინება არ შეუძლია. „პასუხების“ მეხუთე წიგნში პაპინიანე ამბობს, რომ მეურვეობის დასრულების შემდეგ მეურვეობისაგან განთავისუფლების არგუმენტები მიღებული აღარ უნდა იქნეს. და ამიტომაც [ასეთ პირს მეურვეობის] ვადის გასვლის

შემდეგ პასუხისმგებლობა დაეკისრება. მაგრამ ამ მოსაზრებას მე არავითარ შემთხვევაში არ ვეთანხმები, რადგან არასამართლიანია, რომ იმ გადავადების მიზეზით, რომელიც არა რაიმე განზრახვით, არამედ აუცილებლობის გამო მოხდა, [პირი] მოვალეობებისგან არ განთავისუფლდეს, და [მეურვეობისგან განთავისუფლების იგივე] არგუმენტები მიღებულ იქნეს და [განთავისუფლებულ მეურვესა და მის მეურვეობაში მყოფ ქალიშვილს შორის] ქორწინებას დაბრკოლება შეუქმნან.

§ 5. თუმცა ამ ბრძანებულებაში („ორაციო“) [მხოლოდ] ის არის ნათქვამი, რომ მეურვეს თავის მეურვეობაში მყოფი ობოლი ქალიშვილის ცოლად შერთვა არ შეუძლია, მაგრამ უნდა ვიგულისხმოთ, რომ მას [ამ ქალიშვილის] არც დანიშვნა შეუძლია. ვინაიდან, როდესაც რომელიმე ქალის ცოლად შერთვა არ შეუძლიათ, უმრავლეს შემთხვევაში, მისი არც დანიშვნის უფლება აქვთ, რადგან კანონიერად ნიშნავენ იმ ქალებს, რომელთა ცოლად შერთვაც შეუძლიათ.

§ 6. ამრიგად, რა ხდება იმ შემთხვევაში, თუ მეურვის ნაშვილები ვაჟიშვილი მეურვეობაში მყოფ ობოლ ქალიშვილს ცოლად შეირთავს და შემდეგ იგი [მშვილებელი] მამის ხელისუფლებიდან განთავისუფლდება? უნდა ვიფიქროთ, რომ სენატუსკონსულტი შვილად აყვანილ და [შემდეგ] გააზატებულ ვაჟიშვილს არ ეხება, რადგან გააზატების შემდეგ იგი მშვილებელ ოჯახთან ყოველგვარ კავშირს წყვეტს.

§ 7. [მეურვის] ღვიძლ ბავშვებზე, თუნდაც მან ისინი [შემდეგ] გააშვილოს, ეს სენატუსკონსულტი ვრცელდება.

§ 8. რა ხდება იმ შემთხვევაში, თუ მეურვემ გაასაჩივრა და შემდეგ მისი მემკვიდრე გარდაიცვალა? უნდა დაეკისროს თუ არა მას პასუხისმგებლობა წარსული დროისათვის? და თუ ვაჟიშვილი მემკვიდრე გახდა და შემდეგ გარდაიცვალა, ვრცელდება თუ არა მასზე ეს ბრძანებულება. ლოგიკურია, რომ ამას დადებითად ვუპასუხოთ, რადგან მან ანგარიში უნდა ჩააბაროს.

61. პაპინიანე, „შაკითხვაჲი“, 32-ე ნიგეში

უკანონო ქორწინებით დაწესებული მზითვეი ბეითალმანად ცხადდება (ხაზინას გადაეცემა) იმ აუცილებელი ხარჯების გამოკლებით, რომლითაც, ჩვეულებრივ, კანონის თანახმად მზითვეს ამცირებენ. ქმარმა უნდა გადაიხადოს [ის ოდენობა], რაც მას სამზითვო სარჩელის ძალით უნდა დაებრუნებინა.

62. იგივე, „პასუხაჲი“, 24-ე ნიგეში

თუ მამა მოისურვებს, რომ დედამ თავისი შეხედულებისამებრ გადაწყვიტოს, თუ ვისზე გათხოვდება [მათი] საერთო ქალიშვილი, დედას არ შეუძლია ამისათვის ქალიშვილს მეურვე დაუნიშნოს. ვინაიდან აქ არ იგულისხმება ის, რომ მამას მეურვის დანიშვნის განზრახვა ჰქონდა, რადგან დედა მან სწორედ იმიტომ არჩია, რომ ქალიშვილის ქორწინება მეურვეს არ განეხორციელებინა.

§ 1. უწესობაა, თუ ქალი ქმრის ლიბერტზე (გააზატებულზე) გათხოვდება.

§ 2. მეურვეს, რომელმაც მზრუნველს [მეურვეობის] ანგარიში ჩააბარა, მის მეურვეობაში მყოფი ობოლი ქალიშვილის ცოლად შერთვა არც [მეურვეობის რესტიტუციისთვის] დაწესებული ვადის გასვლამდე არ შეუძლია და არც იმ შემთხვევაში, თუ ქალიშვილი [ამასობაში] სხვა ქორწინების შედეგად დედა გახდა.

63. იგივე, „დეჟინიციიზი“, 1-ლ ნიგეში

კოპორტის თუ ცხენოსანი ჯარის პრეფექტმა ან ტრიბუნმა აკრძალვის (ინტერდიქტის) მიუხედავად ცოლად შეირთო ქალი იმ პროვინციიდან, რომელშიც ის თავის თანამდებობრივ ფუნქციებს ასრულებდა. [ამ შემთხვევაში] ქორწინება არ იარსებებს. ეს შემთხვევა უნდა შევადაროთ მეურვისა და მის მეურვეობაში მყოფი ობოლი ქალიშვილის ქორწინებას, რადგან [ორივე შემთხვევაში] ქორწინებას ხელისუფლების არსებობა კრძალავს. მაგრამ შეიძლება [თუ არა] იმ საკითხის გადაწყვეტაც, რომ, თუ პირი ქალწულზე დაქორწინდა, უნდა ჩამოერთვას თუ არა მას ის, რაც მას ანდერძით დაუტოვეს? ხოლო მეურვეზე დაქორწინებულ მეურვეობაში მყოფი ობოლი ქალიშვილის მაგალითზე ქალს შე-

უძლია ის გააკეთოს, რაც მას ანდერძით დაავალეს. ოღონდ, მზითვის სახით გაცემული თანხა აუცილებლად ქალის მემკვიდრეს უნდა დაუბრუნდეს.

64. კალისტრატუსი, „შაკითხვაჲი“, მკ-2 ნიგნში

სენატმა გადაწყვიტა, რომ გასახლება¹⁶ („relegatio“) უნდა მიესაჯოს იმ გააზატებულს, რომელიც თავისი პატრონის ქალიშვილის მეურვეა, თუ ეს ქალიშვილი მან თავად შეირთო, ან თავის ვაჟიშვილზე გაათხოვა.

§ 1. მე ვფიქრობ, რომ იმ სენატუსკონსულტების ნება, რომლებიც უკრძალავს მეურვეს ან მის ვაჟიშვილს მის მეურვეობაში მყოფი ობოლი ქალიშვილის ცოლად შერთვას, ვრცელდება აგრეთვე მეურვის გარეშე მემკვიდრეზე, რადგან ამგვარი ქორწინება იმიტომ იკრძალება, რომ მეურვეობაში მყოფი ქალიშვილი ქონებასთან დაკავშირებით არ მოატყუონ იმ პირებმა, რომლებსაც [შემდეგ] სამეურვეო საქმეთა წარმართვის შესახებ მისთვის ანგარიშის ჩაბარება ევალებათ.

§ 2. ხოლო ვაჟის მეურვეს არ ეკრძალება თავისი ქალიშვილი მასზე (თავის მეურვეობაში მყოფ ვაჟზე) გაათხოვოს.

65. პაპლუსი, „პასუხეჲი“, მკ-7 ნიგნში

ის პირები, რომლებიც თავიანთ მშობლიურ პროვინციაში სამხედრო სამსახურში არიან¹⁷, თუ ისინი იმავე პროვინციიდან ქალს ცოლად შეირთავენ, ითვლება, რომ ამით ისინი [იმპერატორების] მანდატებს („ბრძანებულებებს“) არ ეწინააღმდეგებიან.

§ 1. იგივე ავტორი (ე.ი. პაპლუსი) იქვე პასუხობს: „მე მიმაჩნია, რომ, თუნდაც პროვინციაში [საჯარო სამსახურში მყოფ პირს] ცოლი იქ [იმპერატორთა] მანდატების საწინააღმდეგოდ ჰყავდეს მოყვანილი, თანამდებობის დატოვების შემდეგ, თუ იგი იმავე [ცოლთან ქორწინების] სურვილს შეინარჩუნებს, ქორწინება კანონიერი გახდება, და ამიტომაც, ამის შემდეგ დაბადებული ბავშვები კანონიერი ქორწინების შედეგად გაჩენილები, [ე.ი.] კანონიერი ბავშვები იქნებიან.

66. „იზივი, „სანტანციიზი“, ვა-2 ნიგნოი

ქორწინება არ არსებობს, თუ მეურვე ან მზრუნველი თავისი მეურვეობის ქვეშ მყოფ ობოლ ქალიშვილს, რომელსაც ოცდაექვსი წელი არ შესრულებია, ცოლად შეირთავს ან ამ ქალიშვილს თავის ვაჟიშვილზე დააქორწინებს, თუ ქალიშვილი [თავად] მამის მიერ ან მისი ანდერძით არ არის დანიშნული. სხვა შემთხვევაში [ამის ჩამდენი] ორივე მხარე „სახელგატეხილად“ გამოცხადდება და ქალიშვილის ღირსების შესაბამისად ექსტრაორდინარული სასჯელით დაისჯება. და არა აქვს მნიშვნელობა, ვაჟიშვილი დამოუკიდებელი პირია თუ იგი მამის ხელისუფლებას ექვემდებარება.

§ 1. საკმაოდ ეწინააღმდეგება სამართალს ის, რომ გააზატებულმა ცოლად შეირთოს ობოლი ქალიშვილი, რომლის ქონებას, როგორც მზრუნველი, [ამ] გააზატებულის პატრონი მართავს.

67. ტრიფონიუსი, „ღისპუტაციიზი“, ვა-9 ნიგნოი

არამართო მეურვის სიცოცხლეში, არამედ მისი სიკვდილის შემდეგაც, მის ვაჟიშვილს ეკრძალება იმ ქალიშვილის ცოლად შერთვა, რომელსაც მეურვეობის თაობაზე მამამ ანგარიში უნდა ჩააბაროს. ჩემი აზრით, ამ შემთხვევაში არა აქვს მნიშვნელობა, ვაჟიშვილი მიიღებს მამის მემკვიდრეობას, თუ მამის მემკვიდრეობის მიღებისაგან თავს შეიკავებს, ან სამკვიდროს ჩამორთმევის თუ მანამდე მამის ხელისუფლებიდან განთავისუფლების შედეგად იგი მემკვიდრე არ გახდება. რადგან, შეიძლება ისე მოხდეს, რომ მოტყუების გზით მისთვის მიცემული მამის ქონება მეურვის გამო უკან დააბრუნონ.

§ 1. შესაძლოა, ერთი რამ საკამათო იყოს: თუ პაპა ერთ-ერთი გააზატებული ვაჟიშვილის მიერ გაჩენილი შვილიშვილი ქალის მეურვეა, შეუძლია თუ არა მას ეს შვილიშვილი მის მეორე გააზატებულ თუ ჯერ კიდევ მამის ხელისუფლების ქვეშ მყოფი ვაჟიშვილისგან შექმნილ შვილიშვილ ვაჟზე გაათხოვოს? ხომ არ მოხსნის შვილიშვილი ქალის მიმართ პაპისათვის დამახასიათებელი ნაზი დამოკიდებულება, [პაპის მიერ შვილიშვილი ქალის] მოტყუების ეჭვის საფუძველს? და თუმცა ეს სენატუს-კონსულტი „მკაცრი სამართლის“¹⁸ კანონის შესაბამისად ყველა

[სახის] მეურვის წინააღმდეგ არის მიმართული, თუ ჩვენ შვილი-შვილი ქალის მიმართ პაპის უდიდეს სიყვარულს გავითვალისწინებთ, ამგვარი ქორწინება ნებადართული უნდა იყოს.

§ 2. თუ ქალიშვილის მეურვე ან მზრუნველი ოჯახის ვაჟიშვილია, მე ვფიქრობ, რომ მისი ცოლად შერთვა [ვაჟის] მამას მითუმეტეს არ შეუძლია, ეს ხომ არც მის ძმას შეუძლია, რომელიც იმავე მამის ხელისუფლების ქვეშ იმყოფება?

§ 3. მაგრამ განვიხილოთ შემდეგი საკითხი: თუ ტიცციუსის ვაჟიშვილმა ცოლად შენს მეურვეობაში მყოფი ქალიშვილი შეერთო, შემდეგ კი შენ თავად ტიცციუსი ან მისი ვაჟიშვილი შევილად აიყვანე, გაუქმდება თუ არა ქორწინება ისევე, როგორც ეს სიძის შვილად აყვანის შემთხვევაშია დადგენილი? არის თუ არა [ამ შემთხვევაში] ნებადართული შევილად აყვანა? რაც უფრო სწორი უნდა იყოს, თუნდაც საქმე ეხებოდეს მზრუნველს. მზრუნველმა თავისი მოვალეობების შესრულების პერიოდში შევილად უნდა აიყვანოს იმ ქალიშვილის ქმარი, რომელიც მისი მზრუნველობის ქვეშ იმყოფება, რადგან, როდესაც მეურვეობა უკვე დასრულებულია და როდესაც ქალიშვილი სხვა [უცხო] პირზეა გათხოვილი, მე ვფიქრობ, რომ საჭირო იქნება [მეურვისათვის] ქმრის შევილად აყვანის ხელის შესაშლელად იმის დამტკიცება, რომ ქორწინება მეურვეობის ანგარიშის ჩაბარების შესაფერხებლად არ დამყარებულა. და ქორწინების აკრძალვის [სწორედ] ამ საფუძველს ასახელებს ღვთაებრივი მარკუსის ბრძანებულება („ორაციო“).

§ 4. იმავე სენატუსკონსულტით აკრძალვა დაწესებულია აგრეთვე იმ მზრუნველისათვის, რომელიც ჯერ კიდევ ღელის მუცელში მყოფი [პოსტუმის] ქონების [მართვისათვის] იქნა დანიშნული, რადგან მეურვეობის თაობაზე ანგარიშის ჩაბარება მასაც ევალება. [ამ შემთხვევაში] ჩვენ მზრუნველობის ხანგრძლივობას ყურადღება არ უნდა მივაქციოთ, რადგან ის ღრო, ღიდი თუ მცირე, რომლის განმავლობაში მეურვემ ან მზრუნველმა თავის მოვალეობა უნდა შეასრულოს, [რაიმე] განსხვავებას არ ქმნის.

§ 5. თუ ტიცციუსი ქალიშვილის მეურვეობას ან მზრუნველო-

ბას ეწევა, და ქალიშვილი კი ისე გარდაიცვალა, რომ [ტიციუსს მეურვეობის თუ მზრუნველობის თაობაზე] მისთვის ანგარიში ჯერ კიდევ არ ჰქონდა ჩაბარებული, და [ამასთან გარდაცვლილს] მემკვიდრედ ქალიშვილი დარჩა; კითხვა დამისვეს: შეუძლია თუ არა ტიციუსს ამ ქალიშვილის თავის ვაჟიშვილზე დაქორწინება? მე ვუპასუხე, რომ შეუძლია, რადგან ანგარიშგება მემკვიდრეზე გადადის და იგი უბრალო (ჩვეულებრივ) ვალად იქცევა. სხვა შემთხვევაში, ნებისმიერ მოვალეს ეკრძალება იმ [ქალიშვილის] ცოლად შერთვა ან საკუთარ ვაჟიშვილზე დაქორწინება, ვის მიმართაც მას რამე საფუძველზე რაღაც ვალდებულება გააჩნია.

§ 6. ხოლო თუ მეურვე თავის მეურვეობაში მყოფ ობოლ ქალიშვილს საკუთარი მამის მემკვიდრეობის მიღებაზე უარს ათქმევინებს, მან ამის თაობაზე [ქალიშვილს] ანგარიში უნდა ჩააბაროს. და შეიძლება ისე მოხდეს, რომ მეურვეს მსჯავრი დასდონ იმისათვის, რომ მან ქალიშვილს მამის მემკვიდრეობაზე უარი წინდაუხედავად ათქმევინა; მაგრამ თუ მან ეს სავსებით სწორად (გონივრულად) გააკეთა, მაშინ პრეტორის [იურისდიქციის] დახმარება იქნება გამოყენებული იმიტომ, რომ [ქალიშვილის] მამა ვალაუკალი გარდაიცვალა. მაგრამ მიუხედავად ამისა, ვინაიდან ამას სასამართლოში დამტკიცება სჭირდება, ამის გამო ქორწინებას დაბრკოლება ექმნება, რადგან ქორწინება იმ პირებსაც ეკრძალება, რომლებიც მეურვეობას კარგად და კეთილსინდისიერად ასრულებენ.

68. პავლუსი, ნიგნში „ცალკაული [საკითხები] ტურპილიუსის სენატუსკონსულტის შესახებ“

ხალხთა სამართლის მიხედვით, სისხლის აღრევას ჩაიდენს ის, ვინც ცოლად აღმავალი ან დამავალი ხარისხის ნათესავს შეირთავს. ხოლო თუ პირმა ცოლად გვერდითი [შტოს] ნათესავი შეირთო, რაც აკრძალულია, ან თუ იგი მოყვარეზე დაქორწინდა, რაც ქორწინების დამაბრკოლებელ ფაქტორს წარმოადგენს, მაშინ მას დასჯიან, უფრო მსუბუქად, თუ მან ეს ღიად (საჯაროდ) გააკეთა და უფრო მკაცრად, თუ იგი ამას ფარულად ჩადის. საფუძველი ამ განსხვავებისა, რომელიც გვერდითი შტოს ნა-

თესავებზე არასწორად დაქორწინებულებთან დაკავშირებით არსებობს, იმაში მდგომარეობას, რომ ამის საჯაროდ (ლიად) ჩამდენნი უფრო მძიმე სასჯელისგან თავისუფლდებიან, როგორც პირები, რომლებმაც შეტდომა დაუშვეს, ხოლო ამის ფარულად გამკეთებელნი კი ისჯებიან, როგორც პირები, რომლებიც [კანონს] არ დაემორჩილნენ.

ტიტული III. სამზითვო სამართლის შესახებ

1. პავლუსი, „საბინუსისათვის“, 6A-14 ნიგნვი

მზითვის საფუძველი უცვლელია. ვინაიდან, იმ პირის დაპირებით, რომელიც მზითვეს იძლევა, მზითვის თაობაზე გარიგებას იმ პირობით ღებენ, რომ იგი მუდამ ქმრის ხელში იყოს.

2. იგივე, „ილიქტის შესახებ“, 6A-60 ნიგნვი

სახელმწიფოსათვის მნიშვნელოვანია ის, რომ ქალები უზრუნველყოფილნი იყვნენ მზითვით, რომლის მეშვეობით მათ გათხოვება შეუძლიათ.

3. ულპიანა, „ილიქტის შესახებ“, 63-A ნიგნვი

სახელწოდება „მზითვეი“ არ მიემართება იმ ქორწინებას, რომელთა არსებობა არ შეიძლება, რადგან არ შეიძლება მზითვეი არსებობდეს ქორწინების გარეშე. ასე რომ, [იქ], სადაც ქორწინება არ არის, არც მზითვეი არსებობს.

4. პავლუსი, „საბინუსისათვის“, 6A-6 ნიგნვი

თუ მზითვად მიცემულ ლიტონ საკუთრებას [ქორწინების პერიოდში] უზუფრუქტი დაემატება, ეს მზითვის ნამატად ითვლება და არა ახალ მზითვად, როგორც, მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როდესაც [მიწის ნაკვეთი] მონატანი მიწით იზრდება.

5. ულპიანა, „საბინუსისათვის“, 6A-3 ნიგნვი

მზითვეს ეწოდება „პროფექტიცია“, როდესაც იგი მამიდან ან მშობლიდან მომდინარეობს და [წარმოქმნილია] მათი ქონებიდან

ან მათი მოქმედების შედეგად.

§ 1. ამრიგად, მზითვეი „პროფექტიცია“ იქნება, გინდ იგი მშობელმა მისცეს, გინდ – მისმა პროკურატორმა (რწმუნებულმა), გინდ – მისი ბრძანებით სხვა ვინმემ, ან პირმა, რომელიც იმავედროულად მის საქმეებს მართავდა, და [შემდეგ] ამას მშობელი დაამტკიცებს (დაამოწმებს).

§ 2. მარცელუსი „ლიგესტების“ მეექვსე წიგნში წერს, რომ, თუ პირი [ქალიშვილის] მამისთვის რამეს ჩუქების სურვილით მის ქალიშვილს მზითვეს მისცემს, ეს მზითვეი მაძიდან წარმოშობილი (ე.ი. „პროფექტიცია“) იქნება და ეს სწორია.

§ 3. ხოლო თუ მშობელი შეშლილი, მფლანგველი ან სხვა ნებისმიერი ამგვარი პირია, და მისი მზრუნველი [ქალიშვილისთვის] მას მზითვეს მისცემს, ჩვენ ასევე ვამბობთ, რომ ასეთი მზითვეიც „პროფექტიციაა“.

§ 4. ხოლო თუ, მაგალითად, პრეტორი ან პრეზესი დაადგენს, თუ რამდენი უნდა მიეცეს ქალიშვილს მზითვად მამის ქონებიდან, რომელიც ან მტრებმა დაატყვევეს, ან ყაჩაღებს ჩაუვარდათ ხელში, მაშინ ეს მზითვეიც „პროფექტიციად“ ჩაითვლება.

§ 5. თუ მამამ მზითვის დანიშვნის გამო მემკვიდრეობაზე უარი თქვა, მაგალითად, იმის გამო, რომ სიძე ანდერძით ქვემემკვიდრედ იყო დანიშნული ან მას კანონით შეეძლო მემკვიდრეობის მოთხოვნა, მაშინ, იულიანეს აზრით, მზითვეი „პროფექტიცია“ არ იქნება. და თუ მამამ მზითვის დანიშვნის მიზეზით ლეგატზე იმიტომ თქვა უარი, რათა ლეგატი მემკვიდრედ მყოფ სიძეს დარჩენოდა, მაშინ, იულიანეს მტკიცებით, ეს მზითვეი მამის ქონებიდან წარმოქმნილი არ იქნება, რადგან მამას თავისი არაფერი გაუცია (გადაუხდია), არამედ [მხოლოდ] არ შეიძინა.

§ 6. თუ მამამ მზითვეი გასცა არა როგორც მამამ, არამედ როგორც ფიდეიუსორმა¹⁹, ე.ი. იმის გამო, რომ მზითვის გაცემას იგი სხვას დაჰპირდა და სხვისი მოვალეობა აიღო, მაშინ, ნერაციუსის აზრით, მზითვეი „პროფექტიცია“ არ იქნება, თუნდაც მამას [მთავარი] მოვალისაგან იმის მიღება არ შეეძლოს, რაც მან

გადაიხადა.

§ 7. მაგრამ თუ მამა მზითევს დაჰპირდა და თავის ნაცვლად ფიდეიუსორი ან მოვალე წარადგინა, მაშინ, მე მიმაჩნია, რომ მზითევი „პროფექტიცია“ იქნება, რადგან საკმარისია, რომ მამა ვალდებული იყოს ან მოვალის, ან ფიდეიუსორის წინაშე.

§ 8. თუ ოჯახის ვაჟიშვილი სესხს აიღებს და კრედიტორს თავისი ქალიშვილისთვის მზითვის მიცემას დაავალებს, ან [თანხას] თავად აიღებს და [ქალიშვილს] მზითევს მისცემს, მაშინ, ნერაციუსის აზრით, მზითევი პაპისგან წარმოქმნილად ითვლება იმდენად, რამდენადაც მზითევი შეიღიშვილ ქალს პაპამ უნდა მისცეს, და რადგან ეს [სესხი] (ე.ი. ოჯახის ვაჟიშვილის მიერ აღებული სესხი) პაპის საქმისთვის [გამოყენებულად] განიხილება.

§ 9. თუ ვინმემ მამას განსაზღვრული თანხა აჩუქა, რათა მამას ეს ქალიშვილისთვის [მზითვად] მიეცა, მაშინ, როგორც ამას „დიგესტების“ მეჩვიდმეტე წიგნში იულიანე წერს, მზითევი „პროფექტიცია“ არ იქნება, რადგან მამა ვალდებულია, რომ [ნაჩუქარი თანხა] გასცეს, ან, თუ არ გასცა, იგი კონდიქციით აგებს პასუხს. [იულიანე] ამბობს, რომ ასეთივე წესი დედასთან დაკავშირებითაც მოქმედებს, თუ, მაგალითად, დედა ქმარს რამეს იმ პირობით აძლევს, რომ მან ქალიშვილის მზითვად სიძეს მისცეს. და არ ითვლება, რომ ცოლმა ქმარს ეს აჩუქა. იულიანე სავსებით სწორად აღნიშნავს, რომ ცივილური სამართლით [ამ შემთხვევაში] ნაჩუქრობა აკრძალული არ არის, რადგან ცოლმა [ქმარს] იმისთვის კი არ მისცა, რომ ეს [თანხა] მას ჰქონოდა, არამედ იმისთვის, რომ ქალიშვილს მზითვად სიძისთვის მიეცა. და თუ ქმარი [სიძეს] არ მისცემს, მაშინ იგი კონდიქციის ძალით აგებს პასუხს. იულიანე ამბობს, რომ ეს მზითევი არის „ადვენტიცია“, და ჩვენც [ამ ტერმინს] ასევე ვიყენებთ.

§ 10. თუ ოჯახის ვაჟიშვილი მზითვის მიცემის პირობას იძლევა და იგი მზითევს მას შემდეგ მისცემს, რაც იგი დამოუკიდებელი პირი ხდება, ეს მზითევი „პროფექტიცია“ იქნება, რადგან,

მან ეს მამის მემკვიდრეობის პასივის (ვალების) სახით კი არ გადაიხადა, არამედ სესხი თავად აიღო მაშინ, როდესაც იგი ოჯახის ვაჟიშვილი იყო და მას შემდეგ გადაიხადა, რაც ოჯახის მამა გახდა.

§ 11. თუ მამა თავისი ხელისუფლებიდან განთავისუფლებული ქალიშვილისათვის გასცემს მზითევს, არავინ ეჭვობს, რომ მზითევი მაინც „პროფექტიცია“ იქნება, რადგან მზითევს „პროფექტიციად“ აქცევს არა [მამის] ხელისუფლების უფლება, არამედ მშობლობა, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი მზითევს ისე მისცემს, როგორც მშობელი. სხვა შემთხვევაში, თუ მას ქალიშვილის მართებს და მისი მოთხოვნით მისცემს, მაშინ მზითევი „ადვენტიცია“ იქნება.

§ 12. „შეკითხვების“ მეათე წიგნში პაპინიანე ამბობს, რომ, თუ მამა, რომელიც თავისი ემანციპირებული (გააზატებული) ქალიშვილის მზრუნველია, ქალიშვილს მზითევს მისცემს, ეს უფრო მამის მიერ მიცემულად განიხილება, ვიდრე მზრუნველისა.

§ 13. „დიგესტების“ მეცხრამეტე წიგნში იულიანე წერს, რომ შვილად აყვანის („ადოფციო“) შემთხვევაშიც მამას თავად მის მიერ მიცემული მზითევი უკან უნდა დაუბრუნდეს.

§ 14. თუ ვინმე სხვისი ქალიშვილისთვის მზითვის მიცემის პირობას იძლევა, და შემდეგ [ქალიშვილის] მამა პროპოსორის²⁰ მემკვიდრე ხდება, მაშინ, იულიანეს აზრით, უნდა განვასხვავოთ. მამა ქორწინებამდე ხდება მემკვიდრე და აძლევს მზითევს თუ ქორწინების შემდეგ. თუ იგი ამას ქორწინებამდე აკეთებს, მაშინ მზითევი მისგან წარმოქმნილად განიხილება, რადგან მას შეუძლია შუამავალი (მაცნე) გაგზავნოს და მზითევი გააუქმოს, ხოლო თუ ეს ქორწინების შემდეგ ხდება, მაშინ მზითევი „პროფექტიცია“ არ იქნება.

6. პაპინიანე, „საპინუსისათვის“, 61-14 ნიგნში

ქალიშვილის დაკარგვის გამო მამის სანუგეშოდ კანონი მას დახმარებას უწევს იმით, რომ მას მისგან წარმოქმნილი „მზითევი“ მასვე უბრუნდება, რათა მან ქალიშვილის დაკარგვა და ფულადი ზარალი ერთდროულად არ განიცადოს.

§ 1. თუ მამა კეთილსინდისიერად ნაყიდ მიწის ნაკვეთს მზითვად გასცემს, მაშინ ეს [მზითვევი] თავად მისგან წარმოქმნილ მზითვად განიხილება.

§ 2. თუ მზითვის მიცემისას რომელიმე მხარე მოტყუვდება, მაშინ დახმარება ასაკით ოცდახუთ წელზე უფროსსაც უნდა გაუწიონ, რადგან სიკეთესა და სამართლიანობას არ შეესაბამება ის, რომ ერთმა მხარემ მეორე მხარის ზარალის ზარჯზე მოიგოს ან სხვისი მოგებით თავად ზარალი განიცადოს.

7. ულკიანა, „საბინუსისათვის“, 31-ე ნიშნში

სამართლიანობა მოითხოვს, რომ მზითვის ნაყოფი ქმარს მიეკუთვნოს; ვინაიდან ქორწინების ტვირთი მას აწევს, სამართლიანი იქნება, რომ ნაყოფიც მან მიიღოს.

§ 1. ქორწინების განმავლობაში მიღებული ნაყოფი მზითვევში არ შედის, მაგრამ თუ ნაყოფი ქორწინებამდეა მიღებული, მაშინ იგი მზითვად იქცევა, თუ მომავალ ქმარსა და მის საცოლეს შორის სხვა რამ არ არის შეთანხმებული. რადგან მაშინ ნაყოფი [განიხილება] როგორც საჩუქარი და [მზითვეთან] ერთად [მიმცემს] უკან არ უბრუნდება.

§ 2. თუ მზითვად უზუფრუქტია მიცემული, მაშინ საკითხავია, [ქმარმა] ნაყოფი უნდა დააბრუნოს თუ არა? და ცელსუსი „დიგესტების“ მეათე წიგნში ამბობს, რომ [ამ შემთხვევაში] მნიშვნელოვანია ის, თუ რა ჰქონდათ მხედველობაში მხარეებს და თუ რაიმე სხვა [განზრახვა] არ აღმოჩნდა, მაშინ იგი მიიჩნევს, რომ ეს უფლება [მხოლოდ] თავად მზითვეს (ე.ი. უზუფრუქტს) ეხება და არა მიღებულ ნაყოფს.

§ 3. თუ მზითვად ნივთები გაიცემა, მე ვფიქრობ, რომ ისინი ქმრის ქონების შემადგენელი [ნაწილი] გახდება და მას უნდა მიეცეს თავის მფლობელობაზე [იმ] დროის შემატების უფლება, რომლის განმავლობაში მფლობელობას ცოლი ახორციელებდა. ნივთები ქმრის [კუთვნილება] ხდება იმ შემთხვევაში, თუ მათ მზითვად ქორწინების პერიოდში მისცემენ. მაგრამ, რა იქნება იმ შემთხვევაში, თუ ნივთები ქორწინებამდე მისცეს? თუ

ქალმა ნივთები იმ განზრახვით მისცა, რომ ისინი მაშინვე ქმრის ქონებაში გადასულიყო, მაშინ ასეც მოხდება. ხოლო თუ ქალმა იმ პირობით მისცა, რომ ეს [ნივთები] ქმრის კუთვნილება მაშინ გახდება, როდესაც ქორწინება მოხდება? ამიტომ, თუ, მაგალითად, ქორწინებაზე უარს შეუთვლიან და ქორწინება არ შედგება, და თუ ქალმა მზითვეი იმ პირობით მისცა, რომ „ნივთები მაშინვე ქმრის კუთვნილება გახდეს“, მაშინ ქორწინებაზე უარის შეთვლის შემთხვევაში, ქალმა ამ ნივთების კონდიციონება უნდა მოახდინოს (ე.ი. მას ექნება პირადი სარჩელი ნივთების უკან დასაბრუნებლად), ხოლო თუ ქალმა ნივთები იმ პირობით მისცა, რომ „[ნივთები ქმრის კუთვნილება] ქორწინების შემდეგ გახდეს“, მაშინ, ქორწინებაზე უარის შეთვლის შემთხვევაში, იგი მაშინვე ამ ნივთების ვინდიციონებას მოახდენს. მაგრამ თუ იგი ვინდიციონებას ქორწინებაზე უარის შეთვლამდე მოისურვებს, მაშინ მის წინააღმდეგ შეიძლება გამოიყენონ „[ბოროტი] განზრახვის შესაგებელი“ ან „საქმის ვითარებიდან გამოძინარე შესაგებელი“, რადგან, მზითვად გათვალისწინებული [ნივთების] ვინდიციონება არ უნდა მოხდეს.

8. კალისტრატუსი, „შაკითხვაჲნი“, 2-ე ნიგნში

ხოლო თუ ეს ცხადად არ გაკეთდება, მაშინ უნდა ვიფიქროთ, რომ ეს ნივთები მიცემულია ისე, რომ „მაშინვე საქმროს კუთვნილება გახდეს“ და თუ ქორწინება არ განხორციელდა, მათ უკან უბრუნებენ.

9. ულვიანე, „საბინუსისათვის“, 31-ე ნიგნში

თუ მე სეიას ნივთებს მივეცემ იმისათვის, რომ მან თავად, თავისი სახელით, ისინი მზითვად გასცეს, მაშინ ეს ნივთები მისი ხდება, თუნდაც მან ისინი მზითვად არ გასცეს, მაგრამ იგი [ჩემს წინაშე ამ შემთხვევაში] კონდიქციით აგებს პასუხს. თუ მე ეს ნივთები მას მზითვად მივეცი, და თანაც ქორწინებამდე, მაშინ მნიშვნელობა ექნება იმას, თუ რა პირობით მივეცი: „რომ მაშინვე მიმღების გახდეს“ თუ „ქორწინების შემდეგ“. თუ „მაშინვე“, მაშინ ქორწინებაზე უარის შეთვლის შემთხვევაში, მე კონდიციონება შემიძლია, ხოლო თუ „ქორწინების შემდეგ“, მაშინ – ვინდიციონება,

რადგან ნივთები მე მეკუთვნის. ამიტომაც, მეორე შემთხვევაში, თუ ქორწინება არ არის შესაძლებელი იმის გამო, რომ იგი [კანონით] აკრძალულია, ნივთები ჩემთან დარჩება.

§ 1. თუ მე ვინმეს ნივთებს გადავცემ იმისათვის, რომ მან ქორწინების შემთხვევაში მზითვად გამოიყენოს, და თუ შემდეგ მე ამ ქორწინებამდე მოვკვდები, მიეკუთვნება თუ არა ეს ნივთები მზითვეს, თუ ქორწინება შედგა? მე ვიტყვოდი, რომ ეს ნივთები არ შეიძლება გახდეს იმ პირის საკუთრება, რომელსაც ისინი მისცეს, რადგან ნაჩუქრობა ქორწინების დღეზეა დამოკიდებული. როდესაც ქორწინების პირობა დადგება, საკუთრების [უფლება] უკვე მემკვიდრეს ეკუთვნის, და უნდა ვალიაროთ, რომ ამ ნივთებზე საკუთრების ჩამორთმევა მასთან შეუთანხმებლად არ შეიძლება. მაგრამ უფრო სამართლიანია, რომ საქმე მზითვის სასარგებლოდ გადაწყდეს და მემკვიდრეს დაევალოს, რომ იგი გარდაცვლილის [ნებას] დაეთანხმოს. ხოლო თუ იგი ამ საქმეს გადადებს ან ადგილზე არ იმყოფება, მაშინ, მისი სურვილის წინააღმდეგ და ადგილზე არყოფნის შემთხვევაში (მის დაუსწრებლადაც), ამ ნივთებზე საკუთრება კანონის თანახმად ქმარს უნდა გადაეცეს, რათა ქალი უმზითვოდ არ დარჩეს.

§ 2. ხოლო მზითვის საფუძველზე მიცემულ [ნივთებად] უნდა ვიგულისხმოთ ის, რასაც მზითვად აძლევენ.

§ 3. ამრიგად, თუ [მზითვად] აძლევენ იმ ნივთებს, რომლებსაც ბერძნები „პარაფერნა“-ს (παραφερνα) უწოდებენ, ხოლო გალები – „პეკულიუმ“-ს, საკითხავია, ხდება თუ არა ეს ნივთები მაშინვე ქმრის კუთვნილება. მე ვფიქრობ, რომ თუ ქმარს იმ პირობით აძლევენ, რომ მაშინვე მას მიეკუთვნოს, მაშინ ის ქმარს მიეკუთვნება, და განქორწინების შემთხვევაში ცოლმა ვინდიცირება კი არ უნდა მოახდინოს, არამედ კონდიცირება. მან არც სამზითვო სარჩელი არ უნდა აღძრას, როგორც ამას ღვთაებრივი მარკუსი, ჩვენი იმპერატორი, და მამამისი ბრძანებენ. ასევე, თუ ქმარს აძლევენ ნივთების სიას („libelus“), რასაც რომში, როგორც ჩვენ ვხედავთ, ხშირად აკეთებენ, რადგან ქალი, ჩვეულებრივ,

ადგენს ხოლმე იმ ნივთების სიას, რომლებსაც ის, ჩვეულებრივ, ქმრის სახლში იყენებს და რომლებსაც მზითვად არ აძლევს; ამ სიას იგი ქმარს წარუდგენს ხელმოსაწერად [იმის დასამოწმებლად], რომ მან ეს [ნივთები] მიიღო. და ცოლი ქმრის ხელწერილს თავისთან ინახავს, როგორც [იმის საბუთს], რომ ის ნივთები, რომლებიც სიაშია შეტანილი, ქმრის სახლში მან შეიტანა. საკითხავია, ხდება თუ არა ეს ნივთები ქმრის კუთვნილება? და მე ვფიქრობ, რომ არ ხდება. არა იმიტომ, რომ [ნივთები ქმარს] არ გადაეცემა (რადგან, რა განსხვავებაა, [ნივთები] ქმრის სახლში მისი სურვილით შეაქვთ, თუ [ნივთებს] მას გადასაცემენ?), არამედ იმის გამო, რომ ქმრის და ცოლის განზრახვა, ჩემი აზრით, ის კი არ არის, რომ საკუთრება [ნივთებზე] ქმარს გადაეცეს, არამედ უფრო მეტად ის, რომ [ნივთების] ქმრის სახლში შემოტანა დადგინდეს, რათა იმ შემთხვევაში, თუ როდისმე განქორწინება მოხდა, ეს [ფაქტი] ვერ უარყონ, და ვინაიდან, უმრავლეს შემთხვევაში ნივთების დაცვის დაპირებას [ურთიერთშეთანხმებით] ქმარი იძლევა, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ნივთები ცოლის ხელშია. ამ ნივთებთან დაკავშირებით გასარკვევია, თუ რომელი სარჩელის წარდგენა შეუძლია ქალს იმ შემთხვევაში, როდესაც [ნივთებს] მას უკან არ უბრუნებენ – გასხვისებული ნივთების, დეპოზიტის თუ დავალების (მანდატის)? თუ ნივთების დაცვა ქმარს ევალება, მაშინ ქალს დეპოზიტის ან დავალების (მანდატის) [თაობაზე] სარჩელის წარდგენა შეუძლია. სხვა შემთხვევაში კი აღიძრება „გასხვისებული ნივთის სარჩელი“, თუ ქმარი ნივთებს გასხვისების განზრახვით იტაცებს, ან [ამ ნივთების] წარმოდგენის სარჩელი, თუ მას [ნივთების] გასხვისება არ უცდია.

10. იგივე, „საბინუსისათვის“, 34-ე ნიგნში

უმრავლეს შემთხვევაში ქმრისთვის მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ [მზითვად მიცემული] ნივთები არ იქნეს შეფასებული, რათა ამ ნივთების [დაკარგვის, დაზიანების] რისკი მასზე არ გავრცელდეს. განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც იგი მზითვად პირუტყვს ან იმ ტანსაცმელს იღებს, რომელსაც ცოლი ხმარობს. ვინაიდან, თუ

ნივთები (ე.ი. ტანსაცმელი) შეფასებულია, და თუ ცოლმა ის გაცვიტა, ისე ზღვება, რომ ქმარმა [მზითვის დაბრუნების შემთხვევაში] [ტანსაცმლის] ფასი მაინც უნდა წარმოადგინოს. და რამდენადაც მზითვად შეუფასებელ ნივთებს იძლევიან, აძლენად მათი გაუმჯობესებაც და გაუარესებაც ცოლის [ანგარიშში] ითვლება.

§ 1. თუ შეუფასებელ მიწის ნაკვეთს რაიმე შეემატა, მაშინ ეს [შემატება] ცოლის მოგებას წარმოადგენს, ხოლო თუ რაიმე დააკლდა, ის ცოლის ზარალია.

§ 2. თუ [მზითვად მიცემულ] მონებს ბავშვები გაუჩნდათ, ეს [ბავშვები] ქმრის მოგება არ არის.

§ 3. მაგრამ [მზითვად მიცემული] პირუტყვის ნამატი ქმარს ეკუთვნის, რადგან იგი ნაყოფად ითვლება, მაგრამ იმგვარად, რომ ჯერ საჭიროა საკუთრების (ე.ი. პირუტყვის) შევსება და როდესაც დაღუპული პირუტყვის ადგილს ნამატი დაიჭერს, მაშინ დანარჩენი ნამატი ნაყოფის სახით ქმარს მიეკუთვნება, რადგან მზითვის ნაყოფი ქმარს ეკუთვნის.

§ 4. თუ მზითვად მიცემული ნივთები ქორწინებამდე შეფასებული, შეფასება განიხილება, როგორც [გარკვეული] პირობით შესრულებული და ეს პირობაა: „თუ [ამას] ქორწინება მოჰყვება“. ასე რომ, თუ შეფასებას ქორწინება მოჰყვება, მაშინ ნივთების შეფასება სრულდება და გაყიდვა ნამდვილი ხდება.

§ 5. ამასთან დაკავშირებით შეიძლება შემდეგი კითხვა დაისვას: თუ შეფასებული მონები ქორწინებამდე მოკვდნენ, არის თუ არა ეს ცოლის ზარალი? და [ამის თაობაზე] ლოგიკური იქნება თუ შემდეგს ვიტყვით: ვინაიდან გაყიდვა პირობითია, ხოლო პირობის დადგომამდე სიკვდილი გაყიდვას აუქმებს, აქედან გამომდინარე ლოგიკურია თუ ვიტყვით, რომ ზარალი ცოლმა უნდა განიცადოს, იმის გამო, რომ გაყიდვა ჯერ არ იყო შესრულებული, ვინაიდან [ეს] შეფასება გაყიდვას წარმოადგენს.

§ 6. თუ ნებისმიერად შეფასებულ ნივთებს მზითვად აძლევენ, მაგრამ შეთანხმდებიან, რომ ქმარმა ამ [ნივთების] ღირებულება

წარმოადგინოს, ან [თავად] ნივთები. და თუ ამას დაუმატებენ შემდეგს: „რომელიც ცოლს სურს“, მაშინ ქალი თავად ირჩევს, თუ რომლის მოთხოვნა ურჩევნია – ნივთების თუ მათი ღირებულებების, ხოლო თუ უმატებენ [ფორმულას] „რომელიც ქმარს სურს“, მაშინ არჩევანი ქმარზეა. ხოლო თუ არჩევანის შესახებ არაფერს უმატებენ, მაშინ ქმარი აირჩევს, თუ რა არის მისთვის უმჯობესი: ნივთების შეთავაზება თუ მათი ფასისა. ვინაიდან, როდესაც „ან ამას, ან იმას“ პირდებიან, მაშინ არჩევანი იმისა, თუ რომელი [ნივთი] წარმოადგინოს, მოვალეს ეკუთვნის. ხოლო თუ ნივთი აღარ არსებობს, მაშინ ქმარი ყველა შემთხვევაში [ნივთების] ღირებულებას წარადგენს.

11. პავლუსი, „საბინუსისათვის“, 9-7 ნიგნში

ცხადია, ქმარს გაუფუჭებული [ნივთის] დაბრუნებაც შეუძლია.

12. ულპიანე, „საბინუსისათვის“, 34-ი ნიგნში

თუ [მზითვად მიცემულ] ნივთებს ქორწინების შემდეგ შეაფასებენ და ცოლი [ნივთების ღირებულებაზე უფრო დაბალ] შეფასებას დაამტკიცებს, იმ მიზნით, რომ ქმარს აჩუქოს, ეს შეფასება არ იარსებებს იმის გამო, რომ ცოლს ქმრისთვის ჩუქების მოტივით ამ ნივთების მიყიდვა არ შეუძლია, რადგან ქმარსა და ცოლს შორის ნაჩუქრობას [სამართლებრივი] შედეგი არა აქვს. ასე რომ, ნივთები ისევ მზითვეში რჩება. ხოლო თუ ასეთი შეფასება ქორწინებამდე ხდება, მაშინ, უფრო სწორია, რომ ნაჩუქრობა ქორწინების დროს [შესრულებულად] ჩაითვალოს, და ამიტომაც მასაც ძალა არ აქვს.

§ 1. თუ ცოლი აცხადებს, რომ ნივთების შეფასებისას იგი მოატყუეს, როგორც, მაგალითად, მონასთან დაკავშირებით, თუ იგი იმაში მოატყუეს, რომ მონა მისცა და არა იმდენად იმაში, რომ მონა [რეალურ ღირებულებაზე] უფრო იაფად იქნა შეფასებული, მაშინ იგი მის უკან დაბრუნებას მოითხოვს. ხოლო თუ იგი შეფასებისას მონის ფასთან დაკავშირებით მოატყუეს, მაშინ ქმარი თავისი შეხედულებისამებრ გადაწყვეტს – [მონა] სამართლიანად შეაფასებინოს, თუ, უმჯობესია, რომ იგი და-

უბრუნოს. და ეს იმ შემთხვევაში, თუ მონა ცოცხალია. მაგრამ თუ იგი მოკვდა, მაშინ, მარცელუსის აზრით, ქმარმა, უმჯობესია, [მონის] ღირებულება გადაიხადოს, და [თანაც] არა რეალური ფასი, არამედ ის ღირებულება, რომლითაც ეს მონა იქნა შეფასებული, რადგან ქალი უნდა დაკმაყოფილდეს იმითაც, რომ მონა შეაფასეს. ვინაიდან, თუ იგი მონას უბრალოდ (ე.ი. შეუფასებლად) მისცემს, მაშინ, უეჭველია, რომ მონის სიკვდილის რისკი მას აწვება და არა ქმარს. იმავე აზრისაა მარცელუსი მოტყუებულ მცირეწლოვანთან დაკავშირებით. ასევე, თუ ცოლს სამართლიანი ფასით მყიდველი ჰყავს, მაშინ [ამ მონის] სამართლიანი ფასი უნდა იქნეს გადახდილი. მარცელუსის აზრით, ეს მხოლოდ მცირეწლოვან ქალს ეხება. ხოლო სცევოლა ქმართან დაკავშირებით აღნიშნავს, რომ მან სამართლიანი ფასი უნდა გადაიხადოს [მხოლოდ] იმ შემთხვევაში, თუ მისი მხრიდან [ბოროტი] განზრახვა არსებობს. და მე ვფიქრობ, რომ უფრო სწორია ის, რასაც სცევოლა ამბობს.

§ 2. თუ ქალი [მომავალ] ქმარს, რომელიც მისი მოვალეა, შეუთანხმდება, რომ ის, რაც მას მართებს, მასვე მზითევში მიიღებს, მე ვფიქრობ, რომ [ამ შემთხვევაში] ქალს მზითვის [დაბრუნების] სარჩელის წარდგენა შეეძლება. ვინაიდან, ქმარი ძველი ვალისგან კანონით არ თავისუფლდება, მაგრამ შესაგებელი მას მაინც ექნება.

13. მოდესტინუსი, ნიგნში „ცალკეული [საკითხავი] მზითვის განსხვავებათა შესახებ“

თუ ცოლი განქორწინების შემდეგ იმავე ქმარს მანამდე დაუბრუნდა, ვიდრე ცოლს მზითვის [დაბრუნების] თაობაზე სტიპულაციიდან გამომდინარე სარჩელი ჰქონდა წარდგენილი, მტკიცედ უნდა ითქვას, რომ სანამ ქორწინება გრძელდება, [ქმარი] „ბოროტი განზრახვის შესაგებლით“ სტიპულაციიდან გამომდინარე სარჩელს ძალას უკარგავს.

14. ულპიანა, „ედიქტის შესახებ“, 34-ე ნიგნში

თუ ცოლმა შეფასებული ნივთი მზითვად მისცა, შემდეგ ამ

ნივთის გადაცემის ვადას გადააცილა და ნივთმა კი ბუნებაში არსებობა შეწყვიტა, მე ვფიქრობ, რომ [ამ შემთხვევაში] ქალს სარჩელი არ ექნება.

15. ჰომოციდიუმი, „საბინუსისათვის“, 31-14 ნიბნვი

ხოლო თუ [ნივთის გადაცემის ვადის გადაცილება] ცოლზე არ იყო დამოკიდებული, მაშინ იგი [ნივთის] ფასს ზუსტად ისე მიიღებს, (როგორც იმ შემთხვევაში, ნივთი რომ გადაეცა), რადგან ეს შემთხვევა მყიდველის რისკს შეადგენს.

16. ულპიანა, „საბინუსისათვის“, 34-ე ნიბნვი

როდესაც მზითვად შეფასებული ნივთია მიცემული, იმ შემთხვევაში, თუ იგი სასამართლო წესით იქნა ჩამორთმეული, ქმარი ცოლის წინააღმდეგ ყიდვიდან გამომდინარე სარჩელს წარადგენს. და ის, რასაც ქმარი ამ სარჩელის შედეგად მიიღებს, განქორწინების შემთხვევაში, მზითვის [თაობაზე] სარჩელის საფუძველზე [მან ცოლს] უნდა მისცეს. და ამიტომაც, თუ ქმარმა ორმაგი ღირებულება მიიღო, ისიც მან ცოლს უნდა დაუბრუნოს. ეს მოსაზრება სამართლიანია, რადგან ამ შემთხვევაში უბრალო გაყიდვა კი არა გვაქვს, არამედ [გაყიდვა] მზითვის [დადგენის] გამო; და ქმარმა ცოლის ზარალის ხარჯზე მოგება არ უნდა ნახოს. ვინაიდან, საკმარისია, რომ ქმარმა არ იზარალოს და არ არის საჭირო, რომ მან მოიგოს.

17. პაპლუსი, „საბინუსისათვის“, 31-7 ნიბნვი

მზითვად მიცემულ ნივთებზე ქმარმა პასუხი უნდა აგოს, როგორც [ბოროტი] განზრახვის (dolus), ასევე დაუდევრობის (culpa) შემთხვევაში, რადგან მზითვეი ქმარმა საკუთარი ინტერესის [გათვალისწინებით] მიიღო. მაგრამ იგი ასევე პასუხს აგებს იმ შემთხვევაში, [თუ მან ამ ნივთების დაცვასთან დაკავშირებით ისეთივე ყურადღება არ გამოიჩინა], როგორსაც იგი საკუთარ ნივთებთან დაკავშირებით ავლენს.

§ 1. თუ [მზითვად] შეფასებული ნივთებია მიცემული, ქორწინება კი არ შედგა, მაშინ გასარკვევია, თუ რისი [უკან დაბრუნება] უნდა მოითხოვონ: ნივთის თუ ღირებულების? მაგრამ

მხარეთა ნება იმას გვიჩვენებს, რომ შეფასებას ძალა მხოლოდ იმ შემთხვევაში ექნება, თუ მას ქორწინება მოჰყვა, რადგან ხელშეკრულების დადებისთვის სხვა საფუძველი არ არსებობს. ამიტომ, უნდა მოითხოვოს ნივთი და არა [მისი] ღირებულება.

18. პომპონიუსი, „საბინუსისათვის“, 61-14 ნიბნში

თუ შენ მზითვად [უკვე] შეფასებული მონები მიიღე და შეთანხმებულ იქნა, რომ „განქორწინების შემთხვევაში შენ [მონებს] იმავე შეფასების მიხედვით დაუბრუნებ“, ლაბონის აზრით, მონათა ბავშვები შენ დაგრჩება, რადგან [თავად] მონების რისკიც შენ გელო.

19. ულპიანა, „საბინუსისათვის“, 34-ე ნიბნში

თუნდაც მზითვეი ქმრის ბრძანებით სხვას მისცენ, ქმარს მზითვის თაობაზე ვალდებულებები მაინც ექნება.

20. პავლუსი, „საბინუსისათვის“, 61-7 ნიბნში

იულიანე წერს, რომ ძალა აქვს [შემდეგი ფორმულით დადებულ] სტიპულაციას: „როდესაც მოკვდები, მზითვად ამდენს [და ამდენს] მომცემ“. რადგან, ჩვეულებრივ, ისეთ შეთანხმებას დებენ, რომ [მზითვეი] „ქალის სიცოცხლეში არ იქნეს მიცემული“. მე ის აზრი გავიზიარე, რომ ეს ორი შემთხვევა ერთმანეთის მსგავსი არ არის; რადგან სხვა არის [მზითვის] მიღების გადავადება და [სულ] სხვაა [მზითვის მიცემის] თავიდანვე იმ ღროისათვის დაპირება, როდესაც ქორწინება აღარ უნდა არსებობდეს. ამავე აზრისანი არიან არისტონი, ნერაციუსი და პომპონიუსი.

21. ულპიანა, „საბინუსისათვის“, 35-ე ნიბნში

ცნობილია, რომ მზითვის თაობაზე დადებული სტიპულაცია შემდეგ პირობას შეიცავს: „თუ ქორწინება შედგება“. ასევე ცნობილია, რომ ამ სტიპულაციის საფუძველზე სარჩელის წარდგენა მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეიძლება, („თუ ქორწინება არსებობს“), თუნდაც პირობა „თუ ქორწინება...“, წარმოთქმული არ იყოს. ამიტომ, თუ ქორწინებაზე უარს იტყვიან, სტიპულაციის პირობაც მოხსნილად ითვლება.

22. პავლუსი, „საბინუსისათვის“, 61-7 ნიბნში

და თუნდაც შემდგომში იმავე პირებს შორის ქორწინება შედგეს, სტიპულაცია არ აღდგება.

23. ულავიანა, „საბინუსისათვის“, 35-ე ნიბნვი

ხოლო იმის გამო, რომ [მზითვის თაობაზე] სტიჰულაციის დროს არ არის აუცილებელი ამ პირობის („თუ ქორწინება შედგება“) წარმოთქმა, ჩვენ ვფიქრობთ, რომ არც იმის წარმოთქმა საჭირო, თუ როდის მისცემენ მზითევს, [თუ ეს მიცემა ქორწინებამდე ხდება].

24. პომპონიუსი, „საბინუსისათვის“, 9-15 ნიბნვი

თუ გათხოვების მსურველი ოჯახის ქალიშვილი [მომავალ] ქმარს მზითევს იმ პეკულიუმიდან მისცემს, რომლის მართვაც [ამ ქალიშვილის] ხელშია, და შემდეგ, თუ ქალიშვილს პეკულიუმზე იგივე უფლება დარჩა და განქორწინება მოხდა, [ქმარი] მას მზითევს ისევე სწორად გადაუხდის, როგორც მისი პეკულიუმის ნებისმიერი სხვა მოვალე.

25. აპულუსი, „საბინუსისათვის“, 9-7 ნიბნვი

თუ გათხოვების მსურველმა ქალმა [მომავალ ქმართან], რომელსაც მისი მონა სტიხუსი მართებს, ასეთი შეთანხმება დადო: მონა სტიხუსის სანაცვლოდ, რომელიც შენ გმართებს, [ჩათვალე], რომ შენ მზითვად ათი [ოქრო] მოგეცი“, არსებული წესების შესაბამისად დაშვებულია ერთი ნივთის ნაცვლად მეორე ნივთის გადახდა, და [ამიტომ] ქმარი თავისუფლდება ვალისაგან და ათი [ოქრო] კი მზითვად ითვლება, რადგან შეთანხმებით მზითვის შეცვლაც არის შესაძლებელი.

26. პოდესტიანუსი, „რეგულატი“, 1-ლ ნიბნვი

ჩვენ ვაპობთ, რომ ქორწინების არსებობის დროს მზითვის შეცვლა [იმ შემთხვევაში] შეიძლება, თუ ეს ქალისთვის სასარგებლოა, თუ [მაგალითად], ფული იცვლება ნივთით, ან ნივთი – ფულით. და ეს [წესი] მიღებულია.

27. ულავიანა, „საბინუსისათვის“, 36-ე ნიბნვი

და თუ ასეთი შეცვლა მოხდა, მიწის ნაკვეთი თუ [სხვა] ნივთები მზითვად იქცევა.

28. აპულუსი, „საბინუსისათვის“, 9-7 ნიბნვი

ქორწინების შემდეგ მამას ქალიშვილის მდგომარეობის გაუარესება არ შეუძლია, რადგან ქალიშვილის თანხმობის გარეშე

მისთვის არც მზითვის დაბრუნებაა შესაძლებელი.

29. ულპინაე, „საბინუსისათვის“, 36-ე ნიგნონი

როდესაც მამა [თავისი] ქალიშვილისთვის [ქმარს] მზითევს ჰპირდება და [შემდეგ] ამ მზითევს ლეგატის სახით ტოვებს, საკითხავია, აქვს თუ არა ძალა ლეგატს იმ შემთხვევაში, თუ [მამამ] ლეგატი ქმარს დაუტოვა? და მე ვფიქრობ, რომ ასეთ ლეგატს ძალა არა აქვს, რადგან მაშინ, როდესაც მოვალე კრედიტორს ლეგატის სახით იმას უტოვებს, რაც მოვალეს კრედიტორის მართებს, ლეგატი არ არსებობს. ხოლო თუ მამამ ეს ლეგატი ქალიშვილს დაუტოვა, მაშინ ლეგატს ძალა ექნება, რადგან დაპირების საფუძველზე მზითვეი ქმარს ეკუთვნის, ლეგატი კი — ქალიშვილს. და თუ ქალიშვილის მტკიცებით მოანდერძეს (ე.ი. მამას) ის სურვილი ჰქონდა, რომ მისთვის ლეგატი გაეორმაგებინა, მაშინ მას ორივე ექნება: მზითვეი, რომელსაც ქმარი მიიღებს და ლეგატი — თვით ანდერძდანაკისრის საფუძველზე. ხოლო თუ მას ორიდან ერთ-ერთი სურს, მაშინ, თუ ქალი ლეგატს მოითხოვს, მემკვიდრე მის წინააღმდეგ [ბოროტი] განზრახვის შესაგებელს გამოიყენებს, და მემკვიდრეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში აიძულებენ ქალისთვის ლეგატის გადახდას, თუ ქალი მემკვიდრეს ქმრის წინააღმდეგ ზარალის ანაზღაურების გარანტიას არ მისცემს იმ შემთხვევისთვის, თუ ქმარი [მზითვის ამოსაღებად] სარჩელს აღძრავს იმ დაპირების საფუძველზე, [რომელიც მას მოანდერძებ (მამამ) მისცა]. მაგრამ თუ სარჩელს ქმარი წარადგენს, მაშინ ზარალის ანაზღაურების გარანტია [მემკვიდრისთვის] აუცილებელი არ არის. მაგრამ თუ ქალი სარჩელს შემდგომში აღძრავს, იგი შესაგებელით იქნება აცილებული, რადგან მზითვეი ერთხელ [მას უკვე] მისცეს.

30. პავლუსი, „საბინუსისათვის“, 61-7 ნიგნონი

პირველი ქორწინების დროს მიცემული მზითვეი [იმავე პირებს შორის] მეორე ქორწინების მზითვად [ქცეულად] მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა იქნეს განხილული, თუ მხარეებს ამის სურვილი ექნებათ. ამგვარ სურვილს კი ჩვენ ყოველთვის ვგულისხმობთ,

თუ არ დამტკიცდა, რომ სხვა რამ არ არის შეთანხმებული.

31. კომპონიუსი, „პასუხები“, გვ-4 ნიგნში

ხოლო თუ [ცოლ-ქმარს შორის] განქორწინება კი არა, არამედ ჩხუბი მოხდა, მაშინ მზითვეი იმავე ქორწინებაში რჩება.

32. კომპონიუსი, „საბინუსისათვის“, გვ-16 ნიგნში

თუ ქმარი ცოლის თანხმობით გაყიდის მზითვის შემადგენელ მიწის ნაკვეთში მდებარე ქვისამტეხლოდან ქვას ან ხეებს, რომლებიც ნაყოფს არ წარმოადგენენ, ან [ასეთივე მიწაზე] აღმართულ შენობას, ამ გაყიდვიდან მიღებული ფული მზითვეს ეკუთვნის.

33. ულპიანა, „საბინუსისათვის“, გვ-6 ნიგნში

თუ ის, ვინც მზითვეს დაპირდა, გარეშე პირია, და ეს პირი გაკოტრდა, მაშინ ქმარი პასუხს აგებს იმისათვის, თუ რატომ არ იზრუნა მან სარჩელზე, განსაკუთრებით კი იმ შემთხვევაში, თუ [მზითვის] დაპირება არა ნებაყოფლობით, არამედ იძულებით იქნა მიცემული. მართლაც, თუ გარეშე პირმა მზითვეი მისცა, მაშინ ქმარს უნდა აპატიონ ის, რომ იგი ამ პირს გადახდას არ აძალებდა. თუ სარჩელზე იზრუნებდა, მაშინ მიუსჯიდნენ იმ ოდენობამდე გადახდას, რამდენის შესაძლებლობაც ექნებოდა. რადგან ღვთაებრივი პიუსის რესკრიპტი [ამის თაობაზე] შემდეგს გადმოგვცემს: „იმ პირებს, რომელთა წინააღმდეგ მათი გულმოწყალების გამო სარჩელია წარდგენილი, იმდენის გადახდა უნდა მიუსაჯონ, რამდენის გადახდაც მათ შეუძლიათ“. ხოლო თუ მზითვეს მამა ან თავად ცოლი დაპირდა, და ამის შესახებ „დიგესტების“ მეთექვსმეტე წიგნში იულიანეც ასე წერს, რომ თუ მზითვეს მამა დაპირდა, მაშინ რისკი ქმარს აწევს, რაც მისაღები არ არის. ასე რომ, რისკი ცოლს უნდა დაედოს. რადგან არც ერთი მოსამართლე კეთილგანწყობით არ მოუსმენს ცოლს, რომელიც ჩივის იმის თაობაზე, თუ რატომ არ აიძულა ქმარმა დაპირებული მზითვის გადახდა მამას, ან (უფრო ნაკლებად) თავად მას. ამრიგად, საბინუსის მოსაზრება სწორია, როდესაც იგი ამბობს, რომ მამის ან ცოლის მიერ დაპირებული მზითვეი ქმრის რისკს არ წარმოადგენს (არამედ ცოლის) და

[ცოლის] მოვალის დაპირებული მზითვეი კი – ქმრის. ხოლო მესამე პირის მიერ დაპირებული მზითვეი კი იმ [მეუღლის] რისკს წარმოადგენს, რომელმაც მოგება ნახა. ხოლო ჩვენ ვგულისხმობთ, რომ იძენს [ყოველთვის] ცოლი, რომელსაც [მთელი] მოგება ეკუთვნის.

34. იგივე, „საბინუსისათვის“, 35-ე ნიგნო

თუ დედამ [თავის] ქალიშვილს სარგებლობის უფლებით ოქროულობა გადასცა, მამამ კი ეს ოქროულობა [მომავალ] ქმარს მზითვად მისცა, [ხოლო] შემდეგ კი დედა გარდაიცვალა; და თუ ეს ოქროულობა ქმრის მიერ ცოლის უკითხავად და მისი სურვილი საწინააღმდეგოდ იქნა მზითვად გაცემული, მაშინ იგი დედის მემკვიდრეს დარჩება და მას ოქროულობის ვინდცილება შეუძლია და ამის გამო მიჩნეული იყო, რომ [მამამ] ქმარს მზითვად [დაპირებულთან შედარებით] [სწორედ] ამდენით ნაკლები მისცა; იმის გამო, რომ ნივთი ჩამორთმეულია, ქმარს სიმამრის წინააღმდეგ სარჩელი ეკუთვნის.

35. იგივე, „საბინუსისათვის“, 45-ე ნიგნო

თუ [ქალიშვილის] მამის ან ნებისმიერი სხვა პირის მიერ დაპირებულ მზითვეს ქმარი „ნოვაციის“²¹ მიზნით [სტიპულაციით] სხვას დაჰპირდება, მაშინ [მზითვის] რისკი, რომელიც მანამდე ცოლზე იყო, ქმარზე გადადის.

36. იგივე, „საბინუსისათვის“, 48-ე ნიგნო

ქალის მოვალე ამ ქალის ბრძანებით [ქალის მომავალ] ქმარს თანხას დაჰპირდა. შემდეგ ქმარმა ეს თანხა მიიღო და ცოლის ბრძანებით მოვალე ვალისაგან გაათავისუფლა. და ცოლმა ნივთი (ეს თანხა) დაკარგა. [საკითხავია:] რად უნდა ჩაითვალოს ეს [გადახდა]? მოვალის ვალდებულების საგანი მზითვეია თუ რაიმე სხვა? და ითვლება, რომ საუბარია იმ მოვალეზე, რომელიც მზითვის გადახდას დაჰპირდა. კიდევ ერთი რამ არის გასარკვევი: ეს [ყველაფერი], ქორწინებამდე მოხდა თუ ქორწინების შემდეგ? ვინაიდან ითვლება, რომ ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან, თუ ეს ქორწინებამდე მოხდა, როდესაც მზითვეი უკვე დაწესებული იყო, მაშინ ქმარი ამ

თანხის მიღებით მზითვეს კარგავს. ხოლო თუ ეს ქორწინებადღე მოხდა, მაშინ მზითვეი დაწესებულად არ ითვლება.

37. პავლუსი, „საბინუსისათვის“, 9A-12 ნიგნვი

ვინაიდან ცოლი [მოვალის წინააღმდეგ] სარჩელს მხოლოდ იმ შემთხვევაში კარგავს, თუ ამას ქორწინება მოჰყვა, რადგან თუ ქორწინება არ შედგა, მაშინ მოვალე ცოლის წინაშე ვალდებული რჩება.

38. ულაიანა, „საბინუსისათვის“, 48-ე ნიგნვი

ახლა გასარკვევია, ეკისრება თუ არა ცოლს ვალდებულება ქმრის წინაშე, რომელსაც მან [თავისი მოვალისაგან თანხის] მიღება უბრძანა? მე ვფიქრობ, რომ მას ვალდებულება ეკისრება დავალების (მანდატის) სარჩელით. და თავად ეს ვალდებულება, რომელიც ცოლს დავალების სარჩელით ეკისრება, მზითვად იქცევა. და [ეს სავესბით] ლოგიკურია, რადგან თუ ცოლი მზითვის დასაბრუნებლად სარჩელის აღძვრას მოინდომებს, მას თავად მოუხდება [ქმრისთვის მიცემული] საკუთარი ბრძანების კომპენსირება.

39. იგივი, „ედიქტის შესახებ“, 35-ე ნიგნვი

თუ მხვეალი მონას რამეს, როგორც მზითვეს, ისე მისცემს. და შემდეგ, მათი თანაცხოვრების პერიოდში, ორივე თავისუფლებას მიიღებს ისე, რომ პეკულიუმს მათ არ წაართმევენ, და მათი თანაცხოვრება კი გაგრძელდა, მაშინ ეს საქმე შემდეგნაირად უნდა მოგვარდეს: თუ მონობის პერიოდში „თითქოს მზითვად“ მიცემულ სხეულებრივ ნივთთაგან რომელიმე არსებობს, ეს ნივთები „უსიტყვოდ“ მზითვად ქვეულად ითვლება და ამიტომ ცოლს ისინი უნდა შეუფასონ.

§ 1. თუ ქალი საჭურისზე გათხოვდა, მაშინ, ვფიქრობ, გასარჩევია, ქმარი კასტრატია თუ არა, რადგან თუ იგი კასტრატია, მაშინ უნდა ითქვას, რომ მზითვეი არ არსებობს, ხოლო თუ კასტრატი არ არის, მაშინ მზითვეიც არსებობს და სარჩელიც მზითვის თაობაზე, რადგან [ამ შემთხვევაში] ქორწინება არსებობს.

40. იგივი, „ედიქტის შესახებ“, 34-ე ნიგნვი

ღვთაებრივმა სევერუსმა პონციუს ლუკრიანეს შემდეგი რეს-

კრიპტი გაუგზავნა: თუ ცოლი, რომელსაც მზითვე მიცემული აქვს, განქორწინების შემდეგ ქმარს უბრუნდება ისე, რომ მას ქორწინების ხელშეკრულება არ გაუუქმებია, ეჭვს გარეშეა, რომ იმ პირმა, ვისთანაც ამ საქმეს განსახილველად წარადგენენ, იგი ცოლის სურვილის შესაბამისად უნდა გადაწყვიტოს, რომელსაც, უეჭველია, რომ [პირველ] ქორწინებაში [ქმართან] უმზითვოდ დაბრუნების სურვილი არ ჰქონია და [საქმე] ისე უნდა შესრულდეს, თითქოს იგივე მზითვეი განახლებულ იქნა.

41. პავლუსი, „ედიქტის შესახებ“, 35-ე ნიშნში

მზითვის დაპირება ვალდებულებას ყველას აკისრებს, სქესის და მდგომარეობის მიუხედავად.

§ 1. ხოლო თუ ამას ქორწინება არ მოჰყვა, მაშინ სტიპულაციიდან გამომდინარე სარჩელის აღძვრა არ შეიძლება, რადგან მხედველობაში უფრო საქმე უნდა იქნეს მიღებული, ვიდრე სიტყვა.

§ 2. მზითვეი წესდება აგრეთვე „აქცეპტილაციოს“²² („ვალის დაფარვის“) მეშვეობით, როდესაც მოვალე ქმარს მზითვის დაწესების გზით ვალისგან ათავისუფლებს.

§ 3. თუ ცოლის მოვალე (განსაზღვრული პირობით) [ცოლისთვის] მზითვის მიცემის ვალდებულებას იღებს, და შემდეგ, ვიდრე ქმარი [მზითვის] მიღებას შეძლებს, იგი კოტრდება, უმჯობესია, რომ რისკი ცოლს დაედოს, რადგან ქმარი „ვალის დაფარვის მომთხოვნად“ არ ითვლება იმ პერიოდში, როდესაც მას მისი მიღება არ შეეძლო. ხოლო თუ მოვალე უკვე მაშინ იყო გაკოტრებული, როდესაც მან პირობით მზითვის მიცემის ვალდებულება იკისრა, მაშინ რისკი ქმარზე იქნება, რომელიც იმ მდგომარეობის მცოდნედ ითვლება, რომელიც ვალდებულების აღების დროს არსებობდა.

§ 4. თუ ქალის (ცოლის) მოვალე მას მზითვეს დაჰპირდა, [შემდეგ გარდაიცვალა] და თავის მემკვიდრედ ეს ქალი დატოვა, ლაბონის სიტყვით, ეს შემთხვევა ისე უნდა განვიხილოთ, თითქოს მზითვის ვალდებულება თავად ქალმა იკისრა. ამ მოსაზრებას იულიანეც ეთანხმება. მართლაც, ამბობს იგი, არ იქნება სამარ-

თლიანი, რომ ქმარს მიუუსაჯოთ ქალისთვის იმ თანხის გადახდა, რაც თავად ამ ქალის ვალია. და საკმარისი იქნება, რომ ქმარმა [ცოლი] „აქცეპტილაციოს“ მეშვეობით [ვალისგან] გაათავისუფლოს.

42. ბაიუსი, „პროვინციის ედიქტის შესახებ“, 30-11 ნიგნო

მზითვად მიცემული ის ნივთები, რომლებიც წონით, რაოდენობით და ზომით განისაზღვრება, ქმრის რისკს წარმოადგენს, რადგან მათ იმ მიზნით აძლევენ, რომ ქმარმა ისინი თავისი შეხედულებისამებრ განკარგოს, და განქორწინების შემთხვევაში თავად მან ან მისმა შემკვიდრემ იმავე სახისა და თვისების (ხარისხის) სხვა ნივთები დააბრუნოს.

43. ულპიანე, „დისპუტაციები“, 43-ე ნიგნო

თუმცა მზითევი, ჩვეულებრივ, „აქცეპტილაციოს“ მეშვეობით წესდება, მაგრამ, თუ „ვალის მიღების განცხადება“ ქორწინებამდე გაკეთდა, ხოლო ამას კი ქორწინება არ მოჰყვა, სცევოლას აზრით, ქორწინების მიზეზით „ვალის მიღების განცხადება“ გაკეთებულად არ ითვლება, თუ მას ქორწინება არ მოჰყვა და ამიტომ ძველი ვალდებულება ძალაში რჩება, რაც [სავსებით] სწორია.

§ 1. ხოლო როდესაც გარეშე პირი ვალისგან ათავისუფლებს თავის მოვალეს, რათა [ამ თანხით] მზითევი დაწესდეს, და თუ შემდეგ ქორწინება არ შედგა, [მაშინ ამას] ვალისგან განთავისუფლება არ მოჰყვება, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მან მოვალე ისე გაათავისუფლა, რომ ეს თანხა მთლიანად ქალს აჩუქა. და ამ შემთხვევაში უნდა ვიფიქროთ, რომ [ეს თანხა] „უმოკლესი გზით“ ქალმა მიიღო და [შემდეგ იგი მის მომავალ] ქმარს გადაეცა. თუმცა, ცოლს თავისუფალი პირის მეშვეობით კონდიქციის შეძენა არ შეუძლია. ცხადია, თუ ქორწინება შედგა, განქორწინების შემთხვევაში ქალს შეუძლია, რომ მზითევი გამოითხოვოს; [ოღონდ] თუ გარეშე პირს ვალის მიღების თაობაზე განცხადება იმ პირობით არ აქვს გაკეთებული, რომ განქორწინების შემთხვევაში კონდიქცია თავად მას (ე.ი. გარეშე პირს) მიეკუთვნოს, რადგან ამ [უკანასკნელ] შემთხვევაში ცოლს სარჩელი არ ექნება. აღნიშ-

ნულის შესაბამისად, როდესაც მზითვეი „აქცეპტილაციოს“ მეშვეობით არის დაწესებული [მოვალე ქმრის ვალისგან განთავისუფლების შედეგად], და როდესაც ამას შემდეგ ქორწინება მოჰყვება, მზითვის გამოთხოვის [სარჩელს] ასეთი შედეგი ექნება; თუ ის ვალდებულება, რომლისგანაც პირი (მოვალე ქმარი) განთავისუფლდა უპირობო იყო, იგი თავის პირვანდელ მდგომარეობაში კი არ უნდა აღადგინონ, არამედ მზითვეი თავის დროზე უნდა იქნას გადახდილი. ხოლო თუ ვალდებულება [გარკვეული] ვადით არის დადებული, და ვალდებულების ვადა განქორწინებამდე არ დამდგარა, მაშინ ეს ვალდებულება მის უწინდელ ვადაში უნდა იქნას აღდგენილი. და თუ ვალს გარანტია ახლავს, ეს გარანტიაც უნდა განახლდეს. მსგავსად ამისა, თუ მზითვად გადაქცეული ვალდებულება პირობით არის დადებული, და ვალდებულების პირობის დადგომამდე განქორწინება მოხდება, მაშინ, უფრო სწორი იქნება, რომ ვალდებულება იმავე პირობით იქნას აღდგენილი. მაგრამ, თუ პირობა ქორწინების პერიოდში დადგება, მაშინ [თანხის] ამოღების დრო განქორწინების დღიდან დაითვლება.

44. იულიანე, „დიგესტაჰი“, 34-16 ნიგნში

თუ მამა თავისი ქალიშვილისთვის მზითვის მიცემის პირობას იძლევა, და [შემდეგ] ქორწინებამდე ქალიშვილს თავისი ხელისუფლებიდან ათავისუფლებს, დაპირება (ვალდებულება) არ უქმდება, რადგან იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც მამა ქორწინებამდე კვდება, მისი ბემკვიდრები ამ დაპირების ძალით მანც ვალდებულები რჩებიან.

§ 1. თუ ქალი, რომლის მოვალე ოჯახის ვაჟიშვილია, [ამ ვაჟის] მამას მზითვეს შემდეგი სიტყვებით ჰპირდება: „შენ მზითვად გაძლევ იმას, რაც შენ ან შენს ვაჟიშვილს ჩემი მართებს“, მას [ამ დაპირებით] ვალდებულება არ ეკისრება, მაგრამ ამას ის შედეგი აქვს, რომ მზითვეში (მზითვის შემადგენლობაში) შევა ის, რის ამოღებასაც ეს ქალი მამის წინააღმდეგ [მისი ვაჟიშვილის] პეკულიუმის თაობაზე წარდგენილი სარჩელით შეძლებს. მარცელუსი [ამბობს]: „ამრიგად, თუ ამის შემდეგ [ქალი] გინდ მამის,

გინდ ვაჟიშვილის წინააღმდეგ სარჩელს აღძრავს, იგი [მზითვის შექმნისთვის] დადებული ხელშეკრულების (პაქტის) შესაგებლით იქნება აცილებული, ხოლო თუ იგი სასამართლოს მზითვის [დაბრუნების თაობაზე] სარჩელით მიმართავს, მაშინ მიიღებს იმას, რაც მზითვის დაპირების დროს [ვაჟიშვილის] პეკულიუმს შეადგენდა. ყოველ შემთხვევაში, თუ მზითვის დაპირება ქორწინების შემდეგ მოხდა, იმ პერიოდის პეკულიუმში უნდა შეფასდეს, რომელიც ქორწინების დროს იყო.

45. ტრიჟონინუსი, „დისკუტაციები“, 62-8 ნივთი

თუ ქალი ოჯახის ვაჟიშვილზე გათხოვებას აპირებს, რომელიც მისი მოვალეა, და [მზითვად] მხოლოდ პეკულიუმის თაობაზე სარჩელს ჰპირდება, არკვევენ იმას, რაც ამ სარჩელის საფუძველზე ქალს უნდა გადაუხადონ იმ დროისთვის, როცა ქორწინება მოხდება.

§ 1. მაგრამ, თუ ქალი სხვაზე აპირებს გათხოვებას და ოჯახის ვაჟიშვილს, რომელიც მისი მოვალეა, უბრძანებს, რომ მზითვად პეკულიუმის მიცემას დაპირდეს, მაშინ არკვევენ იმ დროს, როდესაც მზითვის მიცემის დაპირება მოხდა, რათა პეკულიუმში [ამ დროისთვის] იქნას შეფასებული.

46. იულიანა, „დიგესტიები“, 62-16 ნივთი

როგორც მონა, რომელიც მონათმფლობლის (მონის მესაკუთრის) უკითხავად სტიპულაციას ახდენს, [სტიპულაციის შედეგს] მონათმფლობელს შეუძენს, ზუსტად ასევე, მონა, რომლის წინაშე მზითვის მიცემის ვალდებულებას კისრულობენ, რომლის სტიპულაციასაც იგი მონათმფლობელის სახელით ახდენს, ვალდებულებას მონათმფლობელს შეუძენს. მაგრამ, თუ, მაგალითად, ამ შემთხვევაში მონას [მზითვის მიცემის] დაპირებას ქალის მოვალე აძლევს, მონათმფლობელს (მონის მესაკუთრეს) არც რისკი უნდა დაედოს და მან არც დაუდევრობისთვის უნდა აგოს პასუხი. მზითვეი წესდება აგრეთვე სამზითვო ნივთების მონაზე ან ოჯახის ვაჟიშვილზე გადაცემით (traditio) ისე, რომ მონის მესაკუთრეს ან მამას არც რისკი ედება და არც დაუდევრობისთვის

პასუხისმგებლობა [ეკისრება]. ამრიგად, მე ვამბობ, რომ მზითვის რისკი ქალს ეკუთვნის მანამ, სანამ მონის შესაკუთრე ან მამა [მონის ან ვაჟიშვილს] დაპირებას ან ნაჩუქრობას არ დაამტკიცებს. ამიტომ, ქალს შეუძლია, ქორწინების პერიოდშიც კი, კონდიქციის მეშვეობით მოითხოვოს იმ ნივთების დაბრუნება, რომლებიც მან ამგვარად გადასცა. მას შეეძლება აგრეთვე წარადგინოს „განუსაზღვრელი კონდიქცია“, რათა ამ დაპირებისგან განთავისუფლდეს.

§ 2. თუ ქალი, რომელიც თავის მოვალეზე აპირებს გათხოვებას, მზითვეს ასეთი სიტყვებით ჰპირდება: „მე შენ მზითვად მოგცემ იმას, რაც შენ ჩემი გმართებს ან სემპრონიუსის მიწის ნაკვეთს“, მაშინ მზითვეი იქნება ის, რასაც ქალი მოისურვებს და თუ ქალს ქმრისთვის მზითვეში მისაცემად ის ურჩევნია, რაც ქმარს მისი მართებს, და თუ ქმარი მიწის ნაკვეთს მოითხოვს, ქალს თავის დაცვა შესაგებლად შეუძლია. ხოლო თუ ქალმა მზითვად მიწის ნაკვეთი მისცა, მაშინ იგი ქმრისგან ფულს ამოიღებს.

§ 3. თუ მამა, რომელიც შეცდომით მიიჩნევს, რომ მას თავისი ქალიშვილის ვალი აქვს, მას მზითვეს დაპირდება, მამას ვალდებულება დაეკისრება.

47. იგივე, „ლიბასტაგი“, მკ-18 ნიბნში

თუ ქორწინებამდე მზითვად მიცემული მონა ასევე ქორწინებამდე ნაჩუქრობით ან ლეგატით რამეს შეიძენს, მზითვეი გაიზრდება ისევე, როგორც იზრდება ნაყოფით ის მიწის ნაკვეთი, რომელიც [ქმარს] ქორწინებამდე გადაეცა.

48. იგივე, „ურსანიუს უაროქსინასთვის“, მკ-2 ნიბნში

სტიპულაცია ასეთი სიტყვებით მოხდა: „მპირდები, რომ უახლოეს წელიწადში მზითვად ათ [ოქროს] მომცემ“. კითხვა დაისვა: როდიდან უნდა დაიწყონ წელიწადის ათვლა? სტიპულაციის დადების დღიდან თუ იმ დღიდან, როდესაც მზითვეი შეიძლება, რომ არსებობდეს, ე.ი. ქორწინების დღიდან? და ამაზე შემდეგნაირად უპასუხეს: წლის ათვლა ქორწინების დღიდან უნდა დაიწყოს. რადგან, თუ ჩვენ ამ საკითხს სხვაგვარად გადავწყვეტთ, და თუ ქორწინება იმ წლის განმავლობაში არ

შედგა, არ ჩაითვალოს შესაძლებლად, რომ მზითევი ამ ვალდებულების ძალით გადაახდევინონ.

§ 1. სიმამრი თავის სიძეს ლევატს შემდეგი სიტყვებით უტოვებს: „ჩემმა მემკვიდრემ ლუციუს ტიციუსს ჩემი ქალიშვილის სახელით ასი [ოქრო] მისცეს“. სიძემ ეს თანხა უნდა მოითხოვოს. როდესაც [ამ თანხას] ამოიღებს და მიიღებს, იგი (ე.ი. თანხა) ლევატად ჩაითვლება. მაგრამ განქორწინების შემთხვევაში, პროკულუსი პასუხობს, რომ ცოლმა მზითვის თაობაზე სარჩელით იგი უნდა დაიბრუნოს. და მოუხდავად ამისა, იგი (თანხა) მზითვის ნაწილს შეადგენს. იულიანე შენიშნავს, რომ ამგვარ სარჩელზე ქალს უარი არ უნდა უთხრან, თუ იგი ამ სარჩელის წარდგენას მოისურვებს.

49. იგივე, „მინციუსის შინაგანა“, 61-5 ნიგნში

ქმარი იმ პირისგან, რომელსაც მისი ცოლისთვის მზითვის მიცემა სურდა, გარკვეული თანხის სტიპულირებას ახდენს. შემდეგ ამ თანხას მიიღებს და ამ პირს ვალდებულებისგან ათავისუფლებს. ისმოდა კითხვა: არის თუ არა ეს თანხა მზითევი? პასუხი [ასეთია]: თუ ქმარმა ვალდებულებისგან არ გაათავისუფლა ის პირი, რომელიც მზითევს დაპირდა, და ამ პირობის მიმცემი გაკოტრდა, საკითხავია, ხომ არ არის ქმრის ბრალი, რომ ეს ფული არ იქნა ამოღებული? მაგრამ იმის გამო, რომ ქმარმა მოვალე ვალდებულებისგან გაათავისუფლა, ყველა შემთხვევაში რისკი მას ედება. მსგავსად იმისა, თითქოს მან თანხა მიიღო და იგივე თანხა პრომისორს აჩუქა.

50. აფრიკანუსი, „შაკითხვაები“, 61-8 ნიგნში

ცოლს მზითევში მიწის ნაკვეთი ჰქონდა; იგი ქმარს გაშორდა და როდესაც იმავე ქმარს დაუბრუნდა, მასთან ისეთი შეთანხმება (პაქტი) დადო, რომ ქმარს მზითვად ათი [ოქრო] აელო და მიწის ნაკვეთი კი მისთვის დაებრუნებინა. ქმარს ათი [ოქრო] მისცა, და ქორწინების პერიოდში გარდაიცვალა მანამდე, ვიდრე მიწის ნაკვეთი მას დაუბრუნდებოდა. აქ კეთილსინდისიერებასთან გვაქვს საქმე. და შეთანხმება მოითხოვს, რომ ქმრის მიერ მიწის ნაკვეთი დაბრუნებულ იქნას, რომელიც [ფულის მიღების შემდეგ]

საფუძვლის გარეშე ქმრის ხელში აღმოჩნდა.

§ 1. და ეს უფრო ცხადად გამოჩნდება გირაოს სარჩელთან დაკავშირებით. მაგალითად, თუ მე შენ გირაოდ კორნელიუსის მიწის ნაკვეთი გადმოგეცი, შემდეგ კი შეთანხმების თანახმად ტიციუსის მიწის ნაკვეთი გადმოგეცი, რათა კორნელიუსის მიწის ნაკვეთი ჩემთვის დაგებრუნებინა. ვფიქრობ, ნაკლებად საეჭვო უნდა იყოს, რომ მე მაშინვე შემეძლება შენ წინააღმდეგ გირაოს საფუძველზე სარჩელის სწორად აღძვრა კორნელიუსის მიწის ნაკვეთის დასაბრუნებლად.

51. ულპიანა, „ასუსხაზი“, 2-ე ნიშნული

თუ მამამ თავისი ხელისუფლებიდან გათავისუფლებულ ქალიშვილს ნივთები აჩუქა და შემდეგ [ეს ნივთები] მისივე სურვილით ქალიშვილისთვის მზითვად იქნა მიცემული, ეს მზითვეი არა მამის, არამედ ქალიშვილის მიცემულად ჩაითვლება.

52. მარციანა, „რეპულაზი“, 3-ე ნიშნული

თუ მზითვად მიწის ნაკვეთია მიცემული, გინდ შეფასებული და გინდ შეუფასებელი, და თუნდაც ცოლს ქმრისთვის ორმაგის გადახდის დაპირების აუცილებლობა არ ჰქონდა, და [მანც] დაჰპირდა, იმის გამო, რომ მზითვეს თავად მიწის ნაკვეთი წარმოადგენს, ცოლმა მზითვის თაობაზე სარჩელით ქმრისგან რაც არ უნდა მოითხოვოს, ქმარმა ეს ნებისმიერ დროს ცოლს უნდა დაუბრუნოს.

53. ნარაციუსი, „პარამენტიუსურცლაზი“, 3-ე ნიშნული

თუ ქმარს ცოლისთვის [რამეს] ჩუქება სურს და ცოლის მოვალე, რომელიც გადახდაუნარო იყო, მას მზითვეს დაპირდება, ქმარს ამ მზითვეზე მხოლოდ იმ ოდენობით ედება რისკი, რა ოდენობითაც მოვალე გადახდაუნარიანი იყო. და თუ მოვალის გადახდაუნარიანობა რამე ოდენობით გაიზარდა, ქმრის რისკიც თანხის იმ ოდენობამდე გაიზარდება, რა ოდენობითაც მოვალის გადახდაუნარიანობამ მოიმატა. და რისკი იგივე რჩება, თუნდაც მოვალე, პირიქით, უფრო გალარიბდეს, რადგან იმ დროისთვის, როდესაც მოვალე მზითვეს დაჰპირდა, ქმარს ცოლისთვის მხოლოდ

იმ ოდენობის საჩუქარი ჰქონდა გაკეთებული, რა ოდენობის თანხის გადახდის უნარიც ჰქონდა და როდესაც მოვალე გადახდაუნარიანი გახდა, საჩუქრის საფუძველი არ შეცვლილა, რადგან მხარეები იმავე მდგომარეობაში დარჩებოდნენ, რა მდგომარეობაშიც ადრე იყვნენ, თუ მზითვის დაპირების დროისთვის მოვალე გამდიდრდებოდა.

54. ბაიუსი, „ქალაქის კრატორის ელიქტრისათვის“, ტიტულში „პრედიკატორის შიდასახე“

ნივთები, რომლებიც მზითვის ფულით არის შეძენილი, მზითვის [შემადგენელ] ნივთებად ითვლება.

55. პავლუსი, „პლავციუსისათვის“, 1-ლ ნიგნო

როდესაც [მოვალე ვალის სანაცვლოდ] მზითვის დაპირებას იძლევა, მისი სახელით ვალდებულება ამ საკითხთან დაკავშირებით დანიშნულ ფიდეიუსორს ეკისრება.

56. იგივე, „პლავციუსისათვის“, 2-6 ნიგნო

თუ მოვალეს, რომელსაც [ვინმე] ქალის მონა სტიხუსი მართებს, ეს ქალი საკუთარი მზითვის გადახდას დაავალებს, და ვიდრე მოვალე გადაიხდის, მონა სტიხუსი მოკვდება, და თუ მოვალე გადახდას არ აფერხებდა (აყოვნებდა) და თან ქმარსაც [მისაღები მზითვის] მოთხოვნაც არ დაუყოვნებია, მაშინ სტიხუსის სიკვდილი ცოლის რისკია. და თუნდაც (ვალის) ამოღება ქმარმა დააყოვნოს, მაგრამ თუ ამასთან მონა სტიხუსი მასთან კვდება, მზითვის თაობაზე სარჩელით მას (ქმარს) პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება.

§ 1. მზითვეი იქ უნდა იყოს, სადაც ქორწინების ტვირთია.

§ 2. მამის სიკვდილის შემდეგ ქორწინების ტვირთი მაშინვე ვაჟიშვილზე გადადის — როგორც ბავშვები, ასევე ცოლი.

§ 3. როდესაც ამბობენ, რომ „[თავად] კანონის თანახმად, აუცილებელი ხარჯები მზითვეს ამცირებს“, ეს იმას კი არ ნიშნავს, რომ, მაგალითად, მზითვად მიცემული მიწის ნაკვეთის რომელიმე ნაწილი მზითვად აღარ განიხილება, არამედ იმას, რომ იმ შემთხვევაში, თუ ეს ხარჯები არ ანაზღაურდება, მიწის

ნაკვეთის ნაწილს ან მთლიანად მიწის ნაკვეთს დაუკავებენ. მაგრამ თუ საშვითო მიწის ნაკვეთზე სხვადასხვა ღროს (ნაწილ-ნაწილ) იმდენი ხარჯი იქნა გაწეული, რაც მთლიანად მიწის ნაკვეთის [ღირებულებას] შეადგენს, ჩვენი სცევოლას სიტყვით, ეს მიწის ნაკვეთი მზითვად აღარ იქნება განხილული, თუ ცოლი თავისი ნებით ერთი წლის განმავლობაში ქმარს ხარჯების [გადახდას] არ შესთავაზებს. თუ მზითვეი ფულისა და მიწის ნაკვეთისგან შედგება და მიწის ნაკვეთზე აუცილებელი ხარჯები იქნება გაწეული, ნერვას აზრით, მზითვის ფულადი ნაწილი შემცირდება. [საკითხავია], რა მოხდება იმ შემთხვევაში, თუ ამ ხარჯებს ცოლი ქმარს გადაუხდის? მზითვეი გაიზრდება, თუ თავდაპირველი მდგომარეობის მქონედ იქნება განხილული? ჩვენი სცევოლას მიხედვით, ეს მოსაზრება უფრო ნაკლებად სამართლიანი ჩანს, თუ მზითვეი მხოლოდ მიწის ნაკვეთისგან შედგება, რადგან თუ მიწის ნაკვეთი მზითვად აღარ იქნება განხილული, მაშინ [ქმარი] მის გასხვისებას შეძლებს; მეორე მხრივ, როგორ შეიძლება, რომ ხარჯებისთვის მიცემული ფული მზითვეი გახდეს? და ჩაითვალოს, რომ მზითვეი უკვე [მხოლოდ] ამ ფულისგან შედგება? უმჯობესია [ვთქვათ], რომ მიწის ნაკვეთი ისევ მზითვეი ხდება, ხოლო ამ ღროს მიწის ნაკვეთის გასხვისება არ შეიძლება.

57. იავოლენუსი, „ალავციუსის შინახე“, 1-ლ ნიგნში

თუ ქალი ოჯახის ვაჟიშვილზე დაქორწინებას აპირებს და მამამთილს მზითვეს შემდეგი სიტყვებით ჰპირდება: „რაც შენს ვაჟიშვილს ჩემი მართებს, იმას შენ მზითვად გაძლევ“, მაშინ, ჩემი აზრით, გასარკვევია, თუ რას ეხება ქალის დაპირება — ვაჟის ვალდებულებას [მის წინაშე], თუ იმ სარჩელს, რომელიც ქალს აქვს მამის წინააღმდეგ ამავე ვალდებულებიდან გამომდინარე, რადგან, თუ დაპირებაში იმას გულისხმობს, რაც ვაჟიშვილმა მას უნდა გადაუხადოს, მაშინ მზითვეი ამ დაპირებით მთლიანად იმ ფულით (თანხით) იქნება შედგენილი, რა თანხის ვალიც ვაჟიშვილს გააჩნია. ხოლო თუ დაპირება ეხება იმ სარჩელს, რომელიც ქალს მამის წინააღმდეგ აქვს ჰეკულიუმის ან [სხვა]

ნივთის თაობაზე, მაშინ უნდა შეფასდეს, თუ რა ოდენობის იქნებოდა დაპირების დროს [მამის ეს ვალდებულება] და მზითვად ჩაითვლება ის თანხა, რა ოდენობის თანხის გადახდაც მამას მზითვის დაპირების დროისთვის ვაჟიშვილის სახელით უნდა მიესაჯოს. მაგრამ, თუ აშკარად არ ჩანს, თუ რომელ ვალდებულებას გულისხმობს ცოლი, მაშინ უფრო სწორი იქნება, თუ ვივარაუდებთ, რომ ცოლს მხედველობაში ვაჟიშვილის ვალი ჰქონდა, თუ საწინააღმდეგო [აზრი] უფრო აშკარად არ დამტკიცდა.

58. ცაქსუსი, „ლიჯისტაჟი“, მკ-19 ნიგნვი

თუ შენ ნიშნობამდე ტიციუსს სეიასათვის მზითვის მიცემას დაპირდი და მან (სეიამ) ტიციუსზე დაქორწინება არ მოისურვა, მაგრამ შემდეგ მასზე მაინც გათხოვდა, მაშინ შენ მზითვეი უნდა გადაიხადო, თუ დროის ამ შუალედში სხვა ქორწინება არ მოხდა.

§ 1. თუ ქალს ტიციუსი [სტიპულაციით] მხევალ პამფილას დაჰპირდა, შემდეგ ამ ქალმა ტიციუსზე გათხოვება დააპირა და ტიციუსს დაჰპირდა, რომ მზითვად მიიღებდა (ჩათვლიდა) იმას, რაც ტიციუსს მისი მართებდა (ე.ი. მხევალ პამფილას). [აქ კითხვა დაისმის]: მიუხედავად იმისა, რომ პამფილა ქმარს არ ეკუთვნის ჩაითვლება თუ არა მაინც თავად პამფილა მზითვად და იქნება თუ არა ის ცოლის რისკზე? ან უნდა დაუბრუნდეს თუ არა ცოლს ის ბავშვები, რომლებსაც პამფილა გააჩენს? რადგან, თუ პირველმა სტიპულაციამ თავისი პირვანდელი მდგომარეობა შეინარჩუნა, მაშინ ცოლს პამფილას ბავშვები არ დაუბრუნდება, თუ, მაგალითად, არ გაირკვევა, რომ მზითვის დაწესების დროს ქმარი ფლობდა იმ ნივთს, რაც მას ცოლის მართებდა, ვინაიდან, ამ შემთხვევაში თავად ეს ნივთი (ე.ი. მზითვეი) ქმრის მიერ [უკვე] მიღებულად შეიძლება ჩაითვალოს. ან თუ ქმარი ამ ნივთს არ ფლობდა, მაშინ, უმჯობესია, ვთქვათ, რომ ქმარი [მზითვის დაწესებით] ვალდებულებისგან განთავისუფლდა, ვიდრე ჩაითვალოს ის, რომ თავად ნივთი [მზითვეი] მან ამგვარად მიიღო. ამიტომაც, [ამ შემთხვევაში] მხევლის ბავშვები ცოლს არ უნდა დაუბრუნდეს.

59. მარცალუსი, „ლიგესტაგი“, მა-7 ნიგნოი

თუ ქალი მზითევს შემდეგი სიტყვებით ჰპირდება: „ათ [ოქროს] მზითვად მოგცემ შენ ან [მივცემ] ტიცეუსს“; ამ შემთხვევაში შეიძლება ითქვას, რომ ქალს მზითვის მიცემა ტიცეუსისთვისაც შეუძლია, მაგრამ მზითვეზე პასუხისმგებლობა [ყოველთვის] ქმარს ეკისრება, როგორც იმ შემთხვევაში, ტიცეუსისთვის მზითვეი მისი ბრძანებით რომ ყოფილიყო მიცემული. და ეს არ არის გასაკვირი, რადგან ქალს, რომელსაც განზრახული აქვს, რომ ქმარს მზითევს დაჰპირდეს, ქმრის დავალებით შეუძლია, რომ ეს დაპირება სხვასაც მისცეს, მიუხედავად მიღებული წესისა, რომლის თანახმად. ცოლს არ შეუძლია, რომ მზითვის თაობაზე ვალდებულება ქმრის გარდა სხვა პირის მიმართ იკისროს, ვინაიდან ამ შემთხვევაში მზითევს ქმარი შეიძენს, და არ უნდა ვიფიქროთ, რომ ქალს მზითვის თაობაზე ამგვარი დაპირება ჰქონდა მიცემული, რადგან იგი ტიცეუსთან ჯორწინებაზეც ფიქრობდა.

§ 1. მთელს სამკვიდროზე დანიშნული მემკვიდრე, რომელსაც ქალისთვის (ცოლისთვის) მემკვიდრეობის სამი მეოთხედის დაბრუნება აქვს დავალებული, ამ ქალის ბრძანებით ქმარს მზითვად დაპირდა იმას, რაც მას ამ ქალის მართებდა. მე ვფიქრობთ, რომ მას ვალდებულება დაეკისრება. მართლაც, მას ცოლის (ქალის) წინაშე [ანდერძით] ეს ვალდებულება ეკისრება, რომ სამკვიდრო დაუბრუნოს. როგორც ამ სამკვიდროს აქტივი, ასევე პასივი. და მას არ შეუძლია [ეს უფლებები] ვინმე სხვას გადასცეს გარდა იმ პირისა, ვისთვის გადაცემაც მას ფიდეიკომისით აქვს დავალებული. ვინმე იტყვის, რომ მის წინააღმდეგ ქმარს შეიძლება მიეცეს „განუსაზღვრელი სარჩელი“, რათა მას ფიდეიკომისის ღირებულება გადაახდევინონ. მე არ შემიძლია, რომ ამ მოსაზრებას დავეთანხმო, რადგან სამართლიანობა მოითხოვს, რომ ცოლის მოვალეს ვალდებულება ისე დაეკისროს, რომ ქმარმა შეძლოს თავად იმის მიღება, რაც მისი მართებთ. ხოლო ცოლი [ამის გამო] უმზითვოდ [დარჩენილად] რომ არ ჩაითვალოს, საჭიროა ითქვას, რომ ტრეპელიუსის [სენატუსკონსულტით] მემკვიდრეს ევალება თავად

ცოლს დაუბრუნოს სამკვიდროს ის ნაწილი, რომელიც მას დაუტოვეს, რათა მან იგი თავის ქმარს მზითვად მისცეს. ვინაიდან ფიდუოკომისიცი და მასთან დაკავშირებული მოვალეობები ცოლს ეხება, რადგან [ამ წესის] დიდი სიმკაცრის და ამ შემთხვევის განსაკუთრებულობის გამო ცოლი დელეგირების მეშვეობით ბევრს ვერაფერს მიაღწევს.

§ 2. იმ ქალის მზითვად, რომელიც შენ თავისუფალ პირად მიიჩნევ, ათი [ოქრო] გაეცი. ამ შემთხვევაში კონდიქცია გექნება, რომელიც იმ შემთხვევაში შეიძლება გქოდეს, თუ შენ [მზითვის მიცემის დაპირება] თავისუფალ ქალს მიეცი, და თუ ამას ქორწინებაც არ მოჰყოლია. თუ ეს ქალი გააზატების შემდეგ გათხოვდება, მაშინ მზითვეი მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნება [დაწესებული], თუ შენ იმ განზრახვით მიეცი, რომ ქორწინების შემთხვევაში [ეს თანხა] მზითვეი გამხდარიყო. თუ შენ აპირებ, რომ [ეს თანხა] ამ ქალს აჩუქო, მაშინ [ამ თანხის მოთხოვნის] სარჩელი ქალის ბატონს ექნება, როგორც იმ შემთხვევაში, როდესაც ქალისთვის (ცოლისთვის) [რამე თანხის] ჩუქების მსურველი ცოლის ბრძანებით [ამ თანხას] მის ქმარს აჩუქებს.

60. ცალსუსი, „დიგანსტიკი“, მკ-11 ნიგნში

კითხვას ვსვამ: რა ოდენობის თანხაზე უნდა მისცეს თანხმობა მზრუნველმა მისი მზრუნველობის ქვეშ მყოფი არასრულწლოვანი ქალიშვილის მიერ მზითვის თაობაზე მიცემულ დაპირებას? ვპასუხობ: ეს უნდა გაკეთდეს გონიერების ფარგლებში, ცოლის და ქმრის შესაძლებლობისა და ღირსების შესაბამისად.

61. ტარანციუს კლემენსი, „იულიუსის და პავიუსის კანონის შესახებ“, მკ-3 ნიგნში

თუ მზრუნველი, გინდ საერთო და გინდ საგანგებოდ მზითვის მისაცემად დანიშნული, იმაზე მეტი ღირებულების მზითვეს დაჰპირდება, ვიდრე ქალის ქონება ღირს, მაშინ თავად კანონის თანახმად დაპირებას ძალა არა აქვს, რადგან კანონით არ იქნება დამტკიცებული [მზრუნველის მიერ] ბოროტი განზრახვით გაცემული განკარგულება; მაგრამ საკითხავია, ვალდებულება მთელი მოცულობით უქმდება

თუ მხოლოდ იმ ოდენობით, რა ოდენობითაც მზრუნველის დაპირება აჭარბებს იმ დაპირებას, რომელიც მას წესით უნდა მიეცა. და უფრო მისაღები იქნება, თუ ვიტყვით, რომ გაუქმდეს მხოლოდ ის, რაც [ქალის ქონების ღირებულებას] აჭარბებს.

§ 1. ხოლო ამ მზრუნველმა მზითვად გათვალისწინებული ნივთები უნდა გასცეს. მაგრამ მას არ შეუძლია ეს ნივთები ნებისმიერ პირს მიჰყიდოს და მიღებული თანხა მზითვეში მისცეს. მაგრამ შეიძლება ეჭვი გაჩნდეს: არის თუ არა ეს სწორი? რადგან, თუ ქალს მზითვად ფულის მიცემის გარეშე, სხვაგვარად პატიოსნად დაქორწინება არ შეუძლია, მაშინ ეს ხომ [ცხოვრებაში] მას ხელს შეუწყობს? მაგრამ ხშირად შეუძლიათ, რომ მზითვად მიცემული ნივთები გაასხვისონ და [მიღებული] ფული მზითვად აქციონ. მაგრამ ამ საკითხის გადასაწყვეტად [უნდა გაირკვეს შემდეგი]: თუ ქმარს მზითვად ნივთების მიღება ურჩევნია, მაშინ გასარკვევი არაფერია. ხოლო თუ ქმარი დაქორწინებაზე სხვაგვარად არ თანხმდება, თუ მას მზითვად ფულს არ მისცემენ, მაშინ მზრუნველის მოვალეობაა, რომ იმავე მოსამართლესთან მივიდეს, რომელმაც იგი [მზრუნველად] დანიშნა, რათა მოსამართლემ საქმის [თავიდან] გაცნობის შემდეგ მას მზითვის დასაწესებლად ამ ნივთების ქმრის დაუსწრებლად საჯაროდ გაყიდვის ნებართვა მისცეს.

62. მოღუესტიწუსი, „პასუხაჰი“, მკ-5 ნიგნჰი

ტიციამ, რომელიც ჯერ კიდევ ოცდახუთი წლის არ იყო, დედის მემკვიდრეობის მეოთხედი, რომელიც მას ძმასთან ერთად ეკუთვნოდა, გაცვალა და ამის სანაცვლოდ, ურთიერთნასყიდობის მეშვეობით, მიწის ნაკვეთი მიიღო. და ეს მიწის ნაკვეთი სხვა ნივთებთან ერთად მზითვად მისცა. მე კითხვას ვსვამ: თუ მოხდება ძველი მდგომარეობის აღდგენა და [ტიცია] თავის მეოთხედს მიიღებს და მიწის ნაკვეთს დააბრუნებს, მაშინ ქმარმა რა უნდა ქნას? დაკმაყოფილდეს უნდა თუ არა იგი მზითვად მიცემული ნივთებით? მე კიდევ ერთ კითხვას ვსვამ: თუ ტიცია მოკვდება და მისი მემკვიდრეები მისი სახელით ძველი მდგომარეობის აღდგენას მოითხოვენ, და ზოგი მათგანი [სამკვიდროს] მეოთხედ ნაწილს

მოითხოვს და ზოგიც – მიწის ნაკვეთს, უნდა დააბრუნოს თუ არა ქმარმა მიწის ნაკვეთი და მზითვის შემადგენილი სხვა ნივთების შენარჩუნებით დაკმაყოფილდეს? მოდესტინუსი პასუხობს: არ არსებობს რამე მიზეზი, რომ ქმარს მზითვეი ჩამოერთვას. მაგრამ ქალისა და მის მემკვიდრეების [სასარგებლოდ] მას უნდა მიუსაჯონ უბრალოდ მიწის ნაკვეთის ღირებულების გადახდა იმდროინდელი შეფასების მიხედვით, როდესაც ის მზითვად იქნა მიცემული.

63. იგივე, ნიგნში „ცალკაული [საკითხავი] აღმოჩენვის შესახებ“

როდესაც გარეშე პირი სტიპულაციას ახორციელებს, რომ მზითვეი მას დაუბრუნონ, ეს სტიპულაცია განქორწინების შემთხვევაში მაშინვე შესრულდება. და სარჩელი, რომელიც სტიპულატორმა მიიღო არ იკარგება იმ შემთხვევაშიც, თუ [განქორწინების შემდეგ იგივე პირები] ისევ დაქორწინდებიან. ამრიგად, მზითვეი უნდა დაწესდეს სტიპულატორთან ხელახალი შეთანხმებით, რათა მომდევნო ქორწინების შემთხვევაში ქალი უმზითვოდ არ დარჩეს, ოღონდ ისე, რომ [ახალი] მზითვეი თავად ამ ქალის ქონებიდან არ უნდა იყოს წარმოქმნილი, არამედ მზითვის დაბრუნების დაპირება ქალის ნებართვით მესამე პირის სტიპულაციით უნდა მოხდეს, რადგან ამ შემთხვევაში მისი (მესამე პირის) თანხმობა საჭირო არ არის.

64. იავოლენუსი, „კასიუსის შესახებ“, მ-4 ნიგნში

თუ განქორწინების შემდეგ ქმარს მზითვის თაობაზე არაფერი მოუქმედია და ცოლი სხვაზე გათხოვების შემდეგ ისევ პირველ ქმარს დაუბრუნდა, მაშინ მას მზითვეი „უსიტყვოდ“ პირვანდელ მდგომარეობაში აღუდგება.

65. პომპონიუსი, „კრინტუს მუციუსის შესახებ“, მ-5 ნიგნში

თუ მზითვად მიცემულმა მონამ ლევატით ან მემკვიდრეობით ისეთი რამე შეიძინა, რაც მოანდერძის სურვილით ქმარს არ უნდა მიეკუთვნოს, ეს ნივთი განქორწინების შემთხვევაში ცოლს უნდა დაუბრუნდეს.

66. იპივი, „კვინტუს ვუციუსის შინახეზ“, 61-8 ნიგნონი

თუ მიწის ნაკვეთის მესაკუთრე მე მზითვად მაძლევს უზუფრუქტს იმავე მიწის ნაკვეთზე, რომელზედაც საკუთრების [უფლება] ქალს არ ჰქონდა, მაშინ განქორწინების შემთხვევაში ქალისთვის [უზუფრუქტის] უფლების დაბრუნებასთან დაკავშირებით სიძნელეები წარმოიქმნება. რადგან, როგორც ვთქვით, უზუფრუქტუარიუსმა უზუფრუქტი მხოლოდ მიწის მესაკუთრეს შეიძლება დაუთმოს. და თუ მან უზუფრუქტი დაუთმო გარეშე პირს, ე.ი. იმას, ვინც [ამ მიწის ნაკვეთის] მესაკუთრე არ არის, მაშინ ამ პირს არაფერი გადაეცემა, ხოლო უზუფრუქტი კი მესაკუთრეს უბრუნდება. ამიტომ ზოგიერთებმა [სავსებით] სწორად მიიჩნიეს, რომ ამ საქმის გამოსასწორებლად შემდეგი [წესის] შემოღება იყო საჭირო: [ამ შემთხვევაში] ქმარმა ეს უზუფრუქტი ან ცოლს უნდა მიაქირავოს (იჯარით მისცეს) ან ერთ მონეტად (ე.ი. ფიქციურად) გაყიდოს, რათა თავად [უზუფრუქტის] უფლება ქმარს დარჩეს, ხოლო ნაყოფი კი ცოლს მიეკუთვნოს.

67. პროკულუსი, „პაპისტოლანი“, 61-7 ნიგნონი

პროკულუსი თავის ვაჟ შეილიშვილს ესაღმება. მხეველს, რომელიც გათხოვდა და რომელმაც ქმარს მზითვად ფული გადასცა, გინდ მან იცოდეს, რომ იგი მხეველია და გინდაც — არა, არ შეუძლია, რომ ეს ფული ქმარს მიაკუთვნოს. და ეს ფული მაინც იმ პირის კუთვნილებად დარჩება, რომელსაც ის ეკუთვნოდა მანამდე, სანამ მას ამგვარი წესით ქმარს არ გადასცემდნენ, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც, მაგალითად, ეს ფული ქმარს ხანდაზმულობით აქვს შეძენილი. და ქალს არც მას შემდეგ შეეძლება ფულის [გადაცემის] საფუძვლის შეცვლა, რაც იგი იმავე ქმართან ყოფნისას მონობიდან განთავისუფლდება. ამრიგად, განქორწინების შემდეგაც კი, ქალს არც სამზითვო სარჩელით და არც კონდიქციით, ამ ფულის კანონიერად დაბრუნება არ შეუძლია. მაგრამ ის პირი, რომელსაც ეს ფული ეკუთვნის, ამ ფულის ვინდიცირებას მართლზომიერად შეძლებს. ხოლო თუ ქმარმა ეს ფული მფლობელობის ხანდაზმულობით შეიძინა, მას შემდეგ, რაც იგი ფულს,

როგორც თავისას, ისე ფლობდა და, რასაკვირველია, ქალს თავისუფალ პირად თვლიდა, მაშინ, მე უფრო სწორად მივიჩნევდი, რომ ეს ფული ქმარმა მიიღოს, ყოველ შემთხვევაში მაშინ, თუ მან [ეს ფული] ხანდაზმულობით ქორწინებამდე შეიძინა. იმავე მოსაზრებისა ვარ იმასთან დაკავშირებით, რაც ქმარმა ამ ფულით შეიძინა მანამდე, სანამ ეს ფული მზითვეი გახდებოდა, ოღონდ იმ პირობით, რომ ქმარი ამ ფულს არ ფლობს ან თუ ეს მფლობელობა არ შეწყვეტილა ბოროტი განზრახვით ჩადენილი მოქმედების გამო.

68. პაპინიანა, „პაპითხვაჲი“, მკ-10 ნიგნვი

მზითვის დაპირებას ნაკლები ძალა არ ექნება იმ მიზეზით, რომ თავიდან დაქორწინება მამის უკითხავად მოხდა, თუ მამა თანხმობას შემდეგ მისცემს, რადგან ყოველგვარი მზითვის დაპირების „უსიტყვო“ პირობას, მომავალი ქორწინება წარმოადგენს. რადგან, თუ თორმეტ წლამდე ასაკის ქალიშვილი ისე დაქორწინდა, თითქოს მას უკვე თორმეტი წელი შეუსრულდა, მაშინ ქმარს არ შეუძლია მზითვეი მოთხოვოს იმ პირს, რომელიც ამას დაპირდა მანამდე, სანამ ქალიშვილი იმავე ქმართან ცხოვრებისას უფროსი ასაკის არ გახდება. მართლაც, როდესაც, ჩვეულებრივ, ამბობენ, რომ მზითვის დაპირება მხოლოდ პირველ ქორწინებასთან არის დაკავშირებული და რომ ვალდებულება არ გრძელდება, თუ ქალი გათხოვდება იმ პირზე, რომელსაც მზითვეს დაპირდნენ მას შემდეგ, რაც იგი სხვაზე დაქორწინდება [და გაშორდება], ამაში ის შემთხვევა უნდა ვიგულისხმოთ, როდესაც „შუალედური ქორწინებები“ ხდება (ე.ი. როდესაც მზითვის დაპირებასა და ქორწინებას შორის სხვა ქორწინებები ხდება. ნ.ს.).

69. იგივე, „პასუხეჲი“, მკ-4 ნიგნვი

თუ განქორწინების შემდეგ ცოლი იმ მიწის ნაკვეთს, რომელიც მზითვად იყო დაპირებული, ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ფლობს ისე, რომ ეს ქმარმა იცის, მაშინ ითვლება, რომ [მხარეებს შორის] უსიტყვო შეთანხმება არსებობს იმის თაობაზე, რომ მზითვად დაპირებული მიწის ნაკვეთი არ მოითხოვონ. და თუ ქმარი მიწის ნაკვეთს მოითხოვს, მაშინ ცოლი მას პაქტიდან

(შეთანხმებიდან) გამომდინარე შესაგებელით აიცხლებს.

§ 1. თუ ქალი [სასამართლოში] აჩვენებს, რომ იგი [ქმარს] მზითვად დაჰპირდა იმ ფულს, რომელიც მისი სეიუსს მართებს იმ პროცენტებით, რომელსაც იგი მომავალში მიიღებდა, მაშინ გონივრული იქნება, რომ ის პროცენტიც, რომლებიც ქორწინების შემდეგ იქნა მიღებული, მზითევს მიაკუთვნონ.

§ 2. თუ ქალმა განქორწინების შემდეგ სტიპულირება მოახდინა, რომ მზითვეი მას პროცენტებთან ერთად დაუბრუნონ; შემდეგ იგი პირველ ქმარს დაუბრუნდა, [ამ შემთხვევისთვის] დადგინდა, რომ მეორე ქორწინების დღიდან ქალს პროცენტის მიღება აღარ შეუძლია. მართლაც, ამ შემთხვევაში ქალს არც სასესხო კაპიტალის ამოღება შეუძლია, მაგრამ ქმარმა ქალს [განქორწინების პერიოდის] დროის ინტერვალში [მიღებული] პროცენტი უნდა გადაუხადოს.

§ 3. თუ ქალი სახლში არმყოფ ქმარზე გათხოვდა და ამ დროის განმავლობაში ქმრის ქონებიდან არაფერი აიღო, საძრახისი იქნება, რომ დაბრუნებულმა ქმარმა დაპირებული მზითვიდან [მიღებული] პროცენტი მოითხოვოს.

§ 4. [თუ] სიმამრი სიძეს სტიპულაციის მეშვეობით დაჰპირდა, რომ მზითევს „სიმამრის შეხედულებით განსაზღვრულ დღეს მისცემდა“ ისე, რომ [სამზითვო] ნივთები და მათი რაოდენობა არ დაუსახელებია. [ამ შემთხვევაში] დადგენილია, რომ [სტიპულაციიდან სიტყვები] „სიმამრის შეხედულებისამებრ“ რომც ამოვიღოთ, სტიპულაციას ძალა მაინც ექნება. და ითვლება, რომ ეს არ არის იმ შემთხვევის მსგავსი, როდესაც იმის შედეგად, რომ მიწის ნაკვეთი მითითებული არ არის, მიწის ნაკვეთის ლეგატი ან სტიპულაცია უქმდება, რადგან მზითვის დაწესების წესსა და „უცნობ“ (მიუთითებელ) ნივთს შორის დიდი განსხვავება არსებობს, ვინაიდან მზითვის ოდენობა მამის შესაძლებლობისა და ქმრის ღირსების შესაბამისად შეიძლება დადგინდეს.

§ 5. როდესაც ქალიშვილი მამის სურვილის შესაბამისად მეურვის ვაჟიშვილზე კანონიერად ქორწინდება, მეურვეს [სავსებით]

კანონიერად შეუძლია, რომ მას მზითევი შესაძლებლობისა და წარმომავლობის ღირსების შესაბამისად დაუწესოს.

§ 6. პატრონს, რომელიც [მის მიერ] გააზატებულ ქალიშვილს მზითევს დაჰპირდა, ამ უკანასკნელის უმადურობის საბაბით მზითვის შენარჩუნება არ შეუძლია.

§ 7. თუ განქორწინების შემდეგ [წინასწარ] შეფასებული სამზითვო ნივთების დაბრუნება გადაწყდა, მაშინ [შეფასებით დადგენილი] თანხა ცხადდება და გაყიდვის ხელშეკრულებას არ დებენ. და ამიტომ ამ ნივთების სასამართლო წესით ჩამორთმევის შემთხვევაში, თუ ქალს ისინი კეთილსინდისიერად აქვს მიცემული, მაშინ ქმარს არავითარი სარჩელი არ ექნება. საწინააღმდეგო შემთხვევაში (ე.ი. თუ ქალმა ნივთები არაკეთილსინდისიერად მისცა), ქალს პასუხისმგებლობა ეკისრება.

§ 8. წინასწარ შეფასებული და [ქმრისთვის] გადაცემული სამზითვო ნივთები, თუნდაც ამ ნივთებით ცოლი სარგებლობდეს, ქმრის საკუთრებაში გადასულად ითვლება.

§ 9. დადგენილია, რომ მზითვად მიცემული მხეველის ბავშვები მზითვის [შემადგენელი] ნაწილია და ამიტომაც ქმარს არ შეუძლია ქალთან შეთანხმების დადება იმის თაობაზე, რომ ეს ბავშვები მათ საერთო [საკუთრებას] წარმოადგენს.

70. აავლუსი, „შაკითხვაჰი“, მ-6 ნიგნვი

საეჭვო შემთხვევებში, უმჯობესია, რომ საკითხი მზითვის სასარგებლოდ გადაწყდეს.

71. იგივი, „შაკითხვაჰი“, 32-ე ნიგნვი

თუ ქალის სახელით მზითევს გარეშე პირი დაჰპირდა, მაშინ რისკი ქალს ედება. მაგრამ თუ ქმარი ვალის მიღების სურვილით, პროცენტს ამოიღებს, მაშინ რისკიც მას დაედება.

72. იგივი, „პასუხაჰი“, მ-8 ნიგნვი

ქალმა მთელი თავისი ქონება მზითვად მისცა. კითხვას ესვამ: ევალება თუ არა ქმარს, როგორც მემკვიდრეს [ქალის] ვალების გადახდა? პავლუსი პასუხობს: ის, ვისაც მზითვის დაპირების შედეგად ქალის მთელი ქონება დარჩა, [ქალის] კრედი-

ტორების წინაშე პასუხისმგებლობა არ ეკისრება, მაგრამ დაპირებულ ქონებად განიხილება მხოლოდ ის, რაც ვალების გამოქვითვის შემდეგ დარჩება.

§ 1. პავლუსი პასუხობს, რომ მზითევთან დაკავშირებით ბოროტი განზრახვისა და დაუღვერობისათვის პასუხისმგებლობა ქმრის მამასაც უნდა დაეკისროს.

§ 2. პავლუსი პასუხობს, რომ თუ ქალი მზითევს თავისი ქონებიდან მისცემს და საქმეში დედას ჩარევს, რომელიც [თავის სასარგებლოდ მზითვის დაბრუნების] სტიპულირებას მოახდენს, ამ ქალს შემდგომში სამზითვო ხელშეკრულების (საბუთის) შეცვლა შეუძლია.

73. იგივე, „სენთანციაზი“, მკ-2 ნიგნვი

მუნჯს, ყრუსა და ბრმას მზითევთან დაკავშირებით ვალდებულებები ეკისრებათ, რადგან მათ დაქორწინება შეუძლიათ.

§ 1. ქორწინების პერიოდში ქალს, თუ იგი მზითვის გაფლანგვას არ აპირებს, მზითვეი შეიძლება დაუბრუნდეს იმ მიზნით, რომ მან საკუთარი თავი და თავისიანები შეინახოს, ხელსაყრელი მიწის ნაკვეთი იყიდოს, გასახლებული ან კუნძულზე გადასახლებული მშობელი არჩინოს ან გაჭირვებულ ქმარს, ძმას და დას დაეხმაროს.

74. პარმოზანინა, „სამართლის აპიტომეზი“, მკ-5 ნიგნვი

თუ დანიშნულმა ქალმა (საცოლემ) მზითვეი მისცა და ქორწინება არ შედგა ან თუ ეს მზითვეი მიცემულია თორმეტ წლამდე ასაკის ქალიშვილის მიერ, რათა იგი ცოლად მოეყვანათ, მაშინ, დადგენილ იქნა, რომ ისევე როგორც [ნამდვილი] მზითვის შემთხვევაში, იმ კეთილგანწყობის გამო, [რომელსაც ამგვარი შეთანხმება იმსახურებს] უპირატესობა, რომელიც პერსონალურ სარჩელებს გააჩნიათ, კონდიქციას უნდა მიენიჭოს.

75. ტრიფონინუსი, „ლისპუტაციაზი“, მკ-6 ნიგნვი

თუმცა მზითვეი ქმრის ქონებაში შედის, ის მაინც ცოლს ეკუთვნის. და სწორად არის დადგენილი, რომ თუ ქალმა მზითვად შეუფასებელი მიწის ნაკვეთი მისცა, რომელზედაც ორმაგი გადახდის გარანტია ჰქონდა სტიპულაციით მიღებული, და თუ ეს

მიწის ნაკვეთი ქმარს [სასამართლო წესით] ჩამოართვეს, მაშინ ქალს მაშინვე შეუძლია სტიპულაციიდან გამოძღინარე სარჩელის წარდგენა. გარდა ამისა, ვინაიდან სწორედ ქალისთვის არის მნიშვნელოვანი, რომ [ქმრისთვის] მზითვად მიცემული მიწის ნაკვეთი ქმარს არ ჩამოერთვას, [რადგან] ამ ჩამორთმევით [ზარალს] თავად ქალი განიცდის იმის გამო, რომ [ამ შემთხვევაში] მიწის ნაკვეთი მისი მზითვეი აღარ იქნება, რომლის შემოსავალიც ქორწინების პერიოდში ქალის კუთვნილებად ითვლება, თუმცა საკუთრება („dominium“) მზითევზე ამავე პერიოდში ქმარს ეკუთვნის და ქორწინების ტვირთიც ქმარს აწევს.

76. იგივე, „დისპუტაციები“, მ-9 ნიგნში

თუ ქალის მამა [მას] „სიკვდილის შემთხვევაში“²⁴ მზითევს ჰპირდება, დაპირებას ძალა აქვს. ამასთან, ეს [დაპირება] ვალდებულებას აკისრებს იმ შემთხვევაშიც, თუ მზითვის დაპირება მიცემულია იმ დღეს, როდესაც [მზითვის მიმცემი, ე.ი. მამა] კვდება. მაგრამ თუ იგი გამოჯანმრთელდა, რატომ არ უნდა განთავისუფლდეს იგი კონდიქციის მეშვეობით ამ ვალდებულებისაგან, როგორც ეს ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ნებისმიერ სხვა [მოვალეს] სტიპულაციით ვინმესთვის რაიმე დაპირება აქვს მიცემული ან მაშინ, როდესაც ვინმე (მესამე პირი) ქალს მზითევს ჰპირდება? რადგან, კონდიქცია არსებობს როგორც „სიკვდილის შემთხვევაში“ ნივთის ან ფულის გადაცემისას, ასევე [„სიკვდილის შემთხვევაში“] ვალდებულების დაკისრების დროს. იგივე არ შეიძლება ითქვას ქალთან დაკავშირებით, თუ იგი „სიკვდილის შემთხვევაში“ მზითევს თავად დაპირდა, რადგან არ არსებობს არავითარი მზითვეი, როდესაც ქორწინების ხარჯებს არ ეწევიან.

77. იგივე, „დისპუტაციები“, მ-10 ნიგნში

თუ ქალი თავის მოვალეზე გათხოვებას აპირებს, რომელსაც პროცენტებიანი ვალი აქვს და ქალი მას მზითვად იმას ჰპირდება, რაც მოვალეს მისი მართებს, მაშინ, ქორწინების შემდეგ, მომდევნო პერიოდის პროცენტები მზითვის შემაღლებელი [ნაწილი] არ იქნება,

რადგან [ქორწინებით] ეს ვალდებულება მთლიანად უქმდება ისე, თითქოს ქალისთვის გადახდილი ვალი მის მიერ მზითვად იქნა მიცემული.

78. იგივე, „დისკუტაციები“, მ-11 ნიგნვი

თუ ქალს ქმრის მიწის ნაკვეთის უზუფრუქტი აქვს და ამ უზუფრუქტს მზითვად ქმარს მისცემს, მაშინ, თუმცა ქალი უზუფრუქტს ქმარს უთმობს, ქმარს იგი მაინც არ ექნება, მაგრამ იგი თავისი მიწის ნაკვეთით ისე ისარგებლებს, როგორც მესაკუთრე, რომელმაც მზითვის წყალობით [მიწაზე] სრული, უზუფრუქტისგან განუყოფელი, საკუთრება მოიპოვა. და ამ უზუფრუქტით არსარგებლობის გამო ქმარი მას არ დაკარგავს. მაგრამ განქორწინების შემთხვევაში ქმარი ამავე მიწის ნაკვეთზე უზუფრუქტს ქალის სასარგებლოდ დააწესებს. ხოლო თუ ქორწინების პერიოდში ცოლი მოკვდება, მაშინ ითვლება, რომ ქმარი მზითვისგან რამე სარგებელს ვერ მიიღებს, თითქოს მას იგი ცოლად არც მოუყვანია, და უზუფრუქტუარიუსის²⁵ სიკვდილის გამო შეწყვეტილი უზუფრუქტი საკუთრებას უბრუნდება. და ამიტომაც ქმარი მას ქალის დაკრძალვაზე არ ხარჯავს.

§ 1. ცხადია, თუ სიძის მიწის ნაკვეთის ეს უზუფრუქტი ქალიშვილის მამას ეკუთვნოდა და მან იგი სიძეს ქალიშვილის მზითვად მისცა, ხოლო ქალიშვილი ქორწინების პერიოდში მოკვდა, მაშინ მას (მამას) თავისი სახელით უზუფრუქტის მოთხოვნა შეუძლია.

§ 2. თუ ქალმა ქმარს მზითვად თავის მიწის ნაკვეთზე უზუფრუქტი დაუწესა, მაშინ ქმარს საკუთრივ უზუფრუქტი ექნება და მისი არგამოყენების შემთხვევაში მას დაკარგავს. და თუ ეს ასე მოხდა, მაშინ გასარკვევია: ექნება თუ არა ქალს ამის შემდეგაც მზითვეი? და თუ ამ მიწის ნაკვეთზე საკუთრება ქალს ეკუთვნის, რომელსაც უზუფრუქტიც დაუბრუნდა, მაშინ მას მზითვად უკვე აღარაფერი ექნება [ისეთი], რომ მზითვის თაობაზე სარჩელით მოითხოვოს; ასევე ქალი ვერ შეძლებს ქმარს დააბრალოს ის, რომ მან არსარგებლობის გამო დაკარგა უზუფრუქტი, რომლითაც იგი თავად სარგებლობს. ამიტომაც

მას მზითვევი არა აქვს. ხოლო თუ ქალმა საკუთრება გაასხვისა, რომელიც [უზუფრუქტის შეერთებით] უფრო სრული გახდა და ქალს მისგან არავითარი სარგებელი არა აქვს, მაშინ მას მზითვევი ექნება, რადგან მზითვის თაობაზე სარჩელით პასუხისმგებლობა ქმარს უნდა დაეკისროს, რომელსაც უზუფრუქტით სარგებლობის ნება მიეცა, მაგრამ [ამ უფლების] „არგამოყენების“ შედეგად იგი დაკარგა. ვინაიდან, თუ ქმარი უზუფრუქტს განქორწინებამდე შეინარჩუნებს, მაშინ მისი რესტიტუცია²⁶ ქალისთვის სასარგებლო აღმოჩნდება, რადგან, თუნდაც უზუფრუქტი ქალს მაშინვე არ გადაეცეს, იგი საკუთრებას მაინც შეუერთდება ისე, რომ ქალს რაიმე ზიანს არ მიაყენებს და შესაძლოა ქალმა გარკვეული თანხა ან [მესაკუთრის] წყალობა დაიმსახუროს. ხოლო თუ ქმარი უზუფრუქტს არ დაკარგავს, მაშინ იგი მას ქალის გარდაცვალების შემდეგაც შეინარჩუნებს. ხოლო თუ განქორწინება მოხდა, მაშინ პირველ რიგში გასარკვევია, როგორც განქორწინების, ასევე ზემოთ განხილულ შემთხვევაში, უნდა გაიყონ თუ არა [ქმარმა და მესაკუთრემ] ნაყოფი პროპორციულად დროისა, [რომლის განმავლობაში ქორწინება გრძელდებოდა] და ეს მოსაზრება მისაღებია, ხოლო თავად რესტიტუცია ისე უნდა მოხდეს, რომ ქმარმა უზუფრუქტი მიწის მესაკუთრეს უნდა დაუთმოს და ამგვარად იგი საკუთრებას შეუერთდება. მაგრამ თუ მიწის ნაკვეთს მესაკუთრე არ ჰყავს, მიუხედავად ამისა, მზითვის თაობაზე სარჩელი მაინც იარსებებს, რათა ქმარმა უზუფრუქტზე უარი თქვას, რადგან შეიძლება მოხდეს, რომ ქალს ნასყიდობიდან გამოძინარე სარჩელით უზუფრუქტის გადახდის ვალდებულება დაეკისროს [იმ პირის წინაშე, ვისაც მან მიწის ნაკვეთი მიყიდა], ან შეიძლება იმედი გაუჩნდეს, რომ მისგან გარკვეულ თანხას მიიღებს, ან კიდევ, შეიძლება არჩიოს, რომ მასზე გადმოსული ეს უფლება ვინმეს უწყალობოს, ვიდრე იგი მოწინააღმდეგეს დაუტოვოს. სამოქალაქო საზოგადოებას შეჰფერის, რომ ქალს ეს უფლება მიენიჭოს.

§ 3. ქალმა ქმარს მზითვად უზუფრუქტი მისცა და ქორ-

წინების პერიოდში მასვე მიწის ნაკვეთი მიყიდა. საკითხავია: რა უნდა დაიბრუნოს მან მზითვის თაობაზე სარჩელით განქორწინების შემთხვევაში? მე ვთქვი, რომ [ამ შემთხვევაში] მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რა ფასად მიყიდა მან მიწის ნაკვეთი ქმარს, რადგან, თუ [გაყიდვისას] ლიტონი საკუთრება იყო შეფასებული, მაშინ ცოლმა მზითვის თაობაზე სარჩელით უზუფრუქტის ფასი უნდა დაიბრუნოს. შესაბამისად ამისა, რა მოხდება იმ შემთხვევაში, თუ ქმარი [ამ საკითხზე] „სასამართლო დავის დამოწმებამდე“²⁷ მოკვდება? [მოხდება ის, რომ] მისი მემკვიდრეები ქალს არაფერს გადაუხდიან. რადგან, თუნდაც საკუთრების მყიდველი [არა ქმარი, არამედ] ნებისმიერ სხვა ვინმე ყოფილიყო, ქმრის მემკვიდრეები ქალს [მანც] არაფერს გადაუხდიდნენ, [მაგრამ], ცხადია, რომ უზუფრუქტი [ამ შემთხვევაში] საკუთრებას დაუბრუნდება. მაგრამ, ქალს რომ მთელი მიწის ნაკვეთი გაეყიდა ისე, როგორც ის უნდა გაყიდულიყო, მაშინ მას ქორწინების არშეწყვეტის შემთხვევაში მზითვეი უზუფრუქტის ჩამოუცილებლად დაუბრუნდებოდა.

§ 4. თუ მზითვად საერთო მიწის ნაკვეთი იქნა მიცემული, და თანამესაკუთრემ ქმარს საერთო [ქონების] გაყოფა აიძულა, და მიწის ნაკვეთი სასამართლომ თანამესაკუთრეს მიაკუთვნა, მაშინ მზითვად ჩაითვლება ის თანხა, რომლის გადახდაც თანამესაკუთრეს ქმრის სასარგებლოდ მიუსაჯეს. ან თუ საჯაროდ გაყიდვის (აუქციონის) უგულებელყოფით, ამ მიწის ნაკვეთს გარეშე პირს მიაკუთვნებენ, მაშინ მზითვად ჩაითვლება გაყიდვის შედეგად მიღებული თანხის ნაწილი, მაგრამ ისე, რომ ის არ დაიკავებს გარკვეული ნივთების ადგილს, და განქორწინების შემთხვევაში მას მაშინვე კი არ უბრუნებენ, არამედ იგი [წინასწარ] დადგენილ ვადაში უნდა იქნეს გადახდილი. ხოლო თუ მიწის ნაკვეთს ქმარს მიაკუთვნებენ, მაშინ, ყველა შემთხვევაში, მზითვად მიცემული [მიწის] ნაწილი მზითვად დარჩება. ხოლო განქორწინების შემთხვევაში, [მიწის ნაკვეთის] მეორე ნაწილიც, რომელიც ქმარს ერგო იმიტომ, რომ მან იგი ქალისგან მზითვად

მიიღო, მან უნდა დააბრუნოს, რათა, რასაკვირველია, მან მიიღოს თავისი ცოლისგან ის თანხა, რომლის გადახდაც მას თანამე-საკუთრის სასარგებლოდ მიუსაჯეს. და არ უნდა დაეუშვათ, რომ რომელიმე მხარემ [ე.ი. ცოლმა ან ქმარმა] ეს სამართლიანი [წესი] უარყოს, ე.ი. რომ ცოლმა მიწის ნაკვეთის მეორე ნაწილი არ მიიღოს და ქმარმა კი იგი არ დააბრუნოს. მაგრამ გასარკვევია: ქორწინების არშეწყვეტის შემთხვევაში მზითვად მხოლოდ მიწის ნაკვეთის ის ნაწილი განიხილება, რომელიც მზითევში იქნა მიცემული, თუ აგრეთვე მეორე ნაწილიც? იულიანე ამბობს, რომ მზითევს მხოლოდ ის [ერთი] ნაწილი წარმოადგენს, და მეც [სასამართლო] აუდიტორიაში ვთქვი, რომ მზითვეი მხოლოდ [მიწის ნაკვეთის ის ერთი] ნაწილია.

§ 5. თუ პირი, რომელიც შეცდომით [თვლის, რომ მას ქალის ვალი აქვს], მაშინ, როდესაც იგი შესაგებლით უზრუნველ-ყოფილია, რომ ეს თანხა არ გადაიხადოს, ქმარს [ამ ვალს] სტიპულაციის მეშვეობით მზითვად კპირდება, მას ეს თანხა უნდა გადაახდევინონ. [მაგრამ] ამ პირს ქალის ან [ქალის] მამის წინააღმდეგ, ე.ი. იმ პირის წინააღმდეგ, ვინც მას ეს დაავალა, ექნება კონდიქტია იმ [თანხის] თაობაზე, რომელსაც იგი ქმარს დაჰპირდა ან რომელიც მას გადაუხადა ისე, რომ მას ეს არ მართებდა.

79. ლაბაონი, „იავოლენუსის გვიანდელი აპიტომეჰი“, 64-6 ნიგნში

პაპამ თავისი ვაჟიშვილისგან გაჩენილ შვილიშვილ ქალს მზითვეი მისცა და [შემდეგ] გარდაიცვალა. სერვიუსი თვლის, რომ ეს მზითვეი [ქალიშვილის] მამას არ უნდა დაუბრუნდეს, რადგან მზითვეი მამისგან წარმოქმნილად ვერ ჩაითვლება, ვინაიდან მას ამ მზითვიდან არაფერი ეკუთვნოდა.

§ 1. მამა თავის ქალიშვილს მზითვად ას [ოქროს] შემდეგი [ფორმულით] დაჰპირდა: „როდესაც ეს ყველაზე უფრო ხელსაყრელი იქნება“, ატიეუსს უწერია, რომ სერვიუსმა [ამ კითხვას] შემ-დეგნაირად უპასუხა: როგორც კი ამ მზითვის გადახდა სირცხვილის

და სახელის გატეხის გარეშე იქნება შესაძლებელი, ის უნდა გადაიხადონ.

80. იავოლანუსი, „ლაბაონის გვიანდელი [ნაშრომაზის] შა-სახაზ“, 31-6 ნიგნვი

ქორწინებამდე თუ ქალის მოვალე საქმროს მზითევს ჰპირდება, ქალს ქორწინებამდე შეუძლია, რომ ეს თანხა მოვალეს მოსთხოვოს. და, ლაბეონის სიტყვით, მოვალე მომავალში არ იქნება ვალდებული [ამასთან დაკავშირებით] ქმრის წინაშეც, მაგრამ ეს სწორი არ არის იმიტომ, რომ ვიდრე ვალდებულება იმავე მდგომარეობაში რჩება, მოვალის დაპირება [ქმრისადმი] შეუსრულებლად ითვლება.

81. აომპონიუსი, „შაკითხვაჰი“, 31-8 ნიგნვი

[თუ] მამამ თავის ქალიშვილს მზითვად სხვისი ფული მისცა, რომელიც მან ისესხა ან კრედიტის სახით მიიღო; ამ [ვალის] დაფარვის შემდეგ მზითვეი „პროფექტიციად“ იქცევა.

82. პროკულუსი, „ეპისტოლანი“, 31-5 ნიგნვი

თუ ცოლი ქმარს, რომელსაც მისი (ე.ი. ცოლის) ვალი აქვს, მათი საერთო ქალიშვილისთვის მზითვის მიცემას დაავალებს, და ქმარი ამას შეასრულებს, მაშინ უნდა გაირკვეს, თუ ვისი სახელით იქნა მზითვეი მიცემული — ქმრის თუ ცოლის. თუ ქმარმა მზითვეი თავისი სახელით მისცა, მაშინ მას ცოლის ვალი მაინც დარჩება, ხოლო თუ მზითვეი ცოლის სახელით მისცა, მაშინ თავად ქმარი ცოლის ვალისგან თავისუფლდება.

83. იავოლანუსი, „ლაბაონის გვიანდელი [ნაშრომაზი]“, 31-6 ნიგნვი

თუ ქალის მოვალე მის საქმროს მზითევს დაჰპირდა, მაშინ ქალს მოვალისგან ამ თანხის ქორწინებამდე მოთხოვნა არ შეუძლია, რადგან ვიდრე ვალდებულება იმავე მდგომარეობაში რჩება, მისი დაპირება შეუსრულებელია.

84. ლაბაონი, „ეპისტოლასი მოკლად გადმოცემული მოსაზრებაჰი“, 31-6 ნიგნვი

თუ სასამართლო დავა დაპირებულ მზითევს ეხება, იმ პირს, რომელიც მზითევს დაჰპირდა, არ უნდა მიუსაჯონ მისი შე-

საძლებლობის შესაბამისად გადახდა. პველუსი [ამბობს]: ცხადია, როდესაც საქმე გარეშე პირს ეხება, ეს [წესი] ყოველთვის სწორია. მაგრამ, თუ სიძე თავისი სიმამრისგან მათი მოყვრობის პერიოდში დაპირებულ შხითვეს მოითხოვს, სიმამრს მოუსჯიან იძღენის გადახდას, რამდენის გადახდის შესაძლებლობაც მას აქვს. [ხოლო] თუ დაპირებულ შხითვეს განქორწინების შემდეგ ითხოვენ, მაშინ, მე ვფიქრობ, რომ [გადახდა] საქმის ვითარების მიხედვით და პირის [ღირსებიდან] გამოძღინარე უნდა მოუსაჯონ. მართლაც, თუ სიმამრს სიძე მომავალში მისაცემი შხითვის ოღენობის თაობაზე შეცლომაში შეჰყავს და თან იცის, რომ მას [ასეთი] შხითვის გადახდა არ შეუძლია, ამით ხომ იგი სიძის მიმართ შხაკრობას ჩადის?

85. სცაეოლა, „ღიბასტაგი“, მე-8 ნიბნში

მამამ თავის ქალიშვილს შხითვად მიწის ნაკვეთი მისცა. [იგი მოკვდა და მთელს სამკვიდროზე] სრულ მემკვიდრედ ქალიშვილი დატოვა. მამის კრედიტორების მიერ შეწუხებულმა ქალიშვილმა თავისთვის უფრო ხელსაყრელად მიიჩნია სამხითვო მიწის ნაკვეთის გაყიდვა, რადგან იგი ნაკლებად შემოსავლიანი იყო და [ამით] მემკვიდრეობით მიღებული სხვა უფრო ნაყოფიერი მიწის ნაკვეთების შენარჩუნება. ქმარი მას დაეთანხმა, თუ ამ საქმეში მომავლისთვის რაიმე ხრიკები არ იყო ჩადებული. მე კითხვას ვსვამ: შეიძლება თუ არა, რომ ქორწინების არშეწყვეტის შემთხვევაში შხითვის ის ნაწილი, რომელსაც ეს მიწის ნაკვეთი შეადგენს [ქმარმა] ცოლს კანონიერად მისცეს? ვპასუხობ: თუ [ამით მამის] კრედიტორებს გაისტუმრებენ, მაშინ [ეს მიწის ნაკვეთი ცოლს] კანონიერად გადაეცემა.

ტიტული IV. სამჯითვო შეთანხმებების (პაქტების) შესახებ

1. იავონლენსი, „ქასნიუსის შესახებ“, 20-4 ნიგნში

სამჯითვო ხელშეკრულების დადება ქორწინების შემდეგაც არის დაშვებული, თუ მანამდე [ამის თაობაზე] არავითარი შეთანხმება არ არსებობდა.

§ 1. შეთანხმებები „მზითვის დაბრუნების თაობაზე“ ყველა იმ პირს შორის უნდა დაიდოს, რომლებსაც მზითვის მოთხოვნის უფლება აქვთ და რომელთაგან მზითვის მოთხოვნა შეიძლება, რათა იმ პირს, რომელიც [ამ საქმის] მონაწილე არ არის, მოსამართლის მიერ ამ საკითხის გადაწყვეტის შედეგად ამ შეთანხმებამ სარგებელი არ მოუტანოს.

2. ულპიანე, „საბინუსისათვის“, 20-19 ნიგნში

თუ შეთანხმება იდება, რომ, „როგორც არ უნდა მოხდეს განქორწინება ბავშვების ყოლის შემთხვევაში, მზითვეი ქმარს დარჩება“, პაპინიანე პრეტორ იუნიანუსს პასუხობს: ქმრის სიკვდილის მიზეზით ქორწინების შეწყვეტის შემთხვევაში [ქმრისთვის] მზითვის დატოვების შესახებ შეთანხმება დადებულად არ ითვლება. და თუ ეს შეთანხმება დადებულ იქნა, ეს პაქტი მზითვის წინააღმდეგ არ უნდა გამოიყენონ, თუ ქმარი გარდაიცვალა.

3. პავლუსი, „საბინუსისათვის“, 20-3 ნიგნში

შეთანხმება, რომელიც დადებულია [პირობით] „განქორწინების შემთხვევაში“, თუ განქორწინება არ მოხდა, არ არსებობს.

4. ულპიანე, „საბინუსისათვის“, 20-3 ნიგნში

თუ შეთანხმება იდება, „რომ ნაყოფი მზითვად გადაიქცეს“, ექნება თუ არა ძალა ამ შემთხვევაში შეთანხმებას? და მარცელუსი „დიგესტების“ მერვე წიგნში ამბობს, რომ ასეთ შეთანხმებას ძალა არა აქვს, რადგან ეს შეთანხმება ქალს თითქმის უმზითვოს ხდის. მაგრამ გასარჩევია შემდეგი: თუ ქალი მზითვად მიწის

ნაკვეთს აძლევს იმ პირობით, „რომ ქმარმა მას ნაყოფი დაუბრუნოს“, ამ შეთანხმებას (პაქტს) არავითარი ძალა არ ექნება, ისევე როგორც იმ შემთხვევაში, როდესაც [ასეთივე] შეთანხმებით მზითვად უზუფრუქტია მიცემული. ხოლო თუ შეთანხმება [იმ პირობით] არის დადებული, „რომ ქმარმა ნაყოფი დააბრუნოს“, ე.ი. რომ მზითვეი შედგენილი იქნება იმ ნაყოფისაგან, რომელსაც ქმარი მიიღებს, ე.ი. რომ მიწის ნაკვეთი ან უზუფრუქტი ამისათვის კი არ არის გადაცემული, რომ ეს მიწის ნაკვეთი ან უზუფრუქტი სამზითვო [ნივთები] გახდეს, არამედ იმისათვის, რომ ქმარმა [მათგან] ნაყოფი მიიღოს, და ამან მომავალში მზითვეი შეადგინოს, [ასეთ შემთხვევაში] მზითვის თაობაზე სარჩელით [ცოლმა ქმარს] ნაყოფის დაბრუნება უნდა აიძულოს. ამრიგად, მზითვეი ამ ნაყოფით იქნება შედგენილი და ქმარი ისარგებლებს იმ პროცენტით, რომელიც მას შეუძლია ნაყოფის მიღების და [შემდეგ] გასესხების შედეგად მიიღოს. მე ვფიქრობ, რომ ორივე შემთხვევაში მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რა განზრახვით იქნა მზითვეი მიცემული: თუ ქალმა თავის ქმარს დიდი მზითვეი მისცა იმ განზრახვით, რომ მზითვეი ნაყოფს შეედგინა, და ქმარი დაკმაყოფილდა იმ ფულით, რომელსაც იგი პროცენტის სახით მიიღებდა, მაშინ შეიძლება ითქვას, რომ შეთანხმებას ძალა აქვს, რადგან ამ შემთხვევაში მზითვეი არაშემოსავლიანად (უნაყოფოდ) არ ითვლება. წარმოვიდგინოთ ორმოცი [ოღენობის] შემოსავლის მქონე პირი, რომელიც არ მიიღებდა მზითვად სამას [ოღენობაზე] მეტს, თუ ასეთი შეთანხმება არ იქნებოდა დადებული: რა კმაყოფილებით შეზღებოდა იგი ასეთი შემოსავლიანი მზითვის მიღებას? და რა უნდა ვთქვათ იმ შემთხვევაში, თუ ისეთი შეთანხმება დაიდო, „რომ, ქმარი ნაყოფს მზითვად აქცევს, ხოლო ცოლი კი თავის თავს და თავისიანებს შეინახავს, [მათზე] იზრუნებს და ყველა თავის მოვალეობას შეასრულებს?“ რატომ არ უნდა ითქვას, რომ ასეთ შეთანხმებას ძალა აქვს?

5. ვაპლუსი, „საბინუსისათვის“, მკ-7 ნიგნვი

არ შეიძლება დაიდოს შეთანხმება, რომ [მხარეებმა] „უარი

თქვან ზნეობის შესახებ სარჩელზე“, ან იმის თაობაზე, რომ, „მოითხოვონ მეტი ან ნაკლები“, რათა საჯარო სასჯელი კერძო შეთანხმებამ არ გააუქმოს.

§ 1. ასევე არ უნდა იქნეს დაცული შეთანხმება იმ შესახებ, რომ „არ იქნება წარდგენილი სარჩელი ნაჩუქარი ან [მეუღლეების მიერ ერთმანეთისთვის] მოპარული ნივთების თაობაზე, რადგან [ეს უკანასკნელი] შეთანხმება ცოლს ქურდობის სურვილს აღუძრავს, ზოლო პირველი [შეთანხმება] კი ცივილურ სამართალს ეწინააღმდეგება.

§ 2. და თუ შეთანხმება დაიდო, რომ „აუცილებელი ხარჯების თაობაზე სარჩელი წარდგენილი არ უნდა იქნას“, შეთანხმება არ უნდა დაიცვან, რადგან ასეთი შეთანხმება თავად კანონის თანახმად მზითევს ამცირებს.

6. ულპიანა, „ედიქტის შესახებ“, მ-4 ნიგნო

პომპონიუსი ამბობს, რომ ქმარს არ შეუძლია შეთანხმება დადოს იმის შესახებ, რომ „იგი [მზითევთან დაკავშირებით] მხოლოდ [ბოროტი] განზრახვისთვის აგებს პასუხს“, რაც, ცხადია, მეუღლეისა (ცოლის) სასარგებლოდ არის დადგენილი. თუმცა შეიძლება დაიდოს შეთანხმება იმის შესახებ, რომ „[ქმარს] არ ედება რისკი იმ მოვალის [ვალდებულებისა], რომელიც მას მზითევს დაჰპირდა“, რადგან იგი (პომპონიუსი) ემზრობა იმ მოსაზრებას, რომ ქმარს შეუძლია შეთანხმება იმის შესახებ, „რომ მზითევი ცოლის რისკზე იქნება“ და, პირიქით, „რომ მზითევი, რომელიც ცოლის რისკზეა, ქმრის რისკი გახდეს“.

7. პომპონიუსი, „საბინუსისათვის“, მ-15 ნიგნო

როდესაც მამა ქალიშვილისთვის [სიძეს] მზითევს აძლევს, მაშინ უმჯობესია, რომ სიძემ შეთანხმება ორივესთან (ე.ი. მამასთან და ქალიშვილთან) დადოს, თუმცა მზითევის მიცემისას იმ პირს, რომელიც მზითევს იძლევა, ცოლის გარეშე შეუძლია იმ პირობების დაწესება, რომელიც მას სურს. მაგრამ თუ მამას ხელშეკრულების დადება მზითვის მიცემის შემდეგ სურს, მაშინ ამ ხელშეკრულების დადებაში ორივე მხარის მონაწილეობაა საჭირო, რადგან ამ დრო-

ისტვის ცოლს მზითვევი უკვე მიღებული აქვს. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ შეთანხმება მხოლოდ მამის მიერ იქნა დადებული, ქალიშვილის [მონაწილეობის] გარეშე, მაშინ, გინდ [შემდგომში ამ საკითხზე] სარჩელი მან მარტომ აღძრას და გინდ – ქალიშვილთან ერთად, დადებული შეთანხმება ზიანსაც და სარგებელსაც მხოლოდ მას (ე.ი. მამას) მოუტანს. თუ სარჩელს მხოლოდ ქალიშვილი წარადგენს, მაშინ [მამის მიერ დადებული შეთანხმება] ქალიშვილს არც სარგებელს მოუტანს და არც – ზიანს. მაგრამ თუ შეთანხმება მხოლოდ ქალიშვილის მიერ არის დადებული, რომლითაც მამის მდგომარეობა უმჯობესდება, მაშინ [ეს შეთანხმება მამას] სარგებელს მოუტანს, რადგან მამას ქალიშვილის მეშვეობით შეეძენა შეუძლია, ხოლო ქალიშვილს მამის მეშვეობით – არა. მაგრამ თუ ქალიშვილმა [მამისთვის] საზიანო შეთანხმება დადო, მაშინ, ქალიშვილის მიერ სარჩელის წარდგენის შემთხვევაში ზიანი თავად ქალიშვილს მიადგება, ხოლო მამას იგი ზიანს ვერანაირად ვერ მიაყენებს, თუ სარჩელი მამას ქალიშვილთან ერთად არ აქვს წარდგენილი. უნდა ითქვას, რომ ქალიშვილს მის მიერ დადებული შეთანხმებით მამის მდგომარეობის გაუარესება არ შეუძლია იმის გამო, რომ ქორწინების განმავლობაში ქალის გარდაცვალების შემთხვევაში მზითვევი მამას დაუბრუნდება.

8. პავლუსი, „საბინუსისათვის“, მკ-7 ნიგნვი

თუ მამა შეიშალა ან მტრებთან ტყვედ ჩავარდა და ამ პერიოდში ოჯახის ვაჟიშვილი ან ქალიშვილი დაქორწინდნენ, მაშინ აუცილებლობა მოითხოვს, რომ მზითვის თაობაზე ხელშეკრულების დადება მხოლოდ მათთან (ე.ი. ოჯახის შვილებთან) გახდეს შესაძლებელი.

9. კომპონუსი, „საბინუსისათვის“, მკ-16 ნიგნვი

თუ ისეთი შეთანხმება დადებული, რომ ქალის გარდაცვალების შემთხვევაში, თუ სიმამრი ცოცხალია, მზითვევი თავად მას (ე.ი. სიმამრს) დაუბრუნდეს, ხოლო თუ ის გარდაიცვალა, მის ვაჟიშვილს, ხოლო თუ ვაჟიშვილიც გარდაიცვალა, მაშინ მთლიანად „საკუთარ მეგვიდრეს“²⁸, მაშინ, შეიძლება ვამტკიცოთ, რომ „კეთილი“ განმარტების მეშვეობით [ეს] სტიპულაცია სასარგებლო იქნება.

10. იზივია, „საბინუსისათვის“, 26-ე ნიბნში

ჰაჰამ, იკისრა რა თავისი შეილიშვილი ქალისათვის მზითვის მიცემა, შეთანხმება დადო, რომ „არც თვითონ და არც მისი ვაჟიშვილი მზითვეს არ მოითხოვენ, მაგრამ ვაჟიშვილის გარდა მზითვეი შეიძლება მისმა სხვა მეგვიდრემ მოითხოვოს“. ვაჟიშვილმა შეთანხმებიდან გამომდინარე შესაგებლით უნდა დაიცვას თავი, რადგან „ჩვენი მეგვიდრეების“ დაცვა დაშვებულია. და არაფერი აბრკოლებს იმას, რომ განსაზღვრულმა პირმა, თუ იგი „თავისი მეგვიდრეა“, თავის დაცვა შეძლოს. ასე წერს ცელსუსი.

11. ულპიანა, „ედიქტის შესახებ“

თუ მამა მზითვეს დაჰპირდა და შეთანხმება დადო, რომ „მის (ე.ი. მამის) სიცოცხლეში მზითვეს არ მოითხოვენ, და რომ მზითვეს არ მოითხოვენ [ასევე] მანამდე, სანამ ქორწინება გრძელდება“, მაშინ ეს შეთანხმება ღვთაებრივი სვეერუსის კონსტიტუციით ისე უნდა იქნეს განმარტებული, თითქოს მას დამატებული აქვს [სიტყვები]: „მის სიცოცხლეში“; მამის სიყვარულის და კონტრაქტების ნების გათვალისწინებით ეს [შეთანხმება] ისე უნდა გავიგოთ, რომ შეთანხმების ბოლო ნაწილიც ცოცხალ მამასთან დაკავშირებულად განიხილება, რათა სხვა მოსაზრებამ მზითვის ნაყოფის ქორწინების ხარჯებისთვის გამოყენება არ გამორიცხოს; და დიდად უღირსი [საქმე] იქნებოდა, რომ ამ მოსაზრების შედეგად ქალი მზითვის არმქონედ ჩაეთვალოს. ამ რესკრიპტიდან გამომდინარეობს, რომ თუ ქალიშვილი მამის სიცოცხლეში მოკვდა, ან თუ განქორწინება მოხდა ისე, რომ ეს ქალის ბრალი არ არის, მაშინ, არც ერთ შემთხვევაში [სიძეს] მზითვის მოთხოვნა არ შეუძლია. ხოლო თუ ქორწინება გრძელდება და მამა კვდება, მაშინ [სიძეს] მზითვის მოთხოვნა შეეძლება.

12. პავლუსი, „ედიქტის შესახებ“, 61-3 ნიბნში

თუ მამამ მზითვეი მისცა და შეთანხმება დადო, რომ „ქორწინების განმავლობაში ქალიშვილის სიკვდილის შემთხვევაში მზითვეი ქმარს რჩება“, მაშინ, ჩემი აზრით, შეთანხმება დაცული უნდა იქნეს, თუნდაც ბავშვები არ არსებობდნენ.

§ 1. ხელშეკრულებებში, რომლებსაც, ჩვეულებრივ, ქორწინებამდე ან ქორწინების შემდეგ დებენ, ზოგიერთი რამ მხარეთა ნებაზეა დამოკიდებული, მაგალითად, შეთანხმება იმის შესახებ, რომ „ქალმა თავი დაპირებული მზითვეით ირჩინოს და რომ მას მზითვეი არ მოთხოვონ, ვიდრე იგი ამ ქორწინებაში იმყოფება“; ან შეთანხმება იმის შესახებ, „რომ იგი (ქალი) ქმარს გარკვეულ თანხას მისცემს და რომ ქმარმა იგი უნდა არჩინოს“ და ა.შ. შეთანხმების სხვა ნაწილები კი სამართალს მიეკუთვნება, მაგალითად, [ნაწილები], რომლებშიც დადგენილია, თუ როდის ან როგორ უნდა დააბრუნონ მზითვეი, ამ საკითხებში კონტრაქტების ნებას ყოველთვის არ იცავენ. მაგრამ, თუ დადებულია შეთანხმება, რომ „მზითვეი საერთოდ არაფერს მოითხოვოს“, მაშინ ქალს მზითვეი არ ექნება.

§ 2. თუ ქალმა შეთანხმება დადო, რომ „მას არ მოთხოვენ მზითვის ნახევარზე მეტს და დაისჯებიან პირგასამტეხლოს გადახდით, [თუ მეტს მოითხოვენ], მაშინ, მელას აზრით, [ქალი] ორიდან ერთ-ერთით უნდა დაკმაყოფილდეს: ან შეთანხმებიდან გამომდინარე შესაგებლით და სასჯელის ვალდებულების აღიარებით, ან თუ იგი სტიპულაციიდან გამომდინარე სარჩელს წარადგენს, შესაგებელზე უარის თქმით.

§ 3. თუ ქალმა მზითვად მიწის ნაკვეთი მისცა და შეთანხმება დადო, რომ „რამდენადაც [მიწის ნაკვეთის] ფასი გაიზრდება, იმდენად გაიზრდება მზითვეიც“, მაშინ მელას აზრით, ეს [შეთანხმება] უნდა დაიცვან, რადგან შესაძლებელია საწინააღმდეგო [შინაარსის] შეთანხმების დადება, რომლის თანახმად „თუ მიწის ფასი დაიკლებს, მაშინ ვალდებულება თავად ქალს ეკისრება“.

§ 4. თუ ქალი (ცოლი) შეთანხმებას დადებს, რომ „შეფასებული მიწის [ფასი] გინდ გაიზარდოს და გინდ შემცირდეს, რამდენადაც ის გაიყიდება, მზითვეიც იმდენი იქნება“, მაშინ ეს შეთანხმება უნდა დაიცვან. მაგრამ თუ მიწის ფასის შემცირება ქმრის ბრალია, მაშინ ამ [დანაკლისს] ქალი (ცოლი) მიიღებს.

13. იულიანა, „ლიბანსტაბი“, 61-17 ნიგნვი

თუ მიწის ნაკვეთი არ გაიყიდა, ქალს მისი ფასი უნდა მისცენ.

14. პავლუსი, „ედიქტის შესახებ“, 35-ე ნიგეში

[ქმრის მიერ] მზითვის დაბრუნების ვადის შესახებ ისეთი წესი არსებობს, რომ მზითვის დაბრუნების ვადის თაობაზე შეთანხმების დადგენა შესაძლებელია, ოღონდ იმის გათვალისწინებით, რომ ქალის მდგომარეობა არ გაუარესდეს.

15. ბაიუსი, „პროვინციული ედიქტის შესახებ“, 31-11 ნიგეში

ე.ი. [შეიძლება დაიღოს შეთანხმება], რომ მზითვეი უახლოეს დროში დააბრუნონ.

16. პავლუსი, „ედიქტის შესახებ“, 35-ე ნიგეში

მაგრამ არ შეიძლება დაიღოს შეთანხმება, რომ მზითვეი [კანონით გათვალისწინებულთან შედარებით] „უფრო შორეულ დროში დაუბრუნონ“ ისევე, როგორც, „რომ საერთოდ არ დაუბრუნონ“.

17. პროკულუსი, „ეპისტოლეი“, 31-11 ნიგეში

ატელიცინუსის სალაში მის [მეგობარ] პროკულუსს: თუ ქმარსა და ცოლს შორის ქორწინებამდე დაიღო შეთანხმება, რომ „რა ვადაშიც მზითვეი იქნება მიცემული, [ქმარმაც] განქორწინების შემთხვევაში იგი იმავე ვადაში დააბრუნოს“. ცოლმა ქმარს მზითვეი დაქორწინებიდან ხუთი წლის შემდეგ მისცა. მე კითხვას ვსვამ: განქორწინების შემთხვევაში ქმარმა ცოლს მზითვეი ხუთ წელიწადში უნდა დაუბრუნოს თუ კანონით დადგენილ ვადაში? პროკულუსი პასუხობს: რაც შეეხება მზითვის დაბრუნების ვადას, ვფიქრობ, რომ შეთანხმებით ქალის მდგომარეობის გაუმჯობესება შეიძლება, მაგრამ გაუარესება არ არის დაშვებული. ასე რომ, თუ [შეთანხმებით] გათვალისწინებულია, რომ „[მზითვეი] დააბრუნონ უფრო ახლო ვადაში, ვიდრე ეს კანონით არის დადგენილი, მაშინ ეს შეთანხმება უნდა დაიცვან. ხოლო თუ [შეთანხმების თანახმად მზითვეი კანონით გათვალისწინებულთან შედარებით] უფრო ხანგრძლივ ვადაში უნდა დააბრუნონ, მაშინ ასეთ შეთანხმებას ძალა არა აქვს. ამ მოსაზრებიდან გამომდინარე, ლოგიკურია დავასკვნათ, რომ, თუ შეთანხმება დაიღო, რომ „ქორწინების

შემდეგ რა ვადაშიც მზითევს აძლევენ, განქორწინების შემთხვევაში მზითვეი განქორწინებიდან იმავე ვადის გასვლის შემდეგ დააბრუნონ“, მაშინ, თუ ეს ვადა უფრო მცირეა, ვიდრე ეს კანონით არის დადგენილი, შეთანხმებას ძალა ექნება, ხოლო თუ ეს ვადა [კანონით დადგენილზე] უფრო ხანგრძლივია, მაშინ შეთანხმებას ძალა არ ექნება.

18. იულიანა, „ღიგასტაგი“, 61-18 ნიგნვი

თუმცა ქორწინების არსებობის პერიოდში ქმარსა და ცოლს შორის არ შეიძლება დაიღოს შეთანხმება, რომ „მზითვეი [კანონით დადგენილთან შედარებით] უფრო ხანგრძლივი დროის შემდეგ დააბრუნონ“, მაგრამ, თუ განქორწინების შემდეგ ასეთ შეთანხმებას რაიმე კანონიერი საფუძველი ექნება, მაშინ ეს შეთანხმება უნდა დაიცვან.

19. ალფანუსი, „პავლუსის მხარე მოკლედ ჩანარილი ღიგასტაგი“, 61-3 ნიგნვი

სხვა შემთხვევასთან გვაქვს საქმე, თუ მამა ქალიშვილისთვის მზითვის მიცემას ისე დაჰპირდა, რომ „მზითვეი მის მიერ დაბრუნებული იქნება ხუთი წლის განმავლობაში ყოველწლიურად თანაბარი წილის მიცემით“, და შეთანხმება დაიღო, რომ „მზითვეი დაუბრუნდება იმავე ვადაში, რა ვადაშიც განქორწინება მოხდება“, რადგან ამ შეთანხმებას იმ შემთხვევაში ექნება ძალა, თუ ქალიშვილი მამის შემკვიდრე იყო და შეთანხმებაც მისი მონაწილეობით დაიღო.

20. პავლუსი, „ელიქტის შესახებ“, 35-ე ნიგნვი

ძალა აქვს იმავე პერიოდში, ე.ი. განქორწინების შემდეგ, დადებულ შეთანხმებას ქალისთვის ნაჩუქარი, ან ქალის მიერ მითვისებული (მიტაცებული) ნივთების, ან [ქმრის მიერ] მზითვეზე გაწეული ხარჯების შესახებ.

§ 1. თუ გარეშე პირს, რომელიც ქალისთვის თავისი [ქონებიდან] მზითვის მიცემას აპირებს, ამასთან დაკავშირებით რამე შეთანხმების დადება სურს, მას ნებისმიერი შეთანხმების დადება შეუძლია და თანაც ქალის უკითხავად, ზუსტად ისევე, როგორც

მას შეუძლია, რომ [ამავე საკითხზე] სტიპულაცია განახორციელოს, რადგან იგი შეთანხმებას საკუთარი ქონების შესახებ ღებს. მაგრამ მზითვის მიცემის შემდეგ, მან შეთანხმება [მხოლოდ] ქალის თანხმობით უნდა დადოს.

§ 2. თუ დაიღო შეთანხმება, რომ „[ქმარმა] არც ცოლს და არც [ცოლის] მამას მზითვეი არ მოთხოვოს“, მემკვიდრეს შესაგებელი არ ექნება. ხოლო თუ შეთანხმდნენ, რომ „ქორწინების არსებობის პერიოდში მამის სიცოცხლეში მზითვეი [ქმარმა] არ მოითხოვოს“, მაშინ ქმარი მზითვეს [ცოლის] მამის გარდაცვალებისთანავე მიიღებს. და თუ ქმარი მზითვეს არ მოითხოვს, მაშინ ამ დაუდევრობის გამო პასუხისმგებლობა დაეკისრება, თუ მზითვის მიღება შესაძლებელი იყო, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც განქორწინება მანამდე მოხდა, ვიდრე ქმარს მზითვის მოთხოვნის შესაძლებლობა ჰქონდა.

21. იულიანე, „ღიგასტაგი“, გვ-17 ნიგნვი

თუ ქალი [ქმარს] მზითვად გარკვეულ თანხას ჰპირდება და ამ თანხის ნაცვლად მზითვად მონებს აძლევს იმ პირობით, რომ „[მონების] რისკი ქალზე იქნება და, რომ „ის [ბავშვები], რომლებსაც [მონები] გააჩენენ, მას (ე.ი. ქალს) მიეკუთვნება“, ასეთი შეთანხმება დაცული უნდა იქნეს, რადგან მიღებული [წესის] თანახმად, ცოლსა და ქმარს შორის შეიძლება დაიღოს შეთანხმება, რომ „ფულის სახით მიცემული მზითვეი შეიცვალოს და ნივთებად იქცეს“, თუ ეს ქალისთვის სასარგებლოა.

22. იბივი, „ურსანიუს ზაროქსისნათვის“, გვ-2 ნიგნვი

ქმარმა ცოლისაგან მზითვად მიწის ნაკვეთი მიიღო. და მათ შორის შეთანხმება დაიღო, „რომ ყოველწლიური შემოსავლის სახით ქმარი ცოლს ამ მიწის ნაკვეთის [საიჯარო] ქირას გადაუხდის“. შემდეგ ქმარმა ეს მიწის ნაკვეთი გარკვეული სასყიდელის მისაღებად ცოლის დედას იჯარით მისცა. და ცოლის დედა (სიღერდი) კი გარდაიცვალა მაშინ, როდესაც ეს ქირა გადახდილი არ ჰქონდა და თავისი ქალიშვილი ერთადერთ მემკვიდრედ დატოვა, და ამის შემდეგ განქორწინება მოხდა. შემდეგ ქმარმა ცოლისაგან

იმ ქირის გადახდა მოითხოვა, რომელიც ცოლის დედას ქმრისათვის უნდა გადაეხადა. დადგინდა, რომ ცოლს [ამ შემთხვევაში] შესაგებელი არ უნდა მიეცეს. ზუსტად ისე, როგორც იმ შემთხვევაში, როდესაც ცოლსა და ქმარს შორის არ არის შეთანხმებული, რომ „ეს გადასახადი ქმარს ცოლისათვის ალიმენტის (სარჩოს) სახით მიეცა“, რადგან ეს ხელს შეუწყობს იმას, რომ ცოლ-ქმარს შორის ნაჩუქრობა გარკვეულწილად დამტკიცებულ იქნას, ვინაიდან ის, რაც წლიური შემოსავლის სახით იქნა მიცემული, მზითვის სახეობას წარმოადგენს.

23. აზრიკანუსი, „შაკითხვაჲი“, მკ-7 ნიგნში

მამამ თავის ქალიშვილს მზითვეი მისცა და შეთანხმება დადო, რომ „ქალიშვილის გარდაცვალების შემთხვევაში, თუ იგი ერთს ან რამდენიმე ბავშვს დატოვებს, მზითვეი, [ერთი] მესამედის გამოკლებით, მას (ე.ი. მამას) დარჩება, ან მისი (ე.ი. მამის) სიკვდილის შემდეგ მზითვეი დაუბრუნდება მისი ხელისუფლების ქვეშ მყოფ რომელიმე ბავშვს. შემდეგ ეს [შეთანხმება] სტიპულაციით დამტკიცდა. მამის სიკვდილის შემდეგ ქალიშვილი იმავე ქორწინებაში გარდაიცვალა და ბავშვები დატოვა. ისმის კითხვა: შეუძლიათ თუ არა ამ ბავშვებს სტიპულაციიდან გამომდინარე [მზითვის] ორი მესამედის ნაწილის მოთხოვნა? მე ვუპასუხე, რომ შეუძლიათ, რადგან ამ სტიპულაციის აზრი იმაში მდგომარეობს, რომ ქორწინების [არსებობის] დროს ქალის გარდაცვალების შემთხვევაში მზითვეი მამას დაუბრუნდეს. და ეს ზუსტად ისე უნდა იქნეს განხილული, როგორც იმ შემთხვევაში, როდესაც შემდეგი სტიპულაციაა დადებული: „თუ გემი აზიიდან მოვა, მპირდები, რომ მე მომცემ ან ჩემი გარდაცვალების შემდეგ ლუციუს ტიციუსს მისცემ?“ რადგან, თუ სტიპულაციის გარდაცვალების შემდეგ გემი ჩამოვიდა, [თანხა] მემკვიდრეს უნდა მისცენ.

24. ფლორანტინუსი, „ინსტიტუციიჲი“, მკ-3 ნიგნში

თუ ქმარსა და ცოლს შორის შეთანხმება დაიდო, რომ „მზითვის გარკვეული ნაწილი ან მთელი მზითვეი შენარჩუნებულ იქნას ერთი ან რამდენიმე ბავშვის [არსებობის] შემთხვევაში

[მათს სასარგებლოდ]“, ასეთი შეთანხმება უნდა შესრულდეს იმ ბავშვების სახელითაც კი, რომლებიც მანამდე დაიბადნენ, ვიდრე მზითვეი იქნა მიცემული ან ვიდრე მზითვეი გაიზარდა, რადგან საკმარისია, რომ ბავშვები იმ ქორწინებაში იყვნენ გაჩენილნი, რომელ ქორწინებასთან დაკავშირებითაც ეს მზითვეია მიცემული.

25. ულანიანი, „პასუხები“, 1-ლ ნიგნვი

თუ ქმარმა შეთანხმება დადო, რომ „მზითვეს დააბრუნებს მაშინ, როდესაც ცოლი ქორწინების პერიოდში [ეს ეს არის] კვდება“, [ეს შეთანხმებაც] ასევე ისეთ შეთანხმებად ითვლება, რომ მზითვეი არ უნდა იქნეს დაბრუნებული. [ამ შემთხვევაში, თუ წარმოვიდგენთ, რომ მან მზითვეი არ მიიღო], მაშინ მამა სიძესთან დადებული ამ შეთანხმებით მიიღებს შესაგებელს, რომელიც მის მემკვიდრეზე გადადის.

26. პაპინიანი, „პასუხები“, მე-4 ნიგნვი

სიძესა და სიმამრს შორის დაიდო [შემდეგი] შეთანხმება, „თუ ქალიშვილის გარდაცვალების შემდეგ მას ერთი წლის ბავშვი დარჩა, მაშინ მზითვეი ქმარს მიეკუთვნება. ხოლო თუ ეს ბავშვი დედის სიცოცხლეში მოკვდა, მაშინ ქმარი შეინარჩუნებს მზითვის ნაწილს, თუ ცოლი იმავე ქორწინების [არსებობის] პერიოდში მოკვდა“. თუ ქალი ერთი წლის ბავშვთან ერთად გემის დაღუპვის დროს მოკვდა, იმ ვარაუდის შედეგად, რომ ბავშვი დედაზე ადრე მოკვდა, დადგინდა, რომ ქმარმა მზითვის ნაწილი შეინარჩუნოს.

§ 1. თუ კაცი, რომელსაც შეთანხმებიდან გამომდინარე უფლება აქვს, რომ [თავის ქორწინებაში გაჩენილი] ქალიშვილის სახელით მზითვეი შეინარჩუნოს, შეცდომის გამო ამ მზითვეს ვერ შეინარჩუნებს, მაშინ ქალიშვილს, რომელიც თავისი მამის ერთადერთი მემკვიდრეა, ხოლო დედის მემკვიდრეობიდან კი [მხოლოდ] ნაწილი ეკუთვნის, [სავსებით] სამართლიანად შეუძლია, რომ მოსამართლესთან დედის სამკვიდროდან მამამისის მიერ შეცდომით გადახდილი მზითვის წინასწარი ამოღება მოითხოვოს.

§ 2. თუ [ქალის] მამასა და სიძეს შორის შეთანხმება დაიდო,

რომ „ქორწინების პერიოდში ქალიშვილის უშვილოდ გარდაცვალების შემთხვევაში მზითვეი მამას დაუბრუნდება“, კონტრაქტების ამ მოქმედებაში ის უნდა ვიგულისხმოთ, რომ, თუ ქალიშვილი ისე გარდაიცვალა, რომ მან ბავშვები დატოვა, მაშინ მზითვეიც მათ დარჩებათ (ე.ი. მამას არ უბრუნდება), და მზითვისაგან არც დამატების სახით მიცემული ნაწილი უნდა გამოჰყონ, თუ [ამ დამატების] შემდეგ სხვა რამ არ იქნა შეთანხმებული.

§ 3. შეთანხმდნენ, რომ „ცოლი ქმრის ხარჯზე იმოგზაურებს, სადაც არ უნდა წავიდეს ის“. და ამის საფუძველზე, ქმართან დადებული შეთანხმების ზუსტი დაცვით, ქალი იმ პროვინციაში გაემგზავრა, სადაც მას ცენტურიის წვერობა ჰქონდა მიღებული. თუ ქმარმა შეთანხმება სათანადოდ არ დაიცვა (ე.ი. თუ მგზავრობის ფული არ გადაიხადა), მაშინ, ქალს, მართალია, პირდაპირი სარჩელი არ ექნება, მაგრამ მას უნდა მიეცეს [პრეტორის მიერ] სპეციფიკური გარემოებიდან გამომდინარე სარჩელი.

§ 4. ქალიშვილმა, რომელიც [ქმარს] თავისივე მზითვეს დაჰპირდა, შეთანხმება დალო, რომ, „თუ იგი ქორწინების არსებობის პერიოდში უშვილოდ მოკვდება, მზითვეს დედამისს დაუბრუნებენ“. ქალიშვილის ამ შეთანხმებით დედამისს არაეითარი სარჩელი არ ეძლევა. მაგრამ თუ ქალიშვილის შემკვიდრე დედას მზითვის თანხას გადაუხდის, მაშინ ქმარი, თუ იგი შეთანხმების მითითების საწინააღმდეგოდ მზითვეს მოითხოვს, შესაგებლით იქნება აცილებული.

§ 5. მამა [მზითვის მიცემას] ასეთი სტიპულაციით დაჰპირდა: „თუ ქორწინების [არსებობის] პერიოდში ქალიშვილი გარდაიცვალა, მზითვეი მას (მამას) უბრუნდება“. ამავე ქორწინების არსებობის პერიოდში მამას სიკვდილით დასჯა მიუსაჯეს. თუ ქმრის სიკვდილის ან განქორწინების გამო ქორწინება შეწყდა, სტიპულაციის პირობა აღარ იარსებებს, ხოლო თუ ქალი ქორწინების [არსებობის] პერიოდში გარდაიცვალა, მაშინ სტიპულაციიდან გამომდინარე მზითვის სარჩელს ფისკი (ხაზინა) მიიღებს. მაგრამ თუ განქორწინების შემდეგ [მხარეები] ისევ დაქორწინდებიან, მაშინ ფისკი სტიპულაციიდან [სარგებელს] ვერ მიიღებს, თუნდაც

ქალიშვილი ქორწინების [არსებობის] პერიოდში გარდაიცვალოს, რადგან ეს სტიპულაცია პირველ ქორწინებას ეკუთვნის.

27. იგივე, „ღაფინიციანი“, 1-ლ ნიბნში

თუ ქალი, რომელსაც ქორწინებაში ბავშვები ჰყავს, ქმარს ოჯახური ჩხუბის შემდეგ მოჩვენებითად გაშორდა და შემდეგ ისევ ქმარს დაუბრუნდა და თითქოს შერიგების ფასად მასთან შეთანხმებით მისგან დაპირება მიიღო, [რომ იგი ქალისგან დაპირებულ მზითევს არ მოითხოვდა], და რომ ქალი უმზითვოდ არ აღმოჩნდეს, მოქმედებათა რიგის შესაბამისად ეს შეთანხმება უარყოფილ უნდა იქნეს, როგორც საწინააღმდეგო იმ ჩვეულებისა, [რომელიც ქმარსა და ცოლს შორის ნაჩუქრობას კრძალავს].

28. აავლუსი, „შაკითხვაში“, 8ა-5 ნიბნში

ისმის კითხვა: თუ ქალი ქორწინებამდე ან ქორწინების შემდეგ შეთანხმებას დადებს, რომ „[მის მიერ ქმრისთვის] მზითვად მიცემული მიწის ნაკვეთის ნაყოფით ქმარმა ცოლის კრედიტორი გაისტუმროს, ექნება თუ არა ამ შეთანხმებას იურიდიული ძალა? ვპასუხობ, რომ ამ შეთანხმებას ძალა აქვს, თუ იგი ქორწინებამდე დაიდო და თუ ამგვარად დაწესებული მზითვეი შემცირდა. მაგრამ თუ შეთანხმება ქორწინების შემდეგ იქნა დადებული, იმის გამო, რომ ეს ნაყოფი ქორწინების ტვირთის შესამსუბუქებლად არის გათვალისწინებული, ამიტომ შეთანხმების თანახმად ქმარს ევალება, რომ [ცოლის] მევალეები გაისტუმროს. და [ამიტომ] ეს შეთანხმება ნამდვილი ნაჩუქრობაა.

29. თუ ქმარმა, რომელმაც მზითვად შეფასებული მიწის ნაკვეთი მიიღო, ქორწინების [არსებობის] პერიოდში ცოლის მოსატყუებლად მასთან შეთანხმება დადო, რომ „მიწის ნაკვეთი შეუფასებლად ჩაითვალოს“, ისე, რომ ქმარი საკუთარი რისკის გარეშე ამ მიწის ნაკვეთს აზიანებს, ისმის კითხვა: დარჩება თუ არა მიწის ნაკვეთი შეფასებულად პირველი სამზითვო ხელშეკრულების შესაბამისად, და დაედება თუ არა ქმარს მიწის ნაკვეთის რისკი, [თუ იგი დაზიანდა]. მე ვუპასუხებ: ამ [უკანასკნელ] შეთანხმებას იმის გამო არ ექმნება დაბრკოლება, რომ იგი ქორწინების

[არსებობის] პერიოდში იქნა დადებული, თუ მიწის ნაკვეთი დაზიანებული არ არის. მაგრამ თუ ქმარი შეთანხმების დადების შემდეგ მიწის ნაკვეთს დააზიანებს, მას ამის გამო სამზითვო სარჩელით პასუხისმგებლობა დაეკისრება.

§ 1. ტიციუსმა ქალის სახელზე მზითვეი დააწესა და სტიპულაცია დადო, რომ „სიკვდილის ან განქორწინების შემთხვევაში“ [მზითვეს დაუბრუნებლენ]. შემდეგ განქორწინება მოხდა, მაგრამ ტიციუსი ისე გარდაიცვალა, რომ მზითვეი არ მოუთხოვია. ქალმა მისი (ტიციუსის) მემკვიდრის ნებით ქორწინება აღადგინა. ისმის კითხვა: შეუძლია თუ არა [ტიციუსის მემკვიდრეს] მზითვის მოთხოვნა [ქალის] სტიპულაციიდან გამომდინარე? მე ვუპასუხე: თუ ტიციუსის მემკვიდრე დათანხმდა, რომ [თანხის] ის რაოდენობა, რომლის მიღებაც მას სტიპულაციიდან გამომდინარე შეუძლია, განახლებული (აღდგენილი) ქორწინების მზითვად იქცეს, მაშინ ქმარს [მემკვიდრის] სარჩელის შესაგებელით აცილება შეუძლია.

§ 2. ქალმა [ქმარს] მზითვეი მისცა და [მასთან] შეთანხმება დადო, რომ, „თუ იგი ქორწინების [არსებობის] პერიოდში მოკვდა, მზითვეი მის ძმას დაუბრუნდეს“. ძმამაც ამავე საკითხზე [იმავე პირობით] სტიპულაცია დადო. როდესაც ქალი კვდებოდა, მან მზითვის შემაღგენელი ზოგი ნივთი ქმარს ლევატით დაუტოვა და ზოგიც სხვას, და მზითვეში შემაგალი ზოგიერთი მონა გააზატა. დაისვა კითხვა: ეკისრება თუ არა ქმარს ვალდებულება [გარდაცვლილი ქალის] ძმის წინაშე იმ ნივთებთან დაკავშირებით, რომლებიც ცოლმა ლევატით დატოვა და იმ მონებთან დაკავშირებით, რომლებიც ცოლმა გააზატა? მე ვუპასუხე: ვერ დავასახელებ ვერაფერს, თუ რატომ არ უნდა დაეკისროს ქმარს ვალდებულება, რადგან გარდაცვლილის ძმასაც, როგორც ლევატისთვის, ასევე [მონების] გააზატებისთვის ვალდებულება დაეკისრებოდა.

30. ტრიუმფინუსი, „დისკუტაციები“, 82-10 ნიგნვი

ბებიუს მარცელუსი თავისი ქალიშვილის მზითვად ბებიუს მარილუსს ას [ოქროს] დაჰპირდა და მათ შორის შეთანხმება დაიდო, რომ „ეს მზითვეი არ მოითხოვონ მანამდე, ვიდრე

ქორწინება გრძელდება. ან თუ ქალიშვილი მამის გარდაცვალების შემდეგ უშვილოდ მოკვდება, მაშინ მზითვის ნახევარი მარილუსს (ე.ი. ქმარს) დარჩეს, ნახევარი კი გარდაცვლილის ძმას დაუბრუნდეს“. და [შეთანხმების ეს პირობები] სტიჰულაციაშიც იქნა გადატანილი. მარცელუსი გარდაიცვალა და მას ვაჟიშვილი და ქალიშვილი დარჩა და მთელი მზითევი ლეგატით ქალიშვილს დაუტოვა. მარილუსი ქალიშვილს გამოორდა მას შემდეგ, რაც მასთან ქალიშვილი გაუჩნდა. ცოლი გარდაიცვალა და თანაბარი წილის მემკვიდრეებად თავისი ძმა და ქალიშვილი დატოვა. მარილუსმა პრეტორ პეტრონიუს მაგნუსთან მარცელუსის ვაჟიშვილისგან დაპირებული მზითვიდან მთელი მზითევი მოითხოვა იმ მოსაზრებით, რომ თითქოს ორს შორის გადაწყდა, რომ [პირობა], რომლის თანახმად „ცოლის საერთოდ უშვილოდ გარდაცვალების შემთხვევაში მზითვის ნაწილი ქმარს დარჩეს“, მით უმეტეს გვაგარაუდებინებს, რომ ეს მზითევი მას მთლიანად უნდა მიეკუთვნოს იმ შემთხვევაში, თუ ქალს ვაჟიშვილი და ქალიშვილი ჰყავდა. მემკვიდრემ თავის მხრივ უპასუხა, რომ ჩვეულებრივი შესაგებელი, რომელსაც მხარეებს შეთანხმება აკუთვნებს [და რომელიც მხარეებს ავალდებულებს, რომ მზითევი არ ამოიღონ], მემკვიდრეზეც გადადის. მაგრამ [ამ] წარმოდგენილ შემთხვევაში მემკვიდრეს ამ შესაგებლის აცილება არ შეუძლია, რადგან მან სარჩელი წარადგინა გარდაცვლილი ქალის სახელით, როგორც ქალის მემკვიდრემ და არა როგორც მარცელუსის მემკვიდრემ. მაგრამ მას ჰქონდა [სხვა უკეთესი] შესაგებელი, რომლის მეშვეობით, ქალის სიცოცხლეშიც კი, თუ მას მზითევს მოთხოვდნენ, მას შეეძლო შესაგებლით მარილუსის [სარჩელის] აცილება [იმის მტკიცებით], რომ ქორწინება შეწყდა განქორწინების შედეგად [და არა გარდაცვალების გამო, როგორც ეს შეთანხმებით იყო გათვალისწინებული] და იმავე შესაგებელს იგი შეინარჩუნებდა აგრეთვე თავისი დის გარდაცვალების შემდეგაც. ამრიგად, გადაწყდა, რომ იგი ამ სარჩელისგან გაეთავისუფლებინათ იმ უფლების გამოკლებით, რომ მარილუსმა მოითხოვოს ქალის სამკვიდროს

ნახევარი, რა უფლებაც მას აქვს, როგორც თავისი ცოლის მემკვიდრეს, რადგან მან ეს უფლება მემკვიდრედ დანიშნული თავისი ქალიშვილის მეშვეობით შეიძინა.

31. სცავოლა, „შაკითხვაში“, გვ-3 ნიგნში

თუ ქმარსა და ცოლს შორის შეთანხმება დაიდო, რომ „ქორწინების ბოლო წლის ნაყოფი, რომელიც ჯერ კიდევ არ იყო მიღებული [განქორწინებისას], ცოლის მოგებად განიხილება“, ასეთ შეთანხმებას ძალა აქვს.

32. იავოლენუსი, „ლაბეონის გვიანდელი [ნაპროვაგის] შესახებ“, გვ-6 ნიგნში

ცოლმა ქმარს მზითვად ას [ოქროდ] შეფასებული მიწის ნაკვეთი მისცა. შემდეგ მან ქმართან შეთანხმება დადო, რომ „განქორწინების შემდეგ ქმარი ცოლს მიწის ნაკვეთს იმავე ფასში დაუბრუნებს“. შემდეგ, ცოლის სურვილით, ქმარმა ეს მიწის ნაკვეთი ორასად გაყიდა და შემდეგ განქორწინება მოხდა. ლაბეონის აზრით, ქმარს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა, რომ თავის სურვილით დააბრუნოს ორასი [ოქრო] ან მიწის ნაკვეთი და შეთანხმებამ ქმარი ამ ვალდებულებისგან (ე.ი. ორასი [ოქროს] გადახდისგან) არ უნდა გაათავისუფლოს. მე ვფიქრობ, რომ ლაბეონმა ასე იმიტომ უპასუხა, რომ მიწის ნაკვეთი ქალის სურვიშლით გაიყიდა. საწინააღმდეგო შემთხვევაში, მიწის ნაკვეთი აუცილებლად უნდა დაბრუნებულ იქნას.

§ 1. თუ მამა თავისი ქალიშვილისთვის [სიძეს] მზითვად გარკვეულ თანხას დაჰპირდა და შეთანხმება დადო, რომ „მის უკითხავად არ მოხდეს“, ვფიქრობ, რომ სიძისგან არაფერი არ უნდა მოითხოვონ, რადგან მზითვეი არ უნდა ჩაითვალოს იმ თანხით შედგენილად რომლის თაობაზე შეთანხმება დაიდო, რომ იგი არ მოითხოვონ.

ტიტული V სამზითვო ადგილ-მამულის შესახებ

1. პავლუსი, „ედიქტის შესახებ“, 36-ე ნიგნში

ზოგჯერ იულიუსის კანონი, [რომლის თანახმად სამზითვო მიწის ნაკვეთის გასხვისება აკრძალულია] სამზითვო მიწის ნაკვეთის შესახებ არ გამოიყენება. [მაგალითად, იმ შემთხვევაში], თუ მეზობელი შეყვანილია სამზითვო მიწის ნაკვეთის მფლობელობაში იმის გამო, რომ ქმრის მიერ არ იქნა გაცემული „მოსალოდნელი ზარალის გარანტია“, და შემდეგ მეზობელი [პრეტორისაგან] ბრძანებას მიიღებს, რომ მფლობელობა განახორციელოს. ამ შემთხვევაში მეზობელი შესაკუთრე ხდება [და იულიუსის კანონი არ გამოიყენება], რადგან ეს გასხვისება ნებაყოფლობითი არ ყოფილა.

§ 1. მაგრამ თუ მიწის ნაკვეთი, როდესაც ეს შესაძლებელია, უნივერსალური მემკვიდრეობის [წესით] გადადის სხვა პირზე, მაგალითად, ქმრის მემკვიდრეზე, იგი [გადადის] თავისი [იმ] სამართლებრივი მდგომარეობით, რომ მისი გასხვისება არ შეიძლება.

2. ულპიანა, „მრუშობის შესახებ“, 5-ე ნიგნში

თუ ქმარი მონად აქციეს, შეუძლია თუ არა [მის] შესაკუთრეს ამ მიწის ნაკვეთის გასხვისება? ჩემი აზრით, უფრო სწორი იქნება, თუ ვიტყვით, რომ შეუძლია.

§ 1. ამიტომ, იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც მიწის ნაკვეთი ფისკს გადაეცემა, მისი გაყიდვა მაინც არ არის დაშვებული, თუმცა ფისკი ყოველთვის საიმედო და გადახდისუნარიანი მემკვიდრეა.

3. პავლუსი, „ედიქტის შესახებ“, 36-ე ნიგნში

მონისთვის ლეგატით დატოვებული სამზითვო მიწის ნაკვეთი იულიუსის კანონში განხილულია, როგორც სამზითვო.

§ 1. ხოლო მიწის ნაკვეთის გასხვისება არც ერთ შემთხვევაში არ შეიძლება, როდესაც ქალს (ცოლს) სამზითვო სარჩელი ეკუთვნის ან აუცილებლად უნდა მიეკუთვნოს.

4. ბაიუსი, „პროვინციული ელიტის შესახებ“, მე-11 ნიბნში იულიუსის კანონი, რომელიც სამზითვო მიწის ნაკვეთთან დაკავშირებით ითვალისწინებს, რომ „ქმარს [ამ მიწის ნაკვეთის] დაგირავების ან გასხვისების უფლება არა აქვს“, უფრო ვრცლად უნდა იქნეს განმარტებული: [სახელდობრ], იგივე ნორმა საქმროზეც [დანიშნულზეც] ისევე ვრცელდება, როგორც ქმარზე.

5. ულპიანა, „ყველა ტრიბუნალის შესახებ“, მე-2 ნიბნში

„დიგესტების“ მეთექვსმეტე წიგნში იულიანემ დაწერა, რომ ქმარს არც სამზითვო მიწის ნაკვეთის სასარგებლოდ დაწესებულ სერვიტუტებზე უარის თქმა შეუძლია და არც ამ მიწის ნაკვეთის სხვა [ახალი] სერვიტუტებით დატვირთვის უფლება აქვს.

6. იგივე, „პროპოზის შესახებ“, მე-5 ნიბნში

მაგრამ ქმარს არც მზითვის შემადგენელი ქალაქის ადგილ-მამულების სასარგებლოდ დაწესებულ სერვიტუტებზე უარის თქმა შეუძლია, რათა ამით ამ მიწის ნაკვეთის მდგომარეობა არ გაუარესდეს.

7. იულპიანა, „ლიგასტატი“, მე-16 ნიბნში

თუ ქმარი ტიციუსის მიწის ნაკვეთს შეიძენს, რომელზედაც სამზითვო მიწის ნაკვეთის სასარგებლოდ სერვიტუტია დაწესებული, ეს სერვიტუტი უქმდება [სასერვიტუტო და მთავარი მიწის ნაკვეთებზე საკუთრების ერთი პირის ხელში შერწყმის შედეგად]. მაგრამ თუ ქმარი ტიციუსს სერვიტუტის აღდგენის გარეშე იმავე მიწის ნაკვეთს დაუბრუნებს, ამის გამო ბრალი ქმარს დაედება²⁹, და ამ შემთხვევაში ქმარი „დავის ხარჯებს“³⁰ გადაიხდის. ხოლო თუ ქმარი გადახდაუნარიანი არ არის, მაშინ ცოლს ეძლევა საგანგებო გარემოებიდან სარჩელი ტიციუსის წინააღმდეგ სერვიტუტის აღსადგენად.

§ 1. მაგრამ თუ ქალი [ქმარს] მზითვად აძლევს მიწის ნაკვეთს, რომლის სასარგებლოდაც ქმრის მიწის ნაკვეთზე სერვიტუტია დაწესებული, მაშინ მიწის ნაკვეთი ქმარს მიეკუთვნება, ხოლო სერვიტუტი კი გაუქმდება. და ამიტომ არ შეიძლება ჩაითვალოს, რომ მიწის ნაკვეთის მდგომარეობა ქმარმა გააუარესა.

ამ შემთხვევაში, როგორ უნდა მოვიქცეთ? იმ მოსამართლის ფუნქციაში, რომელიც მზითვის [დაბრუნების] საკითხს წყვეტს, შედის, რომ სერვიტუტის აღდგენა და მიწის ნაკვეთის ქალისთვის ან მისი მემკვიდრისთვის დაბრუნება ბრძანოს.

8. ალფანუსი, „პავლუსის მიერ მოკლად ჩანარილი ღიბას-ტაზი“, 61-3 ნიბნში

ქმარმა სამზითვო მიწის ნაკვეთში ცოლის თხოვნით ზეთისხილის ხე მოჭრა, რათა მის ადგილას ახალი ხე დაერგო. შემდეგ ქმარი გარდაიცვალა და ცოლს ლეგატით თავისი მზითვეი დაუტოვა. [იურისტმა] უპასუხა, რომ მოჭრილი ზეთისხილის ხე ცოლს უნდა დაუბრუნდეს.

9. აფრიკანუსი, „პაკითხვაზი“, 61-8 ნიბნში

თუ ქალი ქმარს, რომელიც მისი მოვალეა, მზითვად იმ მიწის ნაკვეთს დაჰპირდა, რომელიც ქმარს მისი მართებს, მაშინ ეს მიწის ნაკვეთი მზითვად იქცევა.

§ 1. ხოლო თუ ქალი მზითვის თაობაზე ასეთ დაპირებას ქმარს მისცემს, რომელსაც მისი მიწის ნაკვეთი ან ათი [ოქრო] მართებს, მაშინ ქმარი თავისი შეხედულებისამებრ გადაწყვეტს, თუ რომელი გახდება მზითვეი – მიწის ნაკვეთი თუ ფული.

§ 2. ხოლო თუ ქმარს ქალის მონა სტიხუსი ან მიწის ნაკვეთი მართებს და მისივე ვალს ქალი მას მზითვად დაპირდება, მაშინ, სტიხუსის გარდაცვალების შემთხვევაში, მზითვეი მიწის ნაკვეთი გახდება.

§ 3. აქედან გამომდინარე ითქვა, რომ, თუ ქმარს ცოლის კორნელიუსის ან სემპრონიუსის მიწის ნაკვეთი მართებს, და ქალი ამ ვალს მასვე მზითვად ჰპირდება, მაშინ, ამ ორიდან ქმარი მზითვად რომელსაც ამოირჩევს, მზითვეიც ის გახდება. რასაკვირველია, თუ იგი ერთის გასხვისებას მოისურვებს, მეორეს ვეღარ გაასხვისებს. მაგრამ თუ გასხვისებულს ისევ ხელში ჩაიგდებს, მაშინ მას უფლება ექნება, რომ იმ მიწის ნაკვეთის გასხვისება გადაწყვიტოს, რომელიც მანამდე თავისთვის ჰქონდა დატოვებული.

10. პავლუსი, „შაკითხვაში“, მკ-5 ნიგში

ამრიგად, [იულიუსის] კანონის ნება [გარკვეულად] იცვლება, რადგან ეს ვალდებულება სამზითვოა. აქედან გამომდინარე, საკითხავია: აქვს თუ არა [ქმარს] ერთ-ერთი მიწის ნაკვეთის გასხვისების უფლება იმ შემთხვევაში, როდესაც მეორე მიწის ნაკვეთი ჯერ კიდევ არა აქვს გამოსყიდული იმ მიზეზით, რომ მას მეორე მიწის ნაკვეთის გამოსყიდვა შეუძლია? თუ ეს არ უნდა იქნეს დაშვებული, რადგან ისე არ მოხდეს, რომ მზითევში არაფერი დარჩეს. ყოველ შემთხვევაში, მეორე მიწის ნაკვეთი კანონიერად გასხვისებულად ჩათვლება, თუ შემდგომში [ქმარი] პირველ ნაკვეთს გამოისყიდის.

11. აზრიკანუსი, „შაკითხვაში“, მკ-8 ნიგში

თუ მზითვად შეფასებული მიწის ნაკვეთია მიცემული ისე, რომ ცოლის ასარჩევია [მიწის ნაკვეთი მოითხოვს თუ მისი ფასი], იულიანეს აზრით, ქმარს მიწის ნაკვეთის გასხვისება არ შეუძლია. მაგრამ ასე არ იქნება იმ შემთხვევაში, თუ არჩევანი ქმარზეა.

12. პავინიანე, „მრუშობის შესახებ“, 1-ლ ნიგში

თუნდაც ქორწინება შეწყდეს, მიწის ნაკვეთი მაინც მზითვის შემადგენელ ნაწილად განიხილება.

13. ულპიანე, „მრუშობის შესახებ“, მკ-5 ნიგში

[ტერმინ] „სამზითვო მიწის ნაკვეთში“ უნდა ვიგულისხმობთ, როგორც ქალაქის მიწის ნაკვეთები [ე.ი. სახლები], ასევე – სოფლის, რადგან იულიუსის კანონი ყველა ნაგებობას ეხება.

§ 1. ტერმინი „მიწის ნაკვეთი“ („ადგილ-მამული“) [ამ შემთხვევაში] მიწის ნაკვეთის ნაწილსაც გულისხმობს, ამიტომ, მზითვად გინდ მთელი მიწის ნაკვეთი იქნეს მიცემული და გინდ [მხოლოდ] ნაწილი, მისი გასხვისება არ შეიძლება. და ამ წესს ჩვენ კანონიერად ვიყენებთ.

§ 2. სამზითვო მიწის ნაკვეთში ჩვენ ვგულისხმობთ იმ [მიწის ნაკვეთს], რომლის საკუთრებაც ქმარმა შეიძინა და მისი გასხვისებაც მხოლოდ ამ შემთხვევაში არის აკრძალული.

§ 3. [მზითვის დაბრუნებასთან დაკავშირებით] ცოლის მემკვიდრესაც ისეთივე დახმარებას გაუწევინ, რა დახმარებასაც ცოლს უწევინ.

§ 4. თუ ქმარმა ცოლი მემკვიდრედ დანიშნა და სამზითვო მიწის ნაკვეთი მას ლეგატით დაუტოვა, ლეგატს ძალა ექნება, თუ ქალს სამკვიდროში მზითვის ოდენობის თანხა აქვს ლეგატის გამოკლებით; კითხვა ისმის: თუ ქალს სამკვიდროში მზითვის რაოდენობაზე უფრო მცირე თანხა აქვს, ექნება თუ არა ძალა ლეგატს? სცევოლას აზრით, თუ [ცოლს] არა მთელი [მზითვის], არამედ მისი რაღაც ნაწილის დაბრუნება შეუძლია, თუ საერთოდ რაღაც ნაწილი მზითვეს უნდა დაემატოს, მაშინ ცოლს მხოლოდ ის ნაწილი დარჩება, რა ნაწილიც მზითვეს აკლია.

14. პავლუსი, „პრუპოვის შესახებ“, მკ-3 ნიგნში

თუ ქალი, რომელიც ტიციუსზე გათხოვებას აპირებს, ამ უკანასკნელის სურვილით სამზითვო მიწის ნაკვეთს მევიუსს გადასცემს, მაშინ მზითვეს ის მდგომარეობა ექნება, რა მდგომარეობაც მას იმ შემთხვევაში ექნებოდა, მიწის ნაკვეთი რომ თავად ტიციუსისთვის გადაეცათ.

§ 1. თუ ვინმე (გარეშე პირი) ქალისთვის [ქმარს] მზითვად მიწის ნაკვეთს მისცემს, ეს მიწის ნაკვეთი მზითვეი გახდება, რადგან ითვლება, რომ ეს მიწის ნაკვეთი ქმარმა ცოლის გამო მიიღო.

§ 2. თუ ქმარს ცოლისა სხვისი [კუთვნილი] მიწის ნაკვეთი მართებს, და ამავე მიწის ნაკვეთს ცოლი ქმარს მზითვად ჰპირდება, მაშინ საკითხი გადაუწყვეტელი დარჩება და მზითვად ეს მიწის ნაკვეთი მაშინ იქცევა, როდესაც იგი ქმარს მიეკუთვნება.

§ 3. თუ ქალი უარს იტყვის მისთვის ლეგატით დატოვებულ მიწის ნაკვეთზე, რომელიც მას [ქმარისთვის] მზითვად უნდა მიეცა, ან თუ იგი [იმავე მიზეზით] უგულვებელყოფს მემკვიდრეობას ან ლეგატს, რომლის ქვემემკვიდრედ ქმარია დანიშნული, მაშინ მიწის ნაკვეთი მზითვეი გახდება.

15. პავინიანა, „პასუსებში“, 1-ლ ნიგნში

თუ ქმარი, რომლის მფლობელობაშიც სამზითვო მიწის ნაკვეთია, ცოლს შემდეგ საბუთს (წერილს) გაუგზავნის და

გამოაცხადებს, რომ ეს მიწის ნაკვეთი მზითევს არ წარმოადგენს, ასეთი შემთხვევისათვის დადგინდა, რომ თუ ცოლი ისე გარდაიცვალა, რომ ქორწინება არ შეწყვეტილა, მიწის ნაკვეთი ქმარს დარჩება, რადგან ცოლს შეთანხმებიდან გამომდინარე სარჩელი არა აქვს.

16. ტრიფონინუსი, „ღისაუტაციავი“, მ-11 ნიგნვი

თუ [ქალი თავის] მიწის ნაკვეთს, რომელსაც ტიციუსი კეთილსინდისიერად ფლობს და მას ამ მიწის ნაკვეთზე მფლობელობის ხანდაზმულობით საკუთრების [უფლების] შექმნა შეუძლია, მზითვად თავის ქმარს მისცემს, ხოლო ქმარი კი მას არ მოითხოვს, თუმცა ამის გაკეთება მას შეეძლო, მაშინ [მისი დაკარგვის] რისკი ქმარს დაედება, რადგან, თუმცა იულიუსის კანონი, რომელიც სამზითვო მიწის ნაკვეთის გასხვისებას კრძალავს, ამგვარი სახის (ე.ი. მფლობელობის ხანდაზმულობით) შექმნაზეც ვრცელდება, მაგრამ ეს კანონი ვერ შეწყვეტს მფლობელობის ხანდაზმულობას, რომელიც უკვე მანამდე დაიწყო, სანამ მზითვეი იქნა დაწესებული. ცხადია, თუ ხანდაზმული მფლობელობის [ვადის] გასვლამდე ძალიან მცირე დრო იყო დარჩენილი, ქმარს ბრალად არაფერი შეერაცხება.

17. მარცინა, „ღიგანთავი“, მ-7 ნიგნვი

ქმარმა სამზითვო მიწის ნაკვეთი გაყიდა და გადასცა. თუ ცოლი ქორწინების [არსებობის] პერიოდში გარდაიცვალა და მზითვეიც ქმრის შემოსავალში გადავიდა, მაშინ მიწის ნაკვეთი მყიდველს არ უნდა ჩამოართვან.

18. იავოლანუსი, „ლაგონის გოლო [ნაშრომავის] შესახებ“, მ-6 ნიგნვი

ქმარმა სამზითვო მიწის ნაკვეთში მარმარილოს კარიერი აღმოაჩინა. ისმის კითხვა: ვის უნდა მიეკუთვნოს განქორწინების შემდეგ აქ მოპოვებული მარმარილო, რომელიც ჯერ კიდევ [კარიერიდან] გატანილი არ არის. და ვინ უნდა გადაიხადოს მარმარილოს სამტეხლოზე გაწეული ხარჯები, ცოლმა თუ ქმარმა? ლაბონის თანახმად, მარმარილო ქმარს ეკუთვნის, თუმცა უარყოფს, რომ ცოლმა ქმარს რაიმე უნდა გადაუხადოს, რადგან

გაწეული ხარჯები „აუცილებელ [ხარჯს]“¹³² არ წარმოადგენს, და თანაც მისგან მიწის ნაკვეთი გაუარესდა. მე ვფიქრობ, რომ ცოლმა უნდა გადაუხადოს არა მარტო აუცილებელი, არამედ სასარგებლო ხარჯები. და მე არ მივიჩნევ, რომ მიწის ნაკვეთი გაუარესდა, თუ ქვისსამტეხლო (კარიერი) ისეთია, რომ იქ ქვის [რაოდენობა] შეიძლება გაიზარდოს.

§ 1. თუ მხარეები შეთანხმდნენ, რომ ცოლი სამზითვო მიწის ნაკვეთს დაიბრუნებს, გადაიხდის რა შეფასებით დადგენილი მიწის ღირებულებას, მაგრამ თუ ქალი გადახდის ვადას გადააცილებს, [თან] მიწის ნაკვეთს დაიბრუნებს, ამ შემთხვევაში, ლაბეონის აზრით, გადახდის ვადის გადაცილების პერიოდში მიღებული ნაყოფი. ქმარს ეკუთვნის. ჩემი აზრით, უმჯობესია, რომ ქმარმა ნაყოფი შეინარჩუნოს პროპორციულად იმ დროისა, რა დროშიც ქორწინება გრძელდება, ხოლო დანარჩენი კი ცოლს დაუბრუნოს. და ამ წესს ჩვენ ვიყენებთ.

DIGESTA IUSTINIANI LIBER VICESIMUS TERTIUS

TITULUS I DE SPONSALIBUS

1. FIORENTNUS libro tertio institutionum

Sponsalia sunt mentio et repromissio nuptiarum tutararum.

2. ULPIANUS Libro singulari de sponsalibus

Sponsalia autem dicta sunt a spondendo: nam moris fuit veteribus stipulari et spondere sibi uxores futuras.

3. FLORENTINUS libro tertio institutionum

unde et sponsi sponsaeque appellatio nata est.

4. ULPIANUS libro trigesimo quinto ad Sabinum

Sufficit nudus consensus ad constituenda sponsalia.

1. Denique constat et absenti absentem desponderi posse, et hoc cottidie fieri.

5. POMPONIUS libro sexto decimo ad Sabinum

haec ita si scientibus his qui absint sponsalia fiant aut si postea ratum habuerint.

6. ULPIANUS libro trigesimo sexto ad Sabinum

Si puellae tutores ad finienda sponsalia nuntium miserunt non putarem suffecturum ad dissolvendam nuptiarum spem hunc nuntium, non magis quam sponsalia posse eos solos constituere, nisi forte omnia ista ex voluntate puellae facta sint.

7. PAULUS libro trigesimo quinto ad edictum

In sponsalibus nihil interest, utrum testatio interponatur.

1. an aliquis sine scriptura spondeat. In sponsalibus etiam consensus eorum exigendus est, quorum in nuptiis desideratur. intellegi tamen semper filiae patrem consentire, nisi evidenter dissentiat, Iulianus scribit.

8. GAIUS libro undecimo ad edictum provinciale

Furor quin sponsalibus impedimento sit, plus quam manifestum est: sed postea interveniens sponsalia non infirmat.

9. ULPIANUS libro trigesimo quinto ad edictum

Quaesitum est apud Iulianum, an sponsalia sint, ante duodecimum annum si fuerint nuptiae collatae. et semper Labeonis sententiam probavi existimantis, si quidem praecesserint sponsalia, durare ea, quamvis in domo loco nuptae esse coeperit: si vero non praecesserint, hoc ipso quod in domum deducta est non videri sponsalia facta. quam sententiam Papinianus quoque probat.

10. IDEM libro tertio disputationum

In potestate manente filia pater sponso nuntium remittere potest et sponsalia dissolvere. enimvero si emancipata est non potest neque nuntium remittere neque quae dotis causa data sunt condicere: ipsa enim filia nubendo efficiet dotem esse conditionemque extinguet, quae causa non secuta nasci poterit. nisi forte quis proponat ita dotem patrem pro emancipata filia dedisse, ut, si nuptiis non consentiret, vel contractis vel non contractis repeteret quae dederat: tunc enim habebit repetitionem.

11. IULIANUS libro sexto decimo digestorum

Sponsalia sicut nuptiae consensu contrahentium fiunt: et ideo sicut nuptiis, ita sponsalibus filiam familias consentire oportet:

12. ULPIANUS libro singulari de sponsalibus

Sed quae patria voluntati non repugnat, consentire intellegitur.

1. Tunc autem solum dissentiendi a patre licentia filiae conceditur, si indignum moribus vel turpem sponsum ei pater eligat.

13. PAULUS libro quinto ad edictum

Filio familias dissentiente sponsalia nomine eius fieri non possunt.

14. MODESTISUS libro quarto differentiarum

In sponsalibus cuntrahendis aetas contrahentium definita non est ut in matrimoniis. quapropter et a primordio aetatis sponsalia

effici possunt, si modo id fieri ab utraque persona intelligatur, id est, si non sint minores quam septem annis.

15. IDEM libro singulari de enucleatis casibus

Tutor factam pupillam suam nec ipse uxorem ducere nec, filio suo in matrimonio adiungere potest. scias tamen, quod de nuptiis tractamus, et ad sponsalia pertinere.

16. ULPIANUS libro tertio ad legem Iuliam et Papiam

Oratio imperatorum Antonini at Commodi, quae quasdam nuptias in personam senatorum inhibuit, de sponsalibus nihil locuta est. recte tamen dicitur etiam sponsalia in his casibus ipso iure nullius esse momenti, ut suppleatur quod orationi deest.

17. GAIUS libro primo ad legem Iuliam et Papiam

Saepe iustae ac necessariae cause non solum annum vel biennium, sed etiam triennium et quadriennium at ulterius trahunt sponsalia, veluti valetudo sponsi sponsaevae vel mortes parentum aut capitalia crimina aut longiores peregrinationes quae ex necessitate fiunt.

18. ULPIANUS libro sexto ad edictum

In sponsalibus constituendis parvi refert, per se (et coram an per internuntium vel per epistulam) an par alium hoc factum est: et fere plerumque condiciones interpositis personis expediuntur.

TITULUS II DE RITU NUPTIARUM

1. MODESTINUS libro primo regularum

Nuptiae sunt coniunctio maris et feminae at consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio.

2. PAULUS libro trigesimo quinto ad edictum

Nuptiae consistere non possunt nisi consentiant omnes, id est qui coeunt quorumque in potestate sunt.

3. IDEM libro primo ad Sabinum

Si nepotem ex filio et neptem ex altero filio in potestate habeam nuptias inter eos me solo auctore contrahi posse Pomponius scribit et verum est.

4. POMPONIUS libro tertio ad Sabinum

Minorem annis duodecim nuptam tunc legitimam uxorem fore, cum apud virum aplexset duodecim annos.

5. IDEM libro quarto ad Sabinum

Mulierem absenti per litteras eius vel per nuntium posse nubere placet, si in domum eius deduceretur: eam vero quae abesset ex litteris vel nuntio suo duci a marito non posse: deductione enim opus esse in mariti, non in uxoris domum, quasi in domicilium matrimonii.

6. ULPIANUS libro trigesimo quinto ad Sabinum

Denique Cinna scribit: eum, qui absentem accepit uxorem, deinde rediens a cena iuxta Tiberim perisset, ab uxore iugendum responsum est.

7. PAULUS libro singulari ad legem Falcidiam

Ideoque potest fieri, ut in hoc casu aliqua virgo et dotem et de dote habeat actionem.

8. POMPONIUS libro quinto ad Sabinum

Libertinus libertinam matrem aut sororem uxorem ducere non potest, quia hoc ius moribus, non legibus introductum est.

9. ULPIANUS libro vicesimo sexto ad Sabinum

Si nepos uxorem velit ducere avo furente, omnimodo patris auctoritas erit necessaria: sed si pater furit, avus sapiat, sufficit avi voluntas.

1. Is cuius pater ab hostibus captus est, si non intra triennium revertatur, uxorem ducere potest.

10. PAULUS libro trigesimo quinto ad edictu

Si ita pater absit, ut ignoretur ubi sit et an sit, quid faciendum est, merito dubitatur. et si triennium effluxerit, postquam apertissime fuerit pater ignotus, ubi degit et an superstes sit, non

prohibentur liberi eius utriusque sexus matrimonium vel nuptias legitimas contrahere.

11. IULIANUS libro sexagesimo secundo digestorum

Si filius eius qui apud hostes est vel absit ante triennium captivitatis vel absentiae patris uxorem duxit vel si filia nupserit, puto recte matrimonium vel nuptias contrahi, dummodo eam filius ducat uxorem vel filia tali nubat, cuius condicionem certum sit patrem non repudiaturum.

12. ULPIANUS libro vicesimo sexto ad Sabinum

Si qua mihi uxor fuit, deinde a me repudiata nupsit Seio, quem ego postea adrogavi, non sunt nuptiae incesta.

1. Inter me et sponsam patris mei nuptiae contrahi non possunt: quamquam noverca mea non proprie dicatur.

2. Sed et per contrarium sponsa mea patri meo nubere non poterit, quamvis nurus non proprie dicatur.

3. Si uxor mea post divortium alii pupserit et filiam susceperit, putat Iulianus hanc quidem privignam non esse, verum nuptiis eius abstinendum.

4. Adoptivae sororis filiam possum uxorem ducere: cognata enim mea non est filia eius, quia avunculus nemo fit per adoptionem et eae demum cognationes contrahuntur in adoptionibus, quae legitimae essent, id est quae adgnatorum ius haberent. pari ratione et sororem patris mei adoptivi possum ducere, si non fuit eodem patre nata.

13. IDEM libro trigesimo quarto ad Sabinum

Si patrona tam ignobilis sit, ut ei honestae sint vel saltem liberti sui nuptiae officio indicis super hoc cognoscentis hac prohiberi non debent.

14. PAULUS libro trigesimo quinto ad edictum

Adoptivus filius si emancipetur, eam quae patris adoptivi uxor fuit ducere non potest, quia novercae locum habet.

1. Item si quis filium adoptaverit, uxorem eiusdem quae nurus loco est ne quidem post emancipationem filii ducere poterit, qu-

oniam aliquando nurus ei fuit.

2. Serviles quoque cognationes in hoc iure observandae sunt. igitur suam matrem manumissus non ducet uxorem: tantundem iuris est et in sorore et sororis filie idem e contrario dicendum est, ut pater filiam non possit ducere, si ex servitute manumissi sint, etsi dubitetur patrem eum esse. unde nec vulgo qvesitam filiam pater naturalis potest uxorem ducere, quoniam in contrahendis matrimoniis naturale in et pudor inspiciendus est: contra pudorem est autem filiam uxorem suam ducere.

3. Idem tamen, quod in servilibus cognationibus constitutum est, etiam in servilibus adfinitatibus servandam est, veluti ut eam, quae in contubernio patris fuerit, quasi novercam non possim ducere, et contra eam quae in contubernio filii fuerit, patrem quasi nurum non ducere: aequae nec matrem eius, quam quis in servitute uxorem habuit, quasi socrum. cum enim cognatio servilis intellegitur, quare non adfinitas intellegatur? sed in re dubia certius et modestius est huiusmodi nuptiis abstinere.

4. Nunc videamus, quomodo noverca et privigna et socrus et nurus intellegantur, ut sciamus, quas non liceat ducere. quidam novercam per se patris uxorem et nurum filii uxore et privignam uxoris ex alio marito filiam intellegunt: sed quod ad hanc causam verius est nec avi uxorem nec proavi duci posse. duas ergo vel plures novercas ducere non poterit: non mirum nam et is quai adoptivus est nec naturalis patris nec adoptivi uxorem ducere potest: sed et si plures uxores pater habuerit, nullam earum ducere possum itaque socrus appellatione, non tantum uxoris meae mater, sed et avia et proavia intellegitur, ut nullam earum ducere possim. nurus quoque appellatione non tantum filii uxor, sed et nepotis et pronepotis continetur, licet quidam has pronurus appellant. privigna quoque non solum ea mihi intellegitur, quae uxoris meae filia est, sed et neptis et proneptis ut nullam earum ducere possim. item eius matrem, quam sponsam habui, non posse me uxorem ducere

Augustus interpretatus est: fuisse enim eam socrum.

15. PAPINIANUS libro quarto responsorum

Uxorem quondam privigni coniungi matrimonio vitrici non oportet nec in matrimonium convenire novercam eius qui privignae maritus fuit.

16. PAULUS libro trigesimo quinto ad edictum

Oratione divi Marci cavetur, ut, si senatoris filia libertino nupisset, nec nuptiae essent: quam et senatusconsultum secutum est.

1. Nepote uxorem ducente et filius consentire debet: nuptis vero si nubat, voluntas et auctoritas avi sufficiet.

2. Furor contrahi matrimonium non sinit, quia consensu opus est, sed recte contractum non impedit.

17. GAIUS libro undecimo ad edictum provinciale

Per adoptionem quaesita fraternitas eoque impedit nuptias, donec manet adoptie: ideoque eam, quam pater meus adoptavit et emancipavit, potero uxorem ducere. aequae et si me emancipato illam in potestatem retinuerit, poterimus iungi matrimonio.

1. Itaque volenti generum adoptare suadetur, ut filiam emancipet: similiter suadetur ei, qui nurum velit adoptare, ut emancipet filiam.

2. Amitam quoque et materteram, item magnam quoque amitam et materteram magnam prohibemur uxorem ducere, quamvis magna et matertera quarto gradu sint. utique autem amitam et amitam magnam prohibemur uxorem ducere etsi per adoptionem nobis coniunctae sint.

18. IULIANUS libro sexto decimo digestorum

Nuptiae inter easdem personas nisi volentibus parentibus renovatae iustae non habentur.

19. MARCIANUS libro sexto decimo institutionum

Capite trigesimo quinto legis Iuliae qui liberos quos habent in potestate iniuria prohibuerint ducero uxores vel nubere, vel qui dotem dare non volunt ex constitutione divorum Severi et Antonini,

per proconsules presidesque provinciarum coguntur in matrimonium collocare et dotare. prohibere autem videtur et qui condicionem non quaerit.

20. PAULUS libro singulari ad orationem divi Severi et Commodi

Sciendum est ad officium curatoris non pertinere, nubat pupilla an non, quia officium eius in administratione negotiorum constat: et ita Severus et Antoninus rescripserunt in haec verba: Ad officium curatoris administratio pupillae pertinet: nubere autem pupilla suo arbitrio potest.

21. TERENCEUS CLEMENS libro tertio ad legem Iuliam et Papiam

Non cogitur filius familias uxorem ducere.

22. CELSUS libro quinto decimo digestorum

Si patre cogente ducit uxorem, quam non duceret, si sui arbitrii esset, contraxit tamen matrimonium quod inter invito non contrahitur: maluisse hoc videtur.

23. IDEM libro trigensimo digestorum

Lege Papia cavetur omnibus ingenuis praeter senatores eorumque liberos libertinam uxorem habere licere.

24. MODESTINUS libro primo regularum

In liberae mulieris consuetudine non concubinatus, sed nuptiae intellegendae sunt, si non corpore quaestum fecerit.

25. IDEM libro secundo regularum

Filius emancipatus etiam sine consensu patris uxorem ducere potest et susceptus filius ei heres erit.

26. IDEM libro quinto responsorum

Respondit reas adulterii factas nec ante damnationem vivente marito uxores duci posse.

27. ULPIANUS libro tertio ad legem Iuliam Papiam

Si quis in senatorio ordine agens libertinam habuerit uxore, quamvis interim uxor non sit attamen in ea condicione est, ut, si

amiserit dignitatem, uxor esse incipiat.

28. MARCIANUS libro decimo institutionum

Invitam libertam uxorem ducere patronus non potest:

29. ULPIANUS libro tertio ad legem Iuliam et Papiam

Quod et Ateius Capito consulatu sue fertur decrevisse. hoc tamen ita observandum est, nisi patronus ideo eam manumisit, ut uxorem eam ducat.

30. GAIUS libro secundo ad legem Iuliam et Papiam

Simulatae nuptiae nullius momenti sunt.

31. ULPIANUS libro sexto ad legem Iuliam et Papiam

Si senatori indulgentia principis fuerit permissum libertinam iustam uxorem habere, potest iusta uxor esse.

32. MARCELLUS libro primo ad legem Iuliam et Papiam

Sciendum est libertinum, qui se ingenuo dedit adrogandum, quamvis in eius familia ingenui iura sit consecutus, ut libertinum tamen a senatoriis nuptiis repellendum esse.

33. IDEM libro tertio ad Legem Iuliam et Papiam

Plerique opinantur, cum eadem mulier ad eundem virum revertatur, id matrimonium idem esse: quibus adsentior, si non multo tempore interposito reconciliati fuerint nec inter moras aut illa alii nupserit aut hic aliam duxerit, maxime si nec dotem vir reddiderit.

34. PAPINIANUS libro quarto responsorum

Generali mandato quaerendi mariti filiae familias non fieri nuptias rationis est: itaque personam eius patri demonstrari. qui matrimonio consenserit, ut nuptiae contrahantur, necesse est.

1. Ream adulterii, quam vir iure mariti postulavit, non prohibetur post abolitionem uxorem denuo ducere: sed et si non iure mariti ream postulavit, iure contractum matrimonium videbitur.

2. Inter privignos contrahi nuptiae possunt, etsi fratrem communem ex novo parentum matrimonio susceptum habeant.

3. Filiam senatoris nuptias libertini secutam patris casus non faciat uxorem nam quaesita dignitas liberis propter crimen patris

auferenda non est.

35. IDEM libro sexto responsorum

Filius familias miles matrimonium sine patris voluntate non contrahit.

36. PAULUS libro quinto quaestionum

Tutor vel curator adulta uxorem ducere non potests, nisi a patre desponsa destinatave testamentove nominata condicione nuptiis secuta fuerit.

37. IDEM libro primo septimo responsorum

Libertum curatoris puellae prohiberi oportet uxorem eandem ducere.

38. IDEM libro secundo senteciarum

Si quis officium in aliqua provincia administrat, inde oriundam vel ibi domicilium habentem uxorem ducere non potests, quamvis sponsare non prohibeatur, ita scilicet, ut, si post officium depositum noluerit mulier nuptiaes contrahere, libeat ei hoc facere arris tantummodo redditus quas acceperat.

1. Veterem sponsam in provincia, qua quis administrat, uxorem ducere potest et dos data non fit caduca.

2. Qui in provincia aliquid administrat, in ea provincia filias suas in matrimonium collocare et dotem constituere non prohibetur.

39. PAULUS libro sexto ad Plautium

Sororis proneptem non possum ducere uxorem, quoniam parentis loco ei sum.

1. Si quis ex his, quas moribus prohibemur uxores ducere, duxerit incestum dicitur committere.

40. POMPONIUS libro quarto ex Plautio

Aristo respondit privignae filiam non magis uxorem duci posse quam ipsam privignam.

41. MARCELLUS libro vicesimo sexto digestorum

Probrum intellegitur etiam in his mulieribus esse, quae turpiter viverent vulgoque quaestum facerent, etiamsi non palam.

1. Et si qua se in concubinato alterius quam patroni tradidisset, matris familias honestatem non habuisse dico.

42. MODESTINUS libro singulari de ritu nuptiarum

Semper in coniunctionibus non solum quid liceat considerandum est, sed et quid honestum sit.

1. Si senatoris filia neptis proneptis libertino vel qui artem ludicram exercuit cuiusve pater materve id fecerit nupserit, nuptiae non erunt.

43. ULPIANUS libro primo ad legem Iuliam et Papiam

Palam quaestum facere dicemus non tantum eam, quae in lupanario se prostituit, verum etiam si qua (ut adsolet) in taberna cauponia vel qua pudori suo non parcat.

1. Palam autem sic accipimus passim, hoc est sine delecto: non si qua adulteris vel stupratoribus se committit, sed quae vicem prostitutae sustinet.

2. Item quod cum uno et altero pecunia accepta commiscuit, non videtur palam corpore quaestum facere.

3. Octavenus tamen rectissime ait etiam eam, quae sine quaestu palam se prostituerit, debuisse his connumerari.

4. Non solum autem ea quae facit, verum ea quoque fecit, etsi facere desiit, lege notatur: neque enim aboletur turpitudine, quae postea intermissa est.

5. Non est ignoscendum ei, quae obtentu paupertatis turpissimam vitam egit.

6. Lenocinium facere no minus est quam corpore quaestum exercere.

7. Lenas autem eas dicimus, quae mulieres quaestuaras prostituunt.

8. Lenam accipiemus et eam, quae alterius nomine hoc vitae genus exercet.

9. Si qua cauponam exercens in ea corpora quaestuararia (ut multae adsolent sub praetextu instrumenti cauponii prostitutas muli-

eres habere), dicendum hanc quoque lenae appellatione contineri.

10. Senatus censuit non conveniens esse ulli senatori uxorem ducere aut retinere damnatam publico iudicio, quo iudicio ex populo experiri licet, nisi si cui lege aliqua accusandi publico iudicio non est potestas.

11. Si qua calumniae iudicio damnata sit ex causa publici iudicii et quae praevaricationis damnata est, publico iudicio damnata esse non videtur.

12. Quae in adulterio deprehensa est, quasi publico iudicio damnata est. proinde si adulterii condemnata esse proponatur, non tantum quia deprehensa est erit notata, sed quia et publico iudicio damnata est. quod si non sit deprehensa, damnata autem, idcirco notetur, quia publico iudicio damnata est, at si deprehensa quidem sit, damnata autem non sit, notata erit? ego puto, etsi absoluta sit post deprehensionem, adhuc tamen notam illi obesse debere, quia verum est eam in adulterio deprehensam, quia factum lex, non sententiam notaverit.

13. Non adicitur hic ut in lege Iulia de adulteriis a quo vel ubi deprehensam; proinde sive maritus sive quis alius deprehendisse proponatur videtur notata: sed et si non in domo mariti vel patris sui deprehensa sit, erit notata secundum verba legis.

44. PAULUS libro primo ad legem Iuliam et Papiam

Legem Iuliam ita cavetur: qui senator est quive filius neposve ex filio proneposve ex filio nato cuius eorum est erit, ne quis eorum sponsum uxoresve sciens dolo malo habeto libertinam aut eam, quae ipsa cuiusve pater materve artem ludicram tacite fecerit. neve senatoris filia neptisve ex filio proneptisve ex nepote filio nato nato libertino eive qui ipse cuiusve pater materve artem ludicram tacite fecerit, sponsa nuptave sciens dolo malo esto neve quis eorum dolo malo sciens sponsam uxoremve eam habeto.

1. Hoc capite prohibetur senator libertinam ducere eamve, cuius pater materve artem ludicram fecerit: item libertinus senatoris filiam ducere.

2. Non obest avum et aviam artem ludicram fecisse.

3. Nec distinguitur pater in potestate habeat filiam nec ne: tamen iustum patrem intellegendum Octavenus ait, matrem etiam si vulgo conceperit.

4. Item nihil refert, naturalis sit pater an adoptivus.

5. An et is noceat qui antequam adoptaret artem ludicram fecerit? atque si naturalis pater antequam filia nasceretur fecerit? et si huius notae homo adoptaverit, deinde emancipaverit, an non possit duci? ac si talis pater naturalis decessisset? sed de hoc casu contrariam legis sententiam esse Pomponius recte putat, ut eis non connumeretur.

6. Si postea ingenuae uxoris pater materve artem ludicram facere coeperit, iniquissimum est dimittere eam debere, cum nuptiae honestae contractae sint et fortasse iam liberi procreari sint.

7. Plane si ipsa artem ludicram facere coeperit, utique dimittenda erit.

8. Eas, quas ingenui ceteri prohibentur ducere uxores, senatores non ducent.

45. ULPIANUS libro tertio ad legem Iuliam et Papiam

In eo iure, quod dicit invito patrono libertam quae ei nupta est, alii nubere non posse, patronum accipimus (ut rescripto imperatoris nostri et diri patris eius continetur) et eum qui hac lege emit, ut manumittat, quia manumissa liberta emptoris habetur.

1. Qui autem iuravit se patronum, hoc idem non habebit.

2. Ne is quidem debet habere qui non suis nummis comparavit.

3. Plane si filius familias miles esse proponatur, non dubitamus, si castrensis peculii ancillam manumiserit, competere ei hoc ius: est enim patronus secundum constitutiones, nec patri eius hoc ius competit.

4. Hoc caput ad nuptam tantum libertam pertinet, ad sponsam non pertinet: et idee invito patrono nuntium sponsa liberta si miserit, cum alio conubium habet.

5. Deinde ait lex, invito patrono: invitum accipere debemus

eum, qui non consentit ad divortium: edciro nec a furioso divertendo solvit se huius legis necessitate nec si ab ignorante divorterit: rectius enim hic invitus dicitur quam qui dissensit.

6. Si ab hostibus patronus captus esse proponatur, vereor ne possit ista conubium habere nubendo, quemadmodum haberet, si mortus esset et qui Iulianis sententiam probant, dicerent non habituram conubium: putat enim Iulianus, durare eius libertae matrimonium etiam in captivitate, propter patroni reverentia. certe si in aliam servitutem patronus sit deductus, procul dubio dissolutum esset matrimonium.

46. GAIUS libro octavo ad legem Iuliam et Papiam

Illud dubitationis est, an et qui communem libertam uxorem duxerit ad hoc ius admittatur. Iavolenus negavit, quia non proprie videtur eius liberta, quae etiam alterius sit: aliis contra visum est, quia libertam eius esse negari non potest, licet alterius quoque sit liberta: quam sententiam plerique recte probaverunt.

47. PAVLUS libro secundo ad legem Iuliam et Papiam

Senatoris filia, quae corpore quaestu vel artem ludicram fecerit, aut iudicio publico damnata fuerit, impune libertino nubit: nec enim honos ei servatur, quae se in tantum foedus deduxit.

48. TERENCEIUS CLEMENS libro octavo ad Iuliam et Papiam

Filio patroni in libertam paternam eandemque uxorem idem iurs, quod ipsi patrona daretur, ex sententia legis accommodatur. idemque dicendum erit et si alterius patroni filius, vivo altero libertam eorum uxorem duxerit.

1. Si ignominiosam libertam suam patronus uxorem duxerit, placet, quia contra legem maritus sit, non habere eum hoc legis beneficium.

2. Si uni ex filiis adsignatam alter uxorem ducerit, non idem ius quad in patrono tribuendum: nihil enim iuris habebit, quia senatus omne ius libertorum adsignatorum at eum transtulit, cui id pater tribuit.

49. MARCELLUS libro primo ad legem Iuliam et Papiam

Observandum est, ut inferioris gradus homines ducant uxores eas, quas hi qui altioris dignitatis sunt, ducere legibus propter dignitatem prohibentur. Ac contra, antecedentis gradus homines non possunt eas ducere, quas his qui inferioris dignitatis sunt, ducere non licet.

50. IDEM libro tertio ad legem Iuliam et Papiam

Proxime constitutum dicitur, ut, cum quis libertam suam duxerit uxorem, quam ex fidei commissi causa manumiserit, liceat libertae invito eo nuptias contrahere: puto, quia non erat ferendus is qui ex necessitate manumisit, non suo arbitrio: magis enim debitam libertatem praestitit, quam ullum beneficium in mulierem contulit.

51. LICINNIUS RUFINUS libro primo regularum

Matrimonii causa ancilla manumiasa, a nullo alio uxor duci potest, quam a quo manumissa est, nisi patronus matrimonio eius renuntiaverit.

1. Si autem filii familias, matrimoniis causa iussu patris ancillam manumiserit, Iulianus putat, perinde eam haberi, atque si a patre eius manumissa esset: et ideo potest eam uxorem ducere.

52. PAULUS libro sexto ad Sabinum

Incestae nuptiae neque dotem habent: et ideo omne quod perceptum est, licet fructuum nomine auferetur.

53. GAIUS libro undecimo ad edictum provinciale

Nuptiae consistere non possunt inter eas personas quae in numero parentum liberorumve sunt, sive proximi, sive ulterioris gradus sint, usque ad infinitum.

54. SCAEVOLA libro primo regularum

Et nihil interest, ex iustis nuptiis cognatio descendat an vero non: nam et vulgo quaesitam sororem quis vetatur uxorem ducere.

55. GAIUS libro undecimo ad edictum provinciale

Quin etiam nefas existimatur eam quoque uxorem ducere, quae per adoptionem filia neptisve esse coperit, in tantum, ut et, si per emancipationem adoptio dissoluta sit, idem iuris maneat.

1. Patris adoptivi mei matrem aut materteram aut nepte ex filio uxorem ducere non possum, scilicet si in familia eius sim: alioquin si emancipatus fuero ab eo, sine dubio nihil impedit nuptias, scilicet quia post emancipationem extraneos intellegor.

56. ULPIANUS libro tertio disputationum

Etiam si concubinam quis habuerit sororis filiam, licet libertinam incestum committitur.

57. MARCIANUS libro secundo institutionum

Qui in provincia officium aliquod gerit prohibetur etiam consentire filios suo uxorem ducenti.

57^a. in libro secundo de adulteriis Papiniani Marcianus notat: Divus Marcus et Lucius imperatores Flaviae Tertuliae per mensorem libertam ita rescripserunt: Movemur et temporis diuturnitate, quo ignara iuris in matrimonio avunculi tui fuisti, et quod ab avia tua collocata es, et numero liberorum vestrorum: idcircoque cum haec omnia in unum concurrunt, confirmamus statum liberorum vestrorum in eo matrimonio quaesitorum, quod ante annos quadraginta contractum est, perinde atque si legitime concepti fuissent.

58. MARCIANUS libro quarto regularum

A divo Pio rescriptum est, si libertina senatorem deceperit quasi ingenua, et ei nupta est, ad exemplum praetoris edicti, dandam in eam actionem, quia ex dote nullum lucrum habet, quae nulla est.

59. PAULUS libro singulari de adsignatione libertorum

Senatusconsulto, quo cautum est, ne tutor pupillam, vel filio suo, vel sibi nuptum collocet, etiam nepos significatur.

60. IDEM libro singulari ad Orationem divi Antonini et Commodi

Si quis tutor quidem non sit, periculum tamen tutelae ad eum pertineat, an sententia orationis contineatur, veluti si pupilla ab hostibus capta fuerit, aut falsis allegationibus a tutela se excusaverit, ut ex sacris constitutionibus periculum ad eum pertineat? et dicendum est hos quoque ad senatusconsultum pertinere: nam et huiusmodi periculum

in numerum trium tutelarum computari comprobatum est.

1. Sed si propter alterius personam periculum ad eum pervenit, videamus ne extra sententiam senatusconsulti sit: vetuti si magistratum in tutelae periculum inciderit, vel fideiusserit quis pro tutore, vel curatore: quia nec in numerum trium tutelarum haec imputantur. Et consequens est hoc probare.

2. Quid ergo si honoris causa tutor datus sit? quatenus nec huiusmodi tutela in numerum computatur, nunquid idem sit? sed ratio in contrarium ducit, quod dictum est et honorarium tutorem periculum solere pati si male passus sit administrari tutelam.

3. Quin autem ille, qui cum datus est tutor, cessat in admirtistatione, pertineat ad orationem, non est dubitandum, quia perinde tenetur ex sacris constitutionibus atque si gessisset.

4. Quid ergo si, cum se vellet excusare aliquo titulo nec in promptu probationes haberet, excusationis negotium fuerit latum et inter moras pupilla adoleverit, an ad senatus consultum pertineat? quaestio in eo est, an et post pubertatem officio finito excusationem eius recipi oporteat: nam si recipitur et excusaverit, impune potest ducere: si vero non debeat recipi post officium finitum, non recte ducit et ait Papinianus libro quinto responsorum officio finito excusationem recipi non oportere et ideo exacti temporis periculum ad eum pertinere. sed mihi hoc nequaquam placet: iniquum enim est propter dilationem. quae forte non dolo, sed quae ex necessitate contingit, non excusari vel nuptias impediri excusatione recepta.

5. Quamvis verbis orationis cautum sit, ne uxorem tutor pupillam suam ducat, tamen intellegendum est ne desponderi quidem posse: nam cum qua nuptiae contrahi non possunt, haec plerumque ne quidem desponderi potest: nam quae duci potest, iure despondetur.

6. Quid ergo si adoptivus filius tutoris duxerit pupillam illicite posteaque emancipatus fuerit? credendum est de adoptivis emancipatis senatum non sensisse, quia post emancipationem in totum adoptivae familiae obliviscuntur.

7. Naturales liberi licet in adoptionem dati fuerint senatus consulto continentur.

8. Quid ergo si tutor datus provocavit et postea heres eius victus est? praeteriti temporis periculum praestare debet? an vero si filius heres fuerit et victus est, ad orationem pertineat? et consequens est hoc probare quoniam rationem debet reddere.

61. PAPIANUS libro trigensimo secundo quaestionum

Dote propter illicitum matrimonium caduca facta exceptis impensis necessariis quae dotem ipso iure minuere solent, quod iudicio de dote redditurus esset, maritus solvere debet.

62. IDEM libro quarto responsorum

Quanquam in arbitrio matris pater esse voluerit, cui nuptum filia communis collocaretur, frustra tamen ab ea tutor datus eligeretur: neque enim intellegitur pater de persona tutoris cogitasse: cum ideo maxime matrem praetulit, ne filiae nuptias tutori committeret.

1. Mulier liberto viri ac patroni sui mala ratione coniungitur.

2. Tutor, qui rationes curatoris reddidit, puellam suam ante constitutum tempus aetatis eius uxorem ducere nec matrem ex alio matrimonio factam potest.

63. Idem libro primo definitionum

Praefectum cohortis vel equitum aut tribunus contra interdictum eius provinciae duxit uxorem, in qua officium gerebat: matrimonium non erit: quae species pupillae comparanda est, cum ratio protentatus nuptias prihibuerit sed an huic quoque, si virgo nupsit, non sit auferendum quod testamento relictum est, deliberari potest: exemplo tamen pupillae nuptae tutori, quod relictum est potest mulier consequi. pecuniam tamen in dotem datam mulieris heredi restitui necesse est.

64. CALLISTRATUS libro secundo quaestionum

Libertu eundemque tutorem pupillae, eo quad in matrimonium collocata ipsi tutori suo, vel filio eius est, senatus relegandum censuit.

1. Senatus consulti, quo prohibentur tutores et fulli eorum pupillas suas ducere, puto heredem quoque tutoris extraneum sententia adprehendi: cum ideo prohibuerit huiusmodi nuptias, ne pupillae in re familiari circumscribantur ab his qui rationes eis gestae tutelae reddere compelluntur.

2. Tutor autem pupilli non prohibetur filiam suam collocare pupillo suo in matrimonium.

65. PAULUS libro septimo responsorum

Eos qui in patria sua militant, non videri contra mandata ex eadem provincia uxorem ducere: idque etiam quibusdam mandatis contineri.

1. Idem eodem respondit: mihi placere, etsi contra mandata contractum sit matrimonium in provincia, tamen post depositum officium, si in eadem voluntate perseverat, iustas nuptias effici: et ideo postea liberos natos ex iusto matrimonio legitimos esse.

66. IDEM libro secundo sententiarum

Non est matrimonium, si tutor vel curator pupillam suam intra vicesimum et sextum annum non desponsam a patre, nec testamento destinatam, ducat uxorem vel eam filio suo iungat: quo facto uterque infamatur et pro dignitate pupillae extra ordinem coercetur. nec interest, filius sui iuris an in patris potestate sit.

1. Curatoris libertum, eam pupillam, cuius patronus res administrat, uxorem ducere, satis incivile est.

67. TRYPHONINUS libro nono disputationum

Non solum vivo tutore, sed et post mortem eius, filius tutoris ducere uxorem prohibetur eam, cuius tutelae rationi obstrictus pater huius: nec puto interesse, extiterit ei heres filius, an abstinerit paterna hereditate an nec heres fuit (forte exheredatus aut praeteritus emancipatus): nam et hieri potest, ut per fraudem in eum collocata bona patris propter tutelam revocari oporteat.

1. De uno dubitari potest, si avus tutelam gessit neptis ex filio emancipato natae, an nepoti ex altero filio eam collocare possit, sive emancipato sive manenti in potestate, quia pars affectionis

causa suspicionem fraudis amovet. Sed etsi senatus consultum stricto iure contra omnes tutores nititur, attamen summae affectionis avitae intuitu, huiusmodi nuptiae concedendae sunt.

2. Sed et si filias familias tutor puellae vel curator fuit, puto vel magis patri eius non oportere eam nubere: nunquid nec fratri qui est in eiusdem potestate?

3. Sed videamus si Titii filius duxerit uxorem eam, quae tua pupilla fuit, deinde Titium vel filium eius adoptaveris, an perimentur nuptiae (ut in genero adoptato dictum est) an adoptio impeditur? quod magis dicendum est etsi curator, dum gent curam adoptaverit maritum eius puellae, cuius curator est. nam finita iam tutela et nupta puella alii vereor, ne longum sit adoptionem mariti eius impedire, quasi propter hoc interponatur, ut ratio tutelae reddendae cohibeatur, quam causam prohibitionis nuptiarum contrahendarum oratio divi Marci continet.

4. Et si quis curator ventri bonisque datus sit, prohibitionem eiusdem senatus consulti inducit: nam et hic debet rationem reddere. nec spatium administrationis movere nos debet, quia nec in tutore nec curatore discrimen maioris aut minoris temporis, quo in huiusmodi munere quis fuerit, habitum esse.

5. Si puellae tutelam Titius administravit vel curator negotia gessit eaque nondum recepta ratione decessit filia herede relicta, quaeritur, an eam filio suo posset Titius collocare in matrimonium, dixi posse, quia ratio hereditaria esset et sit simplex debitum: aliouquin omnis debitor eam, cui obligatus esset ex aliqua ratione, prohibetur sibi filioque suo coniungere.

6. Sed et is, qui pupillam abstinet bonis patris sui, rationem eius rei praestare debet et fieri potest, ut etsi inconsultius hoc fecerit, et hoc nomine condemnari debeat, sed et si optimo consilio usus sit auxilio praetoriae iurisdictionis, quia non selvendo pater eius decesserat, nihilo minus tamen, quis iudicio hoc probari oportet, impediuntur nuptiae: nam qui bene tutelam et ex fide adminis-

travit, nihilo minus prohibetur.

68. PAULUS libro singulari ad senatus consultum Turpilianum

Iure gentium incestum committit, qui ex gradu ascendentium vel descendendum uxorem duxerit qui vero ex latere eam duxerit quam vetatur, vel adfinem quam impeditur, si quidem palam fecerit, levius, si vero clam hoc commiserit. gravius punitur. cuius diversitatis illa ratio est circa matrimonium quod ex latere non bene contrahitur palam delinquentes ut errantes maiore poena excusantur, clam committentes ut contumaces plectuntur.

TITULUS III DE IURE DOTIUM

1. PAULUS libro quarto decimo ad Sabinum

Dotis causa perpetua est, et cum veto eius qui dat ita contrahitur, ut semper apud maritum sit.

2. IDEM libro sexagesimo ad edictum

Rei publicae interest mulieres dotes salvas habere, propter quas nubere possunt.

3. ULPIANUS libro sexagesimo tertio ad edictum

Dotis appellatio non refertur ad ea matrimonia, quae consistere non possunt: neque enim dos sine matrimonio esse potest. ubicumque igitur matrimonii nomen non est, nec dos est.

4. PAULUS libro sexto ad Sabinum

Si proprietati nude in dotem datae usus fructus accesserit, incrementum videtur dotis, non alia dos, quemadmodum si quid alluvione accessisset.

5. ULPIANUS libro trigesimo primo ad Sabinum

Profecticia dos est, quae a patre vel parente profecta est de bonis vel facto eius.

1. Sive igitur parens dedit dotem sive procurator eius sive

iussit alium dare sive, cum quis dedisset negotium eius gerens, parens ratum habuerit, profecticia dos est.

2. Quod si quis patri donatorus dedit, Marcellus libro sexto digestorum scripsit hanc quoque a patre profectam esse: et est verum.

3. Sed et si curator furiosi vel prodigi vel cuiusvis alterius dotem dederit, similiter dicemus dotem profecticiam esse.

4. Sed et si proponas praetorum vel praesidem decrevisse. quantum ex bonis patris vel ab hostibus capti aut latronibus oppressi filiae in dotem detur, haec quoque profecticia videtur.

5. Si pater repudiaverit hereditate dotis constituendae causa (forte quod maritus erat substitutus aut qui petuit ab intestato hereditatem vindicare), dotem profecticiam non esse Iulianus ait. sed et si legatum in hoc repudiaverit pater ut apud generum heredem remaneat dotis: constituendae causa, Iulianus probat non esse profectum id de bonis, quia nihil erogavit de suo pater, sed non adquisivit.

6. Si pater non quasi pater, sed alio dotem promittente fideiussit et quasi fideiutor solverit, Neratius ait non esse profecticiam dotem, quamvis pater servare a reo id quod solvit non possit.

7. Sed si pater dotem promisit et fideiussorem vel reum pro se dedit, ego puto profecticiam esse dotem: sufficit enim, quod pater sit obligatus, sive reo sive fideiussori.

8. Si filius familias mutuatus creditorem delegavit, ut daret pro filia dotem. vel etiam ipse accepit et dedit videri dotem ab avo profectam Neratius ait hactenus, quatenus avus esset dotaturus nepotem suam: it enim in rem avi videri versum.

9. Si quis certam quantitatem patri donaverit ita, ut hanc pro filia daret, non esse dotem profecticiam Iulianus libro septimo decimo digestorum scripsit: obstrictus est enim ut det: aut, si non dederit, conditione tenetur. hoc et in matre iuris esse ait, si forte sub ea condicione uxor marito det, ut pro filia genero in dotem daret, nec videri uxorem marito donasse rectissime ergo ait ut non sit

interdicta donatio iure civili: non enim ad hoc dedit, ut ipse habeat, sed ut genero pro filia expendat: denique si ton dederit, conditione tenetur. esse igitur dotem istam adventiciam Iulianus ait: et ita utimur.

10. Si filius familias dotem promiserit et sui iuris factus dederit, profecticiam esse dote: non enim pro hereditate patris aes alienum solvit, sed suum aes alienum susceptum, dum filius familias esset, pater familias factus exoneravit.

11. Si pater pro filia emancipata dotem dederit, profecticiam nihilo minus dotem esse nemini dubium est, quia non ius potestatis, sed parentis nomen dotem profecticiam facit: sed ita demum, si ut parens dederit: ceterum si, cum deberet filiae, voluntate eius dedit, adventicia dos est.

12. Papinianus libro decimo quaestionum ait, cum pater curator suae filiae iuris sui effectae dotem proea constituisset magis eum quasi patrem id quam quasi curatorem fecisse videri.

13. Iulianus libro nono decimo digestorum adoptivum quoque patrem, si ipse dotem dedit habere eius repetitionem ait.

14. Si quis pro aliena filia dotem promiserit et promissori pater heres extiterit, Iulianus distinguit interesse ante nuptias pater heres extiterit et dote dederit an postea: si ante videri dotem ab eo profectam (potuit enim nuntium remittendo resolvere dotem), quod si post nuptias, non esse profecticiam.

6. POMPONIUS libro quarto decimo ad Sabinum

Iure succursum est patri, ut filia amissa solacii loca cederet, si redderetur ei doc ab ipso profecta, ne et filiae amissae et pecuniae damnum sentiret.

1. Si pater alienum fundum bona fide emptum in dotem dedit, ab ipso profectus intellegitur.

2. Si in dote danda circumventus sit alteruter, etiam maiori annis viginti quinque succurrendum est, quia bono et aequo non conveniat aut lucrari aliquem cum damno alterius aut damnum sentire per alterius lucrum.

7. ULPIANUS libro trigesimo primo ad Sabinum

Dotis tractum ad maritum pertinere debere aequitas suggerit: cum enim ipse onera matrimonii subeat, aequum est eum etiam fructus percipere.

1. Si fructus constante matrimonio percepti sint, dotis non erunt: si vero ante nuptias percepti fuerint, in dotem convertuntur, nisi forte aliquid inter maritum futurum et destinatam uxorem convenit: tunc enim quasi donatione facta fructus non redduntur.

2. Si usus tractus in dotem datus sit, videamus, utrum tractus reddendi sunt nec ne? et Celsus libro decimo digestorum ait interesse, quid acti sit, et nisi appareat aliud actum, putare se ius ipsum in dotem esse non etiam fructus qui percipiuntur.

3. Si res in dotem dentur, puto in bonis mariti fieri accessionemque temporis marito ex persona mulieris concedendam. fiunt autem res mariti, si constante matrimonium in dotem dentur. quid ergo, si ante matrimonium? si quidem sic dedit mulier, ut statim eius fiant, efficiuntur: enimvero si hac condicione dedit, ut tunc efficiantur, cum nupserit, sine dubio dicemus tunc eius fieri, cum nuptiae fuerint secutae. proinde si forte nuptiae non sequantur nuncio remisso, si quidem sic dedit mulier, ut statim viri res fiant condicere eas debet misso nuntio: enimvero si sic dedit, ut secutis nuptiis incipiant esse, nuntio remisso statim eas vindicabit. sed ante nuntium remissum si vindicabit, exceptio poterit nocere vindicanti aut doli aut in factum: doti enim destinata non debebunt vindicari.

8. CALLISTRATUS libro secundo quaestionum

Sed nisi hoc evidenter actum fuerit, credendum est hoc agi, ut statim res sponsi fiant et, nisi nuptiae secutae fuerint, reddantur.

9. ULPIANUS libro trigesimo primo ad Sabinum

Si ego Seiae res dedero, ut ipsa suo nomine in dotem det, efficientur eius, licet non in dotem sint datae: sed condicione tenebitur. quod si pro ea rea ego dem, si quidem ante nuptias, interest qua condicione dedi, utrum ut statim fiant accipientis an secutis

nuptiis: Si statim, nuntio misso condicam: sin vero non statim, potero vindicare, quia meae res sunt. quare et si sequi nuptiae non possunt propter matrimonii interdictionem, ex posteriore casu res meae, remanebunt.

1. Si res alicui tradidero, ut nuptiis secutis dotis efficiantur, et ante nuptias decessero, an secutis nuptiis dotis esse incipiant? et vereor, ne non possint in dominio eius effici cui datae sunt quia post mortem incipiat dominium discedere ab eo qui dedit quia pendet donatio in diem nuptiarum et cum sequitur condicio nuptiarum, iam heredis dominium est, a quo discedere rerum non posse dominium invito eo fatendum est sed benignius est favore dotium necessitatem imponi heredi consentire ei quod defunctus fecit aut si distulerit vel absit, etiam nolente vel absente eo dominium ad maritum ipso iure transferri, ne mulier maneat indotata.

2. Dotis autem causa data accipere debemus ea, quae in dotem dantur.

3. Ceteru si res dentur in ea, quae Graeci *παράφερνα* dicunt quaeque Galii peculium appellant, videamus, an statim efficiuntur mariti. et putem, si sic dentur ut fiant, effici mariti et cum distractum fuerit matrimonium, non vindicari oportet, sed condici, nec dotis actione peti, ut divus Marcus et imperator noster cum patre rescripserunt. plane si rerum libellus marito detur, ut Romae vulgo fieri videmus nam mulier res, quas solet in usu habere in domo mariti neque in dotem dat, in libellum solet conferre eumque libellum marito offerre, ut is subscribat, quasi res acceperit, et velut chirografum eius uxor retinet res quae libello continentur in domum eius se intulisse: hae igitur res an mariti fiant, videamus. et non puto, non quod non ei traduntur (quid enim interest, irferantur volente eo in domum eius an ei tradantur?), sed quia non puto hoc agi inter virum et uxore, ut dominium ad eum transferatur, sed magis ut certum sit in domum eius illata, ne, si quandoque separatio fiat, negetur: et quia plerumque custodiam earum maritus repromittit, nisi mulieri

commissae sint. videbimus harum rerum nomine, si non reddantur utrum rerum amotarum an depositi an mandati mulier egere possit. et si custodia marito committitur, depositi vel mandati agi poterit: si minus, agetar rerum amotarum, si animo amovens maritus eas retineat, aut ad exhibendum, si non amovere eas connisus est.

10. IDEM libro trigesimo quarto ad Sabinum

Plerumque interest viri res non esse aestimatas adcirco ne periculum rerum ad eum pertineat, mixime si animalia in dotem acceperit vel vestem, qua mulier utitur: evenient enim, si aestimata sint et ea mulier adtrivit, ut nihilo minus maritus aestimationem eorum praestet. quotiens igitur non aestimatae res in dotem dantur, et meliores et deteriores mulieri fiunt.

1. Si praediis inaestimatis aliquid accessit, hoc ad compendium mulieris pertinet: Si aliquid decessit, mulieris damnum est.

2. Si servi subolem ediderunt, mariti lucrum non est.

3. Sed foetus dotalium pecorum ad maritum pertinent, quia fructibus computantur, sic tamen, ut suppleri proprietatem prius oporteat et summissis in locum mortuorum capitum ex adgnatis residuum in fructum maritus habeat, quia fructus dotis ad eum pertineat.

4. Si ante matrimonium aestimatae res dotales sunt, haec aestimatio quasi sub condicione est: namque hanc habet condicionem si matrimonium fuerit secutum. secutis igitur nuptie aestimatio rerum perficitur et fit vera venditio.

5. Inde quaeri potest, si ante nuptias mancipia aestimata deperierint, an mulieris damnum sint et hoc consequens est dicere: nam cum sit condicionalis venditio, pendente autem condicione mors contingens extinguat venditionem, consequens est dicere mulieri perisse, quia nondum erat impleta venditio, quia aestimatio venditio est.

6. Si res in dotem datae tuerint quamvis aestimatae, verum convenerit, ut aut aestimatio aut res praestentur, si quidem fuerit adiectum utrum mulier velit, ipsa eliget, utrum malit petere rem

an aestimationem: verum si ita fuerit adiectum utrum maritus velit, ipsius erit electio aut si nihil de electione adiciatur, electionem habebit maritus, utrum malit res offerre an pretium earum: nam et cum illa aut illa res promittitur, rei electio est, utram praestet. sed si res non extet, aestimationem omnimodo maritus praestabit.

11. PAULUS libro septimo ad Sabinum

Sane et deteriorem factam reddere poterit.

12. ULPIANUS libro trigesimo quarto ad Sabinum

Si res aestimata post contractum matrimonium donationis causa adprobetur, nulla est aestimatio, quia nec res distrahi donationis causa potest, cum effectum inter virum et uxorem non habeat: res igitur in dote remanebit. sed si ante matrimonium, magis est, ut in matrimonii tempus colata donatio videatur: atque ideo non valet.

1. Si mulier se dicat circumventam minoris rem aestimasse, ut puta servum, si quidem in hoc circumventa est, quod servum dedit, non tantum in hoc, quod minoris aestimavit: in eo actoram, ut servus sibi restituatur: enimvero si in aestimationis modo circumventa est, erit arbitrium mariti, utrum iustam aestimationem an potius servum praestet. et haec, si servus vivit. quod si decessit, Marcellus aet, magis aestimationem praestandam, sed eam quae facta est: quia boni consulere mulier debet, quod fuit aestimatus; ceterum, si simpliciter dedisset, procul dubio periculo eius moretur, non mariti. idemque et in minore circumventa Marcellus probat. plane si emptorem habuit mulier iusti pretii, tunc dicendum iustam aestimationem praestandam idque dumtaxat uxori minori annis praestandum Marcellus scribit: Scaevola autem in marito notat, si dolus eius adfuit, iustam aestimationem praestandam: et puto verius, quod Scaevola ait.

2. Si cum marito debitore mulier pacta sit, ut id quod debeat in dotem habeat, dotis actione scilicet eam agere posse existimo: licet enim ipso iure priore debito liberatus non sit, sed tamen exceptionem habere potest.

13. MODESTINUS libro singulari de differentia dotis

Si mulier post divortium, antequam ex stipulatu de dote agat, ad eundem virum fuerit reversa constantius dicitur per doli exceptionem inefficacem fieri ex stipulatu actionem, usque quo matrimonium durat.

14. ULPIANUS libro trigesimo quarto ad edictum

Si rem aestimatam mulier in dotem dederit, deinde ea moram faciente in traditione in rerum natura esse desierit, actionem eam habere non puto.

15. POMPONIUS libro quarto decimo ad Sabinum

Quod si per eam non statisset, perinde pretium aufert ac si tradidisset, quia quod evenit emptoris periculo est.

16. ULPIANUS libro trigesimo quarto ad Sabinum

Quotiens res aestimata in dotem datur, evicta ea virum ex empto contra uxorem agere et quidquid eo nomine fuerit consecutus, dotis actione soluto matrimonio ei praestare oportet. quare et si duplum forte a virum pervenerit, id quoque ad mulierem redigetur. quae sententia habet aequitatem, quia non simplex venditio sit, sed dotis causa, nec debeat maritus lucrari ex damno mulieris: sufficit enim maritum indemnem praestari, non etiam lucrum sentire.

17. PAULUS libro septimo ad Sabinum

In rebus dotalibus virum praestare oportet tam dolum quam culpam, quia causa sua dotem accipit: sed etiam diligentiam praestabit, quam in suis rebus exhibet.

1. Si re aestimata data nuptiae secutae non sint, videndum est, quid repeti debeat, utrum res an aestimatio? sed id agi videtur, ut ita demum aestimatio rata sit, si nuptiae sequantur, quia nec alia causa contrahendi fuerit, res igitur repeti debeat, non pretium.

18. POMPONIUS libro quarto decimo ad Sabinum

1. Si mancipia in dotem aestimata accepisti et pactum conventum factum est, ut tantidem aestimata divortio facto redderes, manere partum eorum apud te Labeo ait, quia et mancipia tuo periculo fuerint.

19. ULPIANUS libro trigesimo quarto ad Sabinum

Etiam si alii iussu mariti dos detur, nihilo minus maritus de dote obligatur.

20. PAULUS libro septimo ad Sabinum

Iulianus scribit valere talem stipulationem: cum morieris, dotis nomine tot dari? quia et pecisci soleat, ne a viva exhibeatur. quod non esse simile accepi: aliud est enim differre exactionem, aliud ab initio in id tempus stipulari, quo matrimonium futurum non sit. id quae et Aristoni et Neratio et Pomponio placet.

21. ULPIANUS libro trigesimo quinto ad Sabinum

Stipulationem, quae propter causam dotis fiat, constat habere in se condicionem hanc: Si nuptiae fuerint secutae, et ita demum ex ea agi posse (quamvis non sit expressa condicio), si nuptiae, constat: quare si nuntius remittatur, defecisse condicio stipulationis videtur.

22. PAULUS libro septimo ad Sabinum

Et licet postea eidem nupserit, non conualescit stipulatio.

23. ULPIANUS libro trigesimo quinto ad Sabinum

Quia autem in stipulatione non est necessaria dotis adiectio, etiam in datione tantundem ducimus.

24. POMPONIUS libro quinto decimo ad Sabinum

Si filia familias nuptura ex peculio, cuius administrationem habet, dotem viro dedit, deinde cum in eadem causa peculium eius esset divortium fecerit, dos ei recte solvitur quasi a quolibet peculiaris debitore.

25. PAULUS libro septimo ad Sabinum

Si ei nuptura mulier, qui Stichum debebat, ita cum eo pacta est: pro Sticho, quem mihi debes, decem tibi doti erunt, secundum id quod placuit, rem pro re solvi posse et liberatio contingit et decem in dotem erunt, quia et permutatio dotium conventionem fieri potest.

26. MODESTINUS libro primo regularum

Ita constante matrimonio permutari dotem posse dicimus, si hoc

mulieri utile sit, si ex pecunia in rem aut ex re in pecuniam: idque probatum est.

27. ULPIANUS libro trigesimo sexto ad Sobinum

Quod si fuerit factum, fundus vel res dotalis efficitur.

28. PAULUS libro septimo ad Sabinum

Post nuptias pater non potest deteriorem causam filiae facere, quia nec reddi ei dos invita filia potest.

29. ULPIANUS libro trigesimo sexto ad Sabinum

Cum pater dotem pro filia promittit et dotem legat, si quidem marito legavit, videndum est, an legatum valeat? et non puto valere: nam cum creditori debitor legat id quod debet, nullum legatum est. quod si filiae legavit, valet legatum: dos enim ex promissione marito debetur, legatum filiae. et si quidem hoc animo testatorem esse filia ostenderit, ut duplicaret ei legatum. habebit utrumque, dotem quam maritus persecutus fuerit et legatum ex causa legati. quod si alterutrum voluerit habere: si mulier legatum petat, opposita doli exceptione, non alias cogetur ei heres legatum solvere, quam si caverit indemnem hoc nomine heredem futurum adversus maritum ex promissione agentem. sed si maritus agat, nihil de indemnitate eum cavere oportebit, verum mulier post eum agens exceptione repellitur, quia semel dos praestita est.

30. PAULUS libro septimo ad Sabinum

Dotem, quae in prius matrimonium data est non aliter converti in posterius matrimonium dicendum est, quam cum hoc agitur: dum coh agi semper interpretemur, nisi probetur aliud convenisse.

31. PAPIANUS libro quarto responsorum

Quod si non divortium, sed iurgium fuit, dos eiusdem matrimonii manebit.

32. POMPONIUS libro sexto decimo ad Sabinum

Si ex lapidicinis dotalis fundi lapides vel arbores, quae fructus non essent, sive superficium aedificii dotalis voluntate mulieris vendiderit, nummi ex ea venditione recepti sunt dotis.

33. ULPIANUS libro sexto ad Sabinum

Si extraneus sit qui dotem promisit isque defectus sit facultatibus imputabitur marito, cur eum non convenerit, maxime si ex necessitate, non ex voluntate dotem promiserat: nam si donavit, utcumque parcendum marito, qui eum non praecipitavit ad solutionem qui doneverat: quemque in id quod facere posset, si convenisset, condemnaverat hoc enim divus Pius rescripsit eos, qui ex liberalitate conveniuntur, in id quod facere possunt condemnandos. sed si vel pater vel ipsa promiserunt, Iulianus quidem libro sexto decimo digestorum scribi etiam si pater promisit, periculum respicere ad maritum: quod ferendum non est. debet igitur mulieris esse periculum: nec enim quicumque iudex propriis auribus audiet mulierem dicentem, cur patrem, qui de suo dotem promisit, non unserit ad exsolutionem, multo minus, cur ipsam non convenerit recte itaque Sabinus disposuit, ut diceret quod pater vel ipsa mulier promisit viri periculo non esse, quod debitor, id viri esse, quod alius, scilicet donaturus, eius periculo ait, cui acquiritur: acquiri autem mulieri accipiemus, ad quam rei commodum respicit.

34. IDEM libro trigesimo tertio ad Sabinum

Mater cum filiae aurum dedisset utendum peter puellae id aurum in dotem viro adpendit: dein mortua est mater. si insicia invitave uxore vir id aurum in dotem dedisset. manet id aurum heredis matris vindicarique potest: et eo minorem dotem viro datam esse placuit: quie res evicta est, marito competit adversus socerum actio.

35. IDEM libro quadragesimo septimo ad Sabinum

Dotem a patre vel a quovis alio promissam si vir novandi causa stipuletur, coepit viri esse periculum, cum ante mulieris fuisset.

36. IDEM libro quadragesimo octavo ad Sabinum

Debitor mulieris iussu eius pecuniam viro expromisit, deinde vir acceptam eam iussu mulieris fecit. res mulieri perit. hoc quomodo accipimus? utrum dotis nomine, an et si alia ex causa? et videtur de eo debitore dictum, qui dotis nomine promisit. illud ad-

huc subest, utrum ante nuptias an post nuptias id factum sit: multum enim interesse videtur. nam si secutis nuptiis id factum est dote iam constituta maritus accepto ferendo perdit dotem si autem antequam nuptiae sequerentur, nihil videtur doti constitutum esse.

37. PAULUS libro duodecimo ad Sabinum

Non enim alias perit mulieri actio, quam si nuptiae secutae fuerint: nam si secutae non sunt, manet debitor mulieri obligatus.

38. ULPIANUS libro quadragesimo octavo ad Sabinum

Sane videndum est, an marito mulier, quae iussi accepto ferri, obligetur? et putem obligari mandati actione: et hoc ipsum in dotem converti, quod mulier mandati iudicio obligata est: et quod dicitur rem mulieri perire, consequens est: nam si coeperit velle de dote agere, ipsa secum debet compensare iussum suum.

39. IDEM libro trigesimo tertio ad edictum

Si serva servo quasi dotem dederit, deinde constante coniunctione ad libertatem ambo pervenerint peculio eis non adempto et in eadem coniunctione permanserint, ita res moderetur, ut, si quae ex rebus corporalibus velut in dotem, tempore servitutis datis exstiterit videantur et tacite in dotem conversa, ut earum aestimatio mulieri debeatur.

1. Si spandoni mulier nupserit distinguendum arbitror, castratus fuerit nec ne, ut in castrato dicas dotem non esse: in eo qui castratus non est, quia est matrimonium, et dos et dotis actio est.

40. IDEM libro trigesimo quarto ad edictum

Divus Severus rescripsit Pontio Luciano in haec verba: Si mulier, quae dotem dederat, post divortium rursus in matrimonium rediit non revocatis instrumentis, non dubitabit is, apud quem res agetur, secundum voluntatem mulieris, quae utique non indotata redire in matrimonium voluit, partibus sui fungi quasi renovata dote.

41. PAULUS libro trigesimo quinto ad edictum

Promittendo dotem omnes obligantur, cuiuscunque sexus condicionisque sint.

1. Sed si nuptiae secutae non fuerint, ex stipulatu agi non potest: magis enim res quam verba intuenda sunt.

2. Accepti quoque latrone dos constituitur, cum debitori marito acceptum feratur dotis constituendae causa.

3. Si a debitore mulieris sub condicione dos promittatur et postea, sed antequam maritus petere posset, debitor solvendo esse desierit, magis periculum ad mulierem pertinere placet: nec enim videri maritum nomen secutum eo tempore, quo exigere non poterit. quod si iam tunc debitor, cum sub condicione promitteret, solvendo non fuerit, periculum viri esse, quod sciens tale nomen secutus videretur, quale initio obligationis fuerit.

4. Si debitor mulieris dotem primiserit et mulierem heredem reliquerit, Labeo perinde habendum ait, ac si mulier ipsa dotem promisisset cuius sententiam Iulianus quoque probat: nec enim aequum esse ait, ut ei damnetur eius pecuniae nomine quam ipsa debeat, et satis esse acceptilatione eam liberari.

42. GAUS libro undecimo ad edictum provinciale

Res in dotem datae, quae pondere numero mensura constant, mariti periculo sunt, quia in hoc dantur, ut eas maritus ad arbitrium suum distrahat et quandoque soluto matrimonio eiusdem generis et qualitatis alias restituat vel ipse vel heres eius.

43. ULPIANUS libro tertio disputationem

Licet soleat dos per acceptilationem constitui, tamen, si ante matrimonium acceptilatio fuerit interposita nec nuptiae secotae, Scaevola ait matrimonii causa acceptilationem interpositam non secutis nuptiis nullam esse: atque ideo suo loco manere obligationem: quae sententia vera est.

1. Quotiens autem extraneus accepto fert debitori dotis constituendae causa, si quidem nuptiae insecutae non fuerint, liberatio non sequetur: nisi forte sic accepto tulit, ut velit mulieri in totum donatum: tunc enim credendum est brevi manu acceptum a muliere et marito datum: ceterum mulieri per liberam personam

condictio adquiri non potest.

2. Plane secutis nuptiis mulier soluto matrimonio dotis exactionem habebit, nisi forte si accepto tulit extraneus, ut ipse, quoquo modo solutum fuerit matrimonium, conditionem habeat: tunc enim non habebit mulier actionem. secundum quae constituta dote per acceptilationem et secutis nuptiis is effectus erit dotis exactioni, ut, si quidem pura sit obligatio quae accepto lata est, non ipsa iam restituenda sit. sed solvenda dos secundum sua tempora. sin vero obligatio in diem fuit nec ante solutum matrimonium dies obligationis praeteriit, restauranda est in diem pristinum obligatio et, si debitum cum satisfactione fuerit, satisfactio renovanda est. similique modo et si conditionalis fuerit obligatio quae in dotem conversa est et pendente obligatione divortiom fuerit secutum, verius obligationem sub eadem condicione restitui debere: sed si condicio exstiterit constante matrimonio, ex die divorcii tempora exactionis numerantur.

44. IULIANUS libro sexto decimo digestorum

Si pater filiae nomine dotem promisisset et eam ante nuptias emancipasset, non resolvitur promissio: nam et cum ante nuptias pater moreretur, nihilo minus heredes eius ex promissione obligati manebunt.

1. Quae debitorem filium familias habet, si patri eius ita dotem promiserit, "quod mihi debes vel quod mihi filius tuus debet, doti tibi erunt", non obligatur, sed efficit, ut id, quod actione de peculio servari a patre poterat, in dote sit. Marcellus: sive igitur cum filio post hac, sive cum patre agere instituerit, exceptione pacti conventi summovebitur: actione autem de dote si experietur, consequetur quod in peculio fuisse apparuerit eo tempore quo dos promittebatur: utique si post nuptias promissa, eius temporis peculium aestimari debet, quo nuptiae fuerit.

45. TRIPHONIANUS libro octavo disputationum

Quod si nuptura debitori filio familias actionem duntaxat de peculio promisit. id quod ex ea causa sibi deberetur nuptiarum

tempore, inspicitur.

1. Si vero alii nuptura, iussit filium familias debitorem de peculio dotem promittere, tempos inspicitur quo dos promissa est, ut tantum in peculio esse aestimaretur.

46. IULIANUS libro sexto decimo digestorum

Quemadmodum invito domino servus stipulatus acquirit, ita si dotem domini nomine sibi promitti patiat, obligatio domino acquiritur. Sed neque periculum dominus praestare debet, (si forte debitor mulieris dotem promiserit), neque culpam. traditione quoque rei dotalis in persona servi, vel filii familias facta dos constituitur, ita ut neque periculum, nec culpam dominus aut pater praestet. igitur hanc dotem periculo mulieris esse dico, quamdiu dominus vel pater ratam promissionem vel donationem habuerit: ideoque etiam manente matrimonio res quas tradiderit conditione repetituram. item incerti conditione consecuturam, ut promissione liberetur.

1. Si debitori suo mulier nuptura ita dotem promisisset: quod mihi debes aut hundus Sempronianus doti tibi erit utrum mulier vellet id in dote erit: et si quidem debitum maluisset dotis nomine apud virum remanere, si potest ea exceptione se tueri adversus petentem fundum: quod si fundum dedisset, pecuniam marito condicet.

2. Pater etiamsi falso existimans se filiae suae debitorem esse dotem promisisset, obligabitur.

47. IDEM libro octavo decimo digestorum

Si servo in dotem ante nuptias dato donatum aliquid vel legatum ante nuptias fuisset ampliatur dos, sicut ex fructibus fundi, qui ante nuptias traditus est.

48. IDEM libro secundo ad Urseium Ferocem

Tali facta stipulatione: „decem in anno proximo dotis nomine dare spondes?“ quaesitum est, annus ex quo tempore esset numerandus, utrum ex die stipulationis factae an ex eo die, quo dos esse potuisset, id est nuptiarum? et responsum est ex die nuptiarum annum esse numerandum: ne si aliter observaremus, si intra annum

nuptiae factae non sint, videri possit dos ex ea obligatione deberi.

1. Socer genero suo si legaverat: "Lucio Titio filiae meae nomine centu heres meus damnas esto dare. hanc pecuniam generum petere debere, exactam acceptam legatis referri, sed divortio facto de dote actionem mulieri reddendam Proculus respondit et nihilo minus dotis esse factam. Iulianus notat: immo nec filiae, si voluerit, deneganda est huiusmodi actio.

49. IDEM libro quinto ex Minicio

Vir ab eo, qui exori eius dotem facere volebat, certam pecuniam eo nomine stiptilatus est, deinde acceptam eam fecit: quaerebatur essetne ea pecunia in dotem? respondit si acceptam non fecisset et promissor solvendo esse desisset quaereremus, an culpa mariti ea pecunia exacta non esset: cum vero acceptam fecit, omnimodo periculum ad eum pertinebit: perinde enim est, ac si acceperit pecuniam et eandem promissori donaverit.

50. AFRICANUS libro octavo quaestionum

Quae fundum in dote habebat, divortio facto cum in matrimonium rediret, pacta est cum viro, uti decem in dotem acciperet et fundum sibi restitueret, ac datis decem, priusquam fundus ei restitueretur, in matrimonio decessit. ilud ex bona fide est et negotio contracto convenit, ut fundus, quasi sine causa penes maritum esse coeperit condicatur.

1. Et hoc evidentius circa actionem "pigneraticiam" apparebit. etenim si cum fundum Cornelianum pignoris causa tibi tradidissem, postea ex conventionem fundum Titianum in hoc tibi tradiderim, "ut Cornelianum mihi restitueres": minime puto dubitandum erit, quin statim recte "pigneraticia; ad recipiendum Cornelianum agere possim.

51. ULPIANUS libro secundo respoinorum

Si res, quas filiae emancipatae pater donavit, ex voluntate eius postea in dotem pro ea datae sunt, a filia dotem, non a patre videri datam.

52. MARCIANUS libro tertio regularum

Non solum si aestimatus fundus, sed etiam si non aestimatus in

dotem datus est et alias, cum necesse non habeat mulier duplum promittere, promisit: quia ipsa fundus est in dote, quodcumque propter eum consecutus fuerit a muliere maritus, quandoque restituet mulieri de dote agenti.

53. NERATIUS libro tertio membranarum

Cum vir uxori donare vellet, debitor mulieris qui solvendo non erat dotem ei promisit. ad id dumtaxat, ad quad solvendo fuit, viri periculo ea res est: et si quid debitori ad solvendum facultatis accesserit, periculum ad eam summam quae accesserit crescet permanebitque etiam, si rursus pauperior factus erit: quia neque tum, cum dos promitteretur, donatio facta est nisi eius pecuniae quae a debitore servari non poterat, neque cum solvendo is esse coepit, donationis causa permaneat, cum eo loco res sit, quo esset, si tum quoque, cum promitteretur dos, locuples fuisset.

54. GAIUS libro ad edictum praetoris titulo de praedicatoribus

Res, quae ex dotali pecunia comparatae sunt, dotaless esse videntur.

55. PAULUS libro primo ad Plautium

Cum dotis causa aliquid expromittitur, fideiussor eo nomine datus tenetur.

56. IDEM libro sexto ad Plautium

Si is qui Stichum mulieri debet in dotem delegatus sit et antequam solveret debitor, Stichus decesserit, cum neque per debitorem stasset quo minus solveret, neque maritus in agendo moram fecisset: periculo mulieris Stichus morietur: quamquam etiamsi moram maritus fecerit in exigendo, si tamen etiam apud maritum moriturus Stichus fuerit, actione dotis maritus non teneatur.

1. Ibi dos esse debet, ubi onera matrimonii sunt.

2. Post mortem patris statim onera matrimonii filio sequuntur, sicut liberi, sicut uxor.

3. Quod dicitur necessarias impense ipso iure dotem minuere, non eo pertinet, ut, si forte fundus in dote sit, desinat aliqua ex parte dotalis esse, sed, nisi impensa reddatur, aut pars fundi aut totus

retineatur. sed si tantum in fundum dotalem impensum sit per partes, quanti fundus est, desinere eum dotalem esse Scaevola noseter dicebat, "nisi mulier sponte marito intra annum impensas obtulerit", si pecunia et fundus in dote sint et necessariae impensae in fundum factae. Nerva ait dotem pecuniarum minui. quid ergo si mulier impensas marito solverit, utrum crescat dos an ex intacto data videbitur? cuius rei manifestior iniquitas in fundo est secundum Scaevolae nostri sententiam: nam si desinit dotalis esse, poterit alienari: rursus quemadmodum poterit fieri dotalis data pecunia? an iam pecunia indote esse videbitur? et magis est ut ager in causam dotis revertatur, sed interim alienatio fundi inhiheat.

57. IAVOLENUS libro primo ex Pautio

Nuptura filio familias si socero dotem ita promiserit: "quod filius tuus mihi debet id doti tibi erit", interesse puto, utrum filii obligatio an patris persecutio et in rem versum promissioni contineatur. nam si id quod filium dare oportet, significatum est, tota pecunia, in quam filius obligatus est, promissione dotis continebitur: sin autem id, quod patrem de peculio vel in rem verso praestare oportebit, aestimare debet quantum sit eo tempore id quod promittitur ut ea summa dotis esse videatur, qua patrem eo tempore filii nomine condemnari oportebit. quod si non evidenter apparuit, de cuius mulier obligatione sensit, praesumptionem ad filli debitum spectare verisimile est, nisi evidentissime contrarium adprobetur.

58. CELSUS libro nono decimo digestorum

Si sponsalibus nondum factis Titio dotem Seiae nomine promiseris, cum ea nubere ei nollet, tamen, si postea nupserit dotem debebis, nisi alie nuptiae mediae intervenissent.

1. Si mulier ancillam Pamphilam a Titio stipulata, deinde ei nuptura quod is sibi debebat doti habere permisit, etiamsi non erit viri Pamphila, an ipsa tamen Pamphila in dote et mulieris periculo erit? an et quod ea pepererit reddi mulieri debet? quia si in sua causa prior stipulatio mansisset, non redderetur nisi forte refert, habuerit rem quam debebat vir, quo tempore dos constituebatur man ita poterit

videri res ipsa ad eum parvenisse an non habuerit: nam si non habuerit, magis est ut liberatio obligationis potius quam res ipsa ad eum ita pervenisse videatur: ideoque partus eius non debetur.

59. MARCELLUS libro septimo digestorum

Si mulier ita dotem promiserit: "decem tibi aut Titio doti erunt, hoc casu dici potest vel Titio dari posse, sed de dote virum teneri, quemadmodum si Titio iussisset dari. nec mirum, cum etiam promissura viro dotem possit delegante eo alteri promittere, et si dici solet alii quam marito dotis nomine mulierem non posse obligari. his enim casibus viro dos quaeritur. non enim existimabimus ilam ita promississe, cum vel de Titii nuptiis cogitaret.

1. Ex asse heres institutus rogatusque mulieri dodrantem hereditatis restituere iussu eius quod debet doti promisit marito. vereor, non sit obligatus: nam mulieri in hoc tenetur, ut hereditatem restituendo transferat actiones et quas habet et quibus est obstrictus, quas transfere ad alium, quam qui debet fideicommissum, non potest. aliquis dixerit incerti cum eo agi posse, ut fideicommissi praestet aestimationem. huic ego consentire non possum: nam obligari mulieris debitorem ita aequum est, si accipere id ipsum quod ei debetur vir potest sed ne indotata mulier esse videatur, dicendum est ipsi mulieri ex Trebelliano restituendam esse partem, hereditatis quae ei relicta est, ut ea suo marito pro dote eam solveret, quia et ad eam fideicommissum et onera eius pertinent delegatione propter nimiam suptilitatem et casus necessitatem minime obtinente.

2. Eius nomine quae libera videbatur decem in dote dedisti: eo casu habebis conditionem, quo habere potuisses, si mulieris liberae nomine dedisses nec nuptiae secutae essent si manumisa ita demum dos erit si ea mente dedisti, ut quandoque secutis nuptiis dos esset igitur si mulieri donaturus dedisti, dominus condicet, quemadmodum si eam qui sibi donaturus esset mulier ipsam donare iussisset.

60. CELSUS libro undecimo digestorum

Quaero, quantae pecuniae dotem promittenti adultae mulieri cu-

rator, consensum accommodare debeat? respondit: modus ex facultatibus, et dignitate mulieris, maritique statuendus est, quousque ratio patitur.

61. TERENCEUS CLEMENS libro tertio ad legem Iuliam et Papiam

Sive generalis curator, sive dotis dandae causa constitutus sit, et amplius doti promissum est, quam facultates mulieris valent, ipso iure promissio non valet: quia lege rata non habetur auctoritas dolo malo facta. quaerendum tamen est, utrum tota obligatio, an quod amplius promissum est, quam promitti oportuit, infirmetur? et utilius est dicere id quod superfluum est tantummodo infirmare.

1. Iste autem curator res dotis nomine tradere debet: non etiam ut vendat cuilibet, et pretium eius in dotem det. dubitari autem potest, an hoc verum sit: quid enim si aliter honeste nubere non possit, quam ut pecuniam in dotem det, idque ei magis expediat? atquin possunt res in dotem datae plerumque alienari et pecunia in dotem converti. sed ut expediatur quaestio, si quidem res in dotem maritus accipere maluerit, nihil amplius quaerendum est: sin autem non aliter contrahere matrimonium vir patitur, nisi pecuniis in dotem datis, tunc officium est curatoris apud eundem intrare iudicem qui eum constituit, ut iterum ei causa cognita etiam viro absente permittat rerum venditione celebrata dotem constituere.

62. MODESTINUS libro quinto responsorum

Titia cum esset minor vigintiquinque annis, quartam hereditatis matris suae communem sibi cum fratribus mutavit, et accepit pro ea parte fundum, quasi emptione inter se facta. Hunc fundum cum allis rebus doti dedit. quaero, si in integrum restituatur, et partem suam accipiat quartam, et reddat fundum, quid debeat maritus facere, an contentus esse debeat aliis rebus in dotem datis? item quaero, si haec decesserit et heredes eius in integrum restitutionem ex persona eius petierint et ipsi petant quartam partem, et illi fundum: an maritus cogatur restituere fundum contentus in retentione lucri dotis

caeteris rebus? Modestinus respondit, nihil proponi, cur marito dos auferenda sit: sed in meram aestimationem praedii mulier, vel eius heredes condemnandi sunt, in hoc tempus referendam, quo in dotem datus est.

63. IDEM libro singulari de heurematicis

Stipulatio de dote reddenda ab extraneo interposita facto divertio statim committitur nec redintegrato matrimonio actio stipulatori quaesita intercidit: denuo igitur consentiente stipulatore dos constituenda est, ne soquenti matrimonio mulier indotata sit: si modo ea dos, non ab ipsa profecta sit, quam alius permissu eius stipulatus est, tunc enim consensus eius non est necessarius.

64. LAVOLENUS libro quarto ex Cassio

Post divortium mulier si do dote maritus nihil cavit et, cum alii nupsisset, postea ad priorem virum redit, tacite dos ei redintegratur.

65. POMPONIUS libro quinto ad Quintum Mucium

Si legato aut hereditate aliquid servo dotali obvenit, quod testator noluit ad maritum pertinere, id soluto matrimonio reddendum est mulieri.

66. IDEM libro octavo ad Quintum Mucium

Si usus fructus fundi, cuius proprietatem mulier non habebat, dotis nomine mihi a domino proprietatis detur, difficultas erit post divortium circa reddendum ius mulieri, quoniam diximus usum fructum a fructuario cedi non posse nisi domino proprietatis et, si extraneo cedatur. id est ei qui proprietatem non habeat, nihil ad eum transire, sed ad dominum proprietatis reversurum usum fructum quidam ergo remedii loco recte putaverunt introducendum, ut vel locet hunc usum fructum mulieri maritus vel vendat nommo uno, ut ipsum quidem ius remaneat penes maritum, perceptio vero fructuum ad mulierem pertineat.

67. PROCULUS libro septimo epistularum

Proculus nepoti suo salutem. Antilla quae nupsit dotisque nomine pecuniam viro tradidit, sive sciat se ancillam esse sive ignoret, non poterit

eam pecuniam viri facere eaque nihilo minus mansit eius cuius fuerat antequam eo nomine viro traderetur, nisi forte usucapta est. net postea quam apud eundem virum libera facta est, eius pecuniae causam mutare potuit. itaque nec facto quidem divortio aut dotis iure aut per conditionem repetere recte potest, sed is cuius pecunia est recte vindicat eam. quod si vir eam pecuniam pro suo possidendo usutepit, scilicet quia existimavit mulierem liberam esse, propius est, at existimem eum lucrifecisse, utique si, antequam matrimonium esse inciperet, usucepit. et in eadem opinione sum, si quid ex ea pecunia paravit, antequam ea dos fieret ita ut nec possident eam nec dolo fecerit, quo minus eam possideret.

68. POMPONIUS libro decimo quaestionum

Dotis promissio non ideo minus valebit, quod ignoranto initio patre nuptiae non fuerint, si postea consenserit, cum omnis dotis promissio futuri matrimonii tacitam condicionem accipiat, nam et si minor annis duodetum ut maior deducta sit, tunc primum petetur. cum maior annis apud eundem esse coeperit: quod enim vulgatum est dotis promissionem in primis dumtaxat nuptiis destinare neque durare obligationem, si post alterius matrimonium ei nubat cui dotem promiserat. tunc locum habet, cum intercesserunt aliae nuptiae.

69. IDEM libro quarto responsorum

Gum post divortium viro sciente mulier in possessionem praediorum quae in dotem promisit longo tempore fuerit, convenisse tacite videtur, ne dos quae promissa fuerat petatur et, si petere coeperit pacti exceptione a muliere repellitur.

1. Mulier pecuniam sibi debitam a Seio cum usuris futuri temporis in dote promittenda demonstravit: eas quoque dotis portionem esse, quarum dies post nuptias cessit, rationis est.

2. Usuras dotis in stipulatum cum dote post divortium deductas ex die secundi matrimonii non esse praestandas placuit, quia nec sortis exactio locum habere coepit: medii autem temporis debebuntur.

3. In domum absentia uxore deducta, nullis in eam interea ex bonis viri sumptibus factis ad exhibitionem uxoris promissas usuras

reversus vir improbe petit.

4. Gener a socero dotem arbitrato soceri certo die dari non demonstrata re vel quantitate stipulatus fuerat: arbitrio quoque defracto stipulationem valere placuit. nec videri simile, quod fundo non demonstrato, nullum esse legatum vel stipulationem fundi constaret, cum inter modum constituendae dotis et corpus ignotum differentia magna sit: dotis etenim quantitas pro modo facultatum patris et dignitate mariti constitui potest.

5. Nuptiis ex voluntate patris puellae cum filio tutoris iure contractae dos pro modo facultatum et dignitate natalium recte per tutorem constitui potest.

6. Patrona dotem pro liberta iure promissam, quod extiterit ingrata, non retinebit.

7. Cum res in dotem aestimatas soluto matrimonio reddi placuit summa declaratur, non venditio contrahitur: ideoque rebus evictis, si mulier bona fide eas dederit, nulla est actio viro: alioquin de dolo tenetur.

8. In dotem rebus aestimatis et traditis, quamvis eas mulier in usu habeat, viri dominium factum videretur.

9. Partum dotalium ancillarum dotis esse portionem convenit, ideoque frustra pacisci virum, ut inter uxorem et se partus communis sit.

70. PAULUS libro sexto quaestionum

In ambiguis pro dotibus respondere melius est.

71. IDEM libro tertio decimo quaestionum

Cum dotem mulieris nomine extraneus promisit, mulieris periculum est: sed si maritus nomen secutus usuras exegerit periculum eius futurum respondetur.

72. IDEM libro octavo responsorum

Mulier bona sua omnia in dotem dedit: quaero an maritus quasi heres oneribus respondere cogatur. Paulus respondit eum quidem, qui tota ex repromissione dotis bona mulieris retenuit, a creditoribus

conveniri eius non posse, sed non plus esse in promissione bonorum, quam quod superest deducto aere aliene.

1. Paulus respondit in rebus dotalibus etiam patrem mariti dolum et culpam praestare debere.

2. Paulus respondit, si mulier de suo dotem dedit et adhibuit matrem quae stipularetur, potuisse eam postea instrumentum dotale mutare.

73. IDEM libro secundo sententiarum

Mutus surdus caecus dotis nomine obligantur, quia et nuptias contrahere possunt.

1. Manente matrimonio non perditurae uxori ob has causas dos reddi potest: ut sese suosque alat. ut fundum idoneum emat, ut in exiliu vel in insulam relegato parenti praestet alimonia, aut ut egentem virum fratrem sororemve sustineat.

74. HERMOGENIANUS libro quinto epitomarum

Si sponsa dotem dederit nec nupserit vel minor duodecim annis, ut uxor habeatur, exemplo dotis conditioni, favoris ratione, privilegium, quod inter personales actiones vertitur, tribui placuit.

75. TRIPHONINUS libro sexto disputationum

Quamvis in bonis mariti dos sit, mulieris tamen est, et merito placuit, ut, si in dotem fundum inae stimatum dedit, cuius nomine duplae stipulatione cautum habuit, isque marito evictus sit, statim eam ex stipulatione agere posse. Porro cuius interest non esse evictum quod in dote fuit, quodque ipsa evictionem pati creditur ob id quo eum in dotem habere desiit huius etiam constante matrimonio, quamvis apud maritum dominium sit, emolumenti potestatem esse creditur, cuius etiam matrimonii onera maritus sustinet.

76. IDEM libro nono disputationum

Si pater mulieri mortis suae causa dotem promiserit, valet promissio: nam et si in tempus, quo ipse moreretur promisisset, obligaretur. sed si convaluerit, cur ei non remittatur obligatio per conditionem, atque si

stipulanti quivis alius promississet aut dotem alicuius nomine? nam ut corporis vel pecuniae translatae, ita obligationis constitutae mortis causa condictio est. non idem dicendum est in persona mulieris si mulier mortis suae causa dotem promiserit, quia, nisi matrimonii oneribus serviat, dos nulla est.

77. IDEM libro decimo disputationum

Si mulier debitori suo, qui sub usuris debebat, nuptura dotem promississet quod is sibi deberet, post contractas nuptias secuti temporis usuras non esse dotales: quia illa obligatio tota tolleretur, perinde ac si solutum debitum mulieri in dotem ab ea datum esset.

78. IDIM libro undecimo disputationum

Cum in fundo mariti hahens mulier usum fructum dotis causa eum marito dedit, quamvis ab ea usus fructus decesserit, maritus tamen non usum fructum habet, sed suo fundo quasi dominus utitur, consecutus per dotem plenam fundi proprietatem, non separatam ab usufructu, nec est, quad non utendo maritus amittat. divortio autem facto constiuet in eodem fundo usum fructum mulieri. quod si in matrimonio decesserit uxor, nihil emolumenti ob dotem habere videtur maritus quia et si uxorem eam non duxisset, fructuariae morte finitus usus fructus ad proprietatem rediret. ideoque nec in funus confert mulieris.

1. Plane si pater filiae nomine, qui in fundo generi usum fructum habebat, dotis constituendae gratia eum dederit, et in matrimonio ea mortua fuerit, habebit ex sua persona usus fructus petitionem.

2. Quod si mulier in fundo suo marito usum fructum dotis causa constituerit, tunc ex mariti persona erit usus fructus proprie: qui et non utendo ipsi pereat: quod si acciderit, videamus an etiam nunc dotata sit mulier. et si quidem dominium apud mulierem est fundi, ad quem reversus est usus fructus, nihil iam in dote habet, quad actione dotis consequatur ab eo cui quod non utendo amisit usum fructum imputari non potest, ex quo ipsa lucrum habet: ideoque indotata erit. quod si alienaverit uxor proprietatem quae sine ullo mulieris emolumento plenior facta est: adhuc dotata est, quia dotis actione teneri debet maritus,

qui quando licuit usu fractu uti, amisit eum non utendo. nam si habere perseverasset usum fructum ad divortium, commodo mulieris cederet eius restituito. quia etsi non protinus ad ipsam transiret tamen vel si pretio vel beneficio sine incommodo mulieris ad proprietatem revertetur. si autem usum fructum maritus non amiserit, morte mulieris non finitur usus fructus apud maritum. divortio autem facto primo videamus et in hac et in superiore specie an pro rata temporis eius anni dividantur fructus quod probandum est. ipsius autem restituito ita fiet habenti mulieri fundum usus fructus cedatur et ita cum proprietate consolidetur. sed et si non si fundi domina, nihilo minus competit dotis actio. ut dimittat a se maritus usum fructum: nam vel ex empto actione acthuc, ut usum fructum praestet mulier tenetur, aut pretium eius consequi sperat aut cuius magis gratiam praestare quam relinquere apud inimicum ius ad se translatum licere ei civile est.

3. Uxor viro usus fructum dotis nomine dedit manente matrimonio eidem fundum vendidit: quaesitum est divortio facto quid dotis iudicio recuperare debeat? dixi referre, quanti fundus venisset: nam si nuda proprietatis aestimatio facta fuisset, mulier dotis iudicio pretium usus fructus recuperare debet quid ergo est si vir ante litem contestatam mortuus fuisset? heredes eius nihil praestituros: nam etsi quilibet alius emptor proprietatis exsistisset, heres viri nihil mulieri praestaret scilicet usu fructu reverso ad proprietatem. caeterum si fundus totus venisset quanti venire non detracto usu fructu, intellegi mulierem dotem manente matrimonio recepisse.

4. Si fundus communis in dotem datus erit et socius egerit cum marito communi dividundo adiudicatusque fundus socio huerit. in dote erit quantitas, qua socius marito damnatus fuerit aut, si omissa licitatione extraneo addictus si fundus fuerit, pretii portio, quae distracta est, sed ita ut non vice corporis haheatur nec divortio secuto praesenti die quod in numero est restituatur, sed "statuto tempore" solvi debeat. quod si marito fundus fuerit adiudicatus, pars utique data in dotem dotalis manebit: divortio autem facto sepervenit etiam altera portio, scilicet ut recipiat tantum pretii nomine a muliere, quantum dedit ex condemnatione socio nec audiri debet alterulter ea aequitatem recusans aut mulier in suscipienda parte altera

quoque aut vir in restituenda. sed an constante matrimonio non sola pars dotalis sit, quae data fuit in dotem, sed etiam altera portio videamus. Iulianus de parte tantum dotali loquitur, et ego dixi in auditorio, illam solam dotalem esse.

5. Si marito dotis nomines stipulanti promisit per errorem is qui exceptione tutus erat, ne solvat, cogetur ei solvere: et habebit conditionem adversus mulierem, aut patrem, uter eorum delegavit, ob id quod indebitum marito promisit aut solvit.

79. LABEO libro sexto posteriorum a Iavoleno epitomatorum

Avus neptis nomine filio natae genero dotem dedit, et moritur. Negat Servius dotem ad patrem reverti: et ego cum Servio sentio, quia non potest videri ab ea profecta, quia nihil ex his sui habuisset.

1. Pater filiae nomine centum doti ita promisit, "cum commodissimum" esset. Ateius scripsit Servium respondisse, cum primum sine turpitudine et in familia dari possit, deberi.

80. IAVOLENUS libro sexto ex posterioribus Labeonis

Si debitor mulieris dotem sponso promiserit, posse mulierem ante nuptias a debitore eam pecuniam petere: neque eo nomine postea debitorem viro obligatum futurum, ait Labeo. falsum est: quia ea promissio in pendenti esset, donec obligatio in ea causa est.

81. PAPINIANUS libro octavo quaestionum

Pater filie nomine nummos alienos, quos mutuos acceperat, aut in causam crediti receperat, in dotem dedit. Consumptis his, dos profectitia efficitur.

82. PROCULUS libro quinto epistularum

Cum uxor virum suum, quam pecuniam sibi deberet, in dotem filie communis dare iusserit, et id fecisse dicatur, puto animadvertendum esse, utrum eam dotem suo an uxoris nomine dedit. si suo nihilo minus uxori eum debere pecuniam; si uxoris nomine dederit, ipsum ab uxore liberatum esse.

83. IAVILENUS libro sexto posteriorum Labeonis.

Si debitor mulieris dotem sponso promiserit, non posse mulierem ante nuptias a debitore eam pecuniam petere: quia ea promissio in pendentem esset, donec obligatio in ea causa est.

84. LABEO libro sexto pithanon a Paulo epitomatorum

Si de dote promissa agitur non oportet in quantum facere potest, condemnari eum qui promisit. Paulus: immo quod ad extraneum attinet, semper hoc verum est. ceterum si manente adfinitate dotem promissam gener a socero petit, utique in quantum facere potest, socer condemnabitur. si dirempto matrimonio petitur, ex causa et persona id tribuendum puto. quid enim, si socer specie futurae dotis induxerit generum, et cum sciret se praestare dotem non posse, id egerit, ut genero insidiaretur?

85. Scaevola libro octavo digestorum

fundum filiae nomine pater in dotem dederat: huius heredis filiae ex asse creditoribus patris urgentibus, patris utilius videtur potius fundum qui dotatis est distrahere, quod minus fructuosus sit, et alios hereditarios uberiore reditu retinere: maritus consentit, si nullum in ea re captio sit futura, quaero, an ea pars dotis, quae in hoc fundo est, mulieri manente matrimonio recte solvatur, respondit, si pretium creditori solvatur, recte solutum.

TITULUS IV DE PACTIS DOTALIBUS

1. IAVOLENUS libro quarto ex Cassio

Pacisci post nuptias, etiamsi nihil ante convenerit, licet.

1. Pacta quae reddenda dote fiunt, inter omnes fieri oportet, qui repetere dotem et a quibus repeti potest ne ei, qui non interfuit, apud arbitrum cognoscentem pactum non prosit.

2. ULPIANUS libro nono decimo ad Sabinum

Si convenerit, ut, quoquo modo dissolutum sit matrimonio,

liberis intervenientibus dos apud virum remaneret, Papinianus Iuliano praetori respondit, morte mariti finito matrimonio, neque convenisse videri dotem remanere, et, si convenisset, non esse servandum pectum contra dotem, cum mariti mortalitas intervenit.

3. PAULUS libro tertio ad Sabinum

Pacta conventa quae in divortii tempus collata sunt, non facto divortio locum non habent.

4. ULPIANUS libro trigesimo primo ad Sabinum

Si convenerit ut fructus in dotem converteretur an valeat conventio? et Marcellus ait libro octavo digestorum conventionem non valere: prope enim indodatum mulierem hoc pacto fieri. sed ita distinguit, ut si quidem fundum in dotem dederit mulier ita, ut maritus fructus redderet, non esse ratum pactum: idemque esse, et si usum fructum in dotem hoc pacto dedit, quod si convenisset de fructibus reddendis, hoc est, ut in dote essent fructus quosquos percepisset, et fundus vel usus fructus in hoc traditus est, non ut fondus vel fructus fieret dotalis, sed ut fructus perciperet dotis futuros, cogendum de dote actione fructus reddere. erunt igitur in dote fructus, et fruatur iste usuris, quae ex fructibus collectis et in sortem redactis percipi possunt. ego utrobique arbitror interesse, qua contemplatione dos sit data, ut si ob hoc ei maiorem dotem mulier dedit, quia fructus volebat esse dotis, contento marito ea pecunia qua ex usuris redituum colligitur, posse dici conventionem valere: nec enim videtur sterilis esse dos finge quadragera annua esse reditus apud eum, qui non acciperet in dotem, nisi hoc convenisset, plus trecentum: uti boni consuleret tam uberem dotem consecutus. et quid dicimus, si pactum tale intervenit, ut maritus fructus in dotem converteret et mulier se suosque aleret tuereturve et universa onera sua axpediret? quare non dicas conventionem valere?

5. PAULUS libro septimo ad Sabinum

Illud convenire non potest, "ne de moribus agatur vel plus vel minus exigatur", ne publica coercitia privata pactione tollatur.

1. Ac nec illa quidem pacta servanda sunt, "ne ob res donatas

vel amotas ageretur", quia altero pacto ad furandum mulieres invitantur, altero ius civile impugnatur.

2. Et si convenerit, ne ob impensas necessarias ageretur, pactum non est servandum: quia tales impensae dotem ipso iure minuunt.

6. ULPIANUS libro quarto ad edictum

Pomponius ait maritum non posse pacisci, ut dolum solummodo in dotem praestet, videlicet propter utilitatem nubentium: quamvis pacisci possit, ne sit periculo eius nomen debitoris qui ei dotem promisit: nam et ut si dos periculo mulieris, pacisci eum posse probat, et per contrarium, ut ea dos quae periculo mulieris est, sit periculo mariti.

7. POMPONIUS libro quinto decimo ad Sabinum

Cum dos filiae nomine datur, optimum est pactum conventum cum utroque generum facere, quanquam initio dotis dandae legem quam velit, etiam citra personam mulieris is qui dat, dicere possit. si vero post datam pacisci velit, utriusque persona in paciscendo necessaria est, quoniam iam acquisita mulieri dos tum esset. quo casu solus pater pactus esset sine filia, sive solus agat, sive adiuncta filiae persona, ei soli nocebit, et proderit pactum conventum nec, si sola filia aget, nequae proderit neque nocebit ei si vero filia sola pacta fuerit, quo pacto melior condicio patris fiet, proderit et patri, quoniam per filiam patri adiri potest, per patrem filiae non patet. si vero sic pacta sit filia, ut noceat, ipsi quandoque filiae agenti nocebit pactum, patri vero nullo modo nocebit, nisi adiecta quoque filiae persona experiatur. dicendum est paciscendo filiam patris condicionem deteriore facere non posse eo casu, quo mortua ea in matrimonio dos ad patrem reversura est.

8. PAULUS libro septimo ad Sabinum

Quotiens patre furente vel ab hostibus capto filius familias ducit uxorem filiaque familias nubit, necessario etiam pactio cum ipsis dumtaxat dotis nomine fieri poterit.

9. POMPONIUS libro sexto decimo ad Sabinum

Si ita conveniat, ut, si vivo socero mortua sit filia, ipsi cocero, ei mortuo, filio eius, si filio quoque defuncto totum suo heredi reddatur,

benigna interpretatione potest defendi utilem stipulationem esse.

10. IDEM libro vicesimo sexto ad Sabinum

Avus pactus est, cum dotem pro nepote suscepisset, ne a se neve a filio dos peteretur, ab alio vero quam filio herede ut dos peteretur exceptione conventionis filius tuendus erit, quippe heredi nostro cavere concessum est, nec quicquam obstat. quominus certae personae, si heres erit sibi, caveri possit, quod non idem et in ceteris heredibus cavetur: et ita Celsus scribit.

11. ULPIANUS libro tresagesimo quaerto ad edictum

Cum pater dotem pollicitus fuerit et paciscatur, ne se vivo petatur neve constante matrimonio dos petatur, ita pactum interpretandum divus Severus constituit, quasi adiectum esse se vivo: hoc enim ita accipiendum esse contempacionem paternae pietatis et contrahentium voluntatis, ut posterior quoque pars conventionis ad vitam patris relata videatur: ne diversa sententia fructum dotis ab oneribus matrimonii separet: quoque indignissimum est, inducat ut non habuisse dotem existimetur quo rescripto hoc effectum est, ut, si quidem vivo patre decesserit filia aut sine culpa eius divorterit, omnimodo dos peti non possit, constatante autem matrimonio mortuo patre peti possit.

12. PAULUS libro tresagesimo quinto ad edictum

Si pater dotem dederit et pactus sit, ut mortua in matromonio filia dos apud virum remaneret, pulo pactum servandum, etiamsi liberi non interveniant.

1. Ex pactis conventis, quae ante nuptias vel post nuptias interponi solent, silia ad voluntatem pertinet, ut mulier dote promissa se alat et donec nupta sit dos ab ea non petatur, aut certam summam viro praestet et ab eo alatur, et his similia: alia ad ius pertinent, veluti quando dos petatur, quemadmodum reddatur, in quibus non semper voluntas contrahentium servatur. ceterum si convenerit, ne omnino dos petatur, indotata erit mulier.

2. Si mulier pacta sit, ne amplius quam pars dimidia dotis a se petatur et poenam stipulata sit, Mela ait alterutro eam contentam

esse oportere: vel exceptione pacti et acceptam facere poenae obligatianem, vel si exstipulatu agat, denegandam ei exceptionem.

3. Si fundo aestimato in dotem dato pacta sit mulier, ut, quanto pluris venierit, id an dote sit, Mela ait id servandum, et cum ex contrario convenire possit, ut, si minoris venierit, ipsa debeat.

4. Si pacta sit mulier, ut, sive pluris sive minoris fundus aestimatus venierit, pretium quanto res venierit in dote sit, stari eo pacto oportet: sed si culpa mariti minoris venierit et id ipsum mulierem consequi.

13. IULIANUS libro septimo decimo digestorum

Item si non venierit aestimatio praestari debet.

14. PAULUS libro trigesimo quinto ad edictum

De die reddendae dotis hoc iuris est, ut liceat pacisci quo die reddatur, dum ne mulieris deterior condicio fiat.

15. GAIUS libro undecimo ad edictum provinciale

Id est ut citeriore die reddatur.

16. PAULUS libro trigesimo quinto ad edictum

Ut autem longiore die solvatur dos, convenire non potest, non magis quam omnino reddatur.

17. PROCULUS libro undecimo epistularum

Atilicinus Proculo suo salutem: cum inter virum et uxorem pactum conventum ante nuptias factum sit, ut quibus diebus dos data esset, iisdem, divortio facto, redderetur. post quinquennium quam nuptiae factae sunt uxor viro dotem dedit: divortio facto quaero, utrum quinquennii die vir uxori dotem redderet an statuto legibus tempore? Proculus respondit: quod ad diem reddendae dotis addinet pacto existimo meliorem condicionem mulieris fieri posse, deteriorem non posse. itaque si cautum est, ut propiore tempore, "quam legibus constitutum est", reddatur, stari eo debere: si ut longiore, nec valere id pactum conventum. cuius sententiae conveniens est dicere, si pacto convento cautum est, ut quanto serius quaeque et post nuptias data fuerit, tanto post divortiom reddatur, si propiore, quam in reddenda dote constitutum est, data sit, valere pactum conventum, si longiore, non valere.

18. IULIANUS libro octavo decimo digestorum

Licet manente matrimonio non possit inter virum et uxorem convenire, ut, longiore die dos reddatur, post divortium tamen si iusta causa conventionis fuerit, custodiri id pactum debet.

19. ALFENUS libro tertio digestorum a Paulo epitomatorum

Aliud est, si pater pro filia dotem promisit, ut annua bima trima quadrima quinto anno dos a se redderetur, et convenit, ut isdem diebus dos soluto matrimonio redderetur: hoc enim pactum ita velet si patri filia heres exstisset et interveniente ea pactum conventum fuerit.

20. PAULUS libro trigesimo quinto ad edictum

Ob res quoque donatas vel amotas vel impensas factas, tunc facta pactio valebit, id est, post divortium.

1. Si extraneus de suo daturus sit dotem, quidquid vult, pacisci et ignorante muliere, si cut et stipulari potest: legem enim suae rei dicit: postquam vero dederit, pacisci consentiente muliere debet.

2. Si convenerit, ne a muliere neve a patre dos petatur, heres non habebit exceptionem. sed si convenerit, ne manente matrimonio vivo patre petatur, mortuo patre statim exigitur, et, si non petierit maritus, tenebitur huius culpa nomine, si dos exigi potuerit: nisi forte ante diremptum sit matrimonium, quam facultatem petendi haberet.

21. IULIANUS libro septimo decimo digestorum

Si mulier dotis causa promiserit certam summam, et pro ea mancipia in dotem dederit ea condicione, ut periculo eius essent, et si quid ex his natum esset, ad eam pertineret, stari pacto convento oportebit. nam constat posse inter uxorem et virum conveniri ut dos, quae in pecunia numerata esset, permutaretur, et transferetur in corpora, cum mulieri prodest.

22. IDEM libro secundo ad Urseium Ferozem

Quidam fundum dotis causa ab uxore sua acceperat, interque eos convenerat, ut mercedes eius fundi vir uxori, annui nomine daret: deinde eum fundum vir matri mulieris certa pensione cilendum locaverat: eaque, cum mercedes eius fundi deberet, decesserat et

filiam suam solam heredem reliquerat, et divortium factum erat: vir deinde petebat a muliere mercedes quas mater debuerat. placuit exceptionem mulieri dari non debere: ac si inter se et virum non convenisse ut haec mercedes sibi alimentorum nomine darentur: cum futurum sit, ut quodammodo donationes inter virum et uxorem confirmentur: nam quod annui nomine datur, specias est donationis.

23. AFRICANUS libro septimo quaestionum

Pater cum filiae suae nomine dotem daret, pactus est, ut mortua filia uno pluribusve liberis superstitibus, deducta parte tertia reliqua dos sibi aut post mortem, suam illi aut illis filiis quos in potestate habebat, reddatur: deinde haec ita fieri stipulatus est: post mortem eius mulier in matrimonio decesserat relictis filiis: quaesitum est, an ex stipulatione duas partes illi, petere possint? respondi posse: etenim vim eius stipulationis hanc esse, ut si in matrimonio mortua esset, dos patri redderetur: et perinde habendum, ac si talis stipulatio interposita fuisset, si navis ex Asia venerit, mihi aut post mortem meam Lucio Titio daris spondes? nam et si post mortem stipulatoris navis venisset, heredi deberi.

24. FLORENTINUS libro tertio institutionum

Si inter virum et uxorem pactum est, ut certa pars datis, vel tota ob unum, vel plures liberos intervenientes retineatur: etiam eorum liberorum nomine, qui ante nati sunt, quam dos daretur aut ampliatur, conventio rata est: nam sufficit eos ex eo matrimonio nasci, in quo dos data est.

25. ULPIANUS libro primo responsorum

Quod de reddenda dote, si data fuisset, mortua in matrimonio filia convenit, idem de non petenda quoque videri convenisse: ac patrem pacti conventi exceptionem nactum ad heredem suum transmisisse.

26. PAPINIANUS libro quarto responsorum

Inter socerum et generum convenit, ut, si filia mortua a superstitem anniculum filium habuisset, dos ad virum pertineret: quod si vivente matre filius obisset, vir dotis portionem, uxore in

matrimonio defuncta retineret. mulier naufragio cum anniculo filio perit. quia verisimile videbatur, ante matrem infantem periisse, virum partem dotis retinere placuit.

1. Vir dotem quam ex pacto filiae nomine retinere potuit si lapsus errore non retinuit, filiam, quae patri sola, matri pro parte heres exstiterit, apud arbitrum a divisionis non improbe dotis perperam a patre solutae praeceptionem desiderare constitit.

2. Cum inter patrem et generum convenit, ut in matrimonio sine liberis defuncta filia, dos patri restituatur, id actum inter contrahentes intellegi debet, ut liberis superstitionibus filia defuncta dos retineatur: nec separabitur portio dotis, additamenti causa data, si postea nihil illud conveniat.

3. Convenit, ut mulier viri sumptibus, quoquo iret, veheretur, atque ideo mulier pactum ad litteras viri secuta, provintiam, in qua centurio merebat, petit. non servata fide conventionis licet directa actio nulla competit, utilis tamen in factum danda est.

4. Filia cum pro se dotem promitteret, pepigit, ut si in matrimonio sine liberis decessisset, matri sua dos solvatur. pacto filiae nulla matri quaeritur actio: si tamen heres puellae matri pecuniam dotis solverit, viro contra placita petenti dotem, obstat exceptio.

5. Pater, si filia nupta mortem obisset, dotem dari stipulatus est: constante matrimonio capitali crimine damnatus est. divortio secuto vel morte viri soluto matrimonio stipulationis condicio deficit: quod si mulier in matrimonio decesserit, ex stipulatu fisco dotis actio quaereretur: post verum autem divorcium renovatis nuptiis non committitur fisco stipulatio, licet defuncta sit in matrimonio filia, quoniam ad primas nuptias pertinet.

27. IDEM libro primo definitionum

Si liberis sublatis reversa post iurgium per dissimulationem mulier veluti venali concordia, ne dotata sit, conveniat, conventio ne dotata sit conveniat, conventio secundum ordinem rei gestae moribus improbanda est.

28. PAULUS libro quinto quaestionum

Quaeris, si pacta sit mulier, vel ante nuptias vel post nuptias, ut ex fundi fructibus quem dedit in dotem, creditor mulieris dimittatur, an valeat pactum? dico, si ante nuptias id convenerit, valere pactum, eoque modo minore dotem constitutam: post nuptias vero, cum onera matrimonii fructus relevaturi sunt, iam de suo maritus paciscitur, ut dimittat creditorem, et erit mera donatio.

29. SCAEVOLA libro secundo responsorum

Cum maritus qui aestimata praedia in dotem acceperat, manente matrimonio pactus est circumscribendae mulieris gratia, ut praedia inaestimata essent, ut sine periculo suo ea deteriora faceret, quaesitum est, an secundum priores dotales tabulas praedia aestimata remanerent et periculum eorum ad maritum pertineret? respondi, non idcirco id pactum, de quo quareretur, impediri, quod in matrimonio factum esset, si deteriore loco dos non esset, nihilo minus eo pacto admissa, si deteriora praedia faceret, eo etiam nomine dotis eorum actione teneri.

1. Titius mulieris nomine dotem dedit, et stipulatus est in casum mortis et divortii: divortio secuto, non repetita dote, Titius decessit: mulier ex voluntate heredis eius redintegavit matrimonium: quaesitum est an ex stipulatu dotem petere possit? respondi heredem Titii, si consensisset, ut ea quantitas, quam ex stipulatu consequi potuerat, reconciliato matrimonio dotis fieret, posse pacti exceptione summoverti.

2. Mulier dote quam dedit pacta est, ut, si in matrimonio decessisset, fratri eius redderetur: isque in eum casum stipulatus est: mulier decedens quasdam res dotales marito legavit et aliis, quosdam ex, servis dotalibus manumisit, quaesitum est an maritus earum rerum nomine, quas legavit mulier, et servorum, quos manumisit, fratri tenetur? respondi nihil proponi, cur non teneretur, cum etiam heredes defunctae tam legatariis, quam libertatibus obnoxii sint.

30. TRYPHONIANUS libro decimo disputationum

Baebius Marcellus Baebio Marullo dotis filiae suae nomine contena promiserat et centera inter eos, ne ea dos constante matri-

monio peteretur, vel si post mortem patris in matrimonio sine liberis filia decessisset, ut dimidia dos apud Marullum remaneret, dimidia fratri mulieris restitueretur: eaque etiam in stipulationem deducta erant mortuo Marcello, filio et filia superstitibus, dote universa filiae praelegata Marullus nata filia diverterat et mulier decesserat fratre suo et filia ex partibus aequis heredibus relictis. apud Petronium Magnum praetorem Marullus ab herede filio Marcelli ex dotis promissione universam dotem petebat illa coniectura, quasi inter duos placuisset nullo filiorum exstante mortua muliere partem dotis remanere apud maritum, magis convenisset utiquae totam eius esse dotem, si filium filiamve habuisset: ex diverso respondebatur pacti quidem vulgaris exceptionem etiam heredi proficere: sed in specie quae proponitur, non quasi heres mulieris ex persona defunctae se exceptione pacti tuebitur, sed ipse erat ille, qui etiam viva muliere, si ab eo dos peteretur, potuisset ex exceptione Marullum, quia divortium factum erat, summovere, eandemque defensionem etiam post mortem sororis suae retinebat, itaque placuit eum ab ea petitione absolvi nulla ex hac sententia facta derogatione fideicommissi petitioni, quam iure hereditario per filiam heres uxoris Marullus in parte dimidia habebat.

31. SCAEVOLA libro tertio quaestionum

Si inter virum et uxorem convenit, ut extremi anni matrimonii fructus nondum percepti mulieris lucro fiant, fuismodi pactum valet.

32. IAVOLENUS libro sexto ex posterioribus Labeonis

Uxor viro fundum aestimatum centum in dotem dederat, deinde cum viro pactum conventum fecerat, ut divortio facto eodem pretio uxori vir fundum restitueret: postea volente uxore vir eum fundum ducentorum vendiderat, et divortium erat factum, Labeo putat viro potestatem fieri debere, utrum velit ducenta vel fundum reddere, neque ei pactum conventum remitti oportere idcirco puto hoc Labeonem respondisse, quoniam voluntate mulieris fundus veniit: alioquin omnimodo fundus erat restituendus.

1. Si pater filiae nomine certam pecuniam in dotem promiserat et pactus est, ne invitus eam solveret: nihil ab eo exigendum puto,

quia id, quod pacto convento ne invitus exigeretur convenerit, in dotis causam esse non videretur.

TITULUS V DE FUNDO DOTALI

1. PAULUS libro trigesimo sexto ad edictum

Interdum lex Iulia de fundo dotali cessat, si ob id quod maritus damni infecti non cavebat, missus sit vicinus in possessionem dotalis praedii, deinde iussus sit possidere: hic enim dominus vicinus fit, quia haec alienatio non est voluntaria.

1. Sed et per universitatem transit praedium, secundum quod possibile est, ad alterum, veluti ad heredem mariti, cum suo tamen iure, ut alienari non possit.

2. ULPIANUS libro quinto de adulteriis

Si maritus fuerit in servitatem redactus, an dominus alienare hunc fundum non possit? quod puto esse verius quare et si ad fiscum pervenerit, nihilo minus venditio fundi impeditur, quamvis fiscus semper idoneus successor sit et solvendo.

3. PAULUS libro trigesimo sexto ad edictum

fundus dotali servo legatus ad legem Iuliam pertinet quasi dotalis.

1. Totiens autem non potest alienari fundus, quotiens mulieri actio de dote competit aut omnimodo competitura est.

4. GAIUS libro undecimo ad edictum provinciale

Lex Iulia, quae de dotali praedio prospexit, ne id marito liceat obligare aut alienare, plenius interpretanda est, ut etiam de sponso idem iuris sit quod de marito.

5. ULPIANUS libro secundo de omnibus tribunalibus

Iulianus libro sexto decimo digestorum scripsit neque servitutes fundo debitas posse maritum amittere, neque ei alias imponere.

6. IDEM libro quinto de adulteriis

Sed nec libertas servitutis urbano praedio dotali debitae competit, ne per hoc deterior condicio praedii fiat.

7. IULIANUS libro sexto decimo digestorum

Si maritus fundum Titii servientem dotali praedio adquisierit, servitus confunditur et hoc casu maritus litis aestimationem praestabit: quod si maritus solvendo non verit, utiles actiones adversus Titium mulieri ad restaurandam servitutem dantur.

1. Sed cum uxor fundum cui praedia viri servitutem debebant in dotem dat, fundus ad maritum pervenit amissa servitute et ideo non potest videri per maritum, ius fundi deterius factum, quid ergo est? officio de dote iudicantis continebitur, ut redintegrata servitute iubeat fundum mulieri vel heredi eius reddi.

8. ALFENUS libro tertio digestorum a Paolo epitomatorum

Vir in fundo datali uxoris rogatu olivetum succiderat, ad hoc, ut novelum reponeret: postea vir mortuus erat et uxari dotem relegaverat, lingua quae ex oliveto excisa essent, oportere mulieri reddi respondit.

9. AFRICANUS libro octavo quaestionum

Si marito debitori fundi id quod debet doti mulier promiserit dotalem fundum effici.

1. Quod si ei promittat, qui fundum aut decem debuit, in arbitrio esse mariti, quid in dote sit.

2. Quod si Stichum aut fundum debuit maritus et quod debet, doti ei promissum sit, Sticho mortuo fundum in dotem esse.

3. His consequens esse ait, ut, si Cornelianum aut Sempronianum fundum debenti, id quod debet, doti promissum sit, utrum eorum dotalem esse malit, plane utrum velit alienaturum: alterum alienari non posse. si tamen alienum rursus redimat, adhuc in eius potestate est, an eum quam retinisset, alienari velit.

10. PAULUS libro quinto quaestionum

Erit ergo potestas legis ambulatoria, quia dotalis fuit obligatio. numquid ergo etiam illo nondum redempto, alterum quoque alienare possit, quia potest alterum redimere? an hoc non debet recipi, ut

nullus in dote sit? certe ex post facto videbitur recte alienatus, illo postea redempto.

11. AFRICANUS libro octavo quaestionum

Quod si fundus in dotem aestimatus datus sit, ut electio esset mulieris, negavit alienari fundum posse: quod si arbitrio mariti sit, contra esse.

12. PAPINIANUS libro primo de adulteriis

Etiam si dirempto matrimonio dotale praedium esse intellegitur.

1. Soceri voluntas in distrahendo doteli praedio nulla est.

13. ULPIANUS libro quinto de adulteriis

Dotale praedium accipere debemus tam urbanum quam rusticum: ad omne enim aedificium lex Iulia pertinebit.

1. Praedii appellatione etiam pars continetur. proinde sive totum praedium in dotem sit datum sive pars praedii, alienari non poterit: et hoc iure utimur.

2. Dotale praedium sic accipimus, cum dominium marito quaesitum est, ut tunc demum alienatio prohibeatur.

3. Heredi quoque mulieris idem auxilium praestibitur, quod mulieri praestabatur.

4. Si uxore herede instituta fundus dotalis fuerit legatus, si quidem deductis legatis mulier quantitatem dotis in hereditatem habitura est, valet legatum, si minus an non valeat quaeritur. Scaevola, et si non totus, sed vel aliqua pars ed dotem supplendam desit in dumtaxat ex eo remanere apud mulierem ait, quod quasquantitati dotis deest.

14. PAULUS libro tertio de adulteriis

Si nuptura Titio voluntate eius fundum dotis nomine Maevio tradit, dos eius condicionis erit, cuius esset, si ipsi Titio fundum tradidisset.

1. Si mulieris nomine quis fundum in dotem dederit, dotalis fundus erit:

propter uxorem enim videtur is fundus ad maritum pervenisse.

2. Si fundum alienum mulieri debeat maritus eumque mulier ei dotis nomine promisserit in pendenti erit et tunc fiet dotalis, cum ad eum pervenerit.

3. Si fundum legatum sibi dotis causa mulier repudiaverit vel etiam substituto viro omiserit hereditatem vel legatum, erit fundus dotalis.

15. PAPINIANUS libro tertio responsorum

Dotale praedium, cuius vir possessionem retinuit post litterae ad uxorem emissas, quibus dotis non fore praedium declaravit, in matrimonio defuncta muliere virum retinere placuit, quia mulier actionem ex pacto non habuit.

16. TRYFONINUS libro undecimo disputacionum

Si fundum, quem Titius possidebat bona fide longi temporis possessione poterat sibi quaerere, mulier ut suum marito dedit in dotem eumque petere neglexerit vir, cum in facere posset, rem periculi sui fecit: nam licet ex Iulia, quae vetat fundum dotalem alienari, pertineat etiam ad huiusmodi acquisitionem, non tamen interpellat eam possessionens, quae per longum tempus fit, si ante, quam constitueretur dotalis fundus, iam coeperat. plane si paucissimi dies ad perficiendam longi temporis possessionem superfuerunt, nihil edit, quod imputabitur marito.

17. MARCIANUS libro septimo digestorum

Fundum dotalem maritus vendidit et tradidit: si in matrimonio mulier decesserit et dos lucro mariti cessit, fundus emptori avelli non potest.

18. LAVOLENUS libro sexto ex posterioribus Labeonis

Vir in fundo dotali lapidicinas marmoreas aperuerat. divortio facto quaeritur, marmor quod caesum neque exportatum esset cuius esset impensam in lapidicinas factam mulier an vir praestare deberet. Labeo marmor viri esse ait: ceterum viro negat quidquam praestandum esse a muliere, quia nec necessaria ea impensa esset et fundus deterior esset factus. ego non tantum necessarias, sed etiam utiles impensas praestandas a muliere existimo nec puto

fundum deteriorem esse, si tales sunt lapidicinae, in quibus lapis crescere possit.

1. Si per mulierem mora fieret, quo minus aestimationem partis fundi viro solveret et fundum reciperet, cum hoc pactum erat: fructus interim perceptos ad virum pertinere ait Labeo. puto potius pro portione fructus virum habiturum, reliquos mulieri restitutum: quo iure utimur.

შენიშვნები

1. ცნობილია, რომ ნიშნობა ხორციელდებოდა სტიპულაციის მეშვეობით. სტიპულაცია კი წარმოადგენდა ვერბალურ (ზეპირ) გარიგებას, რომელიც ხორციელდებოდა. ზუსტად დადგენილი სიტყვების (ფორმულების) წარმოთქმით და მას კითხვა-პასუხის ფორმა ჰქონდა: ერთი მხარის შეკითხვაზე (მაგალითად, „მპირდები, რომ მომცემ ან გამიკეთებ“?), მეორე მხარე პასუხობდა – „გპირდები“ და ხელშეკრულება დადებულად ითვლებოდა. ფლორენტინუსის აქ მოყვანილ ფრაგმენტში სიტყვა „mentio“ (ხსენება, თქმა) სწორედ ამგვარ შეკითხვას („მპირდები“?) უნდა გულისხმობდეს, ხოლო „repromissio“ კი პასუხს („გპირდები“), თუმცა შესაძლებელია „mentio“ ვთარგმნოთ როგორც „დათქმა“, „შეთანხმება“, რადგან „დიგესტების“ გერმანული გამოცემის სქოლიოში „mentio“-ს ვარიანტად მოცემულია „conventio“, რაც „შეთანხმებას“ ნიშნავს. ამ შემთხვევაში გვექნება: „ნიშნობა არის მომავალი ქორწინების დათქმა და ორმხრივი დაპირება“.

2. „repromissio“ სიტყვასიტყვით ორმხრივ (ურთიერთ) დაპირებას ნიშნავს. როგორც ი. პერეტერსკი, ასევე მ. ბარტოშეკი „repromissio“-ს „დაპირებად“ თარგმნიან (რომის სამართლის წყაროებში ეს სიტყვა ზოგჯერ მართლაც დაპირებას გულისხმობს), მაგრამ ამ შემთხვევაში, ჩვენი აზრით, „repromissio“ – შესაძლოა მისი ძირითადი მნიშვნელობით („ორმხრივი დაპირება“) ვიხმაროთ. ცნობილია, რომ სტიპულაცია ცალმხრივ გარიგებას წარმოადგენს, ე.ი. ერთ მხარეს მხოლოდ უფლებას აძლევს, მეორე მხარეს კი მხოლოდ მოვალეობას; უფლება ენიჭება იმ მხარეს, რომელიც შეკითხვას („მპირდები“?) სვამს, ხოლო მოვალეობა ეკისრება იმ მხარეს, რომელიც პასუხობს („გპირდები“). მაგრამ ასევე ცნობილია, რომ ნიშნობა რომის სამართალში ორივე მხარეს აკისრებდა მოვალეობას და მისი დარღვევისათვის პასუხისმგებლობა ეკისრებოდა, როგორც საქმროს, ისე საცოლის მხარეს. აქ თითქოს

წინააღმდეგობა არსებობს, მაგრამ იგი მოიხსნება, თუ გავითვალისწინებთ იმ ფაქტს, რომ რომის სამართლის წყაროების მიხედვით, სტიპულაციის მეშვეობით შესაძლებელი იყო მოვალეობის ორივე მხარისათვის დაკისრება, რისთვისაც საჭირო იყო წარმოსათქმელი ფორმულის („პირადები“? „გპირადები“) ორჯერ წარმოთქმა, ოღონდ მეორე შემთხვევაში მხარეები როლებს ცვლიდნენ: მეორე შემთხვევაში შეკითხვას („პირადები“?) უკვე სვამდა და ამით უფლებას იძენდა ის მხარე, რომელმაც პირველ შემთხვევაში უპასუხა („გპირადები“), ხოლო პირველ შემთხვევაში კითხვის დამსმელი კი ამჯერად პასუხს იძლეოდა და ამით ვალდებულებას კისრულობდა. ჩვენი აზრით, „repromissio“ ამ შემთხვევაში სწორედ ამგვარ ორმხრივ დაპირებას უნდა ნიშნავდეს, მითუმეტეს, რომ ამ სიტყვის ძირითადი მნიშვნელობა სწორედ ეს გახლავთ, ხოლო „დაპირების“ გადმოსაცემად ლათინურ ენას ცალკე სიტყვა („promissio“) გააჩნია.

3. ულპიანეს თანახმად, ნიშნობის აღმნიშვნელი ტერმინი „sponsalia“ მომდინარეობს „spondere“-სგან, რაც „დაპირებას“ ნიშნავს. ამავე ფუძისგან არის ნაწარმოები სიტყვა „sponsio“. სპონსიო წარმოადგენდა სტიპულაციის უძველეს ფორმას, ე.ი. ვერბალურ გარიგებას, ხორციელდებოდა იმავე კითხვა-პასუხის ფორმით („პირადები? გპირადები“) და დაშვებული იყო მხოლოდ რომაელი მოქალაქეებისათვის. ის ფაქტი, რომ ნიშნობის აღმნიშვნელი ტერმინი, შესაძლოა, ვერბალური გარიგების უძველესი ფორმის აღმნიშვნელი ტერმინისგან („sponsio“ ან „spondere“) მომდინარეობს რამდენიმე დასკვნის გამოტანის საშუალებას იძლევა: ნიშნობის ინსტიტუტი რომის სამართლის უძველეს ინსტიტუტს წარმოადგენს და, როგორც ჩანს, „sponsio“-ს ფორმით დადებულ გარიგებათა შორის ერთ-ერთ უძველესს სწორედ ნიშნობა წარმოადგენდა.

4. სტიპულირება (stipulari) დაპირების მიღებას ნიშნავს. იგი შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც აქტი, გარიგების ნაწილი, რომლითაც ერთი მხარე კრედიტორი ხდება, ხოლო „spondere“ („დაპირება“) კი იმ მოქმედებას აღნიშნავს, რომლის მეშვეობითაც მეორე მხარე ვალდებულებას კისრულობს.

5. *spondere*-სგან არის ნაწარმოები აგრეთვე „დანიშნული“ (საქმრო – *sponsus*, საცოლე – *sponsa*), რაც ლათინურად სიტყვასიტყვით „დაპირებულს“ ნიშნავს.

6. ტერმინი „*nudus consensus*“ (სიტყვასიტყვით „შიშველი (უბრალო) შეთანხმება, თანხმობა“) გარანტიის (უზრუნველყოფის) გარეშე დადებულ შეთანხმებას ნიშნავს. „დიგესტების“ ფრანგულ თარგმანში, ჩვენი აზრით, შეცდომაა დაშვებული. ფრანგი მთარგმნელის მიხედვით, აქ მოყვანილი ქორწინების წესები ნიშნობას არ ეხება (*n'a pas lieu pour les fiancailles*), მაშინ, როდესაც, ლათინურ ტექსტში საპირისპირო აზრია გადმოცემული.

7. ტერმინი კონდიქცია (*condictio*) აღნიშნავდა სარჩელს *in personam* (ე.ი. პირად სარჩელს), „კონდიცირება კი ნიშნავს ამ სარჩელის საფუძველზე გარკვეული თანხის ან ნივთის მოთხოვნას.

8. „*oratio*“ („ბრძანებულება“) აღნიშნავდა პრინციფის (იმპერატორის) მიერ ზეპირი ან წერილობითი ფორმით სენატში დასამტკიცებლად წარდგენილ პროექტს, რომლის საფუძველზე სენატი გამოსცემდა „სენატუსკონსულტუმს“, რომელიც პრინციპატის ხანაში რომის სამართლის ძირითად ფორმას (წყაროს) წარმოადგენდა.

9. *nuntius* („მაცნე“, „შიკრიკი“, „მზის მიმტანი“) რომელიც სამართლით აღნიშნავდა არა წარმომადგენელს, არამედ მხოლოდ შუამავალს, ამის მიმტანს, რომელიც მხოლოდ სხვის ნების გამოშატველი იყო. ამიტომ იგი შეიძლება ყოფილიყო ქედუნარი პირი (მაგ., ბავშვი). „მაცნის“ გამოყენება შეიძლება მხოლოდ არაფორმალური იურიდიული ქედებების დროს (მაგ., ნიშნობაზე უარის თქმა და ა.შ.).

10. ტერმინ *adoptio*-ს ორი მნიშვნელობა აქვს: ფართო მნიშვნელობით იგი შვილად აყვანას ნიშნავს, ხოლო ვიწრო მნიშვნელობით კი მხოლოდ არათავისუფალი პირის შვილად აყვანას (თავისუფალი პირის შვილებას ეწოდება „*adrogatio*“).

11. კონკუბინატი (*concupinatus*) – ქორწინების გარეშე სქესობრივი კავშირი, თანაცხოვრება, რომელსაც არ ჰქონდა სამართლებრივი შედეგი. ქალი (*concupina*) არ ინაწილებდა მისი პარტნიორის საზოგადოებრივ მდგომარეობას, ხოლო ამ უკანას-

კნელს შეეძლო იმავდროულად კანონიერ ქორწინებაში ყოფნაც. მხოლოდ ქრისტიანი იმპერატორების დროს ჩამოყალიბდა კონკუბინატი სამართლებრივ ინსტიტუტად, ერთგვარ მეორეხარისხოვან ქორწინებად. ამასთან აღდგენილ იქნა მკაცრი მონოგამიურობის პრინციპი: მამაკაცებს აეკრძალათ ერთდროულად კანონიერი ცოლისა და „concupina“-ს ყოლა, რაც ქალებისათვის მანამდეც დაუშვებლად (მრუშობად) ითვლებოდა.

12. „სხვების გასართობი ხელობა“ (ars ludicram) ძირითადად თეატრალურ ხელოვნებას აღნიშნავს, რომელიც რომში სამარცხვინო და გასაკიცხ ხელობად ითვლებოდა.

13. „მაჭანკალი“, რასაკვირველია, ზუსტად ვერ გადმოგვცემს ტერმინ „lena“-ს, რომლის შინაარსი უფრო ფართოა, ვიდრე „სუტენიორი“ თანამედროვე ტერმინოლოგიით, და აღნიშნავს პირებს, რომლებიც მეძავეების ხარჯზე ცხოვრობენ (მაგ., სასტუმროს მეპატრონეები, რომლებსაც მეძავეი ქალები სასტუმროს მომსახურე პერსონალის სახით ჰყავდათ, რათა ამით თავიანთი დანაშაული („მაჭანკლობა“) დაეფარათ).

14. ფრანგულ თარგმანში აქ შეცდომაა დაშვებული: ლათინურ ტექსტში წერია „ქალიშვილი“ („filia“), ფრანგულ თარგმანში კი ვაჟიშვილი (le fils).

15. ფრანგული თარგმანის მიხედვით, ამ პარაგრაფში მოხსენიებულ პირებზე ეს ბრძანებულება არ ვრცელდება, (ი. პერეტერსკისთან ეს პარაგრაფი არ არის თარგმნილი), რაც კონტესტიდან გამომდინარე სწორი არ უნდა იყოს. უზუსტობის მიზეზი, ჩვენი აზრით, ის არის, რომ „quin“-ი თარგმნილია, როგორც „რომ არ“. ამ სიტყვის ძირითადი მნიშვნელობა მართლაც ეს არის, მაგრამ ზმნა dubitare-ს შემდეგ იგი ამ უარყოფით მნიშვნელობას კარგავს და ამდენად, უნდა იყოს არა „არ ვრცელდება იმ პირზე...“, არამედ „ვრცელდება იმ პირზე“.

16. გასახლება (relegatio) წარმოადგენდა სასჯელის სახეს, რომლის დროსაც დამნაშავეს მაგისტრატი (ან მოსამართლე) უბრძანებდა ან უკრძალავდა განსაზღვრულ ადგილზე ცხოვრებას

გარკვეული ვადით ან უვადოდ (სიცოცხლის მანძილზე). იგი სასჯელის უფრო მსუბუქი ფორმა იყო, ვიდრე ამავე ტიპის სასჯელი „deportatio“ – „გადასახლება“, („გასახლება“), რომელიც, ჩვეულებრივ, იყო უვადო და რომელსაც, როგორც წესი, თან სდევდა მოქალაქეობის ჩამორთმევა და ქონების კონფისკაცია.

17. „დიგესტების“ ფრანგულ თარგმანში უზუსტობაა დაშვებული: (ი. პერეტერსკის ეს ადგილი თარგმნილი არა აქვს). ლათინურ ტექსტში საუბარია „სამხედრო სამსახურში მყოფ პირებზე“ („militant“), ფრანგულ თარგმანში „პირებზე, რომლებიც საჯარო ფუნქციებს ასრულებენ“ („...remplissent quelques fonctions publiques...“), რაც ზუსტი თარგმანი არ არის, რადგან „საჯარო სამსახური“ (ფუნქციები) „სამხედრო სამსახურზე“ უფრო ფართო ცნებაა და იგი სამხედრო სამსახურის გარდა სხვა სახის საქმიანობასაც მოიცავს.

18. „მკაცრი სამართალი“ („ius strictum“) თანამედროვე ტერმინოლოგიით ფაქტობრივად პოზიტიურ სამართალს ნიშნავს. ეს ტერმინი ჩნდება მას შემდეგ, რაც რომაელი იურისტების და პრეტორთა მოღვაწეობის შემდეგ თანდათანობით ჩამოყალიბდა ახალი სამართლებრივი ნორმები, რომლებიც ემყარებოდნენ არა რომაელ მოქალაქეთა მიერ მიღებულ კანონებს, არამედ „სამართლიანობის პრინციპს“, „სამართლიანობას“ („aequitas“). აქედან ტერმინი „ius aequitas“ – „სამართლიანი (მართალი) სამართალი“ (შდრ. „ვეფხისტყაოსნის“ „მართალი სამართალი“), რომლის საპირისპიროდ კანონებში მოცემულ ნორმებს ეწოდა „მკაცრი სამართალი“ („ius strictum“). როგორც ჩანს, „სამართლიანობის“ პრინციპის შემდგომი განვითარების შედეგად რომის სამართალში შეიქმნა „ბუნებითი სამართლის“ ცნება.

19. ფიდეიუსორი – თავდები, რომელიც სტიპულაციის დროს კისრულობდა სხვის (ძირითადი მოვალის) ვალდებულებას „დამატებითი მოვალის“ სახით.

20. promissor (სიტყვასიტყვით „პირობის მიმცემი“, „დამპირებელი“) ნიშნავს მოვალეს, ე.ი. პირს, რომელმაც სტიპულაციის

დროს მეორე მხარეს რამეს მიცემას ან შესრულებას დაჰპირდა, ე.ი. ვალდებულება იკისრა.

21. novatio ძველი ვალდებულების იმავე შინაარსის ახალი ვალდებულებით შეცვლას ნიშნავს, როდესაც ძველ ვალდებულებას რაიმე ახალი ემატება.

22. „აქცეპტილაციო“ („acceptilatio“) – ვერბალური და ლიტერალური ხელშეკრულებით წარმოქმნილი ვალის დაფარვის ფორმალური აქტი.

23. „პრედიატორი“ („prediator“) საჯაროს გასაყიდად გათვალისწინებული დაგირავებული და ჩამორთმეული მიწის ნაკვეთების შემსყიდველს ნიშნავს.

24. გარიგება „სიკვდილის შემთხვევაში“ (mortis causa) წარმოადგენდა ისეთ გარიგებას, რომლის დროსაც ნების გამოვლენის ეფექტი ხორციელდებოდა პირის გარდაცვალების შემდეგ საპირისპიროდ გარიგებისა „inter vivos“ („ცოცხალთა შორის“), როდესაც შედეგის დადგომა არ იყო დამოკიდებული რომელიმე მხარის სიკვდილზე.

25. უზუფრუქტუარიუსი ან უზუფრუქტუარი (usufructuarius) აღნიშნავს პირს, რომელსაც აქვს უზუფრუქტის (ე.ი. სხვისი ნივთით სარგებლობის) უფლება.

26. რესტიტუცია (restitutio) აღდგენას, ანაზღაურებას, დაბრუნებას ნიშნავს.

27. „litis contestatio“ – სიტყვასიტყვით „დავის დამოწმება“. სასამართლო პროცესი რომში ორ სტადიად იყოფოდა („in iure“ და „in iudicium“). პირველ სტადიას მაგისტრატი (პრეტორი) ხელმძღვანელობდა, რომლის ძირითად მიზანს სარჩელის კანონიერებისა და დავის საგნის დადგენა წარმოადგენდა. ამ სტადიის დამამთავრებელ ეტაპზე ხდებოდა დავის საგნის დამტკიცება ამისათვის წინასწარ მოწვეული მოწმეების წინაშე, საიდანაც მომდინარეობს სახელწოდება „litis contestatio“ („დავის დამოწმება“), რითაც მთავრდებოდა პროცესის პირველი სტადია (in iure) და რის შემდეგაც პრეტორი საქმეს გადასაწყვეტად მოსა-

მართლეს გადასცემდა (in iudicium).

28. „საკუთარი (თავისი) მემკვიდრე“ (heres suus) აღნიშნავს ისეთ მემკვიდრეს, რომელიც უშუალოდ ექვემდებარება მამკვიდრების ხელისუფლებას.

29. ეს უკანასკნელი წინადადება „დიგესტების“ ფრანგულ გამოცემაში გვხვდება, გერმანულში კი – არა.

30. „litis aestimatio“ („დავის შეფასება, ფასი“) აღნიშნავს სასამართლო დავის საგნის შეფასებას, ფასის დადგენას, რაც აუცილებელი იყო იმ შემთხვევაში, თუ პირს სასამართლო ნივთის ფასის გადახდას მიუსჯიდა.

31. „დიგესტების“ რუსულ გამოცემაში ამ ფრაგმენტის ავტორად შეცდომით მითითებულია არა პაპინიანე, არამედ პავლუსი.

32. „აუცილებელი ხარჯები“ („impensae necessaria“) ეწოდება იმ ხარჯებს, რომლის გაწევა აუცილებელია იმისათვის, რომ ნივთი არ გაფუჭდეს (დაიღუპოს) ან არ დაზიანდეს.

33. გერმანული გამოცემის ლათინურ ტექსტში ამ ადგილას ჩამატებულია შემდეგი ფრაზა (რომელიც ფრანგული გამოცემის ტექსტში არ არის) „...dos est nam dote ante nuptias promissa...“, ([თუ მზითვის დაპირება ქორწინების შემდეგ მოხდა], ვინაიდან მზითვეი ქორწინებამდე დაპირებულად [განიხილება]...).

A

abesse – არყოფნა, არდასწრება, I,5;II,5;II,10;II,11;III,9,1.

abolicio – გამართლება, პატიება; სარჩელის შეწყვეტა, II,34,1.

absens – არდამსწრე, არათანმყოფი, I,4,1;I,5;I,6;I,9,1;II,11;II,61;III,9,1,III,69,3.

absentia – არყოფნა, II,11.

absolvere – გამართლება, განთავისუფლება, II,43,12;IV,30.

abstinere – თავის შეკავება, უარის თქმა, I,12,3;I,14,3;II,67,6.

accessio temporis – დროის (ვადის) მიმატება, III,7,3.

accetpilatio – ვალის დაფარვა, III,41,2;III,41,4;III,43.

accipere – მიღება, II,45,5;III,9,1;III,9,2;III,49;III,50;III,59,1;III,61;V,13.

accusare – ბრალდების წაყენება, II,43,10.

actio – სარჩელი, II,7;II,9;II,12;II,58;III,13;III,14;I II,17;III,20;III,34;III,37;III,38;III,45;III,46;III,48;III,50;II,63;III,74;IV,8;IV,26,3;IV,23,5;IV,27;V,3,1.

actio depositi – „დეპოზიტის სარჩელი“, III,9,3.

actio dotis – „შვითვის სარჩელი“, III,9,3;III,12,2;II,39,1.

actio mandati – „მანდატის სარ-

ჩელი“, III,9,3.

actio pigneraticiae – სარჩელი გირაოს საფუძველზე, III,50,1.

actio rerum amotarum – „გასხვისებული ნივთების სარჩელი“, III,9,3.

actio stipulate – სტიპულაციიდან გამომდინარე სარჩელი, III,13.

actiones personales – პირადი სარჩელები, III,74.

adfinis – მოყვარე, II,68.

adfinitas – მოყვრობა, II,14,3;III,85.

adiudicare – მისჯა; მიკუთვნება, III,78,4.

administratio – მართვა (სახელი), II,20;II,24;II,38(მთლიანად);II,60,2;II,66,1;II,67,4;II,67,5;II,67,6;III,24.

administrare – მართვა (ზმნა), II,38.

adoptare – არათავისუფალი პირის შვილად აყვანა (ზმნა), II,12,4;II,14(მთლიანად);II,17(მთლიანად);II,44,4;II,44,5;II,55;I,60,6;II,60,7;II,67,3;III,5,13.

adoptio – არათავისუფალი პირის შვილად აყვანა (სახელი), II,12,4;II,18;II,60;II,61.

adoptivus(-a) – შვილად აყვანილი, II,12,4;II,60;

adprobare – დამოწმება, დამტკიცება, III,12;II,57.

adquirere – შეძენა, III,5,5;III,33;

- III,43,1;III,46;IV,7;V,7;V,16.
 adrogare – თავისუფალი პირის
 შვილად აყვანა, II,12;II,32.
 adulterium – მრუმობა, II,26;II,43,1;
 II,43,12.
 adultus(-a) – მოზარდი, არასრუ-
 ლწლოვანი, II,26;II,36; III,60.
 adventicia – მზითვის სახეობა,
 გარეშე პირისაგან მიღებული
 მზითვეი, III,5,9;III,5,11.
 aedificium – შენობა, ნაგებობა,
 III,13;III,32;V,13.
 aequitas – სამართლიანობა, III,7;
 III,16;III,30;III,78,4.
 aes alienum – ვალი, III,5,10;
 III,72.
 aestimare – შეფასება (ზმნა),
 III,10;III,10,4;III,57.
 aestimatio – შეფასება (სახელი),
 III,10;III,10,4;III,10,5;III,17;III,39;
 III,78,3.
 aestimatio iusta – სამართლიანი
 შეფასება, III,12,1.
 aetas – ასაკი, I,14;II,62,2.
 agere – მოქმედება; სარჩელის
 წარღვევა, III,9,3;III,12;III,16;
 III,29;III,30;III,38;III,44;III,50;
 III,75;IV,5,1.
 alere – რჩენა, შენახვა; კვება,
 IV,12,1.
 alienare – გასხვისება (ზმნა),
 III,61,1;V,2;V,9.
 alienatio – გასხვისება (სახელი),
 III,56;V,1;V,13,2.
 allegatio falsa – ყალბი საფუძ-
 ელი, II,60.
 alluvio – მონატანი მიწა, III,4.
 amita – მამიდა; II,17,2.
 amita magna – „დიდი მამიდა“,
 პაპის და.
 ammittere – დაკარგვა, III,78.
 amovere – გასხვისება, III,9,3.
 ancilla – მხევალი, II,45,3;II,51;
 III,58,1.
 animal – ცხოველი, III,10.
 animus – აქ. სული; განზრახვა,
 III,9,3;III,29.
 anniculus – ერთი წლის, IV,26.
 annus – წელი, წელიწადი,
 I,9;I,17;III,6;III,12;III,48;III,56;
 III,68;III,74;IV,4;IV,19;IV,22.
 arbiter – შუამავალი მოსამარ-
 თლე, არბიტრი, III,39,1;III,69,4;
 IV,4;V,9;V,11.
 arbitrium – გადაწყვეტილება (სა-
 კუთარი შეხედულებისამებრ),
 II,20;III,12,1;III,42.
 arbor – ხე, III,32.
 arra – ქორწინებისწინა საჩუქარი,
 II,38.
 ars ludicra – „(სხვების) გასართო-
 ბი ხელობა“, II,42,1;II,44;
 II,44,1;II,44,2;II,44,4;II,44,5;
 II,44,6;II,44,7;II,47.
 as – „ასის“ (წონის ერთეული),
 III,59,1.
 auctoritas – ავტორიტეტი; ძალა-
 უფლება; ნება; თანხმობა,
 II,9;II,16,1;III,61.
 audire – მოსმენა (საქმისა),

II,67,1;III,33;IV,78,4.

auditorium – აუდიტორია, III,78,4.

aurum – ოქრო, ოქროულობა, III,34.

avellere – ჩამორთმევა, V,17.

avia – ბება, II,14;II,57;II,44,2.

avunculus – დედის ძმა, ბიძა, II,12,4;II,57,1.

avus – პაპა, II,9;II,16;II,44,2; II,67;III,5,8;IV,10;IV,79.

B

beneficium – წყალობა, II,48,1; II,50;IV,78,2.

bona – ქონება, II,67;III,6,1;III,50; III,69,7;III,72;V,16.

bona fides – კეთილსინდისიერება, III,6,1;III,50;V,16.

bonum et aequum – სიკეთე და სამართლიანობა, III,6,2.

brevi manu – „უმოკლესი გზით“, III,43,1.

C

caducus(-a) – ბეთალმანი, უმემკვიდრეო, II,38,1;II,61.

caecus – ბრმა, III,73.

calumnia – ცილისწამება, II,43,11.

captio – ხრიკი, ტყუილი, III,85.

captivitas – ტყვეობა, II,11;II,45,6.

castratus – კასტრატი, III,39,1.

casus – შემთხვევა, I,16;II,34,3; III,59,1.

caupona – ღუქანი, II,43;II,43,9.

causa – საფუძველი, მიზეზი; შემთხვევა; საქმე, I,10;II,43,11; II,50;II,51;II,60,2;II,67,1;III,1; III,5,1;III,9;III,12;III,16;III,18; III,21;III,22;III,24;III,36;III,45; III,53;III,55;III,61;III,76;III,78; III,80;III,83;III,84;IV,22,2;V,14,3.

causa iusta – სამართლიანი საფუძველი, IV,18.

cavere – აქ. უზრუნველყოფა, გარანტიის მიცემა, III,29; IV,10.

cena – სადილი, წვეულება, II,6.

centurio – ცენტურიონი, IV,26,3.

chirographum – ხელწერილი, III,9,3.

circumscribere – მოტყუება, გვერდის ავლა, II,64,1;IV,29.

circumvenire – მოტყუება, გვერდის ავლა, III,6(მთლიანად); III,12,1.

coercere – დასჯა (ზმნა), II,66; IV,5.

coercere extra ordine – ექსტრაორდინარული სასჯელით დასჯა, II,66.

coercitio – სასჯელი; დასჯა, IV,5.

coercitio publica – საჯარო სასჯელი, IV,5.

cogere – იძულება, II,21;II,22; III,29.

cognatio – კოგნატობა, სისხლით ნათესაობა, II,12,4;II,14,3;II,54.

cognatus(-a) – სისხლით ნათესავი, II,12,4;II,14,2;II,14,3;II,54.
cognoscere – გამოძიება, გამოკვლევა, II,13;IV,1,1.
cohors – კოპორტა, II,63;
commitere – შესრულება, ჩადენა, II,39,1.
commodum – მოგება, სარგებელი, III,33.
communis – საერთო, II,62;III,69; III,78,4;III,82.
compendium – მოგება, III,10,1.
comprobare – დამოწმება, დამტკიცება, II,60.
condicere – კონდიცირება, პირადი სარჩელის აღძვრა, III,9.
concordia – თანხმობა, IV,27.
concubina – ხასა, შხევალი, II,24; II,41,1;II,56.
concubinatum – უქორწინებო სქესობრივი კავშირი, II,24;II,41,1; II,56.
condemnare – მოსჯა, II,43,12;II,67; III,33;III,57;III,62;III,78,4; III,84.
condicio – პირობა, I,18;II,11;II,27; III,5;III,9;III,21;III,41;III,68; IV,17;IV,20;V,6.
condicio stipulationis – სტიპულაციის პირობა, III,21.
condictio – კონდიქცია, I,10;III,5,9; III,29; III,43,1;III,59;III,76;III,9.
confirmare – დამტკიცება, II,57,1; IV,22.
coniunctio – (საქორწინო) კავ-

შირი, II,1;II,42;III,39.
consensus – კონსენსუსი, თანხმობა, I,4;I,7;II,25;III,36;III,60; III,63;IV,20;IV,29,1.
consentire – დათანხმება, I,7,1; I,10;I,11;I,12;II,9;II,16;II,57; III,9,1;III,59,1.
constante matrimonio – ქორწინების განმავლობაში (სანამ ქორწინება გრძელდება), IV,11.
constituere – დაწესება, დადგენა, I,6;II,36;II,38;III,78,2.
constitutio – კონსტიტუცია, II, 45,3;II,60,3.
constitutio divorum Severi et Antonini – ღვთაებრივების სევერუსისა და ანტონინუსის კონსტიტუცია, II,19.
constitutio sacra – წმინდა კონსტიტუცია, II,60;II,60,3.
consuetudo – ჩვეულება, II,24;
contra legem – კანონის საწინააღმდეგოდ, II,48,2.
contrahens – კონტრაქენტი, გარიგების დამღები, I,11;I,14;II,3; II,10;II,11;II,12,1;II,14,2;II,16,2; II,22;II,34;II,35;II,38;II,50; II,60;III,1;III,17;III,61;III,69,7; III,72; IV,11;IV,12,1;IV,26,2.
contrahere – შეთანხმება, ხელშეკრულების დადება, I,11;II,3; II,10;II,16,2;II,22;II,38;II,50; II,67,3;II,68;III,1;III,17;III,61;III,73.
contubernium – უქორწინებო კავშირი, II,14,3.

conubium – ქორწინება, II,45,4.
convalescere – იურიდიული ძა-
ლის აღდგენა, შექმნა, III,22;
III,28.
convencio – შეთანხმება (სახე-
ლი), II,43,10;III,6;III,7;III,10;
III,18,1;III,25;III,30;III,33;III,44;
III,50;III,69;III,69,9;III,72; V,1;
IV,2;IV,3;IV,4;IV,5;IV,7;IV,9;
IV,10;IV,11;IV,12;IV,17;IV,18;
IV,19,;IV,20,2;IV,24;IV,25;
IV,26;IV,29.
convenire – შეთანხმება (ზმნა),
II,15;III,30;IV,1;IV,5;IV,12,3;
IV,16.
corpus – სხეული; კრებული, II,24;
III,69,4.
creditor – კრედიტორი, III,5,8;
III,29;III,72;III,75;III,81;III,85;
IV,28.
crimen – დანაშაული, I,17;II,34,3;
II,67,4.
crimen capitalis – მძიმე (სის-
ხლის სამართლის) დანაშა-
ული, I,17;IV,26,5.
culpa – დაუდევრობა; გადაცდომა;
ბრალი, III,17;III,46;III,49; IV,11;
IV,12,4.
curator – მზრუნველი, II,20;II,36;
II,60,1;II,66,1;II,67,3;III,5,3;
III,5,12;III,61,1.
curator generalis – „გენერალური
მზრუნველი“, III,61.
custodia – დაცვა (სახელი), III,9,3.
custodire – დაცვა (ზმნა), IV,18.

D

damnare – მსჯავრის დადება,
II,26;II,43,10;II,43,11;II,47;
III,48,1;III,78,64;IV,26,5.
damnatio – განაჩენი, II,26.
damnum – ზარალი, III,6,2;
III,10,1;III,10,5.
dare – მიცემა, II,32;III,5,1;III,5,2;
III,5,6;III,5,8;III,5,9;III,5,11;III,
6,1;III,7,3;III,9,1;III,12,1;III,34;
III,46,1;III,59;III,64,1.
debere – ვალდებულების (ვალის)
ქონა, II,13;II,16,1;III,12;III,16;
III,17,1;III,25;III,29;III,33;III,38;
III,39;III,41;III,44,1;III,46; III,48;
III,56;III,57;III,58,III,59;III,60;
III,61;III,62;III,69,2;III,72;III,77;
III,78;III,79,1;III,82;IV,12,3;IV,13;
IV,17;IV,18;IV,20,1;IV,22;IV,23;
IV,26,2;IV,32;V,7,1;V,9;V,10;
V,13;V,14,2;V,18.
debitor – მოვალე, დებიტორი,
II,67,5;III,29;III,36;III,37;III,41,3;
III,41,4;III,46;III,55;III,80;III,83.
debitum – ვალი, II,67,5;III,43;
III,46,1;III,57;III,77;III,78.
decedere – გარდაცვალება, II,44,5;
II,67,5;II,67,6;III,9,1;III,10,1;
III,12,1;III,50;III,56;III,62;
IV,11;IV,23;IV,26,4;IV,26,5;
IV,29;IV,30;V,17.
defectus facultatibus – “შემდე-
გადაკარგული“, გაკოტრებუ-
ლი, III,33.
delegare – დავალება, საქმის

გადაცემა (ზმნა), III,5,8;III,59,1.
delegatio – დავალება, საქმის
გადაცემა (სახელი), III,56;
III,59,1.
demonstrare – ჩვენება, II,34;
III,69,1;III,69,4.
denegare – უარის თქმა, III,48,1;
IV,12,2.
depositum – დეპოზიტი, მიხარე-
ბული, II,38;II,65;III,9,3.
deprehendere – (დანაშაულზე)
წასწრება, II,43,12;II,43,13.
despondere – დანიშვნა, I,4;
II,60,5;II,66.
deteriorem facere – გაუარესება,
III,28;IV,7.
dies – დღე; ვადა, III,9,1;III,43,1;
III,69,1;IV,16.
digesta – დიგესტები, III,5,2;
III,5,9;III,5,13;III,7,2;III,33;
IV,4;V,5.
dignitas – ღირსება, პატივი, II,27;
II,34;II,49;II,50;II,66;III,60;
III,69,4;III,69,5.
diligentia – გულმოდგინება; აქ-
ყურადღება, III,17.
dimittare – გასტუმრება (ვალის),
II,44,6;II,44,7;III,78,2;IV,28.
dissentire – არდათანხმება, I,7,1;
II,12,1;II,13;II,45,5.
dissolvere – მოშლა, I,6;I,10.
dividere – გაყოფა, III,78,2;
III,78,4.
divortium – განქორწინება, II,12,3;
II,45,5;II,55;III,3;III,69;IV,18;

IV,3;IV,22;IV,30;IV,32.
divus – ღვთაებრივი, (იმპერა-
ტორების წოდება), II,57;III,9,1;
III,33;III,40;IV,11.
dodrans – სამი მეოთხედი, III,12,1;
III,17;III,59,1;III,72,1;IV,6.
dodrans hereditatis – მემკვიდრე-
ობის სამი მეოთხედი, III,59,1.
dolus – განზრახვა; მოტყუება;
III,17;IV,5,6.
dolus malus – ბოროტი განზრახ-
ვა, II,44;III,61.
domicilium – საცხოვრებელი ად-
გილი, ბინა, II,5;II,38.
dominium – საკუთრება; ბატონ-
ობა, III,9,1;III,9,3;III,69,8;
III,75;III,78,3;V,13,2.
dominus – მონის მესაკუთრე, მონათმფლობელი; ბატონი, III,46;
III,69;III,78;V,1;V,2.
domus – სახლი, I,9;II,5;III,9,3;
III,69,3.
donare – ჩუქება, III,5,2;III,5,9;
III,7,1;III,9,1;III,12;III,33;III,43,1;
III,46;III,47;III,49;III,51;III,53;
III,58;III,59,2;IV,5,1;IV,20;
IV,22;IV,28.
dos – შვითევი, I,60;II,52;III,3;
III,4;III,5;III,19;III,28;III,29;III,39;
III,43;III,45;III,47;III,53;III,62;
III,63;III,73;III,75;IV(მთლი-
ანად);V(მთლიანად).
dos adocnticia – გარეშე პირისა-
გან მიღებული შვითევი, III,5,9;
III,5,11.

dos profectitia – მამისგან (მშობ-
ლებისაგან) მიღებული მზითუ-
ვი, III,81.
dos universa – მთელი მზითვეი,
IV,30.
duplicare – გაორმაგება, III,29.
duplum – ორმაგი რაოდენობა,
III,16;III,52;III,75.

E

edictum – ედიქტი, II,58.
edictum pretoris – პრეტორის
ედიქტი, II,58.
electio – არჩევა, III,10,6.
emancipare – განთავისუფლება,
გააზატება (ზმნა), I,10;II,14;
II,17;II,17,1;II,25;II,44,5;II,45;
II,55;II,60,6;II,67;II,77,1;III,5,11;
III,43;III,51.
emancipatio – განთავისუფლება,
გააზატება (სახელი), II,14,1.
emere – ყიდვა, II,45;III,6,1;III,62;
III,78,2;III,78,4;III,84;V,17.
emolumentum – მოგება, სარ-
გებელი, III,75;III,78;III,78,2.
emptor – მყიდველი, II,45;III,12,1;
III,78,3.

emptum – ნასყიდობის ხელშეკ-
რულება, III,6,1;III,16.
epistula – წერილი, ბრძანებუ-
ლება, I,18.
erogare – გაცემა, გადახდა, III,5,5.
error – შეცდომა, III,78,4;IV,26,1.
exceptio – შესაგებელი, III,7,3;

III,12,2.

exceptio doli – „ბოროტი გან-
ზრახვის შესაგებელი“, III,7,3;
III,13.
exceptio in factum – „ფაქტიდან
(საქმის გარემოებიდან) გამოძ-
ღინარე შესაგებელი“, III,7,3.
excusare – პატიება, განთავისუფ-
ლება (ზმნა), II,60,4;II,68.
excusatio – პატიება, განთავი-
სუფლება (სახელი), II,60,4.
exheredare – მემკვიდრეობის ჩა-
მორთმევა, II,65;II,67.
exhibere – გამოვლენა, III,9,3;
III,17;III,20.
exilium – გადასახლება, III,73,1.
exsactio – ამოღება; მიღება,
III,20;III,43,1.
extraneus – გარეშე პირი, II,55,1;
III,34.
evictio – აქ. სასამართლო წესით
ჩამორთმევა (სახელი), III,16;
III,34;III,69,7;III,75.
evincere – აქ. სასამართლო წე-
სით ჩამორთმევა (ზმნა), III,16;
III,34;III,75.

F

facultas – შესაძლებლობა; შეძ-
ლება, III,20,2;III,33;III,53;
III,60;III,61;III,69,4;III,69,5.
falsum – ტყუილი, ყალბი, III,80.
familia – ოჯახი, II,32;II,55,1.
favor – კეთილგანწყობა, III,9,1;

III,74.
 femina – ქალი, ცოლი, II,1.
 fetus – ნამატი (პირუტყვის),
 III,10,3.
 fideicomissum – ფიდეიკომისი,
 II,50;III,59,1.
 fideiussor – ფიდეიუსორი, თავ-
 დები, III,5,6;III,5,7;III,55.
 fides – ნდობა; კეთილსინდი-
 სიერება, II,50;II,67,6;III,26,3;
 IV,16.
 filia – ქალიშვილი, I,7,1;I,10,1,11;
 I,12,1,16,1,18,1,16;II,1,1,55;II,56;
 II,62;III,3;III,5,7;III,5,9; III,5,11;
 III,5,14;III,6;III,24;III,28; III,29;
 III,51.
 filia communis – საერთო ქა-
 ლიშვილი, III,812.
 filia familias – ოჯახის ქალიშ-
 ვილი, I,11;I,20;II,34;II,67,1;
 III,24.
 filia senatoris – სენატორის ქა-
 ლიშვილი, II,34,2;II,42,1;II,44.
 filia sororis – დის შვილი, II,56.
 filius – ვაჟიშვილი, I,13,1,15;II,11;
 II,16;II,17;II,64;II,67;IV,8;
 IV,10;IV,26;III,57.
 filius familias – ოჯახის ვაჟიშ-
 ვილი, I,13;II,21;II,24;II,34,2;
 IV,8.
 fiscus – ხაზინა, IV,2;IV,26,5;
 V,2.
 foedus – კავშირი, II,47.
 frater – ძმა, II,34,2;II,67,2;III,62;
 III,73,1;IV,29,4;IV,30.

fraternitas – მშობა, II,17.
 fraus – ტყუილი, II,67.
 fructuarius – უზუფრუქტუარი-
 უსი, III,66;III,78.
 fructus – ნაყოფი, II,52;II,53;
 III,7,1;III,10,3;III,32;III,66;
 III,78;IV,4;IV,12;IV,28;IV,18,1.
 frustra – ამაოდ, უშედეგოდ, II,
 62;III,69,9.
 fundus – მიწის ნაკვეთი, III,6,1;
 III,27;III,50;III,52;III,56,3;III,78,3;
 III,78,4;IV,4;IV,12,4;IV,32;V,3,5;
 7;V,11;V,13,4;V,14,1;V,14,3;V,17;V,18.
 fundus communis – საერთო მი-
 წის ნაკვეთი, III,78,4.
 fundus dotalis – სამზითვო მიწის
 ნაკვეთი, V,13;V,14.
 funus – დაკრძალვა, III,78.
 furiosus – შემლილი, II,45,5;
 III,5,3.
 furor – შემლილობა, I,8;II,16,2.

G

gener – სიბე, II,17,1;III,5,5;III,69,4;
 III,78,1;III,79;III,84;IV,7;IV,26;
 IV,26,2.
 genus – გვარი, II,43,8;III,42.
 gradus – ხარისხი (ნათესაობის);
 რანგი, II,17,2;II,49;II,53;II,68.
 gradus lateralis – გვერდითი
 ხარისხი (ხაზი), II,68.
 gradus ascendencium – აღმავალი
 ხარისხი, ხაზი, II,68.
 gradus descendecius – დაბავალი

ხარისხი, II,68.

H

hereditas – მემკვიდრეობა, სამკვიდრო, II,67;II,67,5;III,5,5; III,5,10;III,59,1;III,62;III,65; III,85;IV,30;V,13,4;V,14,3.

heres – მემკვიდრე, II,25;II,67; III,5,14;III,29;III,42;III,48,1; III,59,1;III,62;III,72;III,73; III,78,3;IV,10;IV,19;IV,20,2; IV,26,1;IV,26,4;IV,30.

heres ex asse – მთელი ქონების მემკვიდრე, III,59,1.

homo – ადამიანი, კაცი; მონა, II,44,5;II,49.

honor – პატივი, II,41,1;II,42; II,44,6;II,47;II,60,2.

honoris causa – პატივის გამო, II,60,2.

hostis – მტერი; უცხოელი, II,9,1;II,11; II,45,6;II,58;II,60;III,5,4;IV,9.

I

iubere – ბრძანება, III,59;V,7.

iudicium – სასამართლო, II,43,10; II,43,11;II,43,12;II,47;II,61; II,67,6; III,38;III,78,3.

iudicium publicum – საჯარო სასამართლო, II,43,10;II,43,12; II,47.

ignara iuris – სამართალში ჩაუხედავად, II,57,1.

ignominiosus(-a) – სახელგატეხილი, II,48,1.

ignoscere – პატიება, შეწყალება; II,43,5.

illicitus – უკანონო, II,60,6;II,61.

impedire – ხელის შეშლა, დაბრკოლება, I,8;II,16,2;II,17;II,55,1;II,60,4;II,67,3;II,67,6;II,68;IV,29;V,2.

impensa – ხარჯები, III,56,3; IV,5,2;IV,20;V,18.

impensa necessaria – „აუცილებელი ხარჯები“, II,61;III,56; IV,5;V,18.

imperator – იმპერატორი, I,16; II,45; II,57;III,9,3.

impune – დაუსჯელად, II,47; II,60,4.

imputare – დაბრალება, II,60,1; III,33;III,78,2;IV,16.

incestum – სისხლის აღრევა, ინცესტი, II,39,1;II,56;II,68.

incestus – უწმინდური, სისხლის აღრევასთან დაკავშირებული, II,12;II,52.

indemnitas – ზარალი, ზიანი, III,29.

indotata – უმზითვო, III,9,1;III,40; III,59,1;III,63;III,78,2;IV,12,1.

infamia – სირცხვილი, სახელის გატეხვა, II,66;III,79,1.

infans – ბავშვი (შვიდ წლამდე ასაკის), IV,26.

ingenuus – თავისუფალ პირად დაბადებული, II,23;II,32;II,44,

6;II,44,8;II,58;III,10,5.
 in integrum restituere – თავდაპირველი (საწყისი) მდგომარეობის აღდგენა, III,62.
 iniquus – არასამართლიანი, II,44,6; II,60,4.
 iniuria – უსამართლობა; შეურაცხყოფა, II,19.
 insidiari – შზაკრობა, III,84.
 instrumentum – საბუთი, აქ. ხელშეკრულება, II,43,9;II,72;III,40; III,72.
 instrumentum dotale – შვითვის საბუთი, III,72,2.
 insula – კუნძული, III,73,1.
 interdictio – აკრძალვა, II,5,9; III,9;III,63.
 interdictum – ინტერდიქტი, აკრძალვა, II,63;III,5,9;III,9.
 interpretare – განმარტება (ზნა), II,14,4;III,30;IV,9;IV,11;V,4.
 interpretatio – განმარტება (სახელი), III,14,4;IV,10;IV,11; V,4.
 intestatus – ანდერძის გარეშე, უანდერძო, III,5,5.
 invitus – „არათანახმა“, II,22; II,28;II,45;II,45,4;II,45,5;II,50; III,9,1;III,28;III,34;III,46; IV,5,1;IV,32,1.
 iudex – მოსამართლე, II,13;II,47; II,61;III,33;III,61,1.
 ipso iure – „(თვით) სამართლის თანახმად“, I,16;III,12,2;III,61.
 ius – სამართლის ნორმა; სა-

მართალი; უფლება, I,16;II,8; II,12,4;II,14;II,16;II,24;II,45,3; II,46;II,48,2;III,5,1;III,7,2;III,66; III,78,2;IV,5,1;IV,12,1;V,7,1.
 ius civile – ცივილური სამართალი, III,5,9;IV,5,1.
 ius divinum et humanum – ღვთაებრივი და ადამიანური სამართალი, II,1.
 ius gentium – ხალხთა სამართალი, II,68.
 ius naturale – ბუნებითი სამართალი, II,14,2.
 iurare – დაფიცება, II,32;II,45,1.
 iurgium – ჩხუბი, III,31;IV,27.
 iurgium perdisimulationem – მოჩვენებითი განშორება, IV,27.
 iurisdictio – იურისდიქცია, II,67,6.
 iurisdictio praetoria – პრეტორის იურისდიქცია, II,67,6.
 iussus – განკარგულება; ბრძანება, II,51,1;III,19;III,36;III,38;III,59,1; V,1.
 iustus – სამართლიანი, კანონიერი, I,17;II,18;II,31;II,44,3; II,54; II,65,1;III,12,1;IV,18.

L

lapidicinae – ქვის სამტეხლო, III,32;V,18.
 lapis – ქვა, III,32;V,18.
 lapsus – შეცდომა, IV,26,1.
 latro – ყაჩაღი, III,5,4.
 legare – ლევატის დატოვება, III,

29,2;III,48,1;IV,29,2.
 legatarius – ლეგატაროუსი, IV,29,2.
 legitimus – კანონიერი, II,4;II,10;
 II,12,5;II,57,1;II,65,1.
 legatum – ლეგატი, ანდერძდანა-
 კისრი, III,5,5;III,29;III,47;
 III,69,4;V,13,4;V,14,3.
 lena – მაჭანკალი, II,43,9.
 lenocilium – მაჭანკლობა, II,43,6;
 III,10,5;III,18,1;IV,21.
 lex – კანონი, II,8;II,19;II,43,12;
 II,43,13;II,44,5;II,45,5;II,48;
 II,48,1;II,49;III,61;III,85;V,1;
 V,4;V,10;V,13.
 lex Iulia – იულიუსის კანონი, II,
 19;II,44;V,1;V,3;V,4;V,16.
 lex Iulia de adulteriis – იული-
 უსის კანონი მრუშობის შესა-
 ხებ, II,43,13;II,44.
 lex Iulia de fundo dotali – იული-
 უსის კანონი სამზითვო მიწის
 ნაკვეთის შესახებ, V,1.
 lex Papia – პაპიუსის კანონი,
 II,23;
 libellum – საბუთი; სია, III,9,3.
 liber(-a) – თავისუფალი, II,10;
 II,13;II,16;II,19;III,23;III,24;
 III,26,2;III,26,4;IV,27;IV,29,4;
 IV,30;V,6.
 liberalitas – გულმონყალება, III,33.
 liberare – განთავისუფლება (ზმნა),
 III,12,2;III,25;III,33;III,41,4;III,43,1;
 III,46;III,58,1;III,59,2;III,82.
 liberatio – გათავისუფლება (სა-
 ხელი), III,25;III,58,1.

liberi – (თავისუფალი) ბავშვები,
 II,10;II,23;II,44;II,60;IV,23;
 IV,26,2;IV,26,4;IV,27;IV,30.
 liberi legitimi – კანონიერი ბავ-
 შვები (შვილები), II,65.
 liberi naturales – ღვიძლი ბავ-
 შვები, II,60,7.
 liberta comuna – საერთო ლიბერ-
 ტი (გააზატებული) ქალი, II,46.
 libertas – თავისუფლება, II,39;
 II,50;V,6.
 libertina – გააზატებული ქალი,
 II,8;II,23;II,31;II,44;II,58.
 libertinus – გააზატებული მამა-
 კაცი, II,8;II,16;II,27;II,32;
 II,44;II,47.
 libertus – გააზატებული, II,37;
 II,57,1;II,62,1;II,64;II,66,1.
 licentia – ნება, უფლება, I,12,1.
 licere – ნების დართვა, II,23;
 III,78,2.
 licitatio – აქ. საჯაროდ გაყიდვა;
 აუქციონი, III,78,4.
 lis – დავა, III,78,3.
 litem contestare – „სასამართლო
 დავის დამოწმება“, III,78,3.
 litis aestimatio – სასამართლო
 დავის შეფასება, V,7.
 littera – წერილი, II,5;IV,26,3;V,15.
 longi temporis possessione –
 მფლობელობის ხანდაზმულო-
 ბა, V,16.
 lucrifacere – მოგება, III,67.
 lucrum – მოგება, სარგებელი,
 II,6,2;II,58;III,10,2;III,16;III,78,2.

lupanar – საროსკიპო, II,43.

M

magistratus – მაგისტრატი, II,60,1.

mancipium – საკუთრება; მონა, III,10,5; III,18,1; III,21.

mandatum – მანდატი, იმპერატორის ბრძანებულება, II,34; II,65; III,9,3; III,38.

mandatum generale – გენერალური დავალება, მანდატი, II,34.

manumissio – გააზატება (სახელი), II,14,2; II,45; II,51;

manumittere – გააზატება (ზმნა), II,14; II,45; II,45,2; II,45,3; II,50; IV,29,2.

maritus – ქმარი; საქმრო, II,5; II,14; II,15; II,26; II,48; II,61; III,1; III,5; III,7; III,10; III,12; III,16; III,19; III,29; III,33; III,36; III,38; III,41; III,42; III,43; III,47; III,50; III,52; III,56; III,60; III,61; III,62; III,64; III,65; III,72; III,75; III,85; IV,4; IV,6; IV,28; IV,29; IV,29,4; V,1,1; V,2; V,4; V,6; V,7; V,9; V,11; V,13,2; V,14,1; V,14,2; V,16; V,17.

marmor – მარმარილო, V,18.

mas – მამაკაცი, II,1.

mater – დედა, II,14,4; II,17; II,42,1; II,44; II,44,1; II,44,6; III,34; IV,22; IV,26,1; IV,26,4.

mater familias – ოჯახის დედა, II,41,1.

matertera – დედა, II,17,2; II,55,1.

matertera magna – „დიდი დედა“, ბებიის და, II,17,2.

matrimonium – ქორწინება, I,14; I,15; II,10; II,11; II,15; II,16,2; II,17; II,19; II,22; II,33; II,34; II,34,1; II,34,2; II,35; II,38,1; II,45,6; II,51; II,51,1; II,61; II,62,2; II,63; II,64; II,64,2; II,65,1; II,66; II,67,5; II,68; III,3; III,7; III,7,1; III,7,3; III,9; III,9,3; III,10,4; III,12; III,13; III,16; III,20; III,26; III,30; III,31; III,39,1; III,40; III,42; III,43; III,43,2; III,46; III,50; III,56,1; III,56,2; III,61,1; III,63; III,65; III,67; III,68; III,69,2; III,69,7; III,73,1; III,75; III,76; III,78; III,78,3; III,78,4; III,84; IV,2; IV,7; IV,11; IV,14; IV,18; IV,19; IV,20,2; IV,23; IV,24; IV,25; IV,26; IV,26,2; IV,26,4; IV,26,5; IV,26; IV,28; IV,29; IV,29,1; IV,29,2; IV,30; IV,31; V,12; V,15; V,17.

mens – გონება, III,59,2.

mensura – ზომა, II,57,1; III,42.

mentio – ხსენება, დათქმა, I,1; III,59,2.

merces – ანაზღაურება; ქირა, IV,22.

miles – ჯარისკაცი, სამხედრო პირი, II,34,3; II,35; II,45,3.

minor – აქ მკრეწლოვნო, I,4; II,4; III,67,4; III,12,1; III,34; III,62; III,68; III,74; IV,12,3; IV,12,4; IV,28.

mittere in possessionem – მულობელობაში შეყვანა, V,1.

mors – სიკვდილი, I,17; II,61; III,10,5;

mortis causa – სიკვდილის შემთხვევაში (გამო), III,76.

mos – ჩვეულება, I,2;II,8;II,41;IV,3;IV,5.

mulier – ცოლი, II,5;II,24;II,33;II,38;II,41;II,43,7;II,43,9;II,50;II,60,1;II,63;III,2;III,7,3;III,9,1;III,9,3;III,10;III,10,1;III,10,5;III,12,1;III,12,2;III,13;III,14;III,16;III,25;III,26;III,29;III,32;III,33;III,35;III,36;III,37;III,38;III,39;III,40;III,41,3;III,41,4;III,43,1;III,43,2;III,46;III,46,1;III,48,1;III,52;III,55,3;III,56;III,56,3;III,57;III,58,1;III,59;III,60;III,61;III,62;III,63;III,64;III,65;III,66;III,69;III,69,1;III,69,7;III,69,8;III,71;III,72;III,72,2;III,75;III,76;III,77;III,78;III,78,2;III,78,3;III,78,4;III,78,5;III,80;III,83;III,85;IV,4;IV,5,1;IV,6;IV,7;IV,12;IV,14;IV,17;IV,20;IV,21;IV,22;IV,23;IV,26,1;IV,27;IV,28;IV,29;IV,30;IV,31;V,3,1;V,7;V,8;V,9;V,11;V,13,3;V,13,4;V,14;V,15;V,16;V,17;V,18

mulieres (corpora) questuaria – მებავი ქალები, II,43,7.

munus – მოვალეობა, II,67,4.

mutuor – სესხის აღება, III,5,8;III,73;III,81.

mutus – მუნჯი, III,73;III,81.

natura – ბუნება, II,14,1;II,44,4;II,44,5;III,14.

nafragium – გემის დაღუპვა, IV,26.

navis – გემი, III,23;IV,26.

necessitas – საჭიროება, აუცილებლობა, I,17;II,45,5;II,50;II,60,4;III,9,1;III,33;III,59,1.

nefas – ცოდვა, II,55.

negare – უარყოფა, II,46;IV,12,2;III,79;V,11;V,18.

negotium – საქმე, II,20;II,60,4;II,67,5;III,5,1;III,50.

nepos – შვილიშვილი ვაჟი, II,3;II,9;II,16;II,59.

neptis – შვილიშვილი ქალი, II,14;II,42,1;II,67,1;III,79.

nocere – ზიანის მიყენება, III,7.

nomen – სახელი, I,13;III,3;III,5,11;III,41,3;III,71;IV,6.

notare – აქ. გაკიცხვა, II,43,12.

novare – ნოვაცია, შეცვლა, განახლება (შეთანხმების), III,35.

noverca – დედინაცვალი, II,12,1;II,14,4.

nubere – გათხოვება, II,5;II,12,2;II,16,1;II,19;II,20;II,45;II,61;II,67,2;III,2;III,58;III,61,1.

numerus – რიცხვი, რაოდენობა, II,57,1;II,60;II,60,1;III,42;III,43,2;III,48;III,78,4;IV,21.

nummus – ფული; მონეტა, II,45,2;III,32;III,80.

nummus alienus – სხვისი ფული;

ვალი, III,80.
 nuntius — მაცნე, I,6;I,10;II,5;
 II,45,4;II,54;III,5,14;III,7,3;
 III,21.
 nupta — ცოლი; საცოლე, I,9;II,4;
 II,4;II,45;II,45,4;II,54;II,58;
 II,63;II,67,3;IV,12,1;IV,26,5.
 nuptiae — ქორწინება, I,1;I,6;
 I,7,1;I,9;I,10;I,11;I,15;I,16;II
 (მოლიანად);III,5,14;III,7,1;III,7,3;
 III,8;III,9;III,9,1;III,17;III,21;
 III,24;III,28;III,36;III,37;III,41,1;
 III,43;III,44;III,45;III,46;III,47;
 III,48;III,57;III,58;III,59;III,68;
 III,69,1;III,69,5;III,73;III,77;
 III,80;III,83;IV,1;IV,12,1;IV,17;
 IV,26;IV,28.
 nuptiae inceste — ქორწინება სის-
 ხლის აღრევით, II,52.
 nuptia iuste — კანონიერი ქორწი-
 ნება, II,55.
 nuptiae simulatae — მოჩვენებითი
 (ფიქციური) ქორწინება, II,30;
 nurus — რძალი, II,12,2;II,14,1;
 II,14,4.

O

obligare — ვალდებულების და-
 კისრება, დავალდებულება,
 III,38;III,59;III,67,5;III,76;V,4.
 obligatio — ვალდებულება,II,67,5;
 III,5,7;III,19;III,37;III,38;III,41,3;
 III,43;III,44;III,44,1;III,46;III,
 48;III,57;III,59,1;III,61;III,68;

III,76;III,37;III,80;III,83;IV,
 12,2;V,10.
 observare — დაცვა, II,14,2;II,29;
 II,49;III,48.
 officium — ფუნქცია; მოვალეობა,
 II,13;II,20;II,37;II,38;II,57;
 II,60, 4;II,63;II,65,1;III,61,1.
 onus — ტვირთი, სიმძიმე, III,7,1;
 III,56.
 opinio — აზრი, მოსაზრება, III,67.
 oratio — სიტყვა, (იმპერატორის)
 ბრძანებულება, I,16;II,60;II,67.
 ordo (senatorius) — (სენატორის)
 წოდება, II,27;II,66;IV,27.

P

pacisci — შეთანხმება (ზმნა), III,
 69,9;IV,1;IV,6;IV,7;IV,14;IV,
 20,1;IV,28.
 pactio — შეთანხმება, ხელშეკ-
 რულება, III,44,1;III,69;IV,5;
 IV,8;IV,12,1;IV,12,2;IV,20;IV,25;
 IV,29,1;IV,30.
 pactum — შეთანხმება (სახელი),
 III,18,1;IV,1,1;IV,4;IV,5,2;IV,7;IV,
 11;IV,12;IV,17;IV,18;IV,19;IV,24;
 IV,31;IV,32;IV,26,3;V,18,1.
 palam — ღიად, საჯაროდ, II,41;
 II,43;II,43,1;II,43,2;II,68.
 palam (corpore) quaestum facere
 — „(საკუთარი სხეულით) ღი-
 ად ვაჭრობა“, II,43.
 parens — მშობელი, I,17;II,5;II,18;
 II,34,2;II,39;II,53;III,5,1;III,5,11;

III,73.

- partus – ნაყოფი, ბავშვი, III,58,1; III,69,9.
- pater – მამა, I,7,1;10,1;11,1;12,1; II,9;II,10;II,13;II,14,2;II,14,4; II,17;II,26;II,42,1;II,44;II,49; II,62;II,67;III,5,5;III,5,6;III,5,10; III,6,1;III,28;III,29;III,33;III,44; III,46;III,51;III,76;III,78,1;III,79,1; III,81;III,85;IV,7;IV,11;IV,12;IV, 19;IV,23;IV,32,1.
- pater adoptivus – მშვილებელი მამა, მამობლი, II,44,4;II,55,1.
- pater familias – ოჯახის მამა, III,5,10.
- pater naturalis – ღვიძლი მამა, II,14,2;II,44,4.
- patria – სამშობლო, I,12;II,65.
- patronus(-a) – პატრონი, მფარველი, II,13;II,28;II,29;II,41,1; II,45;II,48;II,51;II,62,1;II,69,6.
- pauperitas – სიღარიბე, II,43,5; III,53.
- peculium – პეკულიუმი, II,45,3; III,9,3;III,24;III,39;III,44,1; III,45;III,57.
- peculium castrense – სამხედრო პეკულიუმი, II,45,3.
- pecunia – ფული, თანხა, II,43,2; II,63;III,26;III,49;III,54;III, 56,3;III,6 1,1;III,67;IV,4;IV,21.
- pecus – საქონელი, პირუტყვი, III,10,3.
- pensio – აქ. ქირა; გასამრჯელო, II,61;IV,22.

- periculum – საფრთხე; რისკი; პასუხისმგებლობა, II,60;II, 60,1;III,10;III,12,1;III,15;III,18,1; III,33;III,35;III,41,3;III,42;III,46; III,49;III,53;III,56;III,58;III, 71;IV,6;IV,21;IV,29.
- permutatio – შეცვლა, III,25; III,26;IV,20.
- persecutio – სასამართლო დევნა, სარჩელის წარდგენა, III,29; III,57.
- persona – პირი, პერსონა, I,14; I,16;I,18;II,18;II,34;II,54;III,7; III,43,1;III,46;III,62;III,74;III,76; III,78,1;III,78,2;III,84;IV,7;IV, 10;IV,30.
- persona libera – თავისუფალი პირი, III,43,1.
- petere – სარჩელის წარდგენა; ჩივილი; მოთხოვნა, III,10,6; III,41,3;III,48,1;III,67;III,69; III,80;III,83;IV,1,1;IV,10;IV,23; IV,29,1;IV,30;V,16.
- petitio – მოთხოვნა, პეტიცია, III,78,1.
- pietas paterna – მამობრივი სიყვარული, IV,11.
- pigneraticia – გირაო, დაგირა- ვება, III,50,1.
- poena – სასჯელი, ჯარი, II,68; IV,12,2.
- polliceri – დაპირება, IV,11.
- ponderare – აწონვა, III,42.
- populus – ხალხი, II,43,10.
- portio – ნაწილი, III,69,9;III,78,

4;IV,26,2.
possessio – მფლობელობა, III,69;
V,15;V,16.
possidere – ფლობა, III,68;V,1;
V,16;V,67.
potestas – ხელისუფლება, I,10;
I,15;II,2;II,3;II,7;II,8;II,14 ;II,17;
II,19;II,20;II,25;II,28;II,30;II,36;
II,38;II,43,10;II,44,3;II,46;II,51;
II,60,4;II,62;II,63;II,66;II,67;
III,3;III,5,11;III,12;III,25;III,28;
III,34;III,41,1;III,46,1;III,59;III,67;
III,73;III,75;III,78,2;II,79;III,
84;IV,1;IV,5;IV,7;IV,9;IV,16;IV,
20,1;IV,23;IV,32;V,3,1;V,7,1;V,9;
V,10;V,17.
praedium – ადგილ-მამული, მი-
წის ნაკვეთი, III,10,1;III,54;
III,62;III,69;IV,29;V,1;V,4;V,6;
V,7;V,12;V,13;V,15.
praedium dotali – სამზითვო ად-
გილ-მამული, V,13.
praedium rusticum – სოფლის ად-
გილ-მამული, V,12;V,13.
praedium urbanum – ქალაქის
ადგილ-მამული, V,6;V,7;V,12;
V,13.
praelegare – ანდერძით დატო-
ვება, IV,30.
praesenti die – მაშინვე, იმავე
დღეს, III,78,4.
praestare – აქ. მიცემა; წარდგენა;
გადახდა, II,60,8;II,67,6;
III,10,6;III,12,1;III,16;III,17;
III,46;III,57;III,69,2;III,72,1;

III,78,2;III,78,3;III,84;IV,13;
V,7;V,13,3;V,18.
praesumptio – ვარაუდი, III,57.
praetor – პრეტორი, II,58;II,67,6;
III,5,4;III,54;IV,2;IV,30.
praevaricatio – ორპირობა, II,11.
precium – ფასი, III,10,6.
precium iustum – სამართლიანი
ფასი, III,12,1.
prefectus cohortis – კოჰორტის
პრეფექტი, II,63.
prefectus equitum – ცხენოსანი
ჯარის პრეფექტი, II,63.
preses (provinciae) – (პროვინ-
ციის) მმართველი, პრეზესი,
II,19;III,5,4.
princeps – პრინციფსი, იმპერა-
ტორი, II,31.
privatus – კერძო, IV,5.
privigna – გერი ქალი, II,14,4;
II,15;II,40.
privignus – გერი ვაჟი, II,12,3;
II,34,2;II,38.
privilegium – პრივილეგია, უპი-
რატესობა, III,74.
proavia – დიდი ბებია, II,14,4.
probare – დათანხმება, დამოწმება,
II,46;II,60,1;II,67,6.
probatio – მტკიცებულება, სა-
ბუთი; მოწონება, II,60,4.
probrum – სამარცხვინო საქცი-
ელი, საქმე, II,41.
proconsul – პროკონსული, II,19;
IV,17.
procurator – რწმუნებული, III,5,1.

prodere – სარგებლის მოტანა;
 დახმარება, IV,7;IV,22.
 prodigus – მულანგველი, III,5,3.
 profecticia – პროფექტიცია,
 შობლიდან მიღებული მზითე-
 ვი, III,5(მთლიანად);III,81.
 prohibere – აკრძალვა (ზმნა),
 II,10;II,13;II,34;II,39;II,44,1;
 II,44,8;II,49;II,57;II,64,1;II,67;
 II,67,5;II,67,6;V,13,2.
 prohibitio – აკრძალვა (სახელი),
 II,67,3;II,67,4.
 promissio – დაპირება (სახელი),
 III,29;III,61;III,68;III,80;III,83.
 promissor – პრომისორი; ის, ვინც
 პირობას იძლევა, III,5,14;III,29;
 III,35;III,44;III,45,1;III,46;III,49;
 III,57;II,59;III,69;III,69,3;III,
 69,6;III,72;III,76;III,84;IV,12,1;
 V,9,2;V,9,3;V,14,2.
 promittere – დაპირება (ზმნა),
 III,5,6;III,5,10;III,5,14;III,10,6;
 III,29;III,41;III,41,3;III,44,1;II,
 45,1;II,46;III,52;III,53;III,55;
 III,57;III,59;III,60;III,61;III,69,1;
 IV,16,4;IV,9,1.
 pronepos – შვილიშვილის შვილი
 ვაჟი, II,44.
 proneptis – შვილიშვილის შვილი
 ქალი, II,14,4;II,42,1;II,44.
 pronurus – შვილიშვილის ცოლი,
 II,14,4;
 proprietas – საკუთრება, III,4;
 III,10,3;II,66;III,78.
 proprietas nuda – ლიტონი სა-

კუთრება, III,4;III,78,3.
 proprietas plena – სრული სა-
 კუთრება, III,78.
 prostituere – აქ. გარყვნა, II,43,1;
 II,43,3;II,43,7;II,43,9.
 provincia – პროვინცია, II,19;
 II,38;II,57;II,63;II,65.
 pubertas – სრულწლოვანება, II,
 60,4.
 pudor – უბიწოება, II,14,2;II,43.
 puella – ქალიშვილი, გოგო, I,6;
 II,37;II,62,2;II,67,2;III,34;III,
 69,5;IV,26,2.
 punire – დასჯა, II,68.
 pupilla – თბოლი, არასრულწლო-
 ვანი ქალიშვილი, I,15;II,20;
 II,59;II,60;II,63;II,64;II,66;
 II,67,3;II,67,6.

Q

quaerere – კითხვა; გამოკვლევა,
 III,49.
 qualitas – ხარისხი, III,42.
 quantitas – რაოდენობა; რიცხვი,
 III,69,4.
 quasi dominus – კვაზი (თითქოს)
 მესაკუთრე, III,78.

R

ratio – გონება; წესი, II,12,4;II,16;
 II,34;II,60;II,62;II,63;II,64;II,67;
 III,60;II,74;IV,60;IV,29,1.
 rationem reddere – ანგარიშის ჩა-

- ბარება, II,67,4.
- reconditio – აღდგენა, IV,29,1.
- recuperare – დაბრუნება, III,78,3.
- reddere – დაბრუნება, II,60,2; II,64,1;II,67,3;II,67,4;III,6;III,7,2;III,18,1;III,48,1;III,58,1;III,63;III,65;III,66;IV,1,1;IV,4;IV,14;IV,17;IV,19;IV,23;IV,25;IV,29,2;IV,32.
- redimere – გამოსყიდვა, V,10.
- redintegrare – აღდგენა, III,63; III,64;IV,29,1;V,7,1.
- relegare – გადასახლება, II,64; III,73,1;V,8.
- renovare – განახლება, II,18; III,40;III,43,2;IV,26,5.
- repellere – მოგერიება; აცილება, II,32;III,29.
- repetere – უკან დაბრუნება (ზმნა), I,10;II,67;III,17,1;IV,1,1.
- repetitio – უკან დაბრუნება (სახელი), I,10;III,5,13;III,46;IV,29,1.
- repromissio – ორმხრივი დაპირება, ვალდებულება, I,1;III,72.
- repudiare – უგულებელყოფა; ცალმხრივი განქორწინება, II,11; II,12;III,5,5;V,14,3;V,15.
- res – ნივთი; საქმე, II,26;II,66,1; III,7,3;III,8;III,9;III,9,3;III,10; III,10,4;III,10,6;III,12;III,16;III,17,1;III,27;III,34;III,36;III,39; III,40;III,41,1;III,46;III,53;III,58,1;III,61,1;III,69,7;IV,5,1;IV,12,4;IV,20;IV,29,2.
- res aestimata – შეუასებული ნივთი, III,12.
- res corporales – სხეულებრივი ნივთები, III,39.
- rescriptum – რესკრიპტი, იმპერატორის ბრძანებულება, II,45; II,58;IV,11.
- res dotales – სამზითვო ნივთები, III,10,4.
- respondere – პასუხი; კონსულტაციის მიცემა, II,26;II,40; II,65,1;III,48,1;III,49;III,60;III,62; III,70;III,71;III,72;III,79,1;III,85; IV,2;IV,17;IV,23;IV,29;IV,30;IV,32;V,8.
- res publica – „საჯარო საქმეები“; სახელმწიფო, III,2.
- retinere – შენარჩუნება, III,56,3; IV,24;IV,26;IV,26,1;IV,30.
- restitutio – დაბრუნება, აღდგენა (სახელი), III,78,4.
- restituere – დაბრუნება, აღდგენა (ზმნა), II,63;III,12,1;III,42; III,43,1;III,50;III,52;III,59,1;III,62;III,78,2;III,78,4;IV,18,1; IV,26,2.
- reus – მოვალე, მოპასუხე, II,26; II,40;II,65,1;III,5,6;III,5,7;III,48,1;III,49;III,60;III,62;III,70;III,71; III,72;III,79,1;III,85;IV,2;IV,17; IV,23;IV,29;IV,30;IV,32;V,8.
- reverentia – პატივისცემა, II,45,6.

S

satisfactio – თავდებობა, III,43,2.
 scriptura – წერილობითი საბუთი, I,7,1;II,58.
 senator – სენატორი, I,16;II,16; II,23;II,27;II,31;II,32;II,34,3; II,42,1;II,43,10;II,44;II,44,1; II,44,8;II,47;II,48,2;II,58;II,59; II,60;II,60,1;II,60,4;II,60,6; II,64;II,67,1;II,67,4.
 senatus – სენატი, II,43,10;II,48,2; II,59;II,60;II,60,1;II,60,4; II,60,7;II,64;II,64,1.
 senatus consultum – სენატუსკონსულტი, II,16;II,59;II,60.
 sententia – მოსაზრება; გადაწყვეტილება, I,9;II,43,12;II,44; II,46;II,47;II,48;II,60;II,64,1; III,16;III,43;IV,11;IV,30.
 servitus – მონობა, II,14,2;II,14,3; II,45,6;III,39;V,5;V,6;V,7.
 servus – მონა, III,10,2;III,12,1; III,46;IV,29,2.
 sexus – სქესი, II,10;III,41.
 socer – სიმამრი, III,34;III,48,1; III,57;III,69,4;III,84;IV,9;IV,26; V,12,1.
 socius – ამხანაგი, კომპანიონი; თანამესაკუთრე, III,78,4.
 socrus – სიდედრი, II,14,3;II,14,4.
 solutio – გადახდა (სახელი), III,33.
 solvere – გადახდა (ზმნა), II,61; II,67,6;III,5,14;III,6;III,29;III,56; III,59,1;III,78,5;III,32,1;V,18,1.
 soror – და, II,8;II,12,4;II,14,2;II,

39;II,45;II,54;II,55,1;II,56;III,73; IV,30.
 spado – საჭურისი, III,39,1.
 species – სახეობა; შემთხვევა, II,63;III,78,2;III,84;IV,22;IV,30.
 spondere – დაპირება, I,2;II,4; II,7;II,26;II,40;III,48;III,49; III,60.
 sponsa – საცოლე (დანიშნული), I,3;I,17;II,12,2;II,14;II,44;II,45,4; II,54;III,74.
 sponsalia – ნიშნობა, I(მთლიანად);III,58.
 sponsare – დანიშვნა, II,38.
 sponsus – საქმრო (დანიშნული), I,3;I,17;II,44;III,83.
 spricto iure – „შკატრი სამართლის“ მიხედვით, II,67,1.
 status – სტატუსი, მდგომარეობა, II,57,1;III,60;III,78,4;IV,17.
 statuto tempore – დადგენილ ვადაში, III,78,4.
 stipulari – დაპირება, I,2;II,2;II,41; III,12,2;III,20;III,72,2;IV,20,1.
 stipulatio – სტიპულაცია, III,21; III,22;III,23;III,48;III,75.
 submovere – აცილება, IV,29,1.
 subscribere – ხელმოწერა, III,9,3.
 substituere – ქვემეცვიდრედ დანიშვნა, III,5,5;V,14,3.
 substitutus – ქვემეცვიდრე, III,5,5; V,14,3.
 successor – მემკვიდრე, V,2.
 sui iuris (persona) – დამოუკიდებელი პირი, III,5,12.

superficies – ზედაპირი; აღნაგობა, III,32.
surdus – ყრუ, III,73.
suspicio – ეჭვი, II,67,1.

T

taberna – სამიკიტნო, II,43.
tabula – დაფა; საბუთი, IV,29.
tabulas dotales – სამზითვო საბუთები, IV,29.
tacite – უსიტყვოდ, დუმბილთ, II,44;III,39;III,64;III,68;III,69.
tempus – დრო, ვადა, II,33;II,57; II,60,4;II,60,8;II,62,2;II,67,4; III,7,3;III,12;III,20;III,39;III,41,1; III,43;III,44;III,45;III,48;III,57; III,58,1;III,62;III,69;III,76;III,77; III,78;IV,3;IV,4;IV,11;IV,17;V,16.
tenere – ჭერა; ფლობა; პასუხისმგებლობა, II,60,3;III,5,9; III,9;III,55;III,56;III,59;III,69,7; III,78,2;IV,20;IV,29.
testamentum – ანდერძი, II,36; II,63;II,66.
testator – მონანდერძე, III,29.
tradere – გადაცემა (ზმნა), III,9,1; III,61,1;III,67.
tradicio – გადაცემა (სახელი), III,14;III,69,8;IV,4;V,15;V,17.
transferre – გადაცემა, III,9,3; III,59,1;IV,21.
tribunis – ტრიბუნი, II,63.
turpiduto – უხნეობა, II,43,4; III,79,1.

turpis – სამარცხვინო, I,12,1;II,6; II,41;II,43,4;II,43,5;III,79,1.
turpiter – სამარცხვინოდ, II,41.
tutela – მეურვეობა, II,60;II,64,1; II,67.
tutor – მეურვე, I,6;II,36;II,59; II,60,2;II,60,5;II,60,8;II,62; II,64;II,66;II,67,2.
tutor honorarius – „საპატიო მეურვე“, II,60,2.

U

usucapere – (საკუთრების) ხანდაზმულობით შეძენა, III,67.
usura – სესხი; პროცენტი, III,69,2; III,69,3;III,71;IV,4.
usus fructus – უზუფრუქტი, III,4; III,7,2;III,66;IV,4.
utilis – სასარგებლო, სარგებლიანი; ვარგისი, III,26.
utilitas – სარგებლიანობა, IV,6.
utor – სარგებლობა, III,34;III,78; V,18.
uxor – ცოლი, I,2;I,15;II,7;II,10; II,11;II,15;II,16,1;II,23;II,24;II,29; II,38;II,48;II,54;II,55;II,63;II,68; III,12;III,34.
uxor iusta – კანონიერი ცოლი, II,31.
uxor legitima – კანონიერი ცოლი, II,4.

V

- valere – თურიდიული ძალის ქონა, III,12;III,20;III,29;III,69,4;IV,4; IV,17;IV,28.
- valetudo – ჯანმრთელობა (ჯანმრთელობის მდგომარეობა), I,17.
- vendere – გაყიდვა (ზნა), IV,32; V,17.
- venditio – გაყიდვა (სახელი), III,10,4;III,10,5;III,16;III,32; III,61,1;III,66;III,69,7;V,2.
- venditio simplex – უბრალო გაყიდვა, III,16.
- verba legis – კანონის სიტყვები, II,43,13.
- verbum – სიტყვა, II,20;II,43,13; II,60,5;III,40;III,41,1.
- vestis – ტანსაცმელი, II,57;III,10.
- vetare – აკრძალვა, II,54;II,68.
- vicinus – მეზობელი, V,1.
- vindicare – მოთხოვნა, III,5,5; III,7,3;III,9;III,34;III,67.
- vir – კაცი; მამაკაცი; ქმარი, II,4; II,19;II,20;II,33;II,34,1;III,33; III,34;III,35;III,36;III,41;III,49; III,53;III,59,1;III,61,1;III,67;III,69,3;III,77;III,78,3;III,78,4;IV,17; IV,22;IV,24;IV,26;IV,32;V,8;V,15; V,18.
- virgo – ქალიშვილი, ქალწული, II,7;II,63.
- vita – ცხოვრება; II,1;II,43,5; II,43,8;IV,11.
- vitricus – მამინაცვალი, II,15.

- voluntarius – ნებაყოფლობითი, V,1.
- voluntas – ნება, I,6;I,7;I,12;II,9; II,16,1;II,35;II,65,1;III,5,11;III,32; III,33;III,40;III,51;III,69,5; IV,11;IV,12,1;IV,29,1;IV,32;V,1; V,12,1;V,14.
- vulgo concipere – ქორწინების გარეშე დაფეხმძიმება, II,44,3.
- vulgo quaestum facere – „საკუთარი სხეულით ღიად ვაჭრობა“, II,41.

სახელთა საპიუბელი

A

Antoninus Pius — რომის იმპერატორი (138-161 წწ.), I,16; II,20;II,43;II,58;III,33.

Aristo — ტრაიანეს ეპოქის რომელი იურისტი, II,40;III,20.

Asia — რომის პროვინცია „აზია“, IV,23.

Atilicinus, Ateius — რომელი იურისტი, პროკულუსის მიმდევარი, IV,17.

C

Capito, Ateius — რომელი იურისტი, ლაბონის მოწინააღმდეგე, II,29.

Celsus — ცნობილი რომელი იურისტი, III,7,2.

Commodus — რომის იმპერატორი (180-192 წწ.), I,16.

Cinna — რომელი იურისტი, სერვიუსის მოწაფე, II,6.

I

Iavolenus Priscus — ტრაიანეს და ადრიანეს ეპოქის ცნობილი რომელი იურისტი, II,46.

Iulianus — ადრიანესა და ანტონინუსის ეპოქის ცნობილი რომელი იურისტი, I,7;I,9;II,12,3;

II,45,6;II,51,1;III,5,5;III,5,9; III,5,13;III,20;III,33;III,41,4; III,48,1;III,78,4;V,5.

Iunianus — პაპინიანეს თანამედროვე რომელი მოხელე, პრეტორი, IV,2.

F

Fabius Mela — ლაბონის თანამედროვე ცნობილი რომელი იურისტი, IV,12,2;IV,12,3.

L

Labeo — ავუსტუსის პერიოდის ყველაზე ცნობილი იურისტი, III,18;III,41,4;III,80;IV,32;V,18.

Lucius Verus — რომის იმპერატორი (161-169), II,57,1.

M

Marcus — რომის იმპერატორი მარკუს ავრელიუსი (161-180), II,16;II,57,1;II,61;II,67,3; III,9,3.

Marcianus, Aelius — მე-3 საუკუნის I-ლი ნახევრის ცნობილი რომელი იურისტი, II,57,1.

Marcellus — მე-3 საუკუნის I-ლი

ნახევრის ცნობილი რომელი
იურისტი, III,12,1;IV,4.

N

Neratius Priscus – ტრაიანეს და
ადრიანეს დროის ცნობილი
რომაელი იურისტი, პროკული-
ანელი, III,5,6;III,5,8;III,20.

O

Octavenus – რომელი იურისტი
(I-II სს.), II,43,3;II,44,2.

P

Papinianus Aemilius – ერთ-ერ-
თი გამოჩენილი რომელი
იურისტი, იმპერატორ სეპტიმიუს
სევერუსის მეგობარი და
მრჩეველი (სიკვდილით დასაჯა
იმპერატორმა კალაკლამ), II,57,1;
II,60,4;III,5,12;IV,2.

Paulus – გამოჩენილი რომელი
იურისტი (I-II სს.), III,72;III,83.

Petronius Magnus – რომელი
მოხელე, პრეტორი, IV,30.

Pomponius – იულიანეს თანამედ-
როვე ცნობილი რომელი იურის-
ტი (II,ს.), I,5;II,3;II,44;III,20;
IV,5.

Proculus – გამოჩენილი რომელი
იურისტი, სამართლის სკოლის
(პროკულიანელთა) მეთაური, III,48,1.

R

Roma – ქ. რომი, III,9,3.

S

Sabinus – გამოჩენილი რომელი
იურისტი, საბინიანელთა მეთა-
ური, III,33.

Scaevola – ცნობილი რომელი
იურისტი, იმპერატორ მარკუს
აველუსის მრჩეველი, III,12,1;
III,43;III,56,3;V,13,4.

Servius – ცნობილი რომელი
იურისტი (ძვ.წ. 106-43წწ.),
III,79.

Severus – რომელი იმპერატო-
რი, II,20;III,40;IV,11.

T

Tiberis – მდინარე შუა იტალიაში,
II,6.

**„ღიგესტების“ ოცდამესამე წიგნში
ციტირებული რომაელი იურისტები და
მათი ნაშრომები**

1. ალფენუსი (ძვ.წ. I) – „პავლუსის მიერ მოკლედ ჩაწერილი დიგესტები“.
2. აფრიკანუსი (II ს.) – „შეკითხვები“.
3. გაიუსი (II ს.) – „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“; „პროვინციული ედიქტის შესახებ“; „ქალაქის პრეტორის ედიქტისათვის“; „პრედიატორის (,მიწის ნაკვეთების შემფასებლის) შესახებ“.
4. იავოლენუსი (I ს.) – „კასიუსის შესახებ“, „ლაბონის გვიანდელი [ნაშრომების] შესახებ“; „პლავციუსის შესახებ“.
5. იულიანე (II ს.) – „ღიგესტები“; „ურსეიუს ფეროქსისათვის“, „მინიციუსის შესახებ“.
6. კალისტრატე (III ს.) – „შეკითხვები“.
7. ლაბეონი (I ს.) – „იავოლენუსის გვიანდელი ეპიტომები“; „პავლუსის მოკლედ გადმოცემული მოსაზრებები“.
8. ლიცინიუს რუფინუსი (III ს.) – „რეგულები“.
9. მარცელუსი (II ს.) – „დეგესტები“; „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“.
10. მარციანე (II ს.) – „ღიგესტები“; „ინსტიტუციები“; „რეგულები“.
11. მოდესტინუსი (III ს.) – „განსხვავებანი“; „პასუხები“; „რეგულები“; „უკალკუელი [საკითხები] ქორწინების წესის შესახებ“.
12. პაპინიანე (III ს.) – „პასუხები“; „საბინუსისთვის“; „შეკითხვები“.
13. პომპონიუსი (II ს.) – „კვინტუს მუციუსის შესახებ“; „პასუხები“; „პლავციუსის შესახებ“; „საბინუსისთვის“; „შეკითხვები“.

14. პროკულუსი (II ს.) – „ეპისტოლენი“.
15. სცეოლა – „დიგესტები“; „პასუხები“; „შეკითხვები“.
16. ტერენციუს-კლემენსი – „იულიუსისა და პაპიუსის კანონის შესახებ“.
17. ტრიფონინუსი (III ს.) – „დისპუტაციები“.
18. ულპიანე (III ს.) – „დისპუტაციები“; „ედიქტის შესახებ“; „იულიუსის და პაპიუსის კანონის შესახებ“; „მრუშობის შესახებ“; „პასუხები“; „საბინუსისთვის“; „ყველა ტრიბუნალის შესახებ“; „ცალკეული [საკითხები] ნიშნობის შესახებ“.
19. ფლორენტინუსი (II ს.) – „ინსტიტუციები“.
20. ცელსუსი (II ს.) – „დიგესტები“.
21. პერმოგენიანე (IV ს.) – „სამართლის ეპიტომები“.

სარჩევნი

წინასიტყვაობა	5
დიგესტები ანუ პანდექტები, წიგნი ოცდამესამე	7
ტიტული I. ნიშნობის შესახებ	7
ტიტული II. ქორწინების წესის (რიგის) შესახებ	10
ტიტული III. სამზითვო სამართლის შესახებ	38
ტიტული IV. სამზითვო შეთანხმებების (პაქტების) შესახებ	82
ტიტული V. სამზითვო ადგილ-მამულის შესახებ	98
DIGESTA IUSTINIANI, LIBER VICESIMUS TERTIUS (ლათინური ტექსტი)	105
TITULUS I. DE SPONSALIBUS	105
TITULUS II. DE RITU NUPTIARUM	107
TITULUS III. DE IURE DOTIUM	125
TITULUS IV. DE PACTIS DOTALIBUS	153
TITULUS V. DE FUNDO DOTALI	162
შენიშვნები	167
იურიდიულ ტერმინთა საძიებელი	174
სახელთა საძიებელი	195
„დიგესტების“ ოცდამესამე წიგნში ციტირებული რომაელი იურისტები და მათი შრომები	197
სარჩევი	199

რედაქტორი ნანა ქვაჩაზია
ტექ. რედაქტორი ანა წივნაძე
კორექტორი ნანა ჩავლეიშვილი